

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Yunus AYKUT

KEMAL TAHİR'İN NOTLARINDA FİKİR MOTİFLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2023

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Yunus AYKUT

KEMAL TAHİR'İN NOTLARINDA FİKİR MOTİFLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. İsmail SÜPHANDAĞI

MUŞ-2023

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	X
ABSTRACT	XI
ÖN SÖZ.....	XII
TABLOLAR DİZİNİ	XIV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KEMAL TAHİRİN HAYATI, NOTLAR'I VE HAKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

1.1. HAYATI.....	8
1.1.1. Hapishaneden Önceki Dönem (1910-1938).....	9
1.1.2. Hapishane Yılları (1938-1950).	10
1.1.3. Hapishaneden Sonraki Dönem ve Eserleri (1950-1973).....	11
1.2. NOTLAR.....	13
1.3. HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	15

İKİNCİ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

2.1. KEMAL TAHİR'İN ROMANA BAKIŞI	21
2.1.1. Kemal Tahir'in Romana İlk Yönelimi	21
2.1.2. Kemal Tahir'in Romanlarında Fikir – Sanat Dengesi.....	22
2.1.3. Kemal Tahir'in Romanları İçin Yaptığı Araştırmalar.....	23
2.1.4. Köy Romanı Yazmak İçin Köyde Doğmak Gerekir mi?	24
2.1.5. Kemal Tahir'in Köy Romanları Yazma Sebebi	24
2.1.6. Roman ve İnsanın Gerçekçi Dramı	25
2.1.7. Roman Kişisi.....	25
2.1.8. Gerçekçi Roman Yazarının Ustalığı	26
2.1.9. Romanın Okuyucu İle İlintisi.....	26
2.1.10. Kemal Tahir'e Göre Roman.....	27
2.1.11. Romanda Yeni Teknik	28
2.1.12. Kemal Tahir'in Tarihi Roman Görüşü.....	28
2.1.13. Modern Romanın Dramı	29

2.1.14. Gerçekçi Romanın Tekniği	30
2.1.15. Romancının Gücü.....	30
2.1.17. Romancının Roman Kanunları.....	30
2.1.18. Roman Kanunları	31
2.1.19. Belgesel Roman	31
2.1.20. Romancının Dünya Görüşü.....	32
2.1.21. Bir Romanın Kıymeti.....	33
2.1.22. Romanda Dram	33
2.1.23. Hepimizin Müşterek Vazifesi	34
2.1.24. Olumlu Tip.....	34
2.1.25. Romanda Tip ve Dram	35
2.1.27. Romancı	35
2.1.28. Psikolojik Roman.....	36
2.1.29. Irmak Roman.....	37
2.1.30. Cinsellik ve Roman	37
2.1.31. Devrin Romancıya Etkisi	38
2.1.32. Kemal Tahir'in Köylü Tip Eleştirisi	38
2.2. KEMAL TAHİR'İN HİKÂYEYE BAKIŞI	39
2.2.1. Hikâyede Konu.....	40
2.2.2. Hikâyede Derinlik	40
2.2.3. Hikâyede Yerlilik	41
2.2.4. Hikâyede Sembol	41
2.2.5. Hikâyede Küçük Adam	41
2.2.6. Batı'nın Küçük Adamı ve Bunalımı	42
2.2.7. Hikâyede Yanlış Batılaşma	43
2.2.8. Hikâyede Anlamsızlık.....	44
2.2.9. Hikâyede Dilin Sadeleştirilmesi.....	44
2.2.10. Gerçek Hikâye Yazarı	45
2.2.11. Türk Hikâyesinin Gücü	46
2.2.12. Tezli Hikâye	47
2.2.13. Sait Faik'in Hikâyeciliği	48
2.2.14. Ömer Seyfettin'in Hikâyeciliği	48

2.3. KEMAL TAHİR'İN EDEBİYATA BAKIŞI	49
2.3.1. Kemal Tahir'in Edebî Topluluklara Bakışı.....	49
2.3.2. Edebiyatta Duraklama.....	50
2.3.3. Edebiyatta Gerçeklik.....	50
2.3.4. Kemal Tahir'in Şiir Anlayışı.....	51
2.3.5. Edebiyat - Politika.....	51
2.3.6. Tasavvuf Edebiyatı.....	52
2.3.7. Âşık Tarzı Edebiyatı	52
2.3.8. Osmanlı Dönemi Edebiyatının Gerçeklikle İlişkisi	53
2.3.9. Osmanlı Edebiyatı'nda İnsan	54
2.3.10. Son Dönem Osmanlı Çöküntü Edebiyatı	54
2.3.11. Divan Edebiyatı.....	55
2.3.12. Fakir-Zengin Zümre Edebiyatı.....	55
2.3.13. Kemal Tahir'e Göre Tenkit ve Tenkitçi.....	56
2.3.14. Edebiyat Tarihi Yazımı	57
2.3.15. Dil ve Edebiyat.....	58
2.3.16. Divan Şiiri	58
2.3.17. Edebiyat ve İnsan	59
2.3.18. Edebiyat.....	59
2.3.19. Edebiyatçı.....	60
2.3.20. Edebiyatta Yeni Muhteva Yeni Şekil İster.....	61
2.3.21. Folklor.....	61
2.4. KEMAL TAHİR'İN GÖZÜNDEN 1935'Lİ YILLARDA İSTANBUL'DA MATBUAT ÂLEMİ	62
2.4.1. Geçit Dergisi ve Poetikası.....	62
2.4.2. Birlik Gazetesi.....	62
2.4.3. Servet-i Fünun Dergisi	63
2.4.4. Haber Gazetesi ve Vela Nureddin.....	63
2.4.5. Varlık Dergisi.....	63
2.4.6. Hollivut Dergisi.....	64
2.4.7. Fikir Hareketleri Dergisi	64
2.5. KEMAL TAHİR'İN BATILI ROMANCILARA BAKIŞI	64

2.5.1. Dostoyevski'ye Bakışı	64
2.5.2. Tolstoy'a Bakışı	65
2.5.3. Stendhal'a Bakışı	66
2.5.4. Balzac'a Bakışı.....	66
2.5.5. William Faulkner'e Bakışı	67
2.6. KEMAL TAHİR'İN SANATA BAKIŞI	68
2.6.1. Sanat ve Gerçeklik	68
2.6.2. Sanatın Amacı	68
2.6.3. Sanat ve Fikir	69
2.6.4. Rönesans'a Yaklaşımı	70
2.6.5. Sanat ve Muhteva.....	70
2.6.6. Sanatta Güzellik	70
2.7. KEMAL TAHİR'İN TİYATROYA BAKIŞI	71
2.7.1. Türk Tiyatro Oyuncusun Görevi.....	71
2.7.2. Türk Tiyatrosunun Temel Görevi	72
2.7.3. Şehir Tiyatrolarının İhmali.....	72
2.7.4. Türk Tiyatrosunda Yanlış Batılılaşma	73
2.7.5. Türk Tiyatrosunda Yerlilik	73
2.7.6. Türk Tiyatrosunda Birden Fazla Kadınla Evlenmek Meselesi	74
2.8. KEMAL TAHİR'İN SİNEMAYA BAKIŞI	75
2.8.1. Türk Sinemasının Coğrafi Kapsamı.....	75
2.8.2. Sinemada Seksüel Konular ve Şiddet	76
2.8.3. Sürrealist Sanat Sinema.....	76
2.8.4. Sinemanın Anayasası	77
2.8.5. Sinemada Grotesk Çizgi.....	77
2.8.6. Sinemada Çekişme	77
2.8.7. Sinemada Çatışma.....	78
2.8.8. Sinemada Konu	78
2.8.9. Sinemada Seyirci Problemi	79
2.8.10. Türk Sinemasının Dünyadaki Yeri.....	80
2.8.11. Ay'a Seyahat Romanı ve İnsanın Yalnızlığı.....	80
2.9. KEMAL TAHİR'DE DOĞU-BATI	81

2.9.1. Batılılaşma	81
2.9.2. Batı	82
2.9.3. Anadolu Halkları Az Gelişmiş Halklar Topluluğu mudur?	83
2.9.4. Durdurulmuş Toplular.....	84
2.9.5. Türk Sanatının Kurtuluşu	86
2.9.6. Anadolu Halklarının Batı'yı Reddetmesi	86
2.9.7. Batı'nın Kapitalist Sistemden Sosyalist Sisteme Geçışı	87
2.9.8. Batılılaşmanın Bedeli	88
2.9.9. Doğu-Batı Çelişmesi-Çekişmesi	88
2.9.10. Batı'nın Bunaltısı	90
2.9.11. Sosyalizm Toplumumuza Nasıl Uygulanır	91
2.9.12. Anadolu Halklarının Yönü.....	92
2.9.13. Tarihe Sırt Çevirme.....	92
2.9.14. Batı'nın İçimizdeki Devşirmeleri.....	93
2.9.15. Batılı Yazarlar Türk Yazarlara Dönecektir	94
2.9.16. Batı Çıkmazı	94
2.9.17. Batılılaşma Araştırmaları	95
2.9.18. Halk – Batılılaşma – İdareci Kadro	96
2.9.19. Batı Uygarlığını Geçme	96
2.9.20. Batı'ya Romantik Yaklaşım.....	97
2.9.21. Gerçeklik ve Batılılaşma	97
2.9.22. Doğu-Batı Sanatı,.....	98
2.9.23. Doğu-Batı Resmi.....	99
2.9.24. Batı'nın İslam Sanatına Bakışı.....	100
2.10. KEMAL TAHİR'İN DİLE BAKIŞI	101
2.10.1. Dil Nedir?.....	101
2.10.2. Dilde İlerilik	102
2.10.3. Ölmüş Bir Dili Bilim Dili Yapmak.....	102
2.10.4. Dilde Kelime ve Amaç.....	103
2.10.5. Sesle Harf Arasında Hiçbir İçten Bağ Yoktur.....	103
2.10.6. Hece.....	103
2.10.7. Lügat	104

2.10.8. Gramer.....	104
2.10.9. Kelime Uydurma Meselesi.....	104
2.10.10. Dil Devrimi	106
2.10.11. Devrik Cümle Meselesi.....	107
2.10.12. Geleceğin Yazı Dili.....	108
2.10.13. Dil, Şuurun Aracısız Görüntüsüdür.....	108
2.10.14. Dilde Sadeleşme.....	109
2.10.15. Dilde Şiir-Nesir	111
2.10.16. Nesir ve Düşünce	111
2.10.17. Dilde İleriye Doğru Gelişme.....	111
2.10.18. Düşünce-Söz Bağlantısı	112
2.10.19. Dil - Fert İlişkisi.....	112
2.10.20. Dil - Ruh İlişkisi.....	113
2.10.21. Dilde Hürriyet	114
2.10.22. Dilin Ortaya Çıkışı	114
2.10.23. Güneş Dil Teorisi	115
2.10.24. Dil ve Hayat	116
2.10.25. Dil Kültür İlişkisi	116
2.10.26. Dil, Düşünce ve Kültür	116
2.10.27. Dil Olmadan Fikir Olmaz.....	117
2.10.28. İnsanlık ve Dil	117
2.10.29. Lisanı Anlamak İnsanı Anlamaktır	118
2.10.30. Yazı Dili.....	119
2.10.31. Konuşma Dili	120
2.10.32. Konuşma Dili - Yazı Dili Çekişmesi	121
2.10.33. Uydurma Yazı Dili:.....	121
2.10.34. Dilimizin Gidişatı.....	122
2.10.35. Çocuklarda Dil Gelişimi	122
2.10.36. Dil - Zihin Meselesi	123
2.10.37. Konuşma Merkezi	124
2.10.38. Kelime.....	125
2.10.39. Kelimenin İçgüdü İle Bağlantısı	125

2.10.40. Kelimenin Çoklu Anlamı	126
2.10.41. Devlet Dili İle Ağızlar	126
2.10.42. Dil ve Ağızlar	127
2.10.43. Devlet Dili	127
2.10.44. İstanbul Ağzından Milli Dile	128
2.10.45. Dilde Hayat Bulan Karakter	128
2.10.46. Dil ve Edebiyat	129
2.10.47. Entelektüel ve Dil	129
2.10.48. Milli Dil	130
2.10.49. Dilin Ana Temeli	130
2.10.50. İç Dil Duyusu	131
2.10.51. Dilde Biçim (Form) Duyusu	131
2.10.52. Dilin Oluşum Safhaları	132
2.10.53. Dil ve Nurullah Ataç	133
2.10.54. Kral Çıplak	134
2.10.55. Büyük Diller	136
2.10.56. İmparatorluk Dili	136
2.10.57. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Aydınların Çöküntü Psikolojisinin Dile Yansıması	137
2.11. KEMAL TAHİR'İN TARİH ANLAYIŞI	138
2.11.1. Tarih Notlarındaki Samimiyet	138
2.11.2. Tarih	140
2.11.3. Tarih Felsefesi	140
2.11.4. İstanbul Alınmamıştır İstanbul Yoktan Var Edilmiştir	141
2.11.5. Tarih Bölümleri	141
2.11.6. Türk Köylüsü - Mülkiyet İlişkisi	142
2.11.7. Proleter Sınıf	144
2.11.8. Osmanlılığın İktisat Sistemindeki Tabakalaşma ve Sermaye Düşmanlığı	145
2.11.9. Osmanlı İktisadi Sistemi	145
2.11.10. Osmanlı Milli Kültürü	146
2.11.11. Kemal Tahir'in Tarihi Romanlar ile İlgili Oluşturduğu Araştırma Soruları	147
2.11.12. Osmanlı'nın Batılılaşma Davranışı	149

2.11.13. Vaka-i Hayriye Hayırlı mı?.....	150
2.11.14. Tanzimat-ı Hayriye (!)	151
2.11.15. Osmanlı'da Ayaklanmalar	152
2.11.16. Hayırlı Devlet Meselesi.....	153
2.11.17. İslam Kanunları ve Osmanlı.....	155
2.11.18. Osmanlı'da Islahat Hareketleri	157
2.11.19. Din ve Devlet İşleri	158
2.11.20. Asya Tipi Üretim Tarzı	159
2.11.21. Osmanlı	161
2.11.22. Osmanlı'da Esas Olan Devlettir.....	164
2.11.23. Burjuva ve Osmanlı	166
2.11.24. Doğulu Devlet Özelliği	168
2.11.25. Anadolu'nun Verimliliği	171
2.11.26. Roma - Kızılma	173
2.11.27. Emperyalizm	174
2.11.28. Devlet Halk İlişkileri.....	174
2.11.29. Anadolu'nun Türkleşmesi.....	175
2.11.30. Osmanlı ve Feodalite.....	176
2.11.31. Osmanlı ve Din	177
2.11.32. Üç Ayaklı Devlet Sisteminin Tarihi.....	181
2.11.33. Osmanlı'nın Tarihsel Misyonu	182
2.11.34. Genç Osmanlılar ve Jön Türkler Hareketi	184
2.11.35. Bizans ve Osmanlılık	185
2.11.36. Anadolu Türklüğünün Gerçek Kurtarıcısı Atatürk	185
2.11.37. Selçuklular Tarihine Farklı Bir Bakış	186
2.11.38. Osmanlı'da Devşirmeler ile Anadolu Çekişmesi.....	187
2.11.39. Timur İhaneti.....	187
2.11.40. Doğu – Batı Çatışmasının Tarihselliği.....	188
2.11.41. Osmanlı Bir Aşiret-Göçebe-Kabile Devleti midir?.....	190
2.11.42. Osmanlı Devleti Şeriata Dayalı Otokratik Bir Devlet midir?	190
2.11.43. Osmanlı Devleti Bir Talan Devleti midir?	191
2.11.44. Osmanlı Despotik Bir Devlet Midir?	194

2.11.45. Osmanlı ve Kölelik	195
2.11.46. Osmanlı'da Batı Anlamında Milliyetçilik.....	195
SONUÇ.....	196
KAYNAKÇA	208
EKLER.....	211

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
KEMAL TAHİR'İN NOTLARINDA FİKİR MOTİFLERİ
Yunus AYKUT
Tez Danışmanı: Doç. Dr. İsmail SUPHANDAĞI
2023, 322 sayfa

Kemal Tahir, Türk düşün dünyasına verili olanla yetinmemeyi, her doğru bilinenin tartışmaya açılabileceğini gösterdi. Kemal Tahir okur, düşünür ve analizini yapar. İki gün önce söylediği bir fikri, sabahleyin okuduğu bir gazete yazısında daha güzel bir fikir, aklına yatan bir fikir görünce yerer. Bu onun ‘yanılmışım!’ özelliğidir. Fikirlerle asla taassupla yaklaşmaz. Onun tek saplantısı insan özellikle Anadolu insanıdır.

Kemal Tahir, aydının her şeyden şüphelenmekle yükümlü olduğuna inanır. Her hazır yargıyı yeniden didiklemeyi, her gün eve girerken kapı numarasına tekrar bakmayı, bir aydının görevi olarak görür. Kemal Tahir, özgün bir Türk romanı, Türk bakış açışı, Türk anlatı üslubu, Türk insan tipi peşindedir. Yeni toplum için yeni bir insana ihtiyaç olduğunun farkındadır.

Kemal Tahir üzerine 17 adet doktora tezi, 55 adet yüksek lisans tezi burada sayamayacağımız kadar kitap, köşe yazısı, makale ve araştırma yazısı kaleme alınmıştır. Hemen hepsinde bir veya birkaç fikri ele alınmış ve yazar bunlar üzerinden anlaşılmaya çalışılmıştır. Tezimizde Kemal Tahir’in Notlar’ı üzerinden bir Kemal Tahir fikir lügati oluşturmayı hedefledik.

Kemal Tahir’in fikir motiflerinin değerlendirilmesinde çoğunlukla yazarın fikirleri işlenmiştir. Alıntılarda bazı yanlışlıklar olsa da Notlar’daki özgün şekline müdahale edilmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Kemal Tahir, Notlar, Sanat, Edebiyat, Tarih, Roman.

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
IDEA MOTİFS İN KEMAL TAHİR'S NOTES
Yunus AYKUT
Advisor: Assistant Prof. İsmail SUPHANDAĞI
2023, Page: 322

Kemal Tahir showed that the Turkish world of thought should not be content with what is given, and that every true knowledge can be opened to discussion. Kemal Tahir reads, thinks and analyzes. If he sees an idea he said two days ago in a newspaper article he reads in the morning, a better idea, an idea that sticks in his mind, he will criticize it. This is his 'I was wrong!' feature. He never approaches ideas with bigotry. His only obsession is people, especially Anatolian people.

Kemal Tahir believes that the intellectual is obliged to suspect everything. He sees it as the duty of an intellectual to scrutinize every preconceived notion, to look at the door number every day when entering the house. Kemal Tahir is after an original Turkish novel, Turkish point of view, Turkish narrative style, Turkish human type. He is aware that a new person is needed for the new society.

One or more of the author's ideas have been discussed and tried to be understood through 17 doctoral theses, 55 master's theses, books, columns, articles and research articles, which we cannot count here. In our thesis, we tried to create a Kemal Tahir dictionary of ideas based on the Notes, which includes almost all of Kemal and Tahir's ideas.

In the evaluation of Kemal Tahir's idea motifs, mostly the ideas of the author were processed. Although there are some mistakes in the quotations, the original form in the Notes has not been interfered with.

Key Words: Kemal Tahir, Notes, Art, Literature, History, Novel.

ÖN SÖZ

Kemal Tahir her şeyden önce bir romancıdır. Kendisini bir romancı olarak tanıtır. Yazar roman yazmak için her zaman disiplinler arası derinlemesine araştırmalar yapmıştır. Notlar, roman için yapılan araştırmalar neticesinde oluşturulmuş daha sonra başlı başına bir değer kazanmıştır. Kemal Tahir hayatının son dönemlerinde Tarih Notlar'ını basmak için hazırlanmıştır. Ömrü Notlar'ı yayımlamaya yetmedi. Notlar'ı müsveddelerden derleyip yayımlamaya bir kaç Kemal Tahir dostu teşebbüs etse de bu işi şimdiki Kemal Tahir Vakfı başkanı Cengiz Yazoğlu başarabilmiştir. Kemal Tahir'in ömrünün son dönemlerinde Notlar üzerinde çalışması bir tesadüf değildir. Kemal Tahir yayımladığı eserlerden çok kulaktan kulağa yayılan sohbetleri ve fikirleri üzerinde çok büyük tartışmalar çıkmıştır. Kemal Tahir bu durumun farkındaydı ve geçirdiği ciğer kanseri ameliyatından hemen sonra Notlar'ın basımı için çalıştı fakat ömrü buna yetmedi.

Kemal Tahir imparatorluk kurmuş ve yüzyıllarca yaşatmış olan bu halkın içindeki cevheri ortaya çıkarmayı ana amaç olarak belirlemiştir. Notlar bu amaç için açılmış bir yoldur. Hazır kalıplar değildir. Bu bağlamda Notlar okuyucusunu yoran ve farklı alanlarda araştırma gereksinimini hissettiren eserlerdir.

Kemal Tahir ile ilgili olarak antropolojiden-sosyolojiye, edebiyattan-felsefeye, iktisadi ve idari bilimler alanından-radyo televizyon ve sinema alanına kadar 17 adet doktora 55 adet yüksek lisans çalışması bulunmaktadır. Türk dili ve edebiyatı özelinde ise 9 adet doktora 21 adet yüksek lisans çalışması bulunmaktadır. Görüldüğü üzere Kemal Tahir, Türk düşün dünyası ile Türk dili ve edebiyatı alanında önemli bir yere sahiptir. Bu açıdan Kemal Tahir'in Notlar'ından yola çıkarak oluşturmaya çalıştığımız yazarın fikir lügati bu alanla ilgili çalışmak isteyen araştırmacılar için bir kolaylık sağlayacaktır.

Kemal Tahir meselelere Batı'nın kalıplaşmış yargılarıyla bakmamış; sanat, edebiyat, tarih, felsefe, dil, roman, şiir, sosyoloji, sinema, Doğu, Batı... gibi kavramları özgün yöntemlerle Notlar'ında irdelemiştir. Kemal Tahir, Osmanlı mirasçısı olarak Anadolu halklarını görmektedir. Mirasçı olmak aynı zamanda beraberinde sorumluluklar getirmektedir. Mirasçılar olarak bizler bu çalışmamızda Kemal Tahir'in Türk gerçekliğini anlama ve anlamlandırmaya doğru açmış olduğu yolu devam ettirmeye çalışmaktayız.

Notlar, 1931-1973 yılları arasında, Kemal Tahir'in defterlere, kağıtlara, ajandalara, takvim yapraklarına, kağıt olarak elinin altında bulunan her şeye yazdıklarının Cengiz

Yazoğlu tarafından derlenip yayımlanmasıyla oluşturulmuştur. Notlar 10 kitaptan oluşmaktadır. Bu çalışmada Notlar'ın içinde geçen fikirleri tespit edip Kemal Tahir'in bakış açısı çerçevesinde yorumlayıp bilim dünyasının istifadesine sunmaya çalıştık.

Çalışmam esnasında değerli fikir ve görüşleriyle çalışmama ışık tutan saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. İsmailSUPHANDAğI'na, uzman görüşlerinden faydalandığım Dr. Öğretim Üyesi Servet ŞENGÜL'e, Doç. Dr. Turan GÜLER'e, Dr. Öğretim Üyesi Fethullah ÇİFTÇİ'ye, tez çalışmam esnasında tezi farklı bir gözle okuyup noktalama ve cümle düşüklüğü noktasında yardımcı olan Tunay ER'e ve Ercan AKÇORA'ya akademik hayatımda ilerlemem için desteğini esirgemeyen yüksek lisans sınıf arkadaşlarıma, alıntılarını Notlar'dan bilgisayara yazılması noktasında yardımcı olan oğlum Muhammed Talha AYKUT'a teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak araştırma boyunca maddi manevi desteklerini esirgemeyen annem, babam, eşime ayrıca teşekkür ederim.

Muş-2023

Yunus AYKUT

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1. Kemal Tahir Hakkında Yapılan Çalışmalar	16
--	----

GİRİŞ

Çalışmanın Amacı

Kemal Tahir üzerine şimdiye kadar 17 doktora 55 yüksek lisans tezi ve sayamadığımız kadar kitap, makale, fıkra, araştırma yazısı yazılmıştır. Kemal Tahir Türk düşün ve edebiyat dünyasını derinden etkilemiş dolayısıyla Türk düşün ve edebiyat dünyasının ana omurgalarından biri haline gelmiştir. Bu tezde amacımız Notlar'da yer alan fikir motiflerini toparlamak, Kemal Tahir'in fikir dünyasına ışık tutmak, Kemal Tahir fikir lügati oluşturarak araştırmacılar için yeni bir pencere açmaktır.

Notlar, Kemal Tahir'in neyi, nasıl, niçin yaptığını gösteren bir beyannamedir. Bu bağlamda Notlar, Kemal Tahir'in fikir dünyasını anlamak açısından çok önemlidir. Kemal Tahir'in yazım dünyası bir buzdağına benzetilirse yayımlanan eserleri buzdağının görülen kısmı, Notlar'ı ise buzdağının denizin dibinde kalan görünmeyen kısmıdır. Bu çalışmamızda buzdağının görünmeyen kısmına ışık tutmaya çalıştık.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmamızın yöntemi ise belgesel tarama yöntemine göre gerçekleştirilmiştir. Sosyal bilimlerde kullanılmakta olan araştırma metotlarından biri dokümantasyon yöntemidir ve tespit edilen konuyla alakalı dokümanların incelenmesi ve çözümlenmesi kanalıyla tatbik edilmektedir. Bu çalışmada (tezde), literatür taraması, içerik, metin ve söylem analizi teknikleri çerçevesinde Kemal Tahir'in Notlarında geçen terim kavram ve özgün fikirlerin bulunması, değerlendirilmesi ve analizinin yapılması yöntemi uygulanmıştır.

Türk fikir ve edebiyat dünyası Tanzimat ile birlikte hızla Batılılaşma'ya başlamıştır. Tanzimat ile birlikte edebiyatımıza Batı'dan yeni türler gelmeye başlar. Edebiyatta başlayan Batılılaşma hareketleri fikir dünyasında da etkili olmaya başlar. Kemal Tahir, Tanzimat'tan bu yana başlayan Batılılaşma hareketleri ile Türk tarihine, Türk edebiyatına, Türk sanatına, Türk romanına, Türk şiirine ve Türk fikir dünyasına Batı'nın belirlemiş olduğu kalıpların dışında bakmıştır. Kemal Tahir büyük sanatçı ve düşünür kişiliği ile Türk edebiyatının, Türk fikir dünyasının, Türk sanatının anlaşılmasında hem bir sanatkâr hem de bir fikir adamı olarak büyük emek vermiştir.

Kemal Tahir II. Abdülhamit tarafından ihsan edilen bir evde doğdu. Bu durum Kemal Tahir'in iç dünyasını anlamlandırmak için anahtar bir bilgidir. Kemal Tahir hayatı boyunca pek çok fikir akımına kapılmış farklı zamanlarda farklı fikirleri savunmuştur. Kemal Tahir ilk gençlik yıllarında koyu bir Atatürkçüdür. Kemal Tahir, İsmet Bozdağ ile sohbetlerinde bu durumu şöyle anlatır:

“Ben komünistlikten 16 yıl ceza giydiğim zaman bile Marksizm’i doğru dürüst bilmiyordum. Ne öğrendimse mahpus damında ve çıktıktan sonra öğrenmişimdir... Biz o yıllarda komünistlik (!) ama, Atatürkçü idik de... Atatürk devrimlerinin bekçiliğini kimseye kaptırmazdık. Atatürk’ün aleyhine konuşanın ağzını yırtabilirdim! En sevdiğim arkadaşım Ertuğrul Şevket, Atatürk’ün partisi CHP’nin karşısında kurulan ‘Serbest Fırka’ya girdi diye, Aksaray yangın yerinde sabah kadar yumruklaştık; az kaldı ki birimiz öle!.. Böylesine bir Atatürk tutkusu vardı bende... İşte Atatürk devrimlerine bizim bağlılığımız böyle bir bağlılıktı. En yakın arkadaşımızın bile çizgiden çıkmasına razı olamazdık. Ölmek var, dönmek yoktu devrimlerden!...” (Bozdağ, 2003: 82-87).

Kemal Tahir’de bu durum uzun sürmez. Kısa bir süre sonra Nazım Hikmet ile tanışır ve Sosyalist-Marksist dünya görüşüne geçer. İlerleyen yıllarda Kemal Tahir Sosyalist-Marksist görüşünün de Anadolu gerçekliğini aktarmada yetersiz olduğunu görerek Anadolu mefkûresini açıklamak için kendi orijinal fikirlerini dillendirmeye başlar. Tüm bu fikir dönüşümleri Kemal Tahir’de derin izler bıraksa da yazarın düşün dünyasında ‘devlet’, ‘Osmanlı’; önemini hep korumuştur. Bunda Abdülhamit’in ihsan ettiği bir evde doğması ve çocukluk yıllarında aldığı ilk eğitimin etkili olduğu değerlendirilmektedir

Kemal Tahir öncelikle bir romancıdır. Kendisini bir romancı olarak adlandırmıştır. Roman yazmak için kolaya kaçmamıştır. Yazacağı romanlarla ilgili olarak çok derin araştırmalara girmiştir. *“Nitekim Görüp tanımak, sayıp anlatacak kadar anlamak fırsatını daha bulmadığım toplum bölümlerine de katiyen el sürmüyorum”* (Tahir, 2016b: 8). Tarih ve toplumbilimleri ile ilgili araştırmaları ve bu araştırmaları sonucunda ulaştığı fikirleri ile Türk düşün dünyasına yeni bakış açıları sunar. Kemal Tahir’in fikirlerinin birçoğunu vefat ettikten sonra hazırlanıp bastırılan Notlar’ında bulabilmekteyiz.

Notlar 1931-1973 yılları arasında Kemal Tahir tarafından defterlere, ajandalara, sigara kâğıtlarına, takvim yapraklarına kısaca Kemal Tahir’in eline geçen tüm kâğıtlara yazdığı yazılardan oluşur. Kemal Tahir bir yazı yazacağı zaman yüzlerce sayfa müsvedde kullanır. Eserlerini kuyumcu titizliği ile işler. Genel itibari ile Notlar’ı incelendiğinde

aynı yazının defaatle tekrarlanmış olması Kemal Tahir'in bu konudaki titizliğini göstermektedir.

Kemal Tahir romancı olmaya 1940 yılında karar vermiştir. 1940 yılına kadar şiir yazan yazar o yıldan sonra tüm hayatını romana adadı. Kemal Tahir 1933 yılında roman yazmaya hazırlanıyor ve 1940 yılında romancı olmaya karar veriyor. Kendi adıyla ilk romanını 1955 yılında yayımlıyor. Romancı olmaya karar veren Kemal Tahir 22 yıllık bir hazırlık sürecinden sonra romanlarını yayımlamaya başlamıştır. Bu durum Kemal Tahir'in ne kadar titiz bir yazar olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim roman yazabilmek için edebiyatta derinlemesine araştırmalar yapmıştır. Fransız yazarlarını özellikle Balzac'ı kendi dilinde okumuştur. Roman teorileri kitaplarını incelemiş bunlarla ilgili notlar tutmuş ve kendi fikirlerini bu notlarına eklemiştir. Sanat, resim, heykel, sosyoloji, felsefe, siyaset, tarih bilimlerine katkı sağlayabilecek derecede kendisini geliştirmiştir. Tüm bu çalışmalarını daha iyi bir roman yazabilmek için yaptığını Notlar'ında şu şekilde açıklamıştır:

“Romancılığa karar verdiğim 1940 yılının ilk aylarında Nazım Hikmet'le beraber Çankırı Cezaevi'ndeydik.

Epey diretti Nazım bu karara karşı, şiiri bırakmama razı olmadı, Göl İnsanları'nda dört hikâyeyi görene kadar...

Bunlar aslında, hikâyeden çok romana hazırlık yazılarıydı. Tan Gazetesinde tefrika edildiler. Naci Sadullah o zamanın en gözde, en çek okunur fikra yazarıydı. Birkaç yazıyla okuyucuların dikkatini çekti. Babîâli'nin dışındaki okurlar, hikâyeleri Nazım'ın sandılar. Bu yüzden Göl İnsanları büyük ilgi gördü. Bu ilgi yeni zanaatımda beni güçlendirdi. Nazım direnmekten vazgeçti.

Neden mi yazdım bunları? Otuz yıldan beri romancı olarak yaşadığımı anlatmak için...

Ben, otuz yıldan beri dünyaya, insanlara, olaylara hiç aralıksız romancı olarak bakmaktayım. O gün bugündür, ne okumuşsam, ne görmüşsem, ne işitmişsem, kimi tanımışsam kısası ne öğrenmişsem yalnızca romancı olarak, roman için öğrendim, roman için romanda kullanmak için biriktirdim. Başka yazarlarla uğraştığım zamanlar oldu ama ben başkaca roman zanaatının yasalarını araştırdım.

İleri sürülen roman teorilerini inceledim. Büyük saydığım romancıların romanlarını tekrar tekrar okudum. Romanı nasıl yayımladıklarını tekrar tekrar gözden geçirdim. Konu ve kişiler için tuttukları notları, romana hazırlanırken yazdıkları mektupları gözden geçirdim.

1957'den bu yana bütün zamanımı yalnız imzamlı yayımladığım romanlara vermek fırsatını buldum. Bu fırsat, Amerika, Rusya da sayılmak şartıyla dünyada pek az romancının eline geçmiştir” (Tahir, 2016a:58).

Kemal Tahir'in çalışmalarının bir amacı vardı. Bu amaç bir dünya imparatorluğu kuran ve onu yedi yüz yıl yaşatan Anadolu halklarının gizil güçlerini ortaya çıkarmak. Bu durumu Notlar'ında şöyle belirtir:

“Türk insanı imparatorluk kurmuş, yani yüzyıllar boyu geliştirip yaşatmış bir topluluğun parçasıdır. Aslında önemli olan, toplumun geçirdiği değişiklikler değil, bu değişikliklerin ulaştığı doruklar, bu dorukların milli tarihte ve dünya tarihindeki yeridir. Bence Türk romancısının ana ödevi, imparatorluk kurmak gücüne sahip Türk insanının geleceği kurtaracak cevherini, bu cevherin tarih boyu taşıdığı insancıl birikimi, bu birikimin gelecekte işe yarar yönünü bulup açıklamaktır.” (Tahir, 2016a: 95).

Burada Kemal Tahir'in ana amacı görünmektedir. Kemal Tahir bu amaçla dört yüz sayfalık bir roman için binlerce sayfa müsvedde kullanmıştır. Bu çalışmalar neticesinde Kemal Tahir'in vardığı sonuç: Batı'dan farklı tarihsel gelişim geçiren Doğu halklarının Batı'dan gelen hazır kalıplarla anlaşılamayacağıdır.

İmparatorluk kurmuş ve yaşatmış bir toplumun cevherini ortaya çıkarmak için hayatını adayan Kemal Tahir kuyumcu titizliği ile Anadolu halklarının gerçekliğine eğilmiştir. Hiç bir hazır fikre, içi boş laflara, kalıplara, tabulara aldırmandan bitmez tükenmez bir inançla çalışmıştır. Bu çalışmalarını notlarında şöyle belirtir:

“Kullandığım dilin özelliği yüzünden 400 sayfalık bir roman için 2000 sayfa müsvedde yaptığım olur. Ancak yüzde yirmisinin işime yarayacağını bildiğim halde, yüzlerce sayfa not çıkarır, yüzlerce kitabı gözden geçiririm. Bizde yazarların çoğu tarih kullanmayı âdet etmemişlerdir. Yazarken kitaba bakmaya üşendiklerinden önemli tarihsel olaylar için bile, yaz ortasında, eylül başlarında gibi yaraşksız lâflarla okurlara karşı düpedüz saygısızlık ederler. Tarih yazanlar da, sanki hiç önemi yokmuş gibi, günün adını yazmayı gerekli görmezler. (Oysa Ramazan oluşun, Bayramların, tatil günlerinin romancı için çok önemi vardır). Bir tarih için on beş yirmi kitaba başvurduğum, günü bulmak için, saatlerce gün adlarını alt alta yazdığım olur. Romanlardaki erkek ve kadın adlarını seçmek için günlerce ad arar, listeler yapar, bunlardan tipe en uygununu seçmeye uğraşırım. Böyle çalıştığım için olmalı, sanatın hangi dalında olursa olsun kolaya kaçanları sevmem, onlara karşı ne acıma ne de saygı duyarım. Hele kendilerine doğal olarak verilmiş olan üstün yeteneğe bakmadan kolaya kaçanlara ayrıca kızarım da...” (Tahir, 2016a: 59).

Kemal Tahir Anadolu gerçekliğine ulaşmak için kolaya kaçmamıştır. Kendisine verilen hazır kalıpları bir kenara iterek daima gerçeğin peşinde olmuştur.

Kemal Tahir, romanları ile insanın karanlıkta kalan yönünü açığa çıkararak insanın düşün dünyasını yeni bir manaya kavuşturmaya çalışmıştır. Nitekim Kemal Tahir Notlar'ında romanı bu doğrultuda şöyle tanımlar:

“Roman, insana insanı aydınlatan bir sanat koludur. İnsanın ay gibi, hiç görünmez öteki yüzünü, ruhunu, davranışlarının gizli kalan yönlerini aydınlatan bir

sanat kolu... Roman, toplumların gerek insan gerek dış dünya gerçeklerine karşı saygı duyma katına yükseldikleri, insan olarak önce kendi kendilerini, sonra çevrelerindeki öteki insanları sahiden merak ettikleri bir tarihsel devrenin sanat koludur. Romancının roman kişiliği, roman gücüdür. Romancının kültürü, çeşitli bilgileri, dünya görüşü özel araştırmaları, çevresi, çevresindeki olaylar, gerçek kişiler, ancak öteki yarıyı meydana getirirler” (Tahir, 2016b: 16).

Doğru bildiğinden şaşmayan yazar sert tartışmalar sonucunda bazı çevrelerce övülürken bazı çevrelerce de kıyasıya eleştirilmiştir. Türkiye'nin Batılaştırma macerası, dil üzerinde yapılan cerrahi müdahaleler, Cumhuriyetin yanlış yönleri, Atatürkçülük, Osmanlı tarihi gibi sorunlar Kemal Tahir'in tartışmaya açtığı yirmi birinci yüzyılın sorunlarındandır.

Kemal Tahir'in üzerinde en çok durduğu konulardan bir de Batılaştırma konusu olmuştur. Kemal Tahir Notlar'ında Batılaştırmayı şu şekilde açıklar:

“Nitekim Batılaştırma kelimesinin içinde, ‘aslında Batılı olmayan bir toplumun Batıya özenerek kendisini ona benzetmeye çabalaması’ anlamı vardır. Yani Batı'nın ayrı bir kategori, Batılaştırmaya çabalayan toplumun tamamıyla ayrı bir kategori olduğu, bu kelimenin ilk anda açıkladığı bir gerçektir.” (Tahir, 2016b: 195).

Bilindiği üzere Batılaştırma hareketlerinin başlama amacı Osmanlı'yı çöküntüden kurtarmaktı. Kemal Tahir'e göre tarihsel gelişim açısından Doğu toplumları ile Batı toplumları farklı kodlara sahiptir. Bu farklılık Batılaştırmaya çalışan Osmanlı'nın çökmesine neden olmuştur.

Kemal Tahir Batı'nın ayrı kategori Doğu'nun ayrı bir kategori olmasını Marksizm'den gelen üretim biçimleriyle de açıklamıştır. Kemal Tahir Doğulu toplumumuzun oluş şartlarının dışına çıkarılarak Batılaştırılmaya çalışılmasını şu şekilde eleştirmiştir:

“Böylece biz tarih içinde gelişmekte olan kendi milli gerçeklerimizin oluş şartlarını, kanunlarını çeşitli dönemlerde gösterdikleri, gelecekte gösterecekleri özellikleri görüp anlayıp işe yarar ilerleyişimizi kolaylaştırıp hızlandırır olarak kullanacağımıza, bunları önceden işe yaramaz saymaya, umursamamaya, tepemize çöktükleri, bizi uyaracak kadar kafamıza vurdukları zaman da, gerek ilk etkilerini, gerekse geçmiş ve gelecekteki özelliklerini bize yutturulmak istenen Batılı toplumların gerçeklerine benzetmek sanki onların tabiatları imişler gibi davranmak alışkanlığına insafsızca ve haince zorlanmakta bulunuyoruz. (Burada asıl namussuz yutturmamacanın resmi ve şaşırtmamacanın, ilerici-gerici genellemesinden geldiğini de unutmamak gerekir.) Bize yutturulmak istenen güçlerce okullarda yutturulmak istenen Batı gerçekleri, hayâsız Batı soygununu örtbas etmek için tertiplenmiş kapitalist burjuva gerçekleridir. Bunun yanı sıra uzun zaman birer kurtarıcı saydığımız Batılı sosyalist gerçek kalıpları da, bizi kendi gerçeklerimizi bulup anlamaktan uzaklaştırmaya, uzakta tutmaya yaramıştır. Bizim Marksist fikir tarihimizde Marksizm'in bütün kalıplara karşı olduğu gerçeği bir türlü

anlaşılammış, buna göre Marksizm'in asıl görevi olan her toplumun kendisine özge gerçeklerini bulmaktaki gücü kullanılmamıştır.” (Tahir, 2016a: 90).

Kemal Tahir realist bir toplumcu yazar olarak eserinde konu edindiği dönem ile ilgili derinlemesine araştırmalar yapar. Dönemin sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel, folkorik, dil özelliklerini inceler. Bu durum romanlarının pek çok çalışma alanının radarına takılmasına vesile olmuştur. Kemal Tahir tarihi roman yazarken dönemi çok iyi incelediğini görmekteyiz. Bu incelemeleri sırasında tarihi romanda ele alacağı konu ile ilgili araştırma yaparken aynı zamanda o devrin tarihsel yönüne de ışık tutmuş olur. Araştırmaları bu bakımdan da ayrıca bir önem taşır. Bu tür bir incelemenin örneklerinden birini Notlar'ında şu şekilde görmekteyiz:

“Anadolu Osmanlı idaresinde kültür bakımından inkişaf edememiş istihsal kuvvetlerinde önemli bir artış göstermemekle kalmamış, önemli bir fakirleşmeye doğru hızla sürüklenmiştir. Köy istihsalinin ciddi inkişaf göstermesi, büyük alım satım merkezleri olarak kasaba ve şehirlerin kurulmasını sağlar. Anadolu'da böyle merkezleşme görülmez, tersine, eski merkezlerin de hızla fakirleşip şehirlerin kasabalaştığı, kasabaların köyleştiği görülür” (Tahir, 2016j: 39).

Osmanlı idaresindeki şehirlerin, kasabaların ve köylerin iktisadi durumun açıklandığı bu pasajda Kemal Tahir'in araştırmalarının çok yönlülüğünü görmekteyiz.

Sosyalist düşünceyi farklı yorumlarıyla temsil eden Kemal Tahir imparatorluk kurmuş yaşatmış bir toplumun cevherlerini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Anadolu Türkünün kurtuluşunu şu şekilde açıklar: *“Anadolu Türklerinin geri bir toplum olmaktan kurtarılması hareketi, mülkiyet anlayışının modern millet oluşun sosyalizmle beraber, iç içe yürütülüp yürütülmemesine bağlıdır.” (Tahir, 2016j:78).*

Kemal Tahir araştırmaları sonucunda ulaştığı kanaatleri söylemekten çekinmemiştir. Osmanlıya, Selçukluya farklı bir pencereden bakmıştır. Resmi tarihte -9. sınıf tarih kitabında- Anadolu'nun Selçuklular tarafından fethedildiği-Türkleştirildiği şöyle açıklanmıştır: *“Malazgirt Savaşı'ndan sonra Alp Arslan'ın emri ile Anadolu'ya yapılan akınlar bu dönemde de devam etti ve Türk komutanları İzmit'e kadar Anadolu'nun büyük bölümünü fethettiler.”(Kapar, 2021:196).* Buna karşın Kemal Tahir Anadolu'nun Selçuklular fethedilmediğini-Türkleştirilmediğini kalıpların dışına çıkarak şu şekilde açıklar:

“Selçuklular biraz sonra aldıkları yerlerin geleneklerine uydular. Devletleri tamamen İslam-İran tarzına uygun kuruldu. İslamlaşma doğru genişledi. Bizans'la hiç çatışması olmadı denebilir. Malazgirt savaşına Bizans tarafından zorlandılar. Sonra askerlerini Bizans topraklarına sokmadılar. İmparatoru saygıyla salıverdiler.

Böylece Malazgirt zaferi sonunda meydana gelen küçük Asya'nın fethi-Türkleştirilmesi (!) hiç bir zaman Selçuk eseri değildir.”(Tahir, 2016j: 81).

Kemal Tahir Anadolu Türkleşmesinin resmi tarihte belirtilenin -bilinenin- aksine Türklerin Anadolu'ya ezici çoğunlukla gelip yerleşik halkları silip süpürmesiyle değil, yerli halkın yeni gelen halkla birleşmesiyle melez -Orta Asya Türklüğünden uzak- bir halkın oluşmasıyla sağlandığını düşünmektedir. Nitekim Kemal Tahir Orta Asya Türkleriyle Anadolu Türklerinin benzemezliğini şu şekilde açıklamaktadır: “*Anadolu Türkleri, Orta Asyalılıkla bütün ilgilerini fizyolojik ve psikolojik bütün benzerliklerini yitirmiş yeni bir ırktır.*” (Tahir, 2016j: 77).

Kemal Tahir'e göre bir eser öncelikle toplumcu olmalıdır. Toplumcu olmayan bir sanat eseri sanat açısından mükemmel bile olsa bu sanat eseri kusurludur. Yazara göre bir eser eğer içerik olarak topluma faydalı ise ya da kendi görüşü olan Marksist düşüncelere bir fayda sağlayabiliyorsa birinci engeli aşmış olur. Sanat eseri, eğer sanatın kendine özgü kurallarına uygun ise ikinci engeli de aşmış demektir. Kısacası Kemal Tahir'e göre sanat eserinin değeri, önce tezinde daha sonra tezi destekleyen sanat gücündedir

Kemal Tahir'e göre bir sanat eserinin konusu ve kahramanları, sömürücü ve yönetici bir sınıfın çıkarlarını sürdürmesine yardımcı olmamalı, ezilen sınıfların çıkarlarına ters düşmemelidir. Hiçbir eser politik bakımdan tarafsız olamaz. Her eserin muhakkak bir fikri vardır. Bundan ötürü eserin okur ve toplum üzerindeki politik etkileri her zaman için söz konusudur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KEMAL TAHİRİN HAYATI, NOTLAR'I VE HAKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

1.1. HAYATI

Kemal Tahir 1910 yılında İstanbul Vezneciler semtinde doğdu. Asıl adı İsmail Kemalettin'dir. Kemal Tahir ismi takma adıdır. Soyadı kanunu ile beraber 'Tipi' soyadını aldı. Tipi soyadından sonra 'Benerci' soyadını kullandı. 1950 yılından sonra 'Demir' soyadında karar kıldı Kemal Tahir'in nüfus kimliği bilgileri Notlar 1 Sanat Edebiyat kitabında Cengiz Yazoğlu tarafından şöyle açıklanmıştır:

Adı	: İsmail Kemalettin
Soyadı	: Demir
Baba Adı	: Tahir
Ana Adı	: Hubser
Doğum Yeri	: İstanbul
Doğum Tarihi	: 13 Mart 1326" (Tahir, 2016a:1).

Kemal Tahir Gazi Hasan Paşa Rüştüyesi'ni bitirdikten sonra Galatasaray Lisesi'ne devam etti. Galatasaray Lisesi'nin ikinci sınıfında annesinin vefatı nedeniyle ayrılmak zorunda kaldı. Avukat kâtipliği, ambar muhasipliği, gazetecilik gibi işlerde çalıştı. 1938 yılında kardeşi Nuri Tahir'in dolabında Sabahattin Ali'ye ait hikâye kitabı bulununca 'orduyu isyana teşvik' suçlamasıyla Nazım Hikmet ile beraber 15 yıl ağır hapse mahkûm oldu. On iki yıl Çankırı, Çorum, Kırşehir, Malatya cezaevlerinde yattıktan sonra 28 yaşında genç bir delikanlı olarak girdiği hapse 1950 yılında genel af ile saçları ağarmış ve dökülmüş bir halde çıktı. 1940 yılında romancı olmaya karar veren Kemal Tahir, hapisane yıllarında ve çıktıktan sonraki beş yıl boyunca kendi adına roman çıkaramamıştır. Kendi adıyla ilk romanını 1955 yılında yayımlayan yazar, bu tarihten itibaren yazımını önceden tamamladığı romanlarını peş peşe yayımlamaya başlar. Yayımlanan romanları ile edebiyat ve düşün hayatımızı derinden etkiledi. 1973 yılında geçirdiği kalp krizi ile aramızdan ayrıldı. Kemal Tahir'in hayatını ayrıntılı olarak üç evrede incelemek mümkündür.

1.1.1. Hapishaneden Önceki Dönem (1910-1938)

Kemal Tahir'in babası II. Abdülhamit'in yaverlerinden Tahir Bey'dir. Tahir Bey 19. yy. sonlarına doğru İstanbul'a gelmiş alaylı deniz subaylığından sonra II. Abdülhamit'in önce yaveri daha sonra Yıldız Sarayı özel marangozu olarak hayatına devam ederken II. Meşrutiyet ile beraber görevinden alınır. İttihatçılar Tahir Bey'den sadece işini değil II Abdülhamit tarafından ihsan edilen evini de almak ister ancak Tahir Bey evin bedelini ödeyerek kurtarır.

Kemal Tahir'in annesinin ismi kimlikte Hubser olarak geçmesine rağmen bazı kaynaklarda Nuriye diye geçmektedir. Nuriye Hanım sarayın haremindedir çalışan bir kadındır. Çalışkan, yetenekli ve becerikli olmasına karşın aldığı saray terbiyesinin gereğince fazla konuşmaz.

Kemal Tahir'in babası Tahir Bey İttihatçılar tarafından görevden alındıktan bir süre sonra 1912'de patlak veren Balkan Savaşlarına çağrılır. Burada teğmen rütbesi ile mücadele eden Tahir Bey Çanakkale Savaşı'na da katılır. Çanakkale Savaşı'nda yaralanan Tahir Bey geri göreve alınarak Ege bölgesinde 'gezginci hastaneler inzibat subaylığı' yapar. Savaş bitince İstanbul'a dönen Tahir Bey hayatını marangozluk yaparak sürdürür.

Tahir Beyin İttihat Terakki ve II. Abdülhamit ile olan ilintisi; Balkan Savaşları, Çanakkale Savaşındaki mücadelesi ile Ege bölgesinde yaptığı görevler Kemal Tahir'in düşün ve edebiyat dünyasında derin tesirler bırakmıştır.

Asıl adı İsmail Kemalettin olan Kemal Tahir II. Abdülhamit tarafından ihsan edilen bir evde 1910 yılında doğar. Saray tarafından ihsan edilmiş bir evde doğması nedeniyle hayatının her anında Osmanlıya bir saygı beslemiştir. Osmanlı'yı en acımasız şekilde eleştirdiği yazılarında bile Osmanlı'nın kerim devlet özelliğini bir yere not etmiştir.

Kemal Tahir'in eğitim hayatının özetini Sezai Coşkun şu şekilde açıklar:

"Aile 1915'te Nazilli'ye taşınır. Burada İbtida mektebinin birinci sınıfına başlayan Kemal Tahir, 1916-1918 seneleri arasında Burdur'da bulunur. 1919'da Kasımpaşa İptidaisi 3. sınıfa kaydolur. 1920'de mektep tatile girer. 1922'de Kasımpaşa Cezayirli Hasan Paşa Rüştüyesi'nden mezun olur ve 1923'te Galatasaray 3. sınıfa başlar. Bu okulda 1926'da iki sınıf atlar ve 1927 senesinde Galatasaray 8. sınıftayken mektebi bırakır." (Coşkun, 2004: 6).

Kemal Tahir'in ailesi dini açıdan duyarlıdır ancak Kemal Tahir'in Galatasaray Lisesi gibi bir okuldan mezun olması onun dine mesafeli bakmasına neden olmuştur. (Coşkun, 2004: 6).

Kemal Tahir ilk gençlik yıllarında büyük savaşlara, Osmanlı'nın yıkılmasına, Cumhuriyetin kurulmasına şahitlik etmiştir. Tüm bu olaylar Kemal Tahir'de derin izler bırakır. Notlar'ında sürekli Osmanlı gibi bir dev imparatorluğun çöküşünü ele alıp değişik açılardan irdelemiştir.

Kemal Tahir'in Galatasaray Lisesi'nde okumuş olması Balzac gibi yazarları ilk elden Fransızca okumasına ve edebiyata giriş yapmasına vesile olmuştur.

Annesinin vefatı nedeniyle Galatasaray Lisesini bırakmak zorunda kalan Kemal Tahir yaşamını sürdürebilmek için 1926 yılında Zonguldak'a ambar memurluğu yapmak için gider.

1932 yılında İstanbul'a dönen Kemal Tahir gazetecilik yapmaya başlar. Yazarın 1930'lu yıllarda İstanbul matbuat âlemindeki yerini Aziz Şeker şöyle belirtir:

"Kemal Tahir'in gazetecilik yaptığı dönemde şiirleri ve yazıları İçtihat, Geçit, Varlık ve Ses dergilerinde yayımlanır. Röportaj yazarlığının yanı sıra çevirmenlikte iş tutar. 1933'te Geçit dergisini çıkarır. Dergi yedinci sayısından sonra bir daha çıkmaz. Vakıf, Haber, Son Posta, Yedigün, Karikatür, Karagöz ve Tan gibi gazete ve dergilerde yer yer müstear isimlerle röportajlar, şiirler ve hikâyeler yayımlar. Tahir, her şeyden önce iyi bir okur ve iyi bir analizcidir. Tan gazetesinde yazı işleri müdürlüğüne getirilirken, ileride içinde bulunduğu ekonomik sorunlardan dolayı takma adlar kullanarak polisiye roman çevirileri yapacak ve tefrika romanlarla ilgilenenecektir. Örneğin Mickey Spillane, Peter Cheyney ve Mayk Hammer'den çeviriler yapar. Bunlar Bedri Eser, Samim Aşkın, Ali Gıncırlı, F.M. gibi takma adlarla tefrika edilir." (Şeker, 2019: 96).

1938 yılına gelindiğinde bir denizci astsubayı olan Kemal Tahir'in kardeşi Nuri Tahir, evi olmadığı için izinlerinde Kemal Tahir'in yanına gelirdi. Gemide okumak için Sabahattin Ali'nin bir hikâyesini yanına aldı. Gemide yapılan genel bir aramada bu kitabın çıkması sonucu Kemal Tahir'e 'orduyu isyana tahrik ve teşvik' suçlamasıyla on beş yıl ağır ceza verildi.

1.1.2. Hapishane Yılları (1938-1950).

Kemal Tahir on beş yıl ağır ceza aldıktan sonra hapishane yıllarının ilk iki yılını İstanbul Tevkivhanesi'nde geçirir. 1940 yılında Nazım Hikmet ile beraber Çankırı Cezaevi nakledilir. Çankırı'da iken Çankırı ile ilgili tarihsel araştırmalarda bulunur.

Kemal Tahir'in düşün ve edebiyat dünyasına ışık tutan sarı defterler, cezaevi yıllarında toplanmaya başlanır. Yazar bulabildiği tüm kâğıtlara cezaevi koşullarında notlar tutmaya başlar.

Sezai Coşkun şiirden ve hikâye den sonra romana geçen Kemal Tahir'in bu geçişini şu şekilde açıklar:

“Nazım Hikmet'in de teşvikiyle yazar, hikâye üzerine yoğunlaşır. Ancak Sağırdere'nin bir roman inşa etmeye imkân tanınması, Kemal Tahir'in hikâyeden romana geçmesine sebep olur. Daha sonraki çalışmalarını roman türünde sürdürür. Hikâye ikinci planda kalır. Şiirle ilişkisini ise, birkaç istisna dışında, keser. Kemal Tahir, Çankırı Cezaevi'nde kaldığı yaklaşık bir buçuk yıllık dönemde, Sağırdere, Körduman, Kelleci Memet isimli romanlarıyla 'Arabacı', 'Gelin Kadı Oyunu' gibi hikâye lerine malzeme toplar.” (Coşkun, 2004: 30).

Çankırı cezaevi Kemal Tahir'in Doğu insanı ile Batı insanı arasındaki farkı yakaladığı yerdir. Kelleci Mehmet romanından yazarın romanda insan dramını yakaladığını Anadolu insanını tanımaya başladığını fark ediyoruz.

17.05.1941 yılında Kemal Tahir Malatya cezaevine nakledilir. (Tahir, 2016f: 5). Malatya cezaevinde Kemal Tahir'in daha önce sarı defterlere rastgele not aldığı fikirlerini Roman ve Hikâyeler için Not Defteri şeklinde yayımlamayı düşündüğünü Notlar 6'da yapmış olduğu kapak tasarımından anlıyoruz.

Kemal Tahir için mahpushane bir okul görevi görmüştür. Burada gördüğü insanları derinlemesine izlemiş ve şu an genel geçer kabul gören Kemal Tahir literatüründe Anadolu insanını burada içselleştirip gerçekliğine ulaşmıştır.

1944 yılına gelindiğinde Kemal Tahir Çorum'a nakledilir. Çorum, yazar için dil ve üslubun oturduğu yer olur. 1950 yılına kadar Çorum'da mahpus kalan Kemal Tahir bu yıllarda tarih okumalarına yoğunluk verir. Tarih okumalarına derinlik kazandırmak için 1950 yılında Nevşehir'e Damat İbrahim Paşa Kütüphanesi'ne naklini ister. Yazar hapisane hayatının som demlerini Nevşehir'de tamamlar. Yaklaşık 7 aylık bir Nevşehir mahkûmluğundan sonra genel af ile serbest bırakılır.

1.1.3. Hapishaneden Sonraki Dönem ve Eserleri (1950-1973).

1938 yılında gür siyah saçları ile girdiği hapishaneden, saçları dökülmüş, kalanları da ak olarak 1950 yılında çıkar. Çıkışında bavulunda, hâlen hiçbirisi kitap hâline gelmemiş 30 roman, 40 hikâye ve notlarla dolu sarı defterler vardır.

Hapishaneden çıktıktan sonra Körduman takma adıyla Sağırdere romanını yayımlar. Kemal Tahir'in ilk romanı için Sezai Coşkun yapılan yorumları şu şekilde aktarır:

“Yazarın Çankırı yıllarındaki izlenimlerine dayanan Sağırdere, o yıllarda revaçta olan köy romanları içerisinde dikkat çekici bulunur. Kemal Tahir, umut vaad eden bir yazar olarak nitelenir. Nazım Hikmet, Sağırdere için, ‘Sağırdere romanı aydınlıktır, umuttur... Sağırdere, sahici Türk romancılığının bir merhalesidir.’ değerlendirmesini yapar.” (Coşkun, 2006: 40).

Kemal Tahir'in bilinen eserlerinden başka takma adıyla yazılmış bir çok eserleri mevcuttur. Geçim kaygısıyla takma adlarla yayımlanan bu eserler 1955 ve öncesi için geçerlidir. 1955 ve sonrası için yazılan eserler Kemal Tahir'in kuyumcu titizliği ile oluşturulmuştur.

Kemal Tahir'in notlarında bakıldığında bir konu hakkında yazılarının pek çok kez değiştirdiği, tekrar tekrar aynı konu üzerinde pek çok müsvedde hazırladığı görülmüştür.

Roman:

Sağırdere (1955).

Esir Şehrin İnsanları (1956).

Körduman (1957).

Rahmet Yolları Kesti (1957).

Yedi Çınar Yaylası (1958).

Köyün Kamburu (1959).

Esir Şehrin Mahpusu (1961).

Bozkırdaki Çekirdek (1962).

Kelleci Memet (1962).

Yorgun Savaşçı (1965).

Devlet Ana (1967).

Kurt Kanunu (1969).

Büyük Mal (1970).

Yol Ayrımı (1971).

Namusçular (1974).
Karılar Koğuşu (1974).
Hür Şehrin İnsanları (1976).
Damağası (1977).
Bir Mülkiyet Kalesi I-II (1977).

Öykü:

Göl İnsanları (1955).

Notlar:

Kemal Tahir'in Notları 1-10 (haz. Cengiz Yazoğlu, 2016).

Sohbet:

Kemal Tahir'in Sohbetleri (haz. İsmet Bozdağ, 1980).

Mektup:

Kemal Tahir'den Fatma İrfan'a Mektuplar (ilk eşine mektuplar, 1979).

Ödülleri:

1960 Dost dergisi anketi: Yılın En İyi Romancısı

1967-1968 Yunus Nadi Roman Armağanı Yorgun Savaşçı ile

1968k Dil Kurumu Roman Ödülü Devlet Ana ile.

1.2. NOTLAR

Tezimizin çalışma konusu olan Notlar ilk olarak 1989 yılında Cengiz Yazoğlu düzenlemesinde Bağlam Yayınları tarafından 15 cilt olarak yayımlanmıştır. Uzun süre basımı devam etmeyen Notlar 2016 yılına gelindiğinde İthaki Yayınları tarafından 10 cilt şeklinde yeniden düzenlenerek yayımlanmış okyucunun-araştıracının hizmetine sunulmuştur. Çalışmamızda 2016 yılında İthaki Yayınları tarafından yayımlanan Notlar esas alınmıştır.

Notlar birer roman malzemesi olmasının yanı sıra bir romancının sanatının yasalarını araştırıp açıklayarak neyi, niçin ve nasıl yaptığının muhasebesi olarak görülebilir.

Kemal Tahir'in yazım yaşamı: 1931-1938, 1939-1955 ve 1955 ve sonrası olmak üzere üç evrede ele alınmaktadır. Ayrıca Notlar Cengiz Yazoğlu tarafından:

- 1- Sanat - Edebiyat
- 2- Roman Notları
- 3- 1950 Öncesi (Şiirler, Hikâye ler, Romanlar, Cezaevi Notları)
- 4- Osmanlılık – Bizans
- 5- Batılaşma
- 6- Sosyalizm
- 7- Kitap Notları
- 8- Mektuplar

Şeklinde 10 ana konu başlığı altında düzenlenmiştir.

İthaki Yayınları tarafından 2016 yılında basılan Notların ilk iki cildinde Kemal Tahir'in sanat edebiyat hakkındaki görüşleri verilmiştir. İlk iki ciltte roman, edebiyat, sanat, resim, heykel, minyatür, yerli ve yabancı romancılar, felsefe, politika, Doğu, Batı gibi kavramlar sunulmuştur.

Notlar Sanat Edebiyat 3 Dil Dosyası şeklinde ele alınmış yazarın dil hakkındaki görüşleri yayımlanmıştır. Dil devrimi, dilimizin gidişatı, dil âlimlerinin dil üzerindeki düşünceleri yazar tarafından yeniden ele alınıp tartışmaya açılmıştır.

Notlar- Sanat Edebiyat 4'te Kemal Tahir'in Türk romanının doğuşu üzerine düşünceleri yer almaktadır. Bu kitapta Kemal Tahir'in sinemaya bakışı ve tiyatro anlayışı ile ilgili notlar bulunmaktadır. Ayrıca film senaryoları kitapta önemli bir yer tutmaktadır.

Notlar 5 - 1950 Öncesi Şiirler ve Ziya İlhan'a Mektuplar kitap başlığı ile yayımlanmıştır. Bu kitapta Kemal Tahir'in yazdığı şiirler ve yazar arkadaşı Ziya İlhan'a gönderdiği mektuplar yayımlanmıştır. Ziya İlhan'a yazılan mektuplarda Kemal Tahir'in 1935 yıllarındaki İstanbul matbuat âlemine ilişkin bilgiler verilmektedir.

Notlar 6 - 1950 Öncesi Cezaevi Notları adı altında yayımlanan bu ciltte Kemal Tahir'in yazmayı düşündüğü romanlar için aldığı notların yanı sıra dönemin siyasi ve kültürel havasına dair düşünceleri de yer alıyor. Edebiyatımızın en önemli yazarlarından

olan Kemal Tahir, Notlar aracılığı ile bugünün ve yarının yazarlarına neyi nasıl yapacaklarına dair ipuçları sunuyor.

Notlar 7 - Roman Notları 1 Kemal Tahir'in Devlet Ana'dan sonra yazmak istediği Topal Kasırga romanı için aldığı Notlar, tarih bilincinin ve geçmişi tüm çıplaklığıyla anlamaya çalışma çabasının bir yazar için ne denli mühim olduğunu gösteriyor. Kemal Tahir, toplumun reflekslerini önceden sezebilmek için tarihin bilinmeyenlerine doğru hassas bir kazı yapıyor bu metinlerde. Roman Notları 1 olarak yayımlanan bu ciltte yazarın tarihe ve edebiyata bakış açısının izlerini görmek mümkün.

Notlar 8 - Roman Notları 2 adıyla yayımlanan bu kitabında Batı Çıkmazı, Yıldız Avcısı ya da Doğu Çıkmazı adlarıyla romanlaştırmak istediği, III. Selim'den II. Abdülhamit'e kadar uzanan geniş bir tarihi dönemi ele almayı amaçladığı çalışma notları yer alıyor. Bu notlar sadece romancılar için bir kılavuz olarak değil aynı zamanda Anadolu tarihine farklı bir bakış açısıyla bakmak için de okunabilir niteliktedir.

Notlar 9 - Roman Notları 3 başlığıyla yayımlanan bu ciltte Kemal Tahir'in yazmayı tasarladığı Patriyot Ömer ve Gülen Azap Çıkmazı üzerine aldığı notlar yer almaktadır. Bu ciltte yazarın Doğu - Batı Sorununu tartıştığı *Batı Çıkmazı* romanının taslağı bulunmaktadır. Toplumsal meselelerimizin tartışıldığı bu kitapta Kemal Tahir'in romanlarının oluşum aşamaları görülmektedir.

Notlar 10 - Osmanlılık / Bizans kitabında Kemal Tahir'in tarih anlayışı görülmektedir. Yazarın Osmanlı, Bizans, Avrupa Tarihi, Anadolu Tarihi, Selçuklu Tarihi gibi tarihi meseleler ele alınıp irdelenmiştir. Kemal Tahir hayattayken bu kitabı basmak istemiş ama ömrü yetmemiştir. Basıma en yakın en düzenli cilttir denilebilir. Bu kitapta tarihi meseleler gibi toplumların yapısı, ekonomik ilişkileri de irdelenmiştir. Doğu toplumlarının devleti, üretim biçimi, tarihi, coğrafyası, tarımı, yaşam biçimleri Karl Marks'ın ATÜT kuramından hareketle açıklanmaya çalışılmıştır.

1.3. HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Kemal Tahir hakkında literatürü incelediğimizde Yöktez sisteminde aşağıda görüldüğü gibi 17 adet doktora 55 adet yüksek lisans tez çalışması bulunmaktadır. Diğer yandan Marmara Üniversitesi Taha Toros Arşivi'nde, Kemal Tahir ile ilgili 1.000 civarı gazete yazısı ve doküman görünmektedir. Ayrıca literatüre bakıldığında Kemal Tahir ile ilgili onlarca kitap, yüzlerle ifade edilebilecek makale olduğunu ilave etmelidir.

Tablo 1.1. Kemal Tahir Hakkında Yapılan Çalışmalar

Sıra No.	Yöktez No.	Yazar	Yıl	Tez Adı	Tez Türü
1	542167	AZİZ ŞEKER	2019	Kemal Tahir, Orhan Kemal ve Yaşar Kemal'in romanlarında toplumsal cinsiyet açısından kadın-karşılaştırmalı bir inceleme-	Doktora
2	549344	MUSTAFA DERE	2019	Kemal Tahir'in romanlarında ve hikâyelerinde yapı-tema	Doktora
3	602435	ÖZGÜL SEZER	2019	Türk ve Alman edebiyatından seçilen eserlerde engelli karakterlerin sunuluş biçimleri (Kemal Tahir – Köyün Kamburu, Hasan Ali Toptaş – Sonsuzluğa Nokta, Stefan Zweig – Ungeduld des Herzens, Günter Grass - Blechtrommel)	Doktora
4	492151	YILDIRAY ÇAVDAR	2018	Kemal Tahir'in romanlarında söz varlığı	Doktora
5	447972	HASAN HARMANCI	2016	Abdurrahmân Eş-Şarkâvî ve Kemal Tahir'in romanlarında sosyal problemler	Doktora
6	429258	MUHAMMED HÜKÜM	2016	Kemal Tahir romanlarının edebiyat sosyolojisi açısından incelenmesi	Doktora
7	436862	HİLAL AKÇA	2016	Kemal Tahir'in romanlarında yolculuk arketipi	Doktora
8	428339	TUBA DALAR	2015	Kemal Tahir romanlarında yapı ve izlek	Doktora
9	303841	OLGUN GÜNDÜZ	2011	Türk romanında toplumsal gerçeklik: Kemal Tahir örneği	Doktora
10	353227	REZAN KARAKAŞ	2010	Kemal Tahir'in romanlarında halbilimi unsurları	Doktora
11	209879	SEZAI COŞKUN	2006	Kemal Tahir - şahsiyeti, eserleri, fikirleri-	Doktora
12	209898	DAVUT EKŞİ	2006	Cumhuriyet dönemi siyasi kültüründe üç çizgi üç yazar (Y.Kadri Karaosmanoğlu, Kemal Tahir, Tarık Buğra)	Doktora
13	186617	YUSUF ZİYA SÜMBÜLLÜ	2006	Kemal Tahir'in tarihi romanları üzerine oluşumsal yapısalci eleştiri bakımından inceleme	Doktora
14	93885	ESAT PINARBAŞI	2000	Kemal Tahir'de batılılaşma: Türk modernleşmesine farklı bir yaklaşım	Doktora

Tablo 1.1. Kemal Tahir Hakkında Yapılan Çalışmalar (Devamı)

15	97065	NEVZAT YAVUZ	2000	Kemal Tahir'in siyasal ve toplumsal görüşleri	Doktora
16	62370	VEDAT KURUKAFA	1997	Kemal Tahir'in romanları üzerine bir inceleme	Doktora
17	11950	NİLAY IŞIKSALAN	1990	Kemal Tahir'in tarihi romanları üzerine bir inceleme	Doktora
18	747153	OSMAN ERYİĞİT	2022	Kemal Tahir'in mahpushane dönemi ve hapishane romanları	Yüksek Lisans
19	750702	ELİF ATALAY	2022	Kemal Tahir romanlarında tarih yazımı ve kimlik	Yüksek Lisans
20	737160	MELİS ŞENGÜL	2022	Tarihi roman odağında İlyas Esenberlin ve Kemal Tahir'in romancılığının karşılaştırılması	Yüksek Lisans
21	693858	ELVAN AYTEKİN	2021	Dünya edebiyatı tercüme sahasında polisiye roman: Mickey Spillane'in ve Kemal Tahir'in Mike Hammer romanlarıyla Amerikan ve Türk edebiyatları arasında bir karşılaştırma	Yüksek Lisans
22	696672	MİNE ÇAHA ETİL	2021	Kemal Tahir romanlarında bir siyasal geleneğin anatomisi: Türkiye'de devlet, siyaset ve bürokrasi	Yüksek Lisans
23	675213	HASAN HÜSEYİN CANDEMİR	2021	Kemal Tahir eserlerinde dini motifler	Yüksek Lisans
24	655951	MUHAMMET BAŞOL	2021	Metin dilbilimi açısından Kemal Tahir'in Kurt Kanunu adlı romanının incelenmesi	Yüksek Lisans
25	638174	ŞEBNEM KARAAĞAÇ	2020	Kemal Tahir'in köy romanlarında toplumsal yapı analizi	Yüksek Lisans
26	643290	AYŞE MANAV BAYKAL	2020	Türk sosyolojisinde doğu-batı çatışması: Kemal Tahir ve Baykan Sezer örneği	Yüksek Lisans
27	653007	BÜŞRA EVGÜ	2020	Kemal Tahir romanlarında devlet-ekonomi-insan ilişkisi	Yüksek Lisans
28	566976	MEHTAP GÜMÜŞ	2019	Kemal Tahir'in sosyalizm anlayışında devlet	Yüksek Lisans
29	535093	MERVE DİNÇ	2019	Kemal Tahir'in eserlerinde Türkiye'de Tek Parti Dönemi	Yüksek Lisans
30	563020	ALİCAN ÇINAR	2019	Kemal Tahir ve Kemalizm: Resmi ideoloji ve edebiyat	Yüksek Lisans
31	575619	ELİF KABACA	2019	Kemal Tahir'in din ve toplum görüşleri	Yüksek Lisans

Tablo 1.1. Kemal Tahir Hakkında Yapılan Çalışmalar (Devamı)

32	569270	ZEHRA KARACA	2019	Kemal Tahir'in tarihî romanlarında sosyal olaylar	Yüksek Lisans
33	632190	DOĞAN KIRICI	2019	Kemal Tahir'in romanlarında bir üslup ögesi olarak 'diyalog'	Yüksek Lisans
34	575722	ELİF NAMALIR	2019	Kemal Tahir'in romanlarında eğitim	Yüksek Lisans
35	612513	EBRU YILMAZ	2019	Fakir Baykurt ve Kemal Tahir yapıtlarında köy ve köylülük olgusu: Karşılaştırmalı sosyolojik bir değerlendirme	Yüksek Lisans
36	547100	AYÇA GÜLÜNAY	2019	Cemil Meriç ve Kemal Tahir'in eserlerinde Türk toplum yapısı	Yüksek Lisans
37	543811	CAN ÇELİKTAŞ	2019	Edebiyat sosyolojisi bağlamında Kemal Tahir'de aydın kimliği: Esir Şehir üçlemesi örneği	Yüksek Lisans
38	588560	İBRAHİM VELİ SÖZER	2019	Kemal Tahir'in öykülerinde mizah	Yüksek Lisans
39	598858	HALİL İBRAHİM AKBULUT	2019	Türk romanında eşkıya tipolojisi: Yaşar Kemal ve Kemal Tahir	Yüksek Lisans
40	542302	FEYZA BETÜL AYDIN	2018	Kemal Tahir'in romanlarında Osmanlı'ya bakış	Yüksek Lisans
41	432700	KADİR KORKUTAN	2016	Kemal Tahir'in romanlarındaki ikilemelerin Türkçe öğretimi bakımından değerlendirilmesi	Yüksek Lisans
42	383932	HAMİDE ERGÜL	2015	Kemal Tahir'in Devlet Ana romanı ile Tarık Buğra'nın Osmancık romanının söz dizimi çalışması	Yüksek Lisans
43	368083	RAMAZAN ŞENER	2014	Kemal Tahir'in hikâye leri üzerine bir inceleme	Yüksek Lisans
44	372206	SATI SARIASLAN	2014	Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Kemal Tahir'in 1950-1960 yılları arasındaki köy romanlarında halk kültürü unsurları	Yüksek Lisans
45	379897	AYLİN TURGUT ECEVİT	2014	The hierarchical structure among female prisoners: The case of Karılar Koğuşu by Kemal Tahir	Yüksek Lisans
46	345568	İRFAN YİĞİT	2013	Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde Kemal Tahir'in yeri	Yüksek Lisans
47	313074	EMEL AKBAL	2012	Kemal Tahir'in romanlarında kadın ve eğitim	Yüksek Lisans
48	314224	AYŞEGÜL GÜLŞEN	2012	Tarihî gerçek ve roman gerçeği açısından Kemal Tahir'in romanları	Yüksek Lisans

Tablo 1.1. Kemal Tahir Hakkında Yapılan Çalışmalar (Devamı)

49	308833	HARUN ÇOLAK	2012	Kemal Tahir'in romanlarında erkek kahramanlar	Yüksek Lisans
50	280028	OĞUZHAN ATLI	2011	Kemal Tahir'in eserlerinde halk bilimi unsurları	Yüksek Lisans
51	280093	NİHAT TARKAN	2011	Kemal Tahir ve Luis Martin-Santos'un eserlerinde aydın	Yüksek Lisans
52	285777	ÖZGÜR GÜNAY	2010	Kemal Tahir'in tefrika halinde kalmış romanları üzerine bir inceleme	Yüksek Lisans
53	313935	MEHMET EMİN GÜRCİ	2010	Kemal Tahir'in polisiye romanları	Yüksek Lisans
54	228883	MUHAMMET TAHSİN ŞAHİN	2009	Kemal Tahir'in devlet anlayışı ve karakteristik özellikleri	Yüksek Lisans
55	219248	HİLAL DOĞAN	2008	Kemal Tahir'in romanlarında kadın kahramanlar	Yüksek Lisans
56	228565	ÖMER ÖZDAMAR	2008	Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Kemal Tahir'in romanlarında İttihat Ve Terakki Cemiyeti	Yüksek Lisans
57	215065	ELİF PINAR	2007	Kemal Tahir'in hikâye ve romanlarında Anadolu	Yüksek Lisans
58	215028	GÖKHAN YETİŞEN	2007	Gerçekliğin değişkenliği Kemal Tahir örneği	Yüksek Lisans
59	221657	MEHMET GÖKYAYLA	2007	Sinema ? edebiyat ilişkisi çerçevesinde Türk sinemasında modernleşme: Kemal Tahir ve Halit Refiğ örneği	Yüksek Lisans
60	215302	YILMAZ DAŞLI	2007	Kemal Tahir'in düşün eserlerindeki bazı sosyolojik tartışmalar	Yüksek Lisans
61	187174	FATİH CİHANGİR TEKİN	2006	Kemal Tahir'in 'Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu, Yol Ayrımı' adlı eserlerinde devrik yapı	Yüksek Lisans
62	146110	NİHAYET ARSLAN	2005	Kemal Tahir'in romanlarında şahıslar dünyası	Yüksek Lisans
63	188655	ALKAN YILMAZ	2005	Kemal Tahir'in romanlarında şahıslar kadrosu	Yüksek Lisans
64	141209	FARUK NAFİZ FAZLIOĞLU	2004	Türk düşüncesinin yeniden şekillenmesi aşamasında bir aykırı yaklaşım: Kemal Tahir ve kimlik sorunu	Yüksek Lisans
65	140770	YÜKSEL YILDIRIM	2003	Kemal Tahir düşüncesinde Osmanlı Devleti'nin kuruluş süreci ve Osmanlılık siyasetinin anlamı	Yüksek Lisans
66	125579	MUSTAFA AYDEMİR	2003	Kemal Tahir'in romanlarında sosyal problemler	Yüksek Lisans

Tablo 1.1. Kemal Tahir Hakkında Yapılan Çalışmalar (Devamı)

67	137620	SEÇKİN SEVİM	2003	Kemal Tahir'in Türk romanı düşüncesi	Yüksek Lisans
68	133870	ÖZGÜR İLDEŞ	2003	Kemal Tahir'in köy romanlarında mekan	Yüksek Lisans
69	72947	ÖZLEM FEDAİ (DURMAZ)	1998	Kemal Tahir'in romanlarında tarih ve toplum	Yüksek Lisans
70	52284	MÜFİDE ÖTER	1996	Kemal Tahir'in, Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu ve Yol Ayrımı adlı eserlerinde geniş zaman kipinin yapı ve anlambilim bakımından incelenmesi (2.Cilt)	Yüksek Lisans
71	51903	EREM SARIKOCA	1996	Kemal Tahir düşüncesinde batılaşma olgusu	Yüksek Lisans
72	41389	DİLEK İMANÇER	1995	Türk sinemasında Kemal Tahir uyarlamaları	Yüksek Lisans

İKİNCİ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

2.1. KEMAL TAHİR'İN ROMANA BAKIŞI

2.1.1. Kemal Tahir'in Romana İlk Yönelimi

Kemal Tahir, Türk romanın özgün olabilmesi için Türk halkının gerçekliğine ulaşmış olması gerektiğini düşünür. Romancının sorumluluk bilinciyle insanı yüceltmesini insan dramını merkeze alması gerektiğini belirtir.

Kemal Tahir romancı olmaya 1940 yılında karar vermiştir. 1940 yılına kadar şiir yazan Kemal Tahir o yıldan sonra tüm hayatını romana adanmıştır. Kemal Tahir 1933 yılında kendini roman yazmaya hazırlar ve 1940 yılında romancı olmaya karar verir. Kendi adıyla ilk romanını 1957 yılında yayımlar. Romancı olmaya karar veren Kemal Tahir 22 yıllık bir hazırlık sürecinden sonra romanlarını yayımlamaya başlamıştır. Bu durum Kemal Tahir'in ne kadar titiz bir yazar olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim roman yazabilmek için edebiyatta derinlemesine araştırmalar yapmıştır. Fransız yazarlarını özellikle Balzac'ı kendi dilinde okumuştur. Roman teorileri kitaplarını incelemiş bunlarla ilgili notlar tutmuş kendi orijinal fikirlerini bu notlarına eklemiştir. Önemli romancıları dikkatle okur ve inceler. Sanat, resim, tarih, sosyoloji, felsefe, siyaset, edebiyat ilimlerine katkı sağlayabilecek derecede kendisini geliştirmiştir. Tüm bu çalışmalarını daha iyi bir roman yazabilmek için yaptığını notlarında şu şekilde açıklamıştır:

“Romancılığa karar verdiğim 1940 yılının ilk aylarında Nazım Hikmet'le beraber Çankırı Cezaevi'ndeydik.

Epey diretti Nazım bu karara karşı, şiiri bırakmama razı olmadı, Göl İnsanları'nda dört hikâyeyi görene kadar...

Bunlar aslında, hikâyeden çok romana hazırlık yazılarıydı. Tan Gazetesinde tefrika edildiler. Naci Sadullah o zamanın en gözde, en çek okunur fıkra yazarıydı. Birkaç yazıyla okuyucuların dikkatini çekti. Babîâli'nin dışındaki okurlar, hikâyeleri Nazım'ın sandılar. Bu yüzden Göl İnsanları büyük ilgi gördü. Bu ilgi yeni zenaatımda beni güçlendirdi. Nazım direnmekten vazgeçti.

Neden mi yazdım bunları? Otuz yıldan beri romancı olarak yaşadığımı anlatmak için...

Ben, otuz yıldan beri dünyaya, insanlara, olaylara hiç aralıksız romancı olarak bakmaktayım. O gün bugündür, ne okumuşsam, ne görmüşsem, ne işitmişsem, kimi tanımışsam kısası ne öğrenmişsem yalnızca romancı olarak, roman için öğrendim, roman için romanda kullanmak için biriktirdim. Başka yazımlarla uğraştığım zamanlar oldu ama ben başkaca roman zenaatının yasalarını araştırdım.

İleri sürülen roman teorilerini inceledim. Büyük saydığım romancıların romanlarını tekrar tekrar okudum. Romanı nasıl yayımladıklarını tekrar tekrar gözden geçirdim. Konu ve kişiler için tuttıkları notları, romana hazırlanırken yazdıkları mektupları gözden geçirdim.

1957'den bu yana bütün zamanımı yalnız imzama yayımladığım romanlara vermek fırsatını buldum. Bu fırsat, Amerika, Rusya da sayılmak şartıyla dünyada pek az romancının eline geçmiştir” (Tahir, 2016a:58).

Kemal Tahir öncelikle bir romancıdır. Kendisini bir romancı olarak adlandırmıştır. Roman yazmak için kolayca kaçmamıştır. Yazacağı romanlarla ilgili olarak çok derin araştırmalara girmiştir. *“Nitekim Görüp tanımak, sayıp anlatacak kadar anlamak fırsatını daha bulmadığım toplum bölümlerine de katiyen el sürmüyorum”* (Tahir, 2016b: 8). Tarih ve toplumbilimleri ile ilgili araştırmaları ve fikirleri Türk düşün dünyasına yeni bakış açıları sunar. Kemal Tahir’in, fikirlerini çeşitli gazetelerde yazdığı makalelerinde ve vefat ettikten sonra hazırlanıp bastırılan Notlar’ında bulabilmekteyiz.

2.1.2. Kemal Tahir’in Romanlarında Fikir – Sanat Dengesi

Kemal Tahir, romancının salt öznel bakış açısına göre hareket etmesinin pek de iyi olmadığı görüşünü ileri sürer. Ona göre romancı iç ve dış dünyayı belli bir denge içinde vermelidir. Salt öğreticilik kaygısı romancı için olumlu görülmez. Okur beğenisine yönelen roman da zorluk yaşar.

“Romancı için kendi içine dönük olarak değerli görünen gerçekler ancak, bazı ruh hastası okurlar için önemli olabilir. Böyle hasta okurların da beğenisi son derece değişken olur. Bunların isterlerine hizmet edebilmek hiçbir deli veya dâhi yazarın haddi değildir.

Roman gerek dış dünyayı, gerekse insanın iç dünyasını öğretmekten vazgeçemez. Bundan vazgeçmeyi öğütleyen roman görüşleri romancıların yalınkat kaldıklarını ispatlar.” (Tahir, 2016a:182).

Berna Moran Kemal Tahir’in fikir adamı özelliğinin romancı-sanatçı özelliğinin önüne geçmesini eleştirir. Bu durumun Kemal Tahir’in sanatçı yönün harcanmasına sebebiyet verdiğini şu şekilde açıklar:

“Kanımca Kemal Tahir'in düşünürlüğü onun için büyük bir avantaj olabileceken sonunda onun aleyhine işlemiş ve incelemelerinde işin kolayına kaçmak istemeyen bu araştırmacının romancılıkta kolayca kaçmasına ve böylece sanatçılığını harcamasına neden olmuştur.” (Moran, 2001:187).

Tahir Alangu, Berna Moran’ın aksine Kemal Tahir’in roman yazacağı konularda derinlemesine araştırmalar ve gözlemler yaparak fikri yönü ağır basan romanlar yazmasını Kemal Tahir’in romanlarının sanat yönünü düşürdüğü kanaatinde değildir. Tahir Alangu Kemal Tahir’in, romanlarını oluştururken titiz bilimsel araştırmalar

yapmasının Kemal Tahir'in romanlarının sağlam ve gerçekçi bir temele oturduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

Gerçekçi roman anlayışında bir düşünür olarak sağladığı itibar kadar, roman kişileri, temaları ve sorunları üzerindeki sürekli çalışmaları ve araştırmaları da bizde benzerine pek rastlanmayan bir yeni sanatçı kişiliğini ortaya koymaktadır. Önemsiz gibi görünen bir ayrıntı üzerinde derlediği malzeme yığını kadar, ele aldığı konu ve kişinin oturduğu toplum temeli ve tarihsel evrim üzerinde de tam bir bilim anlayışına sahip oluşu onu, rastgele gerçekçi romancının sırasından çıkarmaktadır. Osmanlı ve yakın devir tarihi ve Türk toplumunun bu bugünkü kuruluşuna bağlı gerçekler üzerindeki derin görüş ve anlayışı, onun romanlarına teorik bir tatsızlık vermekten çok, kişilerinin romanlık yaşayış ve davranışlarının temele oturan şartlarının iyice belirlenmesinde işe yaramakta, bu roman anlayışı da, onu, titiz ve sürekli çalışmalara götürmektedir.” (Alangu, 1968: 453).

Kemal Tahir gerçek sanat eserinin hem tarihe ışık tutması hem mevcut durumun anlaşılması için yardımcı olması hem de geleceği gücünce aydınlatması gerektiği kanaatindedir.

Kemal Tahir kendini romancı olarak tanımlamıştır. Çalışmalarını bu yönde sürdürmüş fikri araştırmalarını romancı tarafını sağlamlaştırmak için yapmıştır. Kemal Tahir'in romanları incelendiğinde onun fikri alt yapısının romanlarının edebi yönünü düşürmediği aksine romanlarının roman dünyası açısından değerini artırdığı genel bir düşüncedir.

2.1.3. Kemal Tahir'in Romanları İçin Yaptığı Araştırmalar

Kemal Tahir realist bir toplumcu yazar olarak eser verdiği dönem ile ilgili derinlemesine araştırmalar yapmıştır. Dönemin sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel, folklorik dil özelliklerini incelemiştir. Bu durum romanlarının birçok bilimsel alanının çalışma konusu olmuştur. Kemal Tahir'in, tarihi romanlar yazarken yazdığı dönemi çok iyi incelediğini görmekteyiz. Tarihi romanlar yazarken aynı zamanda tarihin o devrine ışık tutan araştırmalarını Notlar'da şu şekilde görülmektedir:

“Anadolu Osmanlı idaresinde kültür bakımından inkişaf edememiş istihlal kuvvetlerinde önemli bir artış göstermemekle kalmamış, önemli bir fakirleşmeye doğru hızla sürüklenmiştir. Köy istihsalinin ciddi inkişaf göstermesi, büyük alım satım merkezleri olarak kasaba ve şehirlerin kurulmasını sağlar. Anadolu'da böyle merkezleşme görülmez, tersine, eski merkezlerin de hızla fakirleşip şehirlerin kasabalaştığı, kasabaların köyleştiği görülür” (Tahir, 2016j: 39).

Osmanlı idaresindeki şehirlerin, kasabaların ve köylerin iktisadi durumunun açıklandığı bu pasajda Kemal Tahir'in araştırmalarının çok yönlülüğünü görmekteyiz.

Kemal Tahir bu araştırmalarıyla romanlarında tarihin uzak bir zamanında bile insan dramları üzerinde eğilmiş realist bir bakış açısıyla zaman üstü bir romancı olabirmiştir.

2.1.4. Köy Romanı Yazmak İçin Köyde Doğmak Gerekir mi?

On üç yıllık cezaevi yaşamında köylülerle aynı çatı altında kalması onun köylüyü yakından tanınmasına fırsat vermiştir. Hapis hayatının başladığı yıllarda Kemal Tahir romancı olmaya karar vermiş, her şeye romancı gözüyle bakmıştır. Üslubunun olgunlaşmasında hapisane yıllarının büyük bir etkisi olmuştur. Romanlarını yazmadan evvel yazacağı dönemle ilgili ön tarihsel okumalar yapmıştır. Kuvvetli gözlem gücü sayesinde birlikte kaldığı köylülerin iç dünyasını, dramlarını, dil özelliklerini, davranış şekillerini, tarihlerini, sosyolojik yapılarını, ekonomik durumlarını çözmüş olmayı, köy romanı yazmak için yeterli nedenler olarak görmüştür. Bu bağlamda köylü olmadığı halde köy romanı yazmasını eleştiren dönemin köy kökenli romancılarına şu şekilde cevap verir:

“ünkü başka sanat kollarını pek bilmem, bir kişi romancı olabilmek için, söz gelimi, köylülükten ya da işçilikten, tıpkı subaylıktan, valilikten, memurluktan çok yıllar önce ayrılmış, eğer bunlar birer zenaatse ve toplumda birer iş bölümünü belirliyorlarsa, kendi iş bölümüne geçmek suretiyle çoktan uzaklaşmış olmak gerekir. Nasıl memur-yazar, subay-yazar diyemiyorsak, köylü-yazar sözü de ancak bir şehirli orta aydın uydurmasıdır. Babası, dedesi köylü olmayan kişiler parmakla gösterilecek kadar azdır ki, gerçek yazar demek, ömründe hiç köylü görmediği halde, köylüyü, bütün geçmişi köyde ölen, geleceğinden beş-altı kuşak da köyde ölecek bir köylüyü iyi bilip yazabilen demektir. Eğer bu böyle olmasa bir cinayet olayını yazması için yazardan mutlaka cinayet işlemesi istenirdi.” (Tahir, 2016a:160).

2.1.5. Kemal Tahir’in Köy Romanları Yazma Sebebi

Kemal Tahir köyde yaşamanın, köyü bilmenin, köylü romanı yazmak için bir sebep olamayacağını düşünür. Ülkemizde yazılan onlarca köy romanının köylünün sorunlarını yeterince yansıtmadığı kanaatindedir. Köy romanlarımızın fanteziye kaçtığını, köyde yetişen yazarların kendi realitelerine sırt çevirdiğini düşünmektedir. Edebiyatımızda 1950’li yıllardan sonra çıkan köy romancılarının kimi çevrelerce fazla pohpohlandığını, bu açıdan köyü ve köylü gerçekliğini tanıtmak amacıyla roman yazdığını şu şekilde açıklar:

“Benim köy romanları yazmamın sebebi, köylüyü yakından tanımak, onlarla tam on üç yıl, gece gündüz bir çatı altında yaşama fırsatım bulmuş olmamdandır. Bu uzun yaşama süresinde de ben köylü çocuğu değildim, zamanın meselelerine adamakıllı akıl erdirmiş, Türkçede üsluba varmış yazarlarındandım.” (Tahir, 2016b: 21).

Kemal Tahir halkımızın büyük bir çoğunluğuyla köyde ya da köy şartlarındaki kentlerde oturduğunu, çağımızın toplumsal gerçekliğini anlayıp yazmak isteyen realist bir romancının köyü ve köylüyü doğru bir şekilde tanınması gerektiğini, romancıların eserlerinde fanteziden uzak kalması gerektiğini savunur.

Kemal Tahir büyük ve tarihi kentlerimizdeki iyice şehirleşmiş vatandaşlarımızın bile ya bir iki kuşak ötesi tipik köylüdür, ya da ailelerinin kollarından önemli bir kısmı hâlâ köyde yaşadığını belirterek memleketimizdeki istisnasız herkesin köylülerle çok yakın ekonomik, sosyal ilintisi olduğu kanaatindedir.

2.1.6. Roman ve İnsanın Gerçekçi Dramı

Kemal Tahir insanın -tek insanın- dramından hareketle toplumu açıklamaya ve anlamaya çalışmıştır. Yazar, roman anlayışının merkezinde insan ve insan dramı yer alır. Diğer bir deyişle roman drama düşmüş insanı anlatır. Kemal Tahir'e göre Doğu insanı Batı insanının aksine kölelik-feodal-burjuva sisteminden gelmediği için bu iki ayrı dünya insanının dramları da farklı olacağı kanaatini şu şekilde ifade eder:

“Modern anlamıyla romancı, insan dramını anlatır. İnsan dramı, gerek iç, gerek dış baskılar altında, bir insanın bir yere gelip orada takılmasıdır. Roman kişilerinin bu takıldığı yerden öteki insanlar kolayca aşarlar, aşmışlardır. Takılan roman kişisinde kendilerini, aşamamış halleriyle seyrederek. Romanla, roman okuyucusunu birbirine bağlayan en sağlam bağ buradadır. Büyük romancılara, yüzyılların eskitemediği eserleri yazdıran insan dramları çeşitli zümrelere bölünmüş toplumlarda durum böyle olduğuna göre, bizim gibi Doğulu insanların Batı insanların gerçekleriyle yetinmeye hakkımız yoktur.” (Tahir, 2016a:167).

Kemal Tahir insan dramının insanın kapana kısıldığı yerde ortaya çıktığını, burada kapana kısılanın kişiliğine bağlı olarak çıkmazda debelenmesi olarak görür. Çıkmazda sıkışan drama tutulmuş roman kişileri aslında normal şartlarda buradan çıkabilecekken roman dünyası gereği bu yerde kısıtlı kalmıştır. Örneğin; birisini istemeyerek öldürdükten sonra içine düşülen vicdan azabı ya da birini öldürdükten sonra yaşanan pişmanlık durumu gibi.

2.1.7. Roman Kişisi

Kemal Tahir romanı, bir roman kişinin dramına uygun bir dram dünyası olarak görür. Dramı olmayan kişilerle roman olamayacağı gibi dramı olmayan romanla da romanın olamayacağını düşünür. Bu bağlamda Kemal Tahir romanın, roman olabilmesi için kişinin dramının romandaki genel dramla birleşmesi gerektiği kanaatindedir. Roman

kişisinin kendi unsurları içinde verilmesi gerektiğini şu şekilde belirtir: “*Roman kişisini kendi unsurları içinde vermek, evlenmemiş olduğu halde, torunlarının bile nasıl kişiler olabileceğini sezdirmeye yeter. Romancı, roman kişisi olamaz.*” (Tahir, 2016a:168).

Kemal Tahir romancının, roman tiplerine çok fazla müdahale edilmemesi taraftarıdır. Roman dünyası neyi gerektiriyorsa tipler bu dünyanın kanunlarına göre hareket etmelidir. Roman tipleri serbest kalmalı, romancı bir kenardan izlemeli şeklindeki görüşünü şu şekilde ifade eder: “*Realist romancının kahramanları yaşamaya başladığı anda, insanlığın iyiliğini isteyen düşünür bir kenara çekilmeli, artistik kartal bakışları kahramanın yüreğine ve ruhunun derinliklerine işlemeli*” (Notlar, 2016b: 96).

2.1.8. Gerçekçi Roman Yazarının Ustalığı

Kemal Tahir, romanda realizme önem verir. Romanın gerçekliğin peşinde olması gerektiği görüşündedir. Gerçekliğin değişken olduğunu düşünür ve gerçekliğin değişken olması sebebiyle, değişken olan gerçekliğe ulaşıldı mı yazarın işi bitmiş sayılamayacağını özellikle vurgular. Böylelikle yazar, roman yazarlarının değişken olan gerçekliğin peşinde sürekli koşması gerektiği düşüncesindedir. Gerçekliğin peşinde koşan romancı bir gerçeklikten sonraki gerçekliğe ulaşabilmek için her romanına çirak olarak başlayacağını şu şekilde açıklar: “*Her roman yeni bir dünya, kendi yasalarını getiren bir yeni dünya olduğuna göre, romancı her romanına bir bakıma çirak olarak başlar.*” (Tahir, 2016a:168).

2.1.9. Romanın Okuyucu İle İlintisi

Kemal Tahir okuyucu ile roman yazarının karşılıklı birbirlerini oluşturduklarını şu şekilde açıklar:

“Bir romancı elbette kendisine okuyucu kitlesini yaratır. Fakat okuyucu kitleleri de kendilerine layık oldukları romancıları yaratır. Bugünün romanında bir romancının kendisini okutması elbette iyi bir şeydir. Ama sahici romancı tekrar tekrar okunan romancıdır” (Tahir, 2016b: 62).

Roman okuyucusu, romanı da romancıyı da tamamlayan üçüncü unsur olduğu için önemlidir. Kemal Tahir, Türk romancısının Türkçedeki dil kudreti nedeniyle roman yazmasının zor olduğunu şu şekilde örnekler:

“Bence Türk romancısının en büyük zorluğu, Türk milleti, çoğunluğuyla roman okumaya başladıktan sonra yüz gösterecek... Bence halkımızda, romancıları derin derin düşündürecek yaman bir roman anlayışı olacaktır. Nereden mi biliyorum? Konuşma dillerindeki kudretten... Ben Malatya'dayken bir hamalla bir

bakkal beş kuruş için çekişiyorlardı. Bakkal beş kuruş için lâfı uzatmayı ayıplayınca: Hamal, 'Yağma yok!' demişti, 'Ben omzumun etini yiyerek yaşıyorum!'" (Tahir, 2016a: 161).

Yazar, böyle konuşan bir halka uzun ömürlü roman yazmanın kolay olmayacağı görüşündedir.

Kemal Tahir romancının kendi başına söylenmesi, ya da yazarın ifadesiyle *saçmalaması* imkânını veren bir sanat kolu olmaması gerektiğini düşünmektedir. Romanın bir cemiyet işi olması gerektiğini; maskaralığın, divaneliğin, kişinin fantezilerinin romanda yer almaması düşüncesini savunmaktadır. Romanı okuyucuya, okuyucunun kendi gerçeklerini anlatan bir vasıta olarak görmektedir. Romanın okuyucuyu daha derin düşünmeye itecek bir şekilde kurgulanması gerektiğini şöyle belirtir:

"Kalabalıkların mutluluğunu uydurma -anonim- kuklalar oynatmak, onlara nutuklar çektirmekte aramak gerçek insandan kaçmanın en açık ispatıdır. Kabul edemeyeceği şeyler, fanteziler ileri sürülmeyecek. Havayı kaplamış olan değerler kullanılacak çoğunlukla... İnsanlığını zenginleştirecek okurun... Kendisine kendisini anlatacak biraz da... Onu iyiye doğru güçlendirecek... Büyük roman yanlışlara, kötülüklerle karşı dikilmiş sağduyudur. Her sanat eseri bir yargılamadır. Büyük sanat eserleri bizi daha derin düşünmeye, çözüm yolu aramaya zorlar." (Tahir, 2016a:169).

2.1.10. Kemal Tahir'e Göre Roman

Kemal Tahir, romanları ile insanların karanlıkta kalan yönlerini açığa çıkararak insanın düşün dünyasını yeni bir manaya kavuşturmaya çalışmıştır. Nitekim Kemal Tahir Notlar'ında romanı şöyle tanımlar: *"Roman, insana insanı aydınlatan bir sanat koludur. İnsanın ay gibi, hiç görünmez öteki yüzünü, ruhunu, davranışlarının gizli kalan yönlerini aydınlatan bir sanat kolu..." (Tahir, 2016b: 16).* Kemal Tahir'e göre roman milletlerin gerek insan gerek dış dünya realitelerine karşı saygı duyma katına yükseldikleri, insan olarak önce kendi kendilerini, sonra çevrelerindeki öteki insanları gerçekten merak ettikleri bir tarihsel devrenin sanat koludur. Romancının roman kişiliği, roman gücüdür. Romancının kültürü, çevresi, çevresindeki olaylar, gerçek kişiler, çeşitli bilgileri, dünya görüşü, özel araştırmaları ancak öteki yarıyı meydana getirirler.

2.1.11. Romanda Yeni Teknik

Kemal Tahir, romancı cevheri olan bir yazarın romana ne kadar erken başlarsa romancı gücünün o kadar yükseleceği görüşündedir. Bazı yazarların roman kişilerinde kendilerine doğru derinleşmesini doğru bulmamaktadır. Roman yazarının roman dünyasında kendisine doğru derinleşmesi romanda düşünce, oyun, teknik yönden çıkmaza girmesine yol açtığını savunur. Bu açıdan Tahir, gerçek romancının roman dünyası yaratabilen romancı olduğunu düşünür. Romancının gücünün yarattığı roman dünyasının gücüne eşdeğer olduğuna inanır. Romanın biçim ve içeriği ile ilgili konuda romanın önce kalıbının mı muhtevasının mı oluşturulması gerektiği sorusuna şu cevabı verir:

“Romanda yeni teknik aramak -bunu mesele yapmak- romancının asıl romanda yalınkat olduğunu gösterir. Çünkü önce kalıbı bulmak sonra içeri doldurmaya çabalamak nasıl alıklık ise, önce içi bulup sonra ona kalıp uydurmaya kalkmak ta o kadar alıklıktır.” (Tahir, 2016a: 183).

Kemal Tahir’e göre gerçek büyük roman, olayları, inançları, insanları kendi içlerinde, kendi kanunlarına göre ararken derinleşen eserlerdir. Burada romancının kişiliği, ancak yarattığı dünya ile ilgili olabilir. Bir romancının değeri yarattığı dünyanın değeri ile ölçülür. Burada, doğrunun, güzelin, sanatçı yeteneğinin ayrıca ağır basması söz konusu olamaz. Bir romanı meseleleriyle övmek onu acımasız bir şekilde yermek olur.

2.1.12. Kemal Tahir’in Tarihi Roman Görüşü

Kemal Tahir, büyük tarihsel romanların milletlerin tarihlerindeki çatışmalara dayanması gerektiği kanaatindedir. Tarihte gerçekleşmiş bu çatışmaların günümüzde de geçerliliğini koruması gerektiğini şöyle ifade eder:

“Büyük tarih romanı, bizi milletimizin ve toplumumuzun gerçeklerinde yeniden yaşatma gücünü taşıyan eserlerdir. Günümüzle sıkı sıkıya ilgili olmadıkça hiçbir tarih hikâyesi bizi gerçekten sarmaz, duygulandıramaz. Geçmiş, bizi ancak günümüzün tarih öncesi haline getirilirse etkiler.” (Tahir, 2016a: 175).

Kemal Tahir, tarih romanı yazmaya kalkışan yazarların halklarının alt kurumlar ile üst kurumlarına iyice hâkim olmaları gerektiği, yaşadıkları toplumun tarihsel bir alt-üstlük sırasında çatışan güçlerin durumlarını, kahramanlıklarını, toplumun vasıflarını su yüzüne çıkarması gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Tarih romanları yazmaya kalkışan yazarlar, tepeden turnağa gerçekçi olduklarına güvenmeden böyle bir işe girişmemelidirler. Yoksa bu konuda, kötü romantizme, geçmiş meddahlığına, kötü milliyetçilik züppeliğine tekerlenmemek

işten değildir. Tarihi doğru yazabilmek için, onun zorunlu yasalarını iyi bilmek, onda neyin ölmez, neyin göçücü olduğunu bir bakışta ayırmak gücüne sahip olmak gerektir.” (Tahir, 2016a: 175).

2.1.13. Modern Romanın Dramı

Kemal Tahir, dramatik olan her şey aynı zamanda insancıldır görüşündedir. Ona göre insan ve dram bir bütünün ayrılmaz parçasıdır. Roman dünyasını drama dayanan dünya şeklinde tanımlar. Dramın ne kadar kişisel olursa olsun toplumsal bir yönü de mutlaka olduğunu savunur. Romancı romanında dramı verirken dramın gerçekliğinden ayrılmamaya özen göstermelidir. Dramı en kısa yoldan güçlü bir biçimde roman dünyasının gerçekliğine uygun bir şekilde verilmelidir. Kemal Tahir, modern roman dramını şöyle belirtir:

“Modern romanda insan dramı, insanın tarihi kendisinin yaptığı, ama bunu çevresinin sosyal ekonomik baskısı altında yürüttüğü gerçeğine bağlıdır. Bu açıdan alınır, namuslu bir insanın namuslu olduğu için başının derde girmesi, bu durumu sonuna kadar gittikçe ağırlaşan bir kötü kader olarak çekmesi, modern-gerçekçi romanın anladığı insan dramı olmaz, bir insanın başından geçmiş herhangi bir maceranın düpedüz anlatılması olur. Modern romanın insan dramı, çeşitli sebeplerle hatta bu çeşitli sebeplerin zorunluğu altında söz gelimi namuslu bir insanın istemeden namussuzluk etmesi, bunu yenememesi dramıdır. Burada kadere boyun eğmek söz konusu olamaz. Tersine, kadere karşı çıkmak meselesi söz konusu olur.” (Tahir, 2016a: 189).

Kemal Tahir, *Madam Bovary ve Kırmızı ve Siyah* romanlarının dramını şu şekilde tasvir eder: *“Modern romanın dramı, köylü aslından olan kişilerin, toplumun öteki basamaklarına çıkıp orada tutunmak çabalamalarında en yalın, en acıklı biçimde görülür. (Madam Bovary, Kırmızı Kara).” (Tahir, 2016a:185).*

Kemal Tahir Balzac’ın, romantizm ile klasisizmin motiflerini bir arada kullanarak realist bir bakış açısıyla dram yüklü romanlar yazdığını savunur. Balzac’ın modern dramlarını şu şekilde tasvir eder:

“Balzac’ta insan dramı çoğu zaman -şaheserleri sayılmazsa- Yunan trajedisine, değişmez alinyazısına dayanan, kader bağlantısı üstüne kurulmaktadır. Şaheserlerinin öteki romanlarından ayrılması, modern insan dramı anlayışını kullanmış olmasındandır. Bu açıdan alınır, Albay Şabert’in dramı, modern anlayışıyla bugünün gerçekçi roman insanının dramı sayılamaz. Buna karşı Goriot Baba’nın dramı modern gerçekçi roman insanının dramıdır ki iki kitap arasındaki büyük farkı meydana getiren de temeldeki bu benzemezliktir.” (Tahir, 2016a:189).

2.1.14. Gerçekçi Romanın Tekniği

Kemal Tahir kendi teorisini, doktrinini, kültürünü, tarihini, dilini, kısacası kendi geçekliğini genişlemesine ve derinlemesine bilmeyen toplumların hiçbir yabancı kültürden, kalıptan, bilimden, hatta teknikten yararlanmasının söz konusu olamayacağı görüşündedir. Yazara göre gerçek romanda, romancı yıllar boyu konusu üzerinde düşünür, araştırır sonra müsvedde üzerinde bıkip usanmadan onlarca kez roman dünyasını oluşturmaya çalışır. Bu çalışmalarda amaç roman dünyasını arayıp bulmaktır. Kemal Tahir roman dünyası yaratmayı şu şekilde açıklar:

“Yeni bir dünya yaratmak. Bu dünyanın yasaları, içinde yaşayan insanın, roman kişinin de yasaları olacak. O yeni dünyada roman kişisi kendi yasaları içinde canlanacak, böylece eskime önlenecek... Büyük romancılar filozof romancılarıdır, hikâye anlatmazlar, dünya yaratırlar, diyor. Burada romancının gerçeklerle ilgisinin biçimi de meydana çıkıyor. Hiçbir gerçek, daha önceden sezip idrak etmedikçe aramaya çıkamazsınız. Ama burada önceden bilmek, Zola'nın anladığı anlamda değildir.” (Tahir, 2016a:168).

2.1.15. Romancının Gücü

Kemal Tahir bir solukta yazılıvermiş büyük roman olamayacağını düşünür. Büyük romanın çok emek isteyen, yüzlerce müsvedde gerektiren derinlemesine ve genişlemesine araştırmalar isteyen bir iş olduğu fikrindedir. Romancının gücü şuuraltından gelen bir gerçeklik ile insan dramını ortaya çıkarabilmesinde yatmaktadır. Kemal Tahir, romancının gücünü herkesin baktığı ama göremediği gerçekliği ortaya çıkaran romancıyı şu şekilde tasvir eder: *“Bence romancının bütün gücü, başkalarının yıllarca içinde doğup yaşadıkları halde bir tezkerecik yazamadıkları yerden, büyük ölümsüz eserler çıkarabilmesidir.” (Tahir, 2016b: 15).*

2.1.17. Romancının Roman Kanunları

Kemal Tahir, romancının dilediği konuyu dilediği zaman alıp roman yazamayacağı kanaatindedir. Roman yazmak isteyen romancı memleketin tarihsel, sosyal, ekonomik, folklor, dil özelliklerini; yaşadığı zamanı ve geleceğini bilip özel bir senteze varması gerekir. Yazar, romancının her romanına yeni baştan çirak olarak başladığını, böyle olmazsa romancının en son romanın en iyi roman olması gerektiği şeklindeki görüşünü şu şekilde açıklar:

“Romancının roman kanunları, her romancı için ayrı ayrı olduğu gibi, her roman için de ayrıdır. Bu sebeple romancı her yeni romanına çirak olarak başlar, romanın canlanışında kalfa olarak emekler, eserini, eğer güçlüyse, usta olarak

bitirir. Daha önce yazdığı romanların verdirdiği pişkinlik, çoktan kişilik kazanmış yazış biçimi, çıraklık, kalfalık sürelerini kısaltmaya, ustalığını da kendi ortalama çizgisinin hiç değil tam üstünde tutmasına yarar.” (Tahir, 2016b: 16).

Kemal Tahir, romancının bir kişiyi roman tipi yapabilmesi için romancı cevherine sahip bir yazarın içinde uzun süre pişmesi -biraz da kendisi farkında olmadan- gerektiğini düşünür. Yazar, romancının zamanla içinde oluşturduğu roman hammaddelerini özel bir sentez ile ortaya çıkarmasını romancılığın kanunları arasında görür.

2.1.18. Roman Kanunları

Kemal Tahir her romancının romanına çırak olarak başladığını bu bağlamda her romancının kanunları gibi her romanın da kanunları olduğunu şu şekilde açıklar:

“Her romanın kendi kanunu vardır. İyi romancı her romanında o romanın kanunlarını en iyi kullanan, onlara en yakın çizgiyi süren romancıdır. Her romanın nasıl kendi kanunu varsa, romancının da romancılık kanunu vardır. Romancı romanın özel kanunundan nasıl büsbütün ayrılamazsa, kendi romancılığını yapan, hiç değilse onu bir devrinde tayin eden kanundan ayrılamaz.” (Tahir, 2016b: 19).

Kemal Tahir, roman kişilerinin idealize edilmemesi gerektiğini düşünür. Her romanın kendi iç kanunları gereğince kişileri yerli yerine değerince koymak gerektiğini belirtir. Romanda fanteziye kapılmayacak şekilde bir kurgu ile okuyucuyu aydınlatıcı bir yöntem seçilmesini romanın kanunu olarak görür.

2.1.19. Belgesel Roman

Kemal Tahir romanı olayları yüzeysel olarak ele alan bir tür olarak değil insanların ve olayların tarih içindeki gelişimleri ile neden bu durumda olduklarını anlatan eserler olarak görür. Kemal Tahir, günlük olayları anlatmakla yetinen belgesel romanın politik açıdan yüzeydeki olayları şişirmek için dünyanın her yerinde revaçta olmasını roman sanatı için uygun bulmaz. Ayrıca belgesel roman denilen eserlerin tarihi çarpıtmak, siyasal olarak istenilen yönlere çekilen bir tür olarak görür. Yazar, Mithat Paşa tarafından yazılan bir belgesel roman örneğini vererek bizde belgesel romanın gelişimini şöyle belirtmiştir:

“Aslında bizim edebiyat tarihçilerimiz roman türünün bizde yeni olduğu iddiasındadır. Bütün yargılarında olduğu gibi, burada da fena halde yanılmışlardır. Dediğim gibi, bilhassa yakın tarihimiz ağzına kadar belgesel romanlarla doludur. Abdülhamit'in baskısı altında herkes başından geçenleri kaleme aldı alalı bizde belgesel roman furyası gittikçe hızlanarak günümüze kadar gelmiştir. Örnekler de gelişigüzel şöyle sıralanabilir: Mithat Paşa'nın bizzat kendisinin kaleme aldığı ve bu iddiamızı ispatlamak istermiş gibi, kendisinden üç kişi olarak söz eden kahramanların... Kaleme aldığı kötü roman anlayışı ile yazılmış birer belgesel

romandır. Çünkü Mithat Paşa tarihi gerçekleri bu kitaplarda var gücü ile değerlendirip saklamaya çalışmıştır. Bunun sonucu kaleme alınmış en ünlü kahramanı Şapur Çelebi denilen Küçük Sait Paşa'nın kahramanı, Kamil Paşa'nın, Şeyhülislam Celalettin Elendi, Niyazi Bey'in kahramanları hep birer sefil belgesel romandır. Çünkü hepsi büyük tarihi gerçekleri -söz birliği etmişler gibi- saklamak için yazılmıştır.” (Tahir, 2016d: 40).

Kemal Tahir, ülkemizde belgesel roman denilen türün hatıradan öteye gidemediği görüşündedir. Belgesel roman denilen türün gerçeği yansıtmadığını bilakis gerçeği örttüğünü şu şekilde ifade eder:

“Hepsi de gerçekleri anlatmak için değil, Türk halkının gözünden asıl temel gerçekleri, hangi maksatla olduğu bilinmez bir gayretle saklamak için yazılmışlardır. Gerçekte her belgesel roman, her konuda yeni bir aydınlık getirmiyor, yeni bir karanlık getirmektedir. Bütün bu korkusuz sahteciliklerin yanı sıra, bazı romancı arkadaşlar çok daha masum alanlarda belgesel roman yazmaya yeltenmektedirler. Kendilerine ağabey sıfatı ile tavsiye ederim, bugünkü belgesel roman alanında kendilerinin perende atacakları yer yoktur. Boşuna çabalamasınlar. Her yeni akımı denemek için bizim sanatçılarımızın vakti olmamak gerekir.” (Tahir, 2016d: 41).

Kemal Tahir belgesel roman türünün bizde Abdülhamit'ten önce başladığını savunur ve bu roman anlayışını gereksiz bir tür olarak görür. Yazar gerçek romanı, gerçek belgeler etrafında ustalıkla kurulmuş yalan kalelerini, ustalıkla yıkan bir yeni dünya olarak adlandırmakta, belgesel roman türünü madrabazların ve yalancı politikacıların işi olarak görmektedir.

2.1.20. Romancının Dünya Görüşü

Kemal Tahir, hiçbir sanatçının yaşadığı hayatın şartları dışında incelenemeyeceğini savunur. Bir sanatçı hakkında karar verirken yalnız tek eseriyle değil sanatçının yazdığı tüm eserler, yaşadığı çevre, ekonomik durumu, tarihsel gelişimi gibi faktörler romancının dünya görüşünü etkiler. Sanatçı, romancının dünya görüşünün romana yansımaları şu şekilde belirtir: “Romancının, romanın dışında dünya görüşünü savunmak zorunda olmaması, sanatını kolaylaştıran biricik yöndür. Herkes gibi romancı da, yazsa da yazmasa da, söylese de söylemese de, davransa da davranmasa da, kendi dünya görüşünü savunur.” (Tahir, 2016b: 113). Kemal Tahir'e göre insanın yaşadığı süre içinde dünya görüşünü savunmadığı hiçbir an yoktur. Bazı insanların dünya görüşlerini saklıyor görünmeleri boş bir palavra olduğunu savunur.

Kemal Tahir romancının gerçek anlayışı ile gerçek saygısının okuyucunun gerçek anlayışı ve gerçek saygısına sıkı sıkıya bağlı olduğunu, bu bağlamda romancının dünya görüşünü romana nasıl aktaracağını şu şekilde açıklar:

“Eğer dünya görüşünü bir romancı, romanının bütünüyle verememişse, içeride birine nutuk çektirmekle ya da kendisi sözü alıp bir çeşit dilekçe döşenmekle hiçbir şey anlatamaz. Hele bunu siyasî bakımdan yaparsa büsbütün aldanır. Çünkü dünyada hiçbir şey siyasetten daha çok değişmez.” (Tahir, 2016a:169).

2.1.21. Bir Romanın Kıymeti

Kemal Tahir’e göre bir romanın kıymeti, insanı toplum yasaları içinde inceleyen, eleştiren, açıklayan böylece onu değişik yönlerden zenginleştirdiği kadarıyla anlaşılır. Bir romana gerçeğe yakınlığı derecesinde değer veren Kemal Tahir, bir romanın değerli olma ölçütünü şu şekilde açıklar:

“Romancı ancak romanının bütününden çıkan hakiki manadan mesuldür. Burada istemeden hataya düşerse, fikirlerini sindirememiş, iyi ifade edememiş, tek kelimeyle romanı becerememiş sayılır. Bir romanın kıymetini, içinde sarf edilen laflar değil, ifade edilmek istenen fikre uygun muhteva, şahıslar ve hareket seyri tayin eder.” (Tahir, 2016b: 45).

Kemal Tahir bir romanın roman olabilmesi için gerçekliğe uygun olması gerektiğini savunur. Bir realist romancının istese de realitenin dışında, üstünde, önünde veya arkasında bulunamayacağını, gerçekliğe aykırı meseleler seçemeyeceğini, uydurmalarla ilerleyemeyeceğini belirtir. Gerçekçi roman yazarı gerek üslupta, gerek kişilerin gelişiminde, bütün romancı müdahaleleri gerçekliği daha iyi, daha doğru, daha sanatkârca vermek yapar. Tahir bunun tersine yapılmış bütün gayretler birer boşuna çabalama olarak görür. Kemal Tahir için romanda birinci öncelik realitedir. Sanatçıya göre realite değişkendir ve sürekli takip edilmesi gerekir. Romancının realiteye kendi fantezisiyle değil ancak şuuraltıyla ulaşabileceğini düşünmektedir. Romancının söylemek istediği şeyi, lüzumsuz gevezelikler, nutuk çekmeler veya nutuk çektirmelerle değil reel bir roman dünyası yaratarak buzdağının altında kalanın ortaya çıkarılmasıyla mümkün görür.

2.1.22. Romanda Dram

Kemal Tahir, dramı romanın ana unsuru olarak görmektedir. İnsan dramının gerçekliğine ulaşmış romanları başarılı sayar. Örneğin namuslu bir insanın istemeden namussuzluk etmesi, bunu yenememesi Kemal Tahir’e göre bir dramdır. Hayatta herkesin buna benzer küçük ama realiteye uygun dramları bulup okuyucunun gözleri önüne

sürmek romanın ana meselelerindendir. Yazar romanı, drama tutulmuş insanı anlatan tür olarak görür. Bu bağlamda romanın dramla ilintisini şu şekilde açıklar:

“Romanda, insansız dramda, dramsız insanın yeri yoktur. Kötü roman, insan dramına tesadüfen yanaşmış, fakat bunu sanatkarca canlandırıp yaşatamamış bahtsız bir eserdir. Drama hiç yaklaşamamışlar eser sayılmayacakları için, bunlara kötü bile denilemez.” (Tahir, 2016b: 112).

2.1.23. Hepimizin Müşterek Vazifesi

Kemal Tahir, hayatı boyunca gerçeklerin peşinden koşmuştur. Gerçeğe ulaştığı zannettiği gerçeklerin ‘daha gerçeğine’ ulaştıkça yeni ulaştığı gerçekleri hemen büyük bir alçakgönüllülükle kabul etmiştir. Yeri geldiğinde egosunu bir tarafa bırakarak ‘yahu...yanılmışız’ lafını kullanır. Kemal Tahir gerçekçi olmak ve gerçeğin takipçisi olmak görüşünü şu şekilde açıklar:

“Gerçekçi olmaya çabalamak, birbirimizi gerçekçiliğe çekmeye çabalamak, gerçekle ilintilerimizi her fırsatta kontrol etmek. Gerçeküstü, gerçekdışı karşısında şuura aktarmada tedirgin olma aşamasına varmak... Yani önümüzdeki çağın hakkından gelecek insan olmaya çalışmak...” (Tahir, 2016a:169).

Kemal Tahir realist romanın realistiğe varmış ya da yaklaşmış olması gerektiğini, gerçekçi romanın gerçekçi roman yazarı kadar insan gerçeklerine yönelmiş okura da muhtaç olduğunu savunur.

2.1.24. Olumlu Tip

Kemal Tahir roman yazarının tip oluştururken romanın dünyası kanunu gereği romancının kendisine doğru değil roman kahramanlarına doğru derinleşmesi gerektiğini düşünür. Olumlu tip romanda kişileri dış yüzüyle öğütür. Roman kişileri roman dünyasında oluşurken romancının içindeki insanlığın iyiliğini isteyen düşünür bir kenara çekilmeli, romancının kartal bakışları, roman kişinin ruhuna ve yüreğine derinlemesine işlemesi gerektiğini şu şekilde açıklar:

“Çağımızın gerçekçi romanında olumlu tipi işlemek, sanatçıyı ya destana götürür ya da kopkoyu karamsarlığa... Çağımızda roman -insan dramı- olumlu tipin dışındadır. Mücerret anlamıyla olumlu tip, destan tipidir. Bugünün gerçekçi romanına yalnız çeşni verir. Olumlu tipte romancının baştan taraf tutması vardır.” (Tahir, 2016b: 117).

Kemal Tahir bugünün toplumunda, gerçekçi romanın olumlu tipleri, yenilmek zorunda olduklarını, olumlu tiplerle kişilerin aydınlatılamayacağını, hayatımızın gerçekçi romanında olumlu tipin romancının kendisi olduğunu belirtir.

Kemal Tahir tiplerin dış gerçeğin kaba görüntüsünden değil, sanatçı dehasıyla hayatın gerçekliğinden çıkarılması gerektiğini, olumlu tipin toplumu ve yazarı gerçeğe değil maskaralığa götürdüğünü şu şekilde açıklar:

“Hayatımızın dertlerini anlatan, aydınlatan, nedenini, neredenini anlatan gerçek romanın karamsarlığı, anlatılanlarla tiplerden değil, romancının kendisinden gelir. Karamsarlık, romancının zorunluluklarını anlayamamasından doğmaktadır. Olumlu tip, olumlu boğuşmanın kişisidir. Yaşamalarını olumlu kılamamış toplumlarda olumlu tipleri işlemek -hele bunları kazanır göstermek- uydurmalara, olağanüstülere sığınmaya gider.” (Tahir, 2016b: 117).

2.1.25. Romanda Tip ve Dram

Kemal Tahir, gerçekçi romanın biricik hakikati olarak insan dramını görür. Bir romanda insan dramı, tek insanın yalnız bir yönünü de aydınlatsa sonuç olarak insanlığı aydınlatıp zenginleştirdiği kanaatindedir. Kemal Tahir romanın, roman kişilerinin çıkmaza girdiği yerden yazarın roman kişilerine derinleşmesi ile oluştuğunu şu şekilde açıklar:

“Karamsarlık, iyimsizlik, olumlu tip, olumsuz tip, romandan önce değil, romandan sonra düşünülür. Roman, insanoğlunun sosyal-psikolojik hayatında çıkmaza düşmesi anında başlar. Roman, çıkmaza düşmüş insanın kişiliğindeki işe yarar özelliklerinden bir yanının aydınlanması, bu yoldan insan oluşumuzun zenginleştirilmesidir. Roman, ancak çıkmaza düşmüş insanın dramına doğru genişleyip derinleşebilir.” (Tahir, 2016b: 112).

2.1.27. Romancı

Kemal Tahir romanı insan dramını merkeze almış bir tür olarak görür. İnsan dramını anlatan bir roman iyi romandır. İnsan dramına yaklaşmış ama iyi bir terkipler roman dünyası oluşturulmamışsa bu roman iyi roman sayılmaz. İnsan dramının olmadığı bir roman zaten roman sayılmayacağı kanaatindedir. Kemal Tahir roman için öncelikli şartın roman dünyası yaratabilme cevheri olduğunu söyler. Bir kişide romancı cevheri - roman dünyası yaratma cevheri- yoksa bu cevher çalışmakla elde edilemeyeceği için kişinin romancı olamayacağını şu şekilde açıklar:

“Bir yerden sonra romancının gözlemci olarak yaşamasına pek imkân olamıyor. Bu yüzden romancı olacaklar, romancı olmadan önce, romancı olarak yaşadıkları zamanın değerini bilmeliler...”

Romancının romancılığını en iyi meydana koyan açmaz, büyük romanlar karşısındaki tutumudur.

Çok şey bilmek, çok şey görmek, bunları edebiyata saygı duyarak yeni terkiplere kadar çıkarabilmek, roman için yetmiyor. Romancının romancılık için romancı olması ilk şart... Bir romancı sahiden romancıysa, kötü romanlar yazarak işe başlayabilir. Çok şey bilen, çok şey gören, bunları roman yazmak için yeni

terkiplere çıkarabilen adam, eğer romancı değilse, kötü roman bile yazamaz. Çünkü romana ayak atamaz.

Aramak için bilmek lazımdır. Bilmezsek neyi, nerede, nasıl ararız?

Basılmış romanlarla ancak editörler uğraşır.” (Tahir, 2016b: 119).

Kemal Tahir romancıyı halkın ortalama vicdanı olarak görür. Romancı kendimizde görüp okumaya cesaret edemediğimiz sırları yazar. Romancının kendisini halktan aşağı ya da halktan yukarı görmemesi gerektiği kanaatindedir. Kemal Tahir romancı için: *“Bizim için kibirli bir efendi değildir, sanatının ve zekâsının tahtına kurulup insanlığın tepesine yerleşmiş bir yüksek deha da değildir”* der. (Tahir, 2016b: 96).

2.1.28. Psikolojik Roman

Kemal Tahir psikolojik romanın 1970’lerde çıkmaza girdiği kanaatindedir. Balzac, Stendhal gibi yazarlardan sonra insan hususiyetlerinin en ince ayrıntısına kadar anlatıldığı romanlar yazılmamıştır. Sanatçı, roman kahramanının yüzündeki ‘ben’den, bir köylünün konuşma bozukluklarına kadar inen ayrıntıcı, yaratıcı betimlemelerin yapılmaması psikolojik romanın krize girmesine sebebiyet verdiğini şu şekilde açıklar:

“Psikoloji romanı dediğimiz roman çeşidi bugün hayattan gittikçe uzaklaşmakta, büyük bir yalnızlığa gömülmek tehlikesine düşmüş görülmektedir.

Bilhassa Amerika'nın büyük romancıları, Dos Passos, Hemingway, Steinbeck'ten sonra Fransız romancıları tahlil romanından vazgeçmişler, mevcut vaziyeti, hayat şartlarının dışyüzünü anlamaya girişmişlerdir. Bu sebeple roman kahramanları, şahsiyetlerinin derinliklerini kaybettiler. Basitleştiler. Satıhtaki karışık çizgilerden ibaret kaldılar. Gene bu sebeple yeni romanda Balzac'ın ve Dostoyevski'nin enine boyuna, derinliğine tipleri yok. Hani nerede Grande Baba, Julien Sorel, İvan Karamazov? Kafka'nın, Proust'un, Joyce'un eserlerinden aklımızda kalan, gözümüzün önüne getirebildiğimiz kahramanlar var mı? (Tahir, 2016b: 60). .

Kemal Tahir bugünün psikolojik roman şahsiyetlerinin yükselme ihtiraslarını, kıskançlıklarını, büyük aşklarını, büyük dramlarını kaybettiği fikrindedir. Roman dünyasında bu önemli insanî duyguların kaybolması roman kişilerinin hislerinin karışmasına, isteklerinin belirsizleşmesine, tek başlarına kalma arzuları ya da insanlara karışıp onlarla hemhâl olma isteklerinin yok olmasına sebebiyet vermiştir. Tüm bu nedenler roman kahramanlarının çatırdayıp dağılmalarına neden olmaktadır. Kemal Tahir psikolojik romanın kişilerinde oluşan bu durumun romanda okuyucu ile yazarı perdesiz bir şekilde baş başa bırakmasını şu şekilde açıklar: *“Bu suretle okuyucu ile yazar, birbirlerine -garip bir şekilde- yaklaşmış oldular. Romancı okuyucusuna yanacağı dert*

için kullandığı vasıtaları basitleştirdi, küçülttü, aradan mümkün merteye çıkardı.” (Tahir, 2016b: 61).

Kemal Tahir psikolojik romanın kişilerinde ve roman dünyasında oluşan bu olumsuz değişimlerin bu türün gelişimini hatıra defterine doğru ilerlettiği kanaatindedir. Bu krizden çıkılması için ise şu tavsiyede bulunur:

“Romanın kendine kalan sahası derinleşmek zorundadır. Bu sahada şahsi itirafnameler -iç dökmeler, dertleşmeler- yahut hayattan alınmış vesikalar ve fotoğraflar, sinemanın yapamayacağı işler var. Bu da insanların hareketlerinde saklı bulunan sebepler ve zarurettir. İnsanların aralarında ki münasebetleri tayin eden gizli ve görünmez şartlar.” (Tahir, 2016b: 61).

Kemal Tahir psikolojik romanın krize girmesine rağmen bu türün geleceğinin sağlam olduğu görüşündedir. Gerek teknik gerek muhteva bakımından psikolojik roman için hayatta henüz ayak basılmamış sahalara mevcut olduğunu belirtir. Bu sahaların kendisini fethedecek realist romancıları beklediğini, bilhassa insan ruhunun derinliklerindeki maceraların henüz su yüzüne çıkarılmadığı görüşündedir.

2.1.29. Irmak Roman

Kemal Tahir ırmak romanı, roman dünyası için gerekli görmektedir. Kemal Tahir kendi romanlarını da ırmak roman şeklinde oluşturmuştur. Örneğin; *Yol Ayrımı*'ndaki Dr. Münir Bey İttihatçıların bilgesidir. Farmason Doktor olarak bilinen Dr. Münir Bey roman taslağı şeklinde kalan *Batı Çıkmaz*'ı eserinde de başrolde II. Abdülhamit'e karşı oluşturulan teşkilatın en etkili elemanı olmuştur. Dr. Münir *Yorgun Savaşçı* romanında İttihatçıların sığındığı konağın sahibidir. Sanatçı, böylelikle roman dünyasını bir realite üzerine kurmaya çalışır. Kemal Tahir ırmak romanının, roman için gerekliliğini şu şekilde savunur:

“Fransızlar ırmak-romana aile sınırını aşamadıklarından varamamışlardır. Romanın sahici ödevi ırmak-roman olmaktır. Romanın kendi özel kanunları bunu zorunlu kılar. Küçük insanların küçük mırıltılarına ırmak-roman yazmak hemen de imkânsızdır. Irmak-romanın bütün dünyada romanın asıl şekli olduğunun kabulü, romanı uyuz köpeklerin çirkef çukurlarında boğulmaları hikâyelerinden kurtaracaktır.” (Tahir, 2016b: 107).

2.1.30. Cinsellik ve Roman

Kemal Tahir insanları sevmekte cinsel isteklerin bağlanabileceği bir yanı olduğunu düşünür. Canlı olan her varlıkta cinsel isteğin bazen ağır basabileceğini savunur. İnsan

için cinsel istek önemli olduğu için cinselliğin yerini daraltmanın romanda kısırlığa neden olacağını şu şekilde açıklar:

“Milleti, vatani sevmekte de öyle... Hemen bütün milletlerin dillerindeki ‘anayurt’ deyimi ile vatani, güzel, güçlü bir kadın halinde resmetmek boşuna mı? Gerçekçi romanda cinsel olaylar, etkiler, ilişkiler, romanın delikanlılığını meydana getirir. Cinsel istek insanın yarısı, insan gerçekçi romanın tamamı...” (Tahir, 2016b: 118).

2.1.31. Devrin Romancıya Etkisi

Kemal Tahir romancının, romanda kendi içine kapanmasının, toplum düzeninin kanunlarından bihaber olmasının, romanı yalınkat bir sığlığa götüreceği kanaatindedir. Kemal Tahir roman sanatının birikimli bir şekilde ilerlediğini, mevcut romancıların eski romancıları ve toplumu iyi bilmesi gerektiğini şu şekilde açıklar:

“Filhakika romancılar devirlerinin ilim ve teknik buluşlarından istifade ederler. Nitekim Bergson, Freud ve Einstein'dan sonra romancılar, dünyayı, olayları ve insanı mesela Stendhal, Balzac ve Flaubert gibi görmüyorlar. Fakat bu meşhur romancıların eserleri de bize bugün bir başka açıdan görünüyor. Onlarda ilerleyişin tohumlarını kolayca buluyoruz. Eski dâhilerle bugünün iyi romancıları arasında bu bakımdan yakın akrabalık vardır.

Dostoyevski'nin Freud'a yol açtığı, Kafka'nın gelecek bir korkunç devri işaret ettiği muhakkak.

Onlardan önce Balzac, açılmakta olan para devrini özenle haber vermiş Flaubert, psikologlara, Bovarizm'le mühim yardımlarda bulunmuştur.” (Tahir, 2016b: 59).

2.1.32. Kemal Tahir’in Köylü Tip Eleştirisi

Kemal Tahir’in köylü tiplerini ne fazla karamsar ne de fazla iyimser değildir. Kemal Tahir köy romanı yazarlarının örneğin ‘ağa’ tipinin tümüyle olumsuz, ‘öğretmen’ tipinin tamamen olumlu olmasını romanın ruhuna uygun bulmaz. Köyde yaşayan insanların yekpare olmadığını kendi içinde farklılık gösterdiğini, mevcut köy kökenli yazarların köylü olmalarına rağmen köylü tiplerinin köy realitesini yansıtmadığını şu şekilde açıklar:

“Bazı okuyazar köylüler, köylü tiplerimin beni aldatmış olduklarını sanıyorlar. Benim yerime üzüliyorlar. Hakları var. Onlara bakıyorlar, tanıyamıyorlar. Oysa en yakından tanıdıklarının en köklü, en canlı, en değişmez yönlerini aydınlığa çıkardım. İçinde yaşadıkları sahici gerçeği yalınkat okumuşluklarıyla seçememelerinin suçunu bunlar bana yüklemeyi uzun zaman sürdürecekler.

Bizim milletimiz -belki de genç millet olduğundan- derinliği, derinlemesine değil, genişlemesine olan millettir. Bu yüzden benim çok derinlemesine verdiğim

köylü tiplerimi, köylü yarı aydınlarımız, hayattan ses makinesiyle tespit edilmiş kadar kolay ve basit sanıyorlar.

Ben Anadolu Türk'ünün ortalama-ortak yönünü tespiti çalışıyorum. Bunu başarmaya çalışacağım.” (Tahir, 2016b: 124).

2.2. KEMAL TAHİR’İN HİKÂYEYE BAKIŞI

Kemal Tahir’in dört adet hikâye kitabı bulunmaktadır. Bunların ikisi, yani *Göl İnsanları* ve *Üstadın Ölümü* yazar hayattayken; diğer ikisi de *Dutlar Yetişmedi* ve *Zehra’nın Defteri* ölümünden sonra yayımlanmıştır.

Kemal Tahir, romanda olduğu gibi hikâyede de drama önem verir. Toplumun dramının ferdin dramına bağlı olduğunu belirtir. Kemal Tahir, hikâyedeki kahramanların soyut bir toplumsal düzlemde değil, dönemin sosyal ve siyasal şartları içinde canlandırılması gerektiğini düşünmektedir.

Kemal Tahir, ülkemizde 1839 yılından itibaren Batı’dan sürekli yeni ‘gerçekler’ geldiğini belirtir. Öte yandan toplumumuzun tarihsel geleneğini ne kadar görmezden gelirsek gelelim hatta Batı’dan gelen ‘gerçekleri’ görünce eski ‘gerçekleri’ kenara atmaya çalışsak da kendimizi aldatmaya çalışsak da eski ‘gerçeklerimiz’ hayatımızı etkilemekte, kişiliğimizi ve davranışlarımızı temelden yönetmeye devam etmektedir. Kemal Tahir, bu bağlamda Batılılaşma hareketi nedeniyle toplumumuzun ‘çift gerçeklik’ belasına sahip olduğunu belirtir. Ülkemizin ‘çift gerçeklik’ durumu nedeniyle Türk hikâyecilerinin başka ülkelerin hikâyecilerine göre birkaç kat daha fazla gayret göstermeleri gerektiğini düşünür. Çünkü başka ülkelerin sanatçıları tarihsel gelişim açısından sadece kendi milli gerçekleriyle ilgilenip onların hakkından gelemezlerken, Türk hikâyecilerinin iki yüz yıllık ‘çift gerçeklik’ belası ile uğraşmaları gerekecektir.

Kemal Tahir Türk hikâyecilerinin öz’e dönmeleri gerektiğini bildirir. Türk hikâyecisinin yabancı fantezilerden, maskaralıklarından yararlanmak kolaylığını bırakarak onlara Türk okurlarının karşısına kendi gerçekliğimiz ile çıkılmasının yerelden evrensele bir yol olduğunu anımsatır. Her ne kadar modern hikâye bir Batı türü olsa da Türk toplumunda geçmişte var olan Dede Korkut hikâyeleri, halk hikâyeleri ve meddah anlatılarının Batı türü olan hikâyeyi Türk özü ile şekillendireceğinden Türk hikâyesinin yerelden evrensele ulaşabileceği kanaatindedir.

Kemal Tahir hikâyenin yazarlığa yeni başlayan çoğu kişinin ilk idmanlarını yaptığı saha olduğunu belirtir. Yazar, hikâyeci cevheri olan bir kişinin hikâyesini uzatarak -

büyük hikâye yazarak roman yazamayacağı kanaatindedir. Romanın uzatılmış bir hikâye değil iki türün iki ayrı kulvar olduğu görüşündedir.

2.2.1. Hikâyede Konu

Kemal Tahir hikâyede konunun çok önemli olduğu kanaatindedir. Küçük hikâyelerin kendi büyük konusuna muhtaç olduğunu savunur. Yazar büyük konunun romanda çok önemli olmamasına rağmen hikâyede hikâyenin yasaları çerçevesinde büyük özellik istediğini şu şekilde belirtir: “*Büyük konu –büyük eser- şartı hiçbir yazı türünde Hikâyede olduğu kadar önemli değildir. Çünkü taşıyacak konuyu bulamadığı yerde büyük teknik, büyük sanat gücü, sanatçının sanatını yapmak için biriktirdiği geniş kültür, Hikâyenin yararına değil, zararına çalışır.*” (Tahir, 2016d: 70). Kemal Tahir hikâyede konu seçilirken çağın değişimlerini iyi izlemek, çağı ve geleceğin gerçekliğini aydınlatacak konulardan işe yararların seçilmesi gerektiğini düşünür. Bunun için sanatçıda şuuraltından gelen bir sanatçı sezgisi şarttır. Bu sanatçı sezgisi seçeceği konunun geleceği etkileyecek bir konu olmasını sağlamalıdır. Sanatçı sezgisi zamanın aldatmacasına kanmamak için en büyük kozdur.

Kemal Tahir, hikâyecilerimizin konu seçerken yerli konu seçmesi sanatçımızın hikâyede başarılı olması için birinci engeli kolaylıkla aşmasına vesile olacağını aktarır. Hikâyede Batı’nın küçük adamının konuları seçilmesi yerli gerçeklere uygun olmayacağı için hikâyeci açısından gerçeğe ulaşılması hemen hemen imkânsızdır. Türk hikâyecisinin yabancı konularda gerçekliğe ulaşması yerli konuya göre bir kaç kat daha zordur.

2.2.2. Hikâyede Derinlik

Kemal Tahir hikâyede derinliği konunun derinliği ile eşdeğer tutar. Sanatçı hikâyede derinliğin oluşabilmesi için kendi gerçekliğimize dönmek, yabancı fantezilerden maskaralıklardan yararlanmak kolaylığını bırakmak, Türk okurların karşısına kendi gerçeklerimizle çıkılarak oluşturabilecek bir mesele olduğunu şu şekilde tasvir eder:

“Hikâyede derinlik ancak konuyla, konunun derinlik imkânlarıyla bir arada hesaplanmalıdır. Konu aslında yalınkatsa ya da sanatçıya önemli görünmüş de geniş okuyucu kalabalığı için yabancı düşmüşse, üstünde gösterilen bütün teknik hüner, sanat gücü, bilhassa derinlik aramayı sanatçı kültürü, kısa bir gidişten sonra yerini bulamamış laf kalabalığı haline gelir. Okurları saracağına, tersine usandırır. Onlara kısa zamanda bir yanlışlıkla karşı karşıya oldukları duygusunu haklı olarak verir.” (Tahir, 2016d: 70).

Kemal Tahir hikâyeyi, günlük olayları bir evin penceresinden sokağa bakılarak anlatılan bir yazı türüne dönüştürülmek istenmesinin hikâyede derinliğin kaybolmasına neden olacağı kanaatindedir. Hikâyecilerimizin sosyal gerçeklik akımını yanlış anlayıp memleket gerçeklerini sosyalist kitaplarda bulunan şemalara zorla uydurmaya çalışması hikâyeciliğimizin derinlik kazanmasını önlediği görüşündedir.

2.2.3. Hikâyede Yerlilik

Kemal Tahir, tüm sanat kollarında olduğu gibi hikâyede de yerliliğe, öze dönmenin hayati olduğunu belirtir. Kemal Tahir bir hikâyenin başarıya ulaşması için kendi gerçekliğimizi anlatması gerektiğini şu şekilde belirtir: *“Hikâyede yerlilik, önemli kurtarıcı unsurlardan biridir. Belki de baş unsurdur. Çünkü yerli konu, okurun okurken, sanat eserini kendi dünyasında -ruhunda- zenginleştirmesini sağlar. (Birikimini uyandırarak)”* (Tahir, 2016d: 70). Kemal Tahir hikâyeye türünün gelişebilmesi için hikâyeye yazıcılarının yerel motifleri kullanmasını birincil şart olarak görür. Çünkü ona göre tüm sanat kollarında evrensele giden yol yerel motiflerden geçmektedir.

2.2.4. Hikâyede Sembol

Kemal Tahir sembollerin, edebi sanatlardan biri olan teşbihlerle eşdeğer görür. Hikâyede toplumun gerçek baskı bunaltısı altında yaşadığı dönemleri sembollerden yola çıkarak değil de başka anlatım teknikleri geliştirilerek başkaca değerlendirmek gerektiği kanaatindedir. Kemal Tahir sembollerin hikâyede kullanımının zor olması nedeniyle bu türde sembol kullanımının uygun bir yol olarak görmediğini şu şekilde aktarır: *“Hikâyede Semboller kısacık olmak, çok iyi kullanılmak, çok yerinde oturmuş olmakla yararlıdır. Bütün bir Hikâyenin sembol olarak güçlü olabilmesi, çok ender bir rastlantıdır. Çok ender bir rastlantı olduğu için de önü tıkalı bir yoldur.”* (Tahir, 2016d: 70).

2.2.5. Hikâyede Küçük Adam

Hikâyede küçük adam; genellikle sıradan, çoğunlukla vasıfsız, günlük maişetinin derdinde olan, hayatla boğuşan, dünyayı değiştirme gibi büyük ülküleri olmayan, küçük mutluluklarla yetinen, edilgen, başkaları tarafından yönetilen karakterlerdir. Hikâyede küçük adam öznedir. Kemal Tahir hikâyedeki küçük adamı şöyle tarif eder:

“Küçük Adam, aslında kendini, ödevlerini, yüzde yüz klasik ölçüler ve sorumluluklar içinde gayet kısa görerek, anonim inançlarını hiç sarsmadan, 100 yıl yaşasa aklına hiçbir ‘Acaba, neden?’ getirmeden ölecek -zavallı—gözleriyle,

akıyla, duygularıyla adamakıllı miyop, ama bu miyopluğu hiç fark etmeden dolaşan biçarenin, -hatta, korkunçluğunu ölçüp biçemediği-bir akıntının ortasında bulup, tepe taklak, bunaltılı, tıkanık, yuvarlanması dramının kahramanı olarak alınmadıkça kesinlikle enteresan kılınamaz.” (Tahir, 2016d: 72).

Tüm sanat kolları gibi hikâye de insanı aydınlatmak için girişilen bir yoldur. Bu yolda insanın iç dünyası hedeflenen menzildir. İnsanı tanıma ve anlama noktasında hikâyede ‘küçük adam’ diğer toplum kesimlerine göre daha uygundur. Küçük adam, çoğu düşük pozisyonda etrafımızda yer alan işçi, memur, işsiz... vb hikâye kahramanı içinde buldukları maddi manevi çatışmalar, takıntılar, sorgulamalar, hayal kırıklıkları iç dünyaları ile birlikte ele alınıp okuyucuya sunulur.

2.2.6. Batı’nın Küçük Adamı ve Bunalımı

Kemal Tahir Batı’nın küçük adamının bunalısının nedenini daha fazla sömürge elde edememesine bağlar. Batılı küçük adam sömürmek ister sömüremeyince bunalıya girer. Batı’nın küçük adamı şartların artık değiştiğine akıl erdiremediği için ya da akıl erdiremediğinden, büyüklere -yani sömürenlere- katılamadığı için, kendinden daha aşağı gördüğü çalışan kitlelere karışacağından korktuğu için bunalır. Batılı yazarların bu bunalan tipi alıp onu acıklı durumda göstermesi Kemal Tahir tarafından sert bir şekilde eleştirilir. Kemal Tahir, sömüremediği için bunalıma giren Batı’nın küçük adamını Türk hikâyeciler tarafından olduğu gibi hikâyemize alınmasını kara cahillik olarak görür. Batı’nın bu küçük adamının hikâyeye girmemesi gerektiği kanaatindedir. Batı’nın bu küçük adamının dramı yazılmamalıdır ama gerçek iç yüzüyle, onun sömürmeye hasret çeken rezilliğiyle hikâyede yer almasını doğru bulur. Kemal Tahir Batı’nın küçük adamını şu şekilde tasvir eder:

“Bir anlamda egzistansiyalizme temel dayanak alınmış bahtsız kişi. Sivrilmiş kişiliği olmayan, aslında hiçbir dramı olmaması gereken anonim adam... Dramın her çeşidinden şiddetle kaçtığı için genellikle haklı haksız düşünmeden savaşları sırtında taşıyan, kendisine, varsa yakınlarına, özellikle dinine, vatanına, milletine, yani ilkokuldan beri ezberletip kabul ettirilen yüzde yüz klasik inanç ve sorumluluklara sonuna kadar bağlı yaşayıp ölen, bunlarda ne kadar terslik görülürse görülsün sarsılmayan, gözleriyle, akıyla ve duygularıyla miyop, ama bu miyopluğunu katiyen fark etmeden, cebinde çok satan gündelik gazeteler, boyalı dergilerle dolaşan, yaşayışının gerçeklerini sinema gerçekleriyle kolayca değiştiren fıkara Orta Adam...”(Tahir, 2016d: 75).

Kemal Tahir İkinci Dünya Savaşında; insan kanı içen, çocuk eti yiyen, insanları diri diri gaz odalarına atan, insan etinden sabun yapan faşizme destek veren bazı tiplerin savaştan sonra girdikleri bunalımı Batı’nın küçük adamının başka bir bunalıtısı olarak

tanımlar. Sanatçı Batı'nın bu bunalımını hikâyeye alıp masum göstermeye çalışan Batılı hikâyecilerimiz şu şekilde eleştirir:

“Bu bunalım insan kanı içen, çocuk eti yiyen, faşizme bu küçük sefilin biraz korkudan, biraz da yatkinliğinden, taraftar kesilmesi suçluluğudur. Bu hakedilmiş acıyı saf okurlara onurlu insan bunalımı gibi yutturmaya çabayan Batılı yazarların utanmazlığı da (Bunların başında Sartre ve Camus de vardır) bizim bilgisiz hikâyecilerimizce kopya edilmek istenmiştir.” (Tahir 2016d: 90).

Kemal Tahir, Batı'nın küçük adamının bunalımını hikâyemize alan hikâyecilerimizin bu davranışını doğru bulmaz. Yazara göre bu bunalımı bizim okuyucu anlamamıştır. Bu bunalım bizde temelsiz olduğu için tutmamıştır. Türk hikâyecileri öz'e dönerek kendi küçük adamımızı ve onun bunalımını aramalıdır.

2.2.7. Hikâyede Yanlış Batılaştırma

Kemal Tahir her alanda olduğu gibi yanlış Batılaştırmanın hikâyemize de zarar verdiği görüşündedir. Tarihsiz toplumların büyük sanatı, dünya sanatına katkı yapacak kadar sanatı kesinlikle olmaz. Türk hikâyesinin modern hikâye şeklini Batı'dan alıp kendi yerel halk hikâyelerine, dede korkut hikâyelerine, meddah anlatıları ile harmanlamaması evrensel giden yolu tıkamıştır. Kemal Tahir, yerelden-özden hareket etmeyen hikâyecilerimizin evrensel ulaşamayacağını bildirir. Yerele sırt çevirip Batı kopyacılığına yeltenen hikâyecilerimizin hikâyede ortalama çizgiye bile ulaşamamıştır. Türk hikâyeciliğinin yanlış Batılaştırma nedeni ile aldığı yarayı Kemal Tahir şu şekilde açıklar:

“Evet, Hikâyeciliğimiz de, yüz yıldan beri ezici yüzdesiyle yanlış uyguladığımız Batılaştırma atılımımızdan zarar görmüştür. Gördüğümüz en büyük zararın başında, tarihimizi inkâr, ona bir daha dönmek zorunluluğuna düşmeyeceğimiz aldatmacası gelir. Tarihsiz toplumların kesinlikle büyük edebiyatı olamaz Bir toplumun tarihi ne kadar büyükse sanatı da o kadar büyük olmak şansına sahiptir. Eğer tarihini biliyor ve kullanabiliyorsa... Biz, roman, piyes, resim, müzik gibi modern Hikâyeyi de Batı'dan aldık. Kendi hikâye –halk hikâyesi- geleneğimize dönüp bakmadan uzun süre Batı'yı bu alanda taklit ettik. Batılaştırma atılımımızın en büyük aldatmacası, Batı tekniği gibi –tekniğin temeli gibi- Batı fikrinin de her gün gerçekten ve temelinden değişen çok çeşitli olduğunu zannetmemiz, temele değin olmayan geçici sanat dolandırmaları amacıyla başvurulmuş fantezilerin ardına takılmamızdır.” (Tahir, 2016d: 86).

Kemal Tahir, 1839 yılından beri süregelen Batılaştırma çabalarımızın aslında yanlış yürütüldüğü kanaatindedir. Yazara göre Batı'da iki ana temel vardır. Bunlar: Batı burjuva fikri Hegel ile Batı sosyalist fikri Marx. Kemal Tahir Türk aydınlarının bu iki ana temel anlamadan Batıyı kopya etmeye çalışmasını şiddetle eleştirmiştir. Genelde aydınlarımız

bu iki ana temel etrafında şekillenen tali yol fikirlerine kapılıp esas gözden kaçırdıkları için başarıya ulaşamamıştır. Batılaşmamız süresince ana temellerden kaçıp bu küçük sızıntıları dünyayı yeterince açıklar, dertlerimize de kesin çareyi verir sanarak çabaladık. Batı, bu küçük sızıntı fikir akımlarından kendi gündelik fikirsel problemlerine fayda bulabilirken, bizim toplum meselelerimiz Batı'dan farklı olduğu için tali yol fikirleri bize zarar verir. Teknik açıdan da durum fikirsel yön ile aynı olmuştur. Batı'nın tekniği bizi bir üretici değil tüketici durumuna sokmuş, ülkemizin insanı Batı'dan gelen otomobiller, teknolojik cihazlar, elektronik ürünler ile işgal edilmiştir. Batı'nın bu ürünlerini alıp kullandık ama üretmedik. Bu durum toplumumuzu bir tüketim toplumu haline gelmesine neden olmuştur. Tüketim toplumu haline gelen ülkemiz, Batı'nın bizi soyması ile sonuçlanmıştır.

2.2.8. Hikâyede Anlamsızlık

Kemal Tahir, bir zamanlar gündelik gazetelerin vazgeçilmez yazı çeşidi olarak aranan küçük hikâyelerin, -Batı'daki saçma modalara uyarak- özde anlamsızlığa, teknikte fantezilere kapılmasını Türk hikâyesinin bunalıma girmesine neden olduğu kanaatindedir. Anlamsızlık çukuruna düşen hikâyemizin bunalıma girmesini Kemal Tahir şu şekilde tarif eder: “*Gene bir Batılı kandırmaca olan anlamsız sanat eserleri yapmak kaytarmacılığı da Hikâyeciliğimizin, bunalımına baş sebeplerden biridir. Anlamsızlık için hala geçerli bir söz vardır: Anlamsız eserin de bir anlamı vardır, sahibi budaladır...*” (Tahir, 2016d: 92). Ülkemizde yürütülen dilde sadeleşme akımı hikâye yazarlarını da etkilemiştir. Dilde sadeleşme akımından etkilenen dil zevkleri-bilgileri yetersiz bir kısım hikâye yazarlarımızın hikâyeleri büsbütün anlamsızlık çukuruna düşmüştür.

2.2.9. Hikâyede Dilin Sadeleştirilmesi

Kemal Tahir, Garp Türkçesi adını verdiği dilimizin en ince fikirleri, en yaman duyguları kolayca anlatacak güçte olduğu kanaatindedir. Milli edebiyat akımı ile girişilen ve Cumhuriyetin kurulmasıyla hız kazanan dilde sadeleşme çabalarını dil kanuna uygun bulmamaktadır. Kemal Tahir'e göre dil kendi doğal akışı içerisinde gelişimini sürdürür. Dil, yeni bir fikir geldiği zaman ona uygun kelimeler üretir. Kullanılmayan kelimeler zamanla dilden silinip gider. Dile dışarıdan müdahale edip sözlüklerde silinmeye yüz tutmuş kelimeleri alıp dilin içine sokmaya çalışmak hatta daha ileri gidip dilin cümle kuruluşu -sentaksı- ile oynamak dile verilebilecek en büyük zarar olarak görür. Kemal

Tahir hikâye dilinde sadeleşmeye giden hikâyecilerimizin kendilerini birbirleriyle anlayamayan bir gruba hapsetmelerini şu şekilde tasvir eder:

“Yüzde yüz yerli beladır. Faydalı iken sanatçıyı okurundan ayıracak kadar müthiş zararlı hale gelmesi, sadeleştiricilerin ezici çoğunluğunun klasik dil biliminden, dil zevkinden yoksun olmaları, cümle içindeki canlı kelimeyle sözlükteki ölü kelimeyi birbirine karıştırmaları, Tanzimat Osmanlıcasıyla düşünüp yazıp sonra bunu dile yerleşmiş kelimelerle “TERCEME” etmeleri yüzündendir. Böylece geniş halk kitlelerinden enikonu isteyerek uzaklaşan hikâyecilerimiz kendilerini, birbiriyle de anlayamayan çok küçük bir grubun içine hapsetmişlerdir.” (Tahir, 2016d: 93).

Kemal Tahir, halkımızın sözlü kültürüyle, dehasıyla, anlatımıyla, işlenerek bize kadar gelen büyük dilimiz olmasaydı, değil sanat üzerine düşünmek, hikâye-roman yazmak, sanat eserine sıvanmak bile mümkün olmayacağı kanaatindeydi. Hikâyede dilin sadeleşmesi yönünde adım atan grubun bir fantezi içinde olduğu, gerçekliğe aykırı bu davranımın özelde hikâyemize genelde dilimize zarar verdiği görüşündedir.

2.2.10. Gerçek Hikâye Yazarı

Kemal Tahir tüm sanat kollarında olduğu gibi hikâye yazımında da hikâye cevherini hayatî bulur. Hikâyeci cevheri-sezgisiz olmayan bir sanatçının çalışmakla iyi hikâyeci olamayacağını düşünür. Yazar’a göre yaratılışında kendisine sanatın gerçek cevheri verilmiş hikâyecilerimizin hemen hepsi daha ilk kitaplarında ortalama hikâyeci gücüne yetişirler. Bunların bir kısmı hikâye yazışlarını körpeliğin geçici sanat hevesi sanıp hikâyeyi boşlayıp kaybolurlar. Bir takımı da ilk vardıkları yerde kendilerini geliştirmedikleri için hayatlarının sonuna kadar debelenip dururlar. Kaybolup gidenler ile kolayca vardıkları orta çizgide kalanlar amatörlüğü yenemeyenlerdir. Amatörler, kendisine verilen sanatçı-hikâyeci gücünü ömrü boyunca çalışarak geliştirmek inadına, yaratıcılığın çilesini çekme sabrına sahip değildirlen. Kendilerine yaratıcı tarafından verilen ham cevheri insafsızca harcayıp tüketirler. Amatörlerin belki de en dramatik yanı, nereye niçin takıldıklarını fark etmeden ölüp gitmeleridir. Orta çizgiyi aşan gerçek sanatçılar, yaratıcının kendilerine verdiği sanat cevherini var güçleriyle çalışarak geliştirip amatörlüğün verdiği tembellik bataklığından kurtulanlardır. Kemal Tahir, amatörlüğü aşarak gerçek hikâyeci olan yazarları şu şekilde tasvir eder:

“Bunlar yaşayışlarının bir döneminden sonra, geçmiş olaylarla içinde yaşadıkları olaylara, çevrelerindeki insanlara, Hikâyeci gibi bakmaya başlarlar. Giderek bu bakış bir alışkanlık haline alır. Sezgilerine yerleşip şuurdan çok daha kesin bir yardımcı haline gelir. Bundan başka sanatçının kitaplarla ilintisi de, öteki okurların ilintisinden ayrılır. Yazarlar çok okumak zorundadırlar ama onların asıl

önem verdikleri kitaplar, yazı konularıyla ilgili olanlardır. Sanatçılar yazacakları konularla ilgili saydıkları kitapları tekrar tekrar okurlar.” (Tahir, 2016d: 100).

Kemal Tahir'e göre yazarlar eser vereceği türün hem teorik kitaplarını hem de sanat kitaplarını tekraren okumaları gerekmektedir. Tekraren okumanın faydası konuya baktıkları açıdan değerlendirebilmektir. Bu okumalarda hikâye ci, başvurduğu kitapları, yazacağı konunun gerçeğini açmak, genişletmek, yeni anlamlarla zenginleştirmek mecburiyetindedir. İşte bu noktada gerçek sanatçıların kitapla ilişkileri, okurların alışverişinden temelde ayrılır. Hikâyeci, başkalarının yazdığı kitapların fikirlerini tekrar etmek için, onlardan parçalar aktarmak için okur. Ancak bu gücüyle gerçek hikâye ci, moda fikirleri yazılarında tekrarlayan yalınkat yazarlardan ayrılır.

Kemal Tahir gerçek hikâye sanatçılarının en büyük bilim-sanat eserlerini inceleyerek toplum gerçekleri üzerinde çalışmalar yaparak hikâyeye yeni yorumlar getirmesi gerektiği kanaatindedir. Ortalama çizgiyi aşıp hayatını hikâyeye adayan gerçek yazarlar bu şekilde hikâye sanatının gelecekteki gelişme imkânını sezdirirler.

2.2.11. Türk Hikâyesinin Gücü

Kemal Tahir, Türk hikâyecisinin, hikâyesini kime yazdığını iyi bilmesi gerektiğini aktarır. Batı'da küçük hikâyelerin zaman zaman burjuvaların rahatlarını kaçırmak için yazılmış bir nevi 'aksırık tozu' olarak kullanılmak istenmiş ve hiç bir yarar sağlamadığını bildirir. Yazara göre bizim gibi yanlış Batılaşma nedeniyle çift gerçeklerle debelenen toplumlarda burjuva olmadığı için hikâyenin yazılış amacı burjuva taşıyıcı pis hikâyeler olmamalıdır. Türk hikâyeciliğinin temelde sözlü kültüre dayanmakta olup soylu bir geçmişinin olduğu unutulmamalıdır. Dede Korkut Hikâyelerinden, Meddah anlatılarından gelen soylulukla hikâyeciliğimiz yatağında akan coşkun bir nehir gibi devam etmektedir. Kemal Tahir, Batı'nın toplumumuzu 'az gelişmiş' bir toplum olarak görmesi maskaralığına karşı Türk hikâyecilerini şu şekilde uyarmıştır.

“Memleketimiz çoktandır 'az gelmiş', 'geri kalmış' iftiralarının yoğun bombardımanı altında tutulmaktadır. Bu düşman iftiralarına yurdumuzun aydını geçinen nice nice profesörü, yazarı, çizeri de katılmıştır. Oysa Türkiye büyük ve onurlu tarihi olan bir memlekettir. 1945'ten bu yana uydurma bağımsızlıklarla ortaya sürülen kabile toplumlarına hiç benzemez. Gerçek Türk aydınları, kendilerini büyük sanan birçok Batılı ülkeler aydınlarından üstün niteliklere sahiptir. Hele kendi gerçeklerimizde bu üstünlük hiç ulaşılmaz durumdadır.” (Tahir, 2016d: 112).

Bu bağlamda Kemal Tahir, Türk hikâyecisine bazı hatırlatmalarda bulunur. Bunlardan ilki, hikâye yazarının Türk okurunun hikâye kavrama gücünü dikkate alarak

hikâyesini yazması gerektiğidir. İkincisi ise Türk hikâye yazarının Türk okuyucusunun çizgisini hesaba katmasıdır.

2.2.12. Tezli Hikâye

Kemal Tahir, hikâyede tezi gerçekliğe ulaşmak için bir araç olarak görür. Bu bağlamda tezi önemser. Tezli sanat eserlerini, bizim gibi tarihsel, sosyal, ekonomik özellikleri şimdiye kadar derinlemesine ve genişlemesine uzmanlarınca bilimsel olarak incelenmemiş toplumların sanatlarında vazgeçilmez bir tutum olarak görür. Anadolu halklarının gerçekliğine tarihten gelen sezgi birikimine ulaşılabilmesi için ‘sanat için sanat’ değil ‘halk için sanat’ perspektifinde hikâyede tezin önemini vurgular. Türk hikâyecisinin halk ile ilinti kurabilmesi için hikâyede tezin yerini önemser. Kemal Tahir bir teze sahip olmayan hikâyelerin çok iyi işlenmiş ünlü yazarlar tarafından yazılsa bile tarihten silinip gideceğini şu şekilde açıklar:

“Aslında tezli sanat kimilerinin sandığı gibi kolay değil, tersine tezsiz (yani derbeder) sanattan çok daha güçtür. Çok daha güç olduğu için de, çok daha büyük, çok daha ömürlü (uzun süre işe yarar) eserler verdirecek özelliktedir. Bunun böyle olduğunu görmek için, tezlerden (yani gerçeklerden) kaçıp yalnızca fantezilerini kullanarak dünyada büyük ün yapmış birçok Batı yazarının artık en alık okurlar tarafından bile yüzüstü bırakıldığına bakmak yeter.” (Tahir 2016d: 83).

Kemal Tahir tarihlerini, felsefesini, toplumsal özelliklerini, düşünce akımlarını, ekonomik temelini, ana toplumsal kanunlarını bilimsel çerçevede açığa çıkaramayan bizim gibi toplumlarda tezi vazgeçilmez bir yol olarak görür. Buna karşın Batı’nın kendi toplumsal, fikrî problemlerinin çoğu bilimsel metotlarla açığa çıkarıldığı için tezli hikâyeyi bizde olduğu gibi zorunlu görmese de tezli hikâyenin Batı’da da faydalı olacağı görüşünü belirtir.

Kemal Tahir kendi geçekliğimize ulaşmak için hikâyede, resimde, tiyatrodan, sinemada, fotoğraf sanatında, romanda, tek satır yazıda bile tez olması gerektiği kanaatindedir. Tezin hikâye ye yedirilmesi gerektiğini bildirir. Bunun için hikâye cinin savunacağı fikri iyice hazmetmesi şuuraltına kadar bu fikre inanması gerekmektedir. İnanıldığı fikirleri hikâyeci, hikâye kanunları çerçevesinde tezin eseri ezmeyecek şekilde ne ‘fikir fikir için’ ne de ‘sanat sanat için’ yollarına tevessül etmeden oluşturulması gerektiği kanaatindedir.

2.2.13. Sait Faik'in Hikâyeciliği

Kemal Tahir, Sait Faik'in hikâyelerini okurların dünyasını anlamlandırması noktasında faydalı olduğu kanaatindedir. Sait Faik'in hikâyeciliğini yüzeyde değil derinlemesine gerçekleri ortaya çıkararak toplumumuzun sağlam hikâye geleneğinin güçlü bir temsilcisi olarak görür. Kemal Tahir Sait Faik'in hikâyeciliğini şu şekilde tasvir eder:

“Sait Faik'i 1950 yılı Ağustosunda tanıdım. Kişiliği her zaman yapayalınızdır ve hep sanatçı -hikâyeci- olarak yaşamaktadır, etkisi bıraktı benim üstümde... Hikâyeciliği sanat tarihimizde aldığı değeri, okurlardan gördüğü geniş ilgiyi gerçekten hak etmiştir bence...” (Tahir, 2016d: 79).

2.2.14. Ömer Seyfettin'in Hikâyeciliği

Kemal Tahir, Ömer Seyfettin'in hikâyeciliğini orta halli bir hikâye yazarı olarak tanımlar. Bu orta halli hikâye yazarının küçük hikâye dünyasında mahpus kaldığından bazı semt züppeliklerini bütün memleketi kapsayan sosyal belalardan sayarak boşuna nefes tükettiği kanaatindedir. Kemal Tahir, Ömer Seyfettin'i gerçek bir büyük yazar olarak görmediğini şu şekilde tasvir eder:

“Ömer Seyfettin, dünyası iyice küçültülmüş bir subay. Yazarken zaten ilgi çekici şeyler yazamamıştır. İktidarın üst katlarındakilere yakınlık kurarak yaşadığı dönemlerde öğrendiklerini ise takımı yıkıldıktan sonra bir gerçek büyük yazara yaraşacak güçte ve cesaretle kullanamamıştır. (Bunu, bir zamanlar tuttuğu adamlara düşükleri zaman saldırmak, yani düpedüz kancıklık sayması da epeyce arttırmıştır).” (Tahir, 2016: 81).

Kemal Tahir'e göre Ömer Seyfettin'in bütün çağdaşları ve kader arkadaşları (Genç Kalemler-Turancılar) gibi Batılaşmayı yanlış anladıkları için dünyaya herhangi bir sistemden bakamamış, bu da Ömer Seyfettin'in küçük yazar olarak kalmasına sebep olmuştur.

Kemal Tahir, Ömer Seyfettin'in ve dönemin Türkleşmek-İslamlaşmak-Muasırlaşmak ideolojisinin Osmanlı'yı yıkıma götürdüğü kanaatindedir. Kemal Tahir Osmanlı'yı, pek çok etnik grubun birleşmesiyle oluşan Türklerin hâkim ırk olarak varlığını sürdürdüğü bir imparatorluk olarak tanımlar. Hâkim ırk olarak Türklerin kurucu ve yaşatıcı olduğu Osmanlı'da Türklerin ve Ömer Seyfettin gibi Türk aydınlarının Türkçülüğe-Turancılığa yönelip devleti ele geçirmesi Osmanlı'nın yıkımına sebebiyet verdiği görüşündedir. Tahir'e göre Ömer Seyfettin, meşrutiyet sistemi içinde imparatorluğu kurtarmak için ayaklandığını söyleyen İttihatçı subay takımının içindedir. Bu takımı ve Ömer Seyfettin gerçekçi değildir. Ömer Seyfettin'in dünya görüşü her ne

kadar gerçekte çelişse de tezli hikâye yazmasını bu yazarın doğru yanlarından biri olduğunu ifade eder.

2.3. KEMAL TAHİR'İN EDEBİYATA BAKIŞI

Kemal Tahir edebiyatı, insanlığın var olabilmesi için çok yararlı, vazgeçilmesi kesinlikle imkânsız, en ciddi zanaatlardan biri hatta birincisi olarak görür. Edebiyatın insanı, -pek çok yönden zenginleştirip kat kat güçlendirerek- insan yapmaya zorlayan bir araç olduğu tespitini yapar. Edebiyat; insanın açlığını gideremez ama insana neden aç olduğunu, bu açlığı hangi yoldan, hangi güçle yenebileceğini gösterir. Edebiyat insana davranma ve ileriye atılma korkusuzluğu verir. Kemal Tahir insanın ihtiyaç hiyerarşisinde fizyolojik ihtiyaçları birinci basamakta, edebiyatı ise ikinci basamakta görmektedir. Edebiyatın toplumların sistemlerinin ve gerçeklerinin ortaya çıkarılması noktasında bir işlevi olduğu kanaatindedir. Kemal Tahir edebiyatçının dış dünyanın realitelerini form halinde sembollerle zihinden zihne aktarırken bir sorumluluk taşıması gerektiğini düşünür. Bu sorumluluğu ise eser vermek olarak tanımlar. Edebiyatçının dünyanın çalışkan insanlarını birbirine sevdirecek, birbirine tanıtacak tarzda eser vermesi gerektiğini bildirir. Kemal Tahir edebiyatçının yerini, edebiyatta yaratılmış dünyalar; silahını da edebiyat eseri olarak görür.

2.3.1. Kemal Tahir'in Edebî Topluluklara Bakışı

Her yeni kendini bir bakıma en iyi olarak gördüğünden kendinden öncekileri eksik ve zayıf görmüştür. Edebiyatta da akımlar aynı şekilde bir öncekini tenkit eder ve daha iyisini vaat etme üzerine kurgular. Bizde de böyledir. Tanzimat edebiyatı Divan edebiyatını; Servet-i Fünun edebiyatı Tanzimat edebiyatını, Milli Edebiyat Servet-i Fünun edebiyatını tenkit ve daha yenisini teklifle edebiyat dünyasına giriş yapmıştır. Zihniyetlerin sürekliliğine ve geleneğin kendini dipten akar vaziyette sürdürmesine karşın yenilerin kendilerinden öncekileri yok sayması Kemal Tahir'in eleştirilerinden biri olarak görülebilir. Yeni gelenlerin kendinden öncekileri inkâr ve tenkidini Kemal Tahir şöyle yorumlamaktadır:

“Bizim fukara Karacaoğlan’ımız da kendini bu gelenekten kurtaramamış, ‘kim var idi biz burada yağ iken’ diye kendinden öncekilerin karşısına dikilmiştir. Bence her yeni kuşak ya da kuşaklar grubu, alana böyle kızgın, böyle istekli, böyle kıyıcı girmeli, elindeki parıl parıl baltayla bütün putlara saldırmalıdır. Çünkü bütün dünyada bütün putluklar, gerçek ölmezlerin yanı sıra bir sürü puta benzer molozla da doludur. Ama bu, baltacıların arasında da moloz yok demek değildir. Hatta,

molozdan putu yıkıp üstünde durduğu yüksekliğe hoplayıp yerleşmeyi beceren açığız moloz baltacılar da çok görülmüştür. Bu yüzden sanat alanına sanat eseriyle değil de baltayla girmeye kalkıldığı çağlar için boşuna debelenmeleri önlemek için, 'sanatçı yıktığı ile değil, getirdiğiyle ölçülür' denilmiştir" (Tahir, 2016d: 33).

2.3.2. Edebiyatta Duraklama

Edebiyat dünyasının değişmez sorularından olan 'Edebiyatımızda bir duraklama var mı?' sorusuna Kemal Tahir: *"Bir milletin edebiyatında, eğer o millet edebiyatta bugünün müspet anlamıyla yaratma çağına ayak basabilmişse, kesin bir duraklama devresi olabileceğini sanmıyorum."* (Tahir, 2016a: 55) şeklinde cevaplar. Kemal Tahir bize duraklama çağı gibi gelen devirleri, aslında o edebiyat dünyası için bir birikme ve ileri atılım için derlenip toparlanma çağı olarak görmektedir. Kemal Tahir edebiyatımızın duraklamada olmadığını, doğurgan bir dönemde yatağında aktığı kanaatindedir. Türk edebiyatının duraklama duygusu gibi görünen tarafının nedenini ise Türk edebiyatında gerçekçi yazarların yok denecek kadar az olmasına bağlar.

2.3.3. Edebiyatta Gerçeklik

Edebiyatta bütün gerçekler aralıksız ve hızla değişir. Gerçeğin gerçeklik gücü değişim faktöründen kaynaklanmaktadır. Kemal Tahir tüm alanlarda olduğu gibi edebiyatta da değişken gerçekliğin peşinde olunması gerektiği görüşündedir. Türkiye'de milli özelliğimizi derinlemesine inceleyip işe yarar sonuçlara ulaşan sosyal araştırmaların yeterli olmadığı kanaatindedir. Yazar ülkemizdeki yetersiz sosyal araştırmalar nedeniyle edebiyatçıların teorik yardımcısı olarak edebiyatçının gerçeklik duygusunu görmektedir. Kemal Tahir ülkemizdeki sosyal araştırmaların noksanlığını giderecek olan gerçeklik duygusunu şu şekilde tarif eder: *"Her Türk yazarı kendi gerçeklik gücü aracılığı ile teorik memleket bilgisi (gerçeği) noksanını eserlerinde bir süre için büsbütün zararsız olmaktan kurtarabilir."* (Tahir, 2016a: 153). Kemal Tahir edebiyatçının kendi gerçekliği tarafından yanıltılmaması için memleketin gerçeklerini açığa çıkaran teorik gücünü artırması gerektiğini düşünür. Edebiyatçının şahsi gerçekliği hangi fayda için olursa olsun bilerek veya bilmeyerek yanlış istikamete sapmasına yol açabilir. Kemal Tahir gerçeklik noktasında yanlış yola sapan edebiyatçının uyanık davranarak ilk dönemde memleketin realitesine uygun gerçeklere dönmekten çekinmemesi gerektiği kanaatindedir. Kemal Tahir edebiyatçının gerçeklik radarını sürekli aktif tutması gerektiğini bildirir. O aktif tutulan gerçeklik radarının işe yarayabilmesi için edebiyatçının vazgeçilemez olarak gördüğü -bağlandığı- yazı parçalarını ve konularını eğer gerçekliğe aykırı ise hemen

bırakacak kadar cesur, tekrar baştan başlayacak kadar da çalışkan olması gerektiği görüşündedir.

2.3.4. Kemal Tahir'in Şiir Anlayışı

Kemal Tahir şiiri heyecanlı zamanların türü olarak görmektedir. Her milletin kendisine mahsus bir şiiri olduğu kanaatindedir. Bir millet ne kadar ilerlemişse şiiri de o nispette ilerlemiştir. Bir milletin kültürü ne kadar zenginleşmişse şiiri de o derece zenginleşmiştir. Mükemmeliyete erişen bir toplumun şiiri de şekil ve muhteva bakımından mükemmele erişebilmiştir. Kemal Tahir aynı şekilde her sosyal zümrenin kendisine mahsus bir şiir anlayışı olduğunu vurgular. Ve her sosyal zümre, kendi şiirine muhteva olarak kendi realitesini koyar. Çünkü her zümrenin kendine mahsus bir başka dünya görüşü, bir başka ümidi, bir başka kederi ve sevinci hâsılı bir iç dünyası vardır. Bu iç dünya ifadesini kendi şiirinde bulur. Bu sebeple bir zümrenin şiddetle sevdiği ve beğendiği bir şiir üslubu, şekli ve muhtevası, bir başka zümreye hiç bir şey söylemez, ona manasız ve tesirsiz gelir. Kemal Tahir her zümrenin bir şiir tarzı olduğunu şu şekilde örnekler:

“Orhan Veli’yi sevenlerle Yahya Kemal’i sevenler, Fikret’i sevenlerle Mehmet Akif’i beğenenler ayrı ayrı zümrelere mensupturlar. Nitekim Osmanlı devrinde, halk şiirini tutup yaşatanlarla bunu gayet kaba bulup asıl şiiri Divan edebiyatında zannedenler ayrı ayrı zümrelerdi.” (Tahir, 2016b:169).

Kemal Tahir zor meselelerin kolay anlatılmasını dehaya bağlar. Kemal Tahir’e göre şiir zor meseleleri kolay anlatabilme sanatıdır. Her zor mesele üzerinde çalışıldıkça, yan çalışmalar yapıldıkça, çeşitli formüllerle yeniden anlatıldıkça kolaylaşır. Açılıp yayıldıkça anlaşılır.

Kemal Tahir şiir yazan herkese şair denmesini şu şekilde eleştirir: “Halbuki resme yeni başlayan birisi, tesadüfen bir yarım daireyi muntazam çizse, musikiye yeni başlamış, yay tutmasını öğrenip öğrenmemiş birisi, bir satırcık nota uydursa, ikisine de büyük ressam, dahi musikişinas demiyoruz da, bir şiir, iki şiir yazana şair deniliyor.” (Tahir, 2016f: 15).

2.3.5. Edebiyat - Politika

Kemal Tahir’e göre gerçekçi bir edebiyatçı için en büyük zorluk iktidardaki güçlerle beraber olmaktır. Aynı şekilde en büyük kolaylık da elbette bu güçlere karşı olmaktır. İktidarla beraber olan edebiyatçının, nerede baskı altında kaldığı, siyasi düşüncelerinin etkisiyle gerçekleri nerede görmezden gelmek zorunluluğuna düştüğü anlaşılabilir. Edebiyatçıya baskı sadece dışarıdan gelmez. Bazen edebiyatçının kişisel

inançlarından dolayı da gerçeklerden ayrıldığı görülebilir. Böylece iktidar ile beraber yürüyen edebiyatçının politika zorunluluğu altında bazı gerçekleri saklıyor görüntüsü verebilir. Politikacı gündelik politika yapmaya mecburdur. Günü kurtaran siyaset politikanın temelidir. Kemal Tahir, politikanın şahsiyetli olabilmesi için öncelikle halkçı olması gerektiği kanaatindedir. Edebiyatçının politika yapması, sanat gücü yüksek halkçı edebi eser verebilmesiyle mümkündür. Edebiyatçı dünya görüşünü edebi esere koyarken açık propaganda yapmamalıdır ancak halkın da faydasını götmelidir. Kemal Tahir edebiyat ile politikanın şu şekilde yan yana gelebileceğini belirtir: “*Gerçekçi edebiyatın yüzde yüz politikayla beraber olabilmesi için politikanın yüzde yüz halkçı olması gerektir.*” (Tahir, 2016a:237).

2.3.6. Tasavvuf Edebiyatı

Kemal Tahir Osmanlı dönemi ana edebi akımlar arasında en yüzeysel edebiyat akımını olarak Tekke-Tasavvuf edebiyat akımını görmektedir. Yazar, Tekke edebiyatı tarzını gerçek dışı, hayal âleminde debelenen realiteden uzak kalıplar dünyası olarak görmektedir. Kemal Tahir Tasavvuf edebiyatını, kökü dışarıda beşinci kol faaliyeti şeklinde gördüğünü şu şekilde açıklar:

“Bu iki şiir türü arasında sıkışmış bir de fikir edebiyatı (Tasavvuf edebiyatı) vardır ki bu hem Divan şiirinde, hem de halk için yazılmış sandığımız halk şiirleri biçiminde görülür. Buradaki dünya görüşünün Neo-platonizmden güç aldığı maniheizmden İslâmiyet'e geçip oradan Hıristiyanlığa bulaşarak zaman zaman birer beşinci kol gibi davranan, kökü dışarda bir ideoloji halinde çalıştığı da artık bugün bilimsel olarak anlaşılmıştır.” (Tahir, 2016a:261).

2.3.7. Âşık Tarzı Edebiyatı

Kemal Tahir Osmanlı'da edebiyatın yaşayabilmesi için bir ödeme noktasına diğer bir deyişle patronaj sistemine ihtiyaç duyduğunu belirtir. Divan edebiyatının parasını Kapı (Devlet-i Aliyye) öder. Âşık Tarzı Edebiyatının parasını yerel güçler öder. Bolu Beyi'ne karşı çıkan Köroğlu yerel güçleri destekler. Osmanlı'ya karşıdır. Kemal Tahir her edebi hareketin beslendiği ana kaynağın çıkarını savunduğu kanaatindedir. Âşık Tarzı Edebiyatı da bu açıdan yerel güçleri, halkın çıkarlarını savunmaktadır. Kemal Tahir Âşık tarzı edebiyatını şu şekilde tasvir eder:

“Âşık tarzı, tipik bir küçük burjuva edebiyatıdır. Bu açıdan gerçek halk edebiyatı gibi gerçek klasik edebiyatla da ilintisi kendisine göredir. Gene, bu küçük burjuva edebiyatı vasfını taşıdığı için, tekke ve medrese gibi Ortaçağ İslam ideolojisini taşıyan eski müesseselere dayanır. Bu müesseseler Tanzimat'a yaşama

sebeplerinden kopmuşlar, Cumhuriyet'in inkılâplarıyla büsbütün kalıntılar haline gelip silinmişlerdir. Bu silinme yalnız âşık edebiyatı için değil, klasik Osmanlı Edebiyatı için de doğrudur.” (Tahir, 2016a: 262).

Kemal Tahir Âşık tarzını, Osmanlılığın sosyal psikolojisini anlamlandırmada önemli bir tanık olarak görür. Kemal Tahir'e göre Âşık edebiyatı Osmanlı'da kahvehanelerde bir zaman yaşamaya çabalamış, sonra Tekke edebiyatı, Divan edebiyatı gibi bu edebiyat da zamanla tarih sahnesinden silinmiştir.

2.3.8. Osmanlı Dönemi Edebiyatının Gerçeklikle İlişkisi

Kemal Tahir Divan edebiyatını, 'kalıp edebiyatı' olarak görür. Divan edebiyatının gerçekle bir ilgisinin hemen hemen olmadığı kanaatindedir. Kemal Tahir Divan edebiyatımızda anlatılan sevgilinin standart bir kalıp olduğunu bildirir. Yazara göre Divan edebiyatında yazılmış herhangi bir kasideye bakıldığında hakkında kaside yazılan kişinin bilgi durumu, davranışı ve konumuyla ilgili belirleyici orijinal bir övgünün bulunmadığı görülür. Yazılan kasideler gerçeklikle hiç ilgisi olmayan kalıp laflardan ibarettir. Kemal Tahir daha ileriye giderek hakkında kaside yazılan şahıs, kazara ölürse yazılan kasidenin yerine gelecek olan kişiye sunulması halinde pek yadırganmayacağını şu şekilde ifade eder: “...kendisine kaside yazılan adamcağız, çağın yaygın anlayışına göre bir kazaya uğrasa, kaside, ardından gelene, gene çağın yaygın olanağına göre, şair yetiştirmeden değiştirilse, üçüncüye sunulur, kimse de yadırgamaz.” (Tahir, 2016a:263).

Kemal Tahir genel anlamda Osmanlı dönemi edebiyatının gerçeklikle bir bağının olmadığı kanaatindedir. Osmanlı dönemi masallarının da aynı şekilde gerçeklikten uzak kalıpların ardında kurulmuş farklı bir dünya olduğunu belirtir. Osmanlı'da realiteye en yakın olarak gördüğü yazı sahası tarihe aittir. Yazar Osmanlı'da tarih yazımının realitesini şu şekilde açıklar: “Osmanlı'dan kalmış yazılı kitapların içinde gerçek insandan söz edenler, yalnız tarihçilerdir. Bunlar da insanı ancak, modern anlamıyla gerçekçi romana yakın bir açıdan almaktadırlar.” (Tahir, 2016a:263). Böylece yüzde yüz bilim eseri olması lazım gelen tarihler, Osmanlılarda ancak roman yasalarının insan gerçeği anlayışına yaklaşabilmiştir. Kemal Tahir Osmanlı dönemi edebiyatına gerçeklik açısından baktığında onu, savaşta ve barışta hatta iç ve dış ticarete, topyekûn ekonomide akıl almaz derecede uydurmacı, hayalci, gerçeklere gözlerini sımsıkı kapayıcı olarak görmektedir.

Kemal Tahir genel itibari ile Osmanlı dönemi edebiyatında görülen bu gerçek dışılığın, idarecilerin gerçekleri görmesini engellediğini, gerçeklere ulaşamayan idareci kadroları yanlış yönlere saptırabildiğini belirtir.

2.3.9. Osmanlı Edebiyatı'nda İnsan

Kemal Tahir, Osmanlı edebiyatını insancıl edebiyat olarak tanımlar. Osmanlı edebiyatında kadın-erkek, zengin-fakir, bilgili-cahil, şeklinde tipler yoktur. Osmanlı'da tüm tipler sadece insandır. Kemal Tahir Osmanlı edebiyatının insana yaklaşımını şu şekilde açıklar:

“Osmanlı Edebiyatı'nda erkek-kadın ayrılığının bile artık söz konusu olamaması, Osmanlı'nın insana ne kadar insan olarak baktığını belirler. Hiçbir gerçek aydının işe karışmamasını, böylece, bakanın kendi fantezisiyle maskaralıklara vurup asıl (temel insanı) bulandırmasını önler.” (Tahir, 2016a: 264).

Kemal Tahir Osmanlı'da sanatkârın tipleştirmeye aşırı bir şekilde bağlanmasının yabancılaşmayı önlediği kanaatindedir. Osmanlı edebiyatının insana eşkiya gibi bakmadığını tam tersine eşkiyaya ve doğaya insan gibi baktığını ve en uzak benzerliklerden somutlanmış insanı kolayca bulduğunu tespit etmiştir. İnsandan yola çıkan Osmanlı edebiyatı sanatta her şeyi somut insana ilişkin olarak ele alır. Konuyu insanın çevresinde değerlendirir ve bütün görüntülerde, konuyu belirleyen insanı ve sadece onun o andaki psikolojisini belirten eşyaları bırakarak, öteki gereksiz gerçekleri silip atar.

2.3.10. Son Dönem Osmanlı Çöküntü Edebiyatı

Kemal Tahir tüm sanat kollarında olduğu gibi edebiyatta da gerçekliğin tek yol olması gerektiği kanaatindedir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde devlet her anlamda zorluklarla boğuşurken o dönem edebiyatımız bu zorlukları, Kemal Tahir'in deyişiyle çöküntüyü realist bir bakış açısıyla açıklayamadığı kanaatindedir. Yazara göre Edebiyatımız çöküntüyü anlayamadığı için çöküntünün gerçekliğini ve sebeplerini çözememiştir. Bir toplumun, daha yüksek bir aşamaya atlayarak dağılmaktan kurtulup kurtulamayacağını o tarihsel aşamada meydana gelen büyük sanat eserleri gösterir. Çöküntünün sebeplerini göremeyen edebiyatımız hayal âleminde yaşayarak gerçek görevini layıkıyla yapamamıştır. Kemal Tahir Osmanlı son dönem çöküntü edebiyatını şu şekilde tasvir eder:

“Korkunç bir kansızlık, tükeniş vardır. Karşısında hiç kimse yokken kendi kendine teslim olmuş... Çapraşık bir sosyal düzenin zorunluluklarını meydana getiren kanunları bilmemekten gelen bir ruh köleliği... Yanılma imkânsızlığında bile kendisini zorla hayal kırıklığına sürükleme... Hak edilmemiş bir yalancı rahatlığa kavuşamamış olmanın çöküntüsü Kolaya kaçmalar sökmeyince kendisine darılmak... Hayata karşı bir şımarık prens densizliği...” (Tahir, 2016a:271).

Kemal Tahir Osmanlı edebiyatındaki süslemecilik, özenticilik, kalıp kullanma, kelimelerde kelime oyunlarında kalma gibi hususların Cumhuriyet edebiyatına da olduğu gibi geçtiğini, daha kötüsü, 1963 yılına kadar da baş tacı edildiğini belirtir.

2.3.11. Divan Edebiyatı

Kemal Tahir toplumumuzu ve Osmanlı’yı imtiyazsız ve sınıfsız bir toplum olarak tanımlar. Bu tanım Divan edebiyatı için yapılan ‘Saray Edebiyatı’, ‘Milletten Kopmuş Aristokrat Takımın Salon Edebiyatı’ şeklindeki tanımlamaları çürütür. Kemal Tahir Osmanlı’da herhangi bir zümre olmaması nedeniyle bir zümre edebiyatının oluşmadığı kanaatindedir. Divan edebiyatını, zümre edebiyatı olarak tanımlayan edebiyat tarihçilerini kara cahil olarak niteler. Kemal Tahir Divan edebiyatını orijinal yüksek değerli bir edebiyat olarak görür. Divan edebiyatının herhangi bir edebiyatın kopyası olmadığını kendine mahsus oluşunu şu şekilde açıklar:

“Divan Edebiyatı'nın Arap ve Acem kopyası olduğunu söyleyenler, ilk aruz şairlerine baksınlar. Bunlarda, Acem ve Arap etkisi daha çok olmak gerekirken, kaba Türkçe'nin, kaba Türk duygularının ağır bastığını görürler. Anadolu-Osmanlı şiiri giderek kendi büyük şairlerini yetiştirmeye başladıktan sonra ise Acem ve Arap etkisinden -hele kopyacılığından- edebilmek için, insanın Divan şiirinden değil, en basit şiir bilgi ve duygusundan habersiz olması, hatta dünyada şiir diye bir şeyin varlığını gerçekten bilmemesi gerekir.” (Tahir, 2016a: 274).

Kemal Tahir, tüm güzel sanatlarda olduğu gibi Divan edebiyatının da yaşamını sürdürebilmesi için -sanatçının yaşayabilmesi için- devletin kapısından faydalandığını savunur. Çünkü matbaanın gelmediği bir yerde, edebiyatın patronajı Devlet-i Aliyyedir.

2.3.12. Fakir-Zengin Zümre Edebiyatı

Kemal Tahir’e göre edebiyat sadece hayatı aksettirmekle kalmaz, onu izah da eder. Edebiyat hayat realitelerinin muayyen bir hükme bağlanmasına yaraması bakımından en önemli ve en ciddi insan emeklerinden biridir ve en az iklim kadar önemlidir. İlim ve fen nasıl maddi hayatımızı değiştirip mükemmelleştiriyorsa realist edebiyat da ruhiyatımızı değiştirip mükemmelleştiriyor. Edebiyat, hayatın muhasebesidir. Kemal Tahir zengin

zümre ile fakir zümrenin edebiyatlarını tutma, koruma ve geliştirme davranımlarını şu şekilde açıklar:

“Bir cemiyetin fakir zümreleriyle zengin zümreleri arasında, kendi edebiyat ve sanatlarını yaratmak ve yaşatmak bakımından, ikinciler lehine farklar vardır. Zengin bir zümre, tuttuğu edebiyatı, sanatı, müziği yaşatır ve büyük eserlerini yarattırır. Buna karşılık gündelik ekmeğinden, çocuklarının geleceğinden emin bulunmayan fakir zümreler, kendi edebiyatlarını ve edebiyatçıları tutamazlar, kendi davalarını savunan eserleri yaşatıp yayamazlar.” (Tahir, 2016b: 131).

Kemal Tahir, fakir zümrenin kendi edebiyatını koruma, geliştirme ve tutma noktasında daha atik davranması gerektiği görüşündedir. Fakir, fakirlikten ancak bilinçlenerek, edebiyatını destekleyerek kurtulabileceğini bilmelidir. Fakir zümrenin ekmek kavgasında kendi şiirlerine, şarkılarına, kendi roman ve hikâyelerine ihtiyaçları vardır. Fakir zümre zengin zümreye göre ümidini, kederini, öfke ve sevincini anlatan eserlere daha fazla muhtaçtır.

2.3.13. Kemal Tahir’e Göre Tenkit ve Tenkitçi

Kemal Tahir’e göre bir edebi eseri sadece sosyal bakımdan tetkik etmek ve kıymetlendirmek ne kadar yanlışsa bir edebi eseri sadece sanat gücü bakımından tetkik edip kıymetlendirmek de o derece yanlıştır. Tenkit, bir edebi eserin hem sanat gücünü hem de sosyal fayda gücünü ortaya çıkarıp kıymetlendirmelidir. Kemal Tahir büyük tenkitçi yetiştirebilmek için büyük edebi eserlerin ortaya çıkması gerektiği kanaatinde. Ancak büyük edebi eserler büyük tenkitçiyi var edebilir. Çeşitli büyük eserlerin yazılmadığı toplumlarda büyük tenkitçi çıkmaz, çıksa da kendi kendini yetiştirip ilerleyemez. Kemal Tahir’e göre bir toplum edebiyatının gücü oranında tenkitçi yetiştirebilir. Bunu şu ifadelerle açıklar:

“Birisi, her milletin kendine mahsus Yahudisi vardır, bir başkası her millet layık olduğu hükümeti kurar, gene bir başkası her devlet kendine benzer müttefiklere malik olur demiş. Biz de her millet edebiyatına layık tenkitçileri yetiştirir diyoruz.” (Tahir, 2016b: 166).

Kemal Tahir’e göre tenkitçi edebiyatçıyı ve eserini sosyal hayattan koparıp alacak, önüne koyacak, onları ferdiyetlerine göre inceleyecek. Sonra bulduğu sebep ve neticeleri, içinde yaşadığı sosyal hayatın canlı bir parçası halinde yeniden gözden geçirecek, bu suretle çelişmelerden bir bütün, bir sentez çıkaracak. Bunu becermek ve başarabilmek için eleştirmecinin hem edebiyat ve edebiyat tarihini, hem de sosyal münasebetler tarihini iyi bilmesi, bu iki ayrı sahadaki ilerleyişleri, sıçrayışları, birbirlerine geçişleri, duraklayıp

sendeleyişleri sahici ilintileriyle göz önünde tutabilecek, ayrıca kendisinin de bir dünya görüşü, bir tarafı, bir inanışı olacak. Bunlara göre öfkelenip sevinecek. Bilgisini, şahsiyetini sırasında riske edebilecek, yani ister istemez bağlanmış olacak. İster istemez sanat sanat için değil, sanat cemiyet için diyecek. Kemal Tahir bu bağlamda tenkitçinin tenkit yaparken kendisine sürekli sorması gereken soruyu şu şekilde açıklar:

“Bir tenkitçinin yüreğinde olup bitenleri doğru olarak anlamak için şu soruların cevabını doğru olarak bulmak lazım: Hakikatlerden korkuyor mu, korkmuyor mu? Bir sanatçı için de aynı sorular sorulabilir. Ve alınacak karşılık birçok karanlık noktaları kolayca aydınlatır.” (Tahir, 2016b: 167).

Kemal Tahir bir tenkitçinin, tenkidini bir fizikçinin bir fizik kuralı üzerindeki deneysel çalışmasına eş değer şekilde yürütmesi gerektiği kanaatindedir. Tenkitçinin çalışacağı sahayı belli bir sistemle ele alıp bilimsel metodolojiyi disiplinli bir şekilde sahaya uydurması gerekmektedir.

2.3.14. Edebiyat Tarihi Yazımı

Kemal Tahir edebiyat tarih yazımında sadece edebiyatın ve edebiyatçıların ele alınmasını yetersiz görmektedir. Edebiyat tarihi yazımında dönemin sosyal olaylarının, kültürel birikimlerinin, iktisadî durumuyla, siyasal ve dini özelliklerinin edebiyata olan etkilerinin açığa çıkarılması gerektiğini bildirir. Kısacası toplumun tüm yönlerinin realist bir bakış açısıyla açığa çıkarıldıktan sonra edebiyat tarihi yazımının gerçek amacına ulaşabileceğini bildirir. Kemal Tahir edebiyat tarihi yazımındaki esasları şu şekilde belirtir: *“Edebiyat tarihinde esas, bir edebi şeklin neden doğup inkişaf ettiği, sonra hangi reel şartların tesirinde ölüp gittiğidir. Yoksa bu şeklin neden şu veya bu sanatkâr tarafından yapıldığını aramak değil.” (Tahir, 2016b: 172).*

Kemal Tahir’e göre edebiyat tarihi yazımı için öncelikle geniş bir bilgi birikimi gerekmektedir. Bu bilgi realitelere, hakikatlere dayanmalıdır ki çıkarılacak sonuçlar doğru olsun. Ayrıca edebiyat tarihi yazımı için ilmi bir metot ve ilmi bir dünya görüşü de şarttır. Yazara göre esaslı bir mesele vardır ki bu da edebiyat tarihi yazımının gayesi olan fertleri ve ferdiyetleri izah etme işidir. Fertleri ve ferdiyetleri izah etme işinde edebiyat tarihçisi ferdiyetçi davranmak zorunda kalır. Bu ferdiyetçi davranımı edebiyat tarihini bir portreler galerisi haline getirmemeli, eserleri ve sanatkârları yaşadıkları devir, mensup oldukları zümre ve inandıkları fikirlerle birlikte canlı ve topyekûn mütalaa etmelidir.

Bütün sanat eserleri yaratıldıkları dönemin bir aynası gibidir. Sanat eserlerinin şekillerini, muhtevalarını yaratıldıkları devrin zevkleri, adetleri ve temayülleri belirler. Sanatkârın büyüklüğü bu aksedişi artırır. Yani sanatkâr ne kadar büyükse, eserlerindeki ferdiyet o kadar küçülür.

2.3.15. Dil ve Edebiyat

Kemal Tahir, sağlam büyük eserlerin dili ilerlettiğini savunur. Yazar'a göre Türk şairleri, Türk hikâyeci ve romancıları dilin gelişmesini ve zenginleşmesini istiyorlarsa bu işi eserleri ile yapmaları gerekmektedir. Dil realitesine göre sağlam büyük eserler dili yükseltir. Yükselen dil de daha iyi, daha sağlam, daha büyük eserlerin yazılmasını kolaylaştırır. Kemal Tahir, bir toplumun dil gelişiminin edebiyat gelişimi ile eşdeğer tuttuğunu şu şekilde açıklar:

“Dilin gelişmesi özellikle edebiyata bağlıdır ve edebiyatın hamle devirlerinde görülür. Bir milletin karakterini, kültür ve medeniyet münasebetlerini en iyi şekilde ortaya koyan, sanat ve bilim eserleri halinde işlenmiş dilidir. Milletlerin gerçek yaratma kabiliyetleri en açık bir surette dillerinde görülür. Sanat yaratmaları ancak yüksek bir dereceye eriştikleri zaman dile tesir edebilirler.” (Tahir, 2016c: 218).

Kemal Tahir'e göre kuvvetli bir yazar, aynı kelimelerle ve aynı söz biçimleriyle bunları başka türlü kullanarak eserlerinde dile yeni bir karakter ve daha geniş bir ifade kudreti verebilir. Değişik tarihlerde farklı güçteki yazarlar ferdiyetini kullandığı dile katmaktan kendisini alamadığı için kelimelere yeni anlamlar ilave eder yahut kelimenin manalarını değiştirip derinleştirir. Bir toplumda edebiyatla uğraşanlar yazarken, konuşurken ana dillerinin gelişmesini zenginleşmesini sağlar.

2.3.16. Divan Şiiri

Kemal Tahir şiir türünü diğer edebi türlerden ayırır. Kemal Tahir'e göre şiir türünün anlaşılması için okuyucunun ortalama veya ortalamanın üstünde bir zekâyaya sahip olması gerekir. Bunun yanında okuyucu az da olsa şiir bilgisine sahip olmalıdır. Bu bağlamda Kemal Tahir Divan şiirinin yüksek tabaka için değil de okumuş yazmışlar için yazıldığını bildirir. Divan şiirinde her ne kadar yabancı kelimelerin fazla olmasını eleştirse de bu şiirin Türk şiiri olduğunu şu şekilde açıklar:

“Kaldı ki, bütün kelimeleri Arapça ve Farsça olsa bizim divan edebiyatımızdaki bir beyit hiçbir kelimesini anlamasak bile bir Türk tarafından yazılmış, Türklere hitap eden Türk şiiri olduğu için bize uzaktan uzağa bir şeyler mutlaka sezdirir. Hele sözlüğe başvurursak mutlaka kolay anlayacağımız bir eserdir.” (Tahir, 2016c: 280).

Kemal Tahir, Divan şiirinin bir Türk şiiri olduğunu, bu şiirin bilinçaltı kodlarının anlaşılmasıyla görülebileceği kanaatindedir. Beethoven'ın bir senfonisi erbabına neyi nasıl hissettiriyorsa Divan şiiri de erbabına bu şiirin bir Türk şiiri olduğunu aynı şekilde, aynı temayüller doğrultusunda hissettirir.

2.3.17. Edebiyat ve İnsan

Kemal Tahir'e göre edebiyatçı toplumsal bir varlıktır. Ne kadar zorlarsa zorlasın toplum yasalarının etkisindedir. Edebiyatta asıl gerçek insandır. Edebi eser insan gerçeğini aydınlattığı kadar değerlidir. Bu açıdan bakıldığında edebiyatta insanı hesaplama, insana yönelmeden hiç bir hesap doğru ve işe yarar çıkmaz. Kemal Tahir edebiyatta insanın hareket halinde ve aynı zamanda içi dışı ile birlikte değerlendirilmesi gerektiği kanaatindedir. Yazar insan ve edebiyat ilişkisini şu şekilde yorumlar:

“İnsan mücerret olamaz. Muhiti, mensup olduğu sınıf, gösterdiği işle derdi, hedefleri, aşkı ve psikolojisi sıkı sıkıya bağlıdır. Edebiyat bir insanı, muhiti, işi ve sınıfı, karakteriyle almadıkça realist eser doğamaz. Birtakım ucubelerin ve müstesnaların irreal maceralarından ibaret kalır.” (Tahir, 2016f: 17).

Gerçek hayatta bir insan ne kadar büyük olaylar yaşarsa yaşasın isterse bir peygamber isterse Napolyon olsun kendi başına bir edebi eser konusu ve kişisi olamaz. Edebi eserlerde, önemli olan savunulan meseleler, dünya görüşleri ve anlatılan dış dünya parçaları değil yaşatılan insanlar ile kurgulanan dünyalardır.

2.3.18. Edebiyat

Kemal Tahir edebiyatı, toplumsal şuurun bir yansıması olarak görür. Yazara göre toplumsal bilinç tek tek fertlerin düşüncelerinin toplamıdır. Toplumsal bilinci edebiyatın yanında felsefe, tarih, sosyoloji, iktisat gibi beşeri bilimler inceler ve açığa çıkarır. Edebiyat toplumsal bilincin ortaya çıkarılması, açıklanması ve anlaşılması için bir araçtır. Kemal Tahir edebiyatın tanımını şu şekilde yapar:

“Edebiyat – Her Beşeri hadise gibi içtimai şuura aittir. İçtimai şuur, beşer idrakinin muayyen bir merhalesinde içtimaiyatı felsefeyi, iktisadiyatı, siyaseti vb. ihtiva eder. Edebiyat, cemiyetin inkişafında ve sıçramalarında amil olan bir mücadele silahıdır. İnsanları, insanların insanlarla olan iktisadi ve içtimai münasebetini ve bu münasebetler seyriinde vücut bulan vak'alar ve manzaraları muayyen bir sınıfa ve içtimai bir sınıfa, zümreye mensup bir insanın –edebiyatçının– muayyen bir zaviyeden tetkiki, tahlili ve tespiti edebiyat olur.” (Tahir, 2016f:102).

2.3.19. Edebiyatçı

Kemal Tahir için edebiyat bir mücadeledir. Eserlerini yazarken haklının yanındadır. Edebiyatı eğlenmek için değil düşündürmek, iyiye ve ileriye doğru değişim için kullanmıştır. Kemal Tahir'e göre en az fanteziye tahammülü olan sanat edebiyattır. Edebiyatçı ciddi olmalıdır. Edebiyatta tarafsız olan tek şey kalem ve kâğıttır. Edebiyatçı hakkı söylemelidir, hakkı tutup kaldırmalıdır. Edebiyatçının her grubu ve her şeyi seviyor görünmesi hiç bir mana ifade etmez. Edebiyatçı dövüşen gruplardan sadece bir tarafı sevecek. Sınıfların mücadelesi ve insanın tabiatıyla mücadelesi diye iki büyük kavga bulunmaktadır. Edebiyatçı bu kavgada insanı tutmalıdır. Edebiyatçı edebiyatını kitlelerin mücadelesine vermelidir. Edebiyatçı manasız ve soyut kelimelerden uzak durmalıdır. Kemal Tahir suratını değiştirmek için her gün tıraş olan edebiyatçının nasıl olur da dünyayı değiştirmek, haksızlığı ve zulmü ortadan kaldırmak için oturup eser vermediğine şaşırır. Yazara göre edebiyatçı dünyayı değiştirirken tarafsız ve pasif olamaz. Edebiyatçının sadece olaylardan ve hareket halindeki insanlardan bahsetmesi ancak toplumun belirli bir devrine ait sosyal malzeme yığmaktan ibarettir. Edebiyatçının görevi malzeme yığmak değil tarafı olduğu kavganın haklılığını açığa çıkaracak malzeme bulmaktır. Kemal Tahir edebiyatçının görevini şu şekilde tanımlar:

“Dünyada hiçbir ferдин hayatı ne kadar maceralı cereyan ederse etsin hikâyesi ve romanı piyes ve şiir olamaz. Bir insan veya birçok insanlar tarafından yaşanmış en büyük vak’aların edebiyata mal olması için; hakiki bir edebiyatçının adesesinden, menşurundan edebiyatçının göstermek istediği gibi, derli toplu aksetmesi lazımdır. Bu iş, bitaraf bir noktadan başlanılarak, bitaraf bir noktada bitirilemez. Edebiyat, hadiseleri, vak’aları, ruhi keşmekeşleri ve yükseklikleri, insanları ve insan duygularını – bunlardan bir kısmını veya birisini – büyük planda, diğer insanların önüne koymaktır.” (Tahir, 2016f:102).

Kemal Tahir edebiyatçının yanacak derdinin, şikayet, takdir ve sevincinin olması gerektiğini savunur. Edebiyatçının açık, anlaşılır ve akıcı bir dili olmalıdır. Edebiyatçı kendi fikirlerini, insanların fikir ve temayüllerini, toplumun hareketlerini, kendi muhitini, muhitinin kendi içindeki münasebetlerini açık ve anlaşılır bir şekilde tespit etmeli ve değerlendirmelidir.

2.3.20. Edebiyatta Yeni Muhteva Yeni Şekil İster

Kemal Tahir, edebiyatta eski kalıplara körü körüne sadakatin, yeni muhtevayı yavaş yavaş köhneleştirerek bozduğu ve yozlaştırdığı kanaatindedir. Örneğin; ilk eserlerinde muhteva itibariyle yeni sesler ve edebi görüşler ihtiva eden Yahya Kemal gazelleri, şairin eski nazım şekillerinde ısrarı nedeniyle onu basit muhtevalarla dolu rubailer yazmaya kadar götürdü. Kemal Tahir yeni muhtevanın yeni şekil istediği kanaatindedir. Bu durumu şu şekilde tespit eder:

“Tüfengin icadı harp tabiyesini değiştirdi. Tankın ve tayyarenin icadı da, tüfeğin icap ettirdiği harp tabiyesini değiştirdi. Lakin harp da eski devirdeki insanın insanı, milletin milleti öldürmesinden ibarettir diyerek nasıl kılıç ve kalkan devri tabiyesiyle tayyareli bir ordunun önüne çıkılamazsa eski kalıplar, şekiller ve telakkilerle de realist edebiyat yapılamaz. Yeni muhteva, yeni şekil ister. Muhtevanın şekle tesiri olduğu gibi, şeklin de muhtevaya tesiri vardır.” (Tahir, 2016f:103).

Kemal Tahir’e göre şiirde aruz vezni, tiyatrodaki ortaoyunu ve meddah, romanda ve hikâyede toplumsal değil de soyut şahıs aramak irticadır ve bu türlerin geriye gitmesine son tahlilde bozulmasına neden olur. Yazar edebiyatta eski hükümlerin, eski kıymetlerin, eski ölçülerin ancak bize eski hayattan bir pencere açabileceğini dolayısıyla edebiyatta eski hükümlere uymaya ve onları aynen devam ettirmeye çalışmanın çağımızın edebiyatını ümitsizliğe sürükleyeceğini savunur.

2.3.21. Folklor

Kemal Tahir eserlerini oluştururken toplumun tarihini, destanlarını, halk anlatılarını, hikâyelerini, efsanelerini derinlemesine incelemiştir. Kemal Tahir’e göre bir edebi eser oluşturulurken toplumun geçmişindeki anlatılardan faydalanılmalıdır. Toplumun geçmişinden gelen anlatılar yeni türlere nefes olmalı, eski anlatılar yeni türlerle güçlendirilmelidir. Kemal Tahir, yazarların folklordan nasıl faydalanması gerektiğini şu şekilde tespit eder: *“Folklor Türk ruhunun aynasıdır. Yeni şair onun basit şekillerini alıp ustalıklı vezinlere dökmeyecek, ondaki ruhu ve hissi sezip bugünkü ileri edebiyat şekilleriyle ifade edecek!”* (Tahir, 2016e: 211). Kemal Tahir yazarlar folklorun saf ve iptidai malzemesinden faydalanması gerektiğini savunur.

2.4. KEMAL TAHİR'İN GÖZÜNDEN 1935'Lİ YILLARDA İSTANBUL'DA MATBUAT ÂLEMİ

2.4.1. Geçit Dergisi ve Poetikası

Kemal Tahir Geçit dergisini 1932-1934 yılları arasında Yakup Sabri, Arif Nihat Asya, İsmail Safa ve Ertuğrul Şevket ile beraber 7 sayı çıkarmıştır. Geçit dergisinin milliyetçi bir eda ile yükselmesi noktasında özgün fikirleri vardır. 'Birlik' ve 'Doğu' dergilerinin milliyetçi olduğunu ancak edebiyat yapmadıklarını bildirerek milliyetçi edebiyat sahasının bakir olduğunu belirtir. Varlık dergisinin isim olarak büyük yazarlara yer vermesine karşın yazarlarının artık yaşlandığını ve fikirlerinin eskidiğini bildirerek kendi dergilerinin gençlerin sesi olacağını planlamıştır. Faruk Nafiz, Necip Fazıl ve Yedi Meşalecilerin zamanlarında çok iyi işler yaptıklarını ancak bu grubun da devirlerini ikmal ettiklerini ve yerlerine Geçit dergisinin ve Geçit dergisi kadrosunun geçeceğini düşünmüştür. Kemal Tahir Geçit dergisinin sinsi olmayan bir mücadele ile hürmetkar bir tenkit ve fikir çerçevesinde matbuat alanında geniş bir yer bulacağı fikrinde olmuştur. Yazara göre Geçit dergisi yayım politikası noktasında ne Hitler olacaktı ne de miskin Gandhi. Orta yol olarak Rıza Tevfik Bölükbaşını affeden Mustafa Kemal'in yolunda olacaktır. Kemal Tahir şimdiye değin büyük yazar olarak geçinen patavatsız, hürmetsiz yazarlara 'Birlik' gibi ifrata varmadan çatmayı düşünmüştür. Geçit dergisi hem yaşayacak hem de susmayacaktır. Büyüklere hürmet gösterilecek. Derbeder fikirlere hücum edecektir. Vala Nureddin'in kuvvetli kalemini, dürüst fikirlerini takip edecek fakat gençleri şuursuz olarak görmesini eleştirecektir. Yazara göre Geçit dergisi her şeyin Türk'ten olduğuna inanacak derginin tüm yazarları muktedir olduğu faydayı vatana verecektir. Her şeyi iyi yapmak, iyi yaparak yükselmek geçit dergisinin ana politikalarından olacaktır. (Tahir, 2016e: 149).

2.4.2. Birlik Gazetesi

Milli Türk Talebe Birliği tarafından 1930'lu yıllarda çıkartılan Ziya Gökalp'in izinden giden bu gazetenin kavgacı üslubunu Kemal Tahir beğenmektedir. Dövüş tarzı ve yazılarındaki pervasızlık yazarın ilgisini çekmiştir. Kemal Tahir sesi gür çıkan bu gazetenin bir eksiği olarak edebiyatı görmektedir. Yazara göre bu dergide çıkan şiirler yavan, hikâyeler yüzeysel, fikir olarak eksiktir. Kuvvetli ve moda kelimelerle 'vatan, millet, Türklük, istikbal, yarın, ila...' istinat eden fakat asla ruha dokunmayan satırları

ruhsuz olarak görmektedir. Kemal Tahir gerçekte bu dergide vatan edebiyatı yapılmadığını, milli destan kovasının boş olduğunu savunmaktadır. (Tahir, 2016e:153).

2.4.3. Servet-i Fünun Dergisi

Kemal Tahir 1932-1934 yıllarında çıkarttığı ve 7 sayı sonra kapanan geçit dergisi ile Servet-i Fünun dergisini karşılaştırarak Servet-i Fünun dergisinin bu kadar uzun ömürlü olmasını kışkırttığını belirtir. Kemal Tahir; Servet-i Fünun dergisinin sıkı dostluk çemberine, onun şuurlu yenilik hamlelerine, onun ölmek için bugüne kadar gösterdiği cehde hayrandır. Kemal Tahir; Cenap Şahabettin'in, Tevfik Fikret'in, Halit Ziya'nın, Mehmet Rauf'un, Hüseyin Cahit Yalçın'ın başka dergilerde yazsalar bile iş Servet-i Fünun dergisine gelince 'biz' diyebilmelerini Servet-i Fünun yazarlarının dergilerine olan aidiyetlerini hayranlıkla karşılar. (Tahir, 2016e:178).

2.4.4. Haber Gazetesi ve Vala Nureddin

Haber gazetesinin kurucusu olan Vala Nureddin gazeteyi 1933 yılında çıkarır. Kemal Tahir, Vala Nureddin'in sabah saat 04.00'te işe gelmesinin akşam 05.00'e kadar uzun süre çalışmasının Türk gazete camiasına bir fayda vermeyeceği kanaatindedir. Kemal Tahir Vala Nureddin'in 4 aydır sinemaya gitmediğini, etrafta olup bitenlerle ilgili olarak arkadaşlarına sürekli 'Allah aşkına birader, enteresan gördüğün yazı ve vakalardan beni haberdar et' diye yalvarmasını eleştirir. Kemal Tahir, bu kadar yoğun çalışan Vala Nureddin'in nasıl siyasi, toplumsal, felsefi ve milli konularda gazetecilik-yazarlık yapıp; edebi eleştirilerde bulunup, fizik hayatına, devlet mukarreratına dair vakıfaane beyan-ı mütalaa edecek diye sorar. Bu şekilde gazeteciliğin olamayacağını savunur. (Tahir, 2016e:195).

2.4.5. Varlık Dergisi

1933 yılında yayım hayatına başlayan Varlık dergisi hala yayım hayatını sürdürmektedir. Kemal Tahir Varlık dergisinin 1930'li yılların edebi olgunluğunu vermediği kanaatindedir. Halit Ziya'nın hikâyesi, Cahit Sıtkı'nın ve Yakup Sabri'nin şiiri ile Varlık dergisinin 1930'lu yılların edebi derinliğini oluşturmadığını savunur. Mevcut Varlık dergisi kadrosunun edebiyat hareketlerini yeterince yansıtmadığı görüşündedir. (Tahir, 2016e: 206).

2.4.6. Hollivut Dergisi

1931 yılına yayım hayatına başlayan aylık sinema dergisidir. Kemal Tahir Hollivut dergisinin ne kadar kötü olursa olsun en modern en içtimai bir iş olan sinema ile ilgili olması nedeni ile geleceğini iyi görmektedir. Kemal Tahir daha 1935’li yıllarda sinemanın yirminci asır tekniğinin muazzam oğlu olarak görmektedir. 1930’lu yıllardaki bu bakış açısı yazarın geleceği öngörme yeteneğinin tezahürüdür.

2.4.7. Fikir Hareketleri Dergisi

1933-1940 yılları arasında Hüseyin Cahit Yalçın tarafından çıkarılan fikir ve edebiyat dergisidir. Aşırı sağ’a ve komünizme karşıdır. Kemal Tahir, Fikir Hareketleri dergisini liberalizmi ve demokrasiyi müdafaa eden bir dergi olarak görür. Kemal Tahir, bütün dünyada liberalizm ve demokrasinin iflas etmekte olduğunu bildiren bu derginin fazla okunmadığı tespitini yapar. Yazar bu durumu memleketimiz için yüz kızartıcı değil bilakis sevindirici bir işaret olarak görür. (Tahir, 2016e: 206).

2.5. KEMAL TAHİR’İN BATILI ROMANCILARA BAKIŞI

2.5.1. Dostoyevski’ye Bakışı

Kemal Tahir Dostoyevski’yi Rus ve dünya edebiyatının önemli romancılarından birisi olarak görür. Dostoyevski’yi varoluşçu felsefenin ve edebiyatının ilk hocası ve okulu olarak değerlendirir. “*Günümüzde Dostoyevski Mektebi yoktur ama bizzat Dostoyevski, birer parçasıyla Gide’de (Kalpazanlar), Sartre’de (Bunaltı), Bernanos ve Graham Greene’de temel dayanak olarak yaşar.*” (Tahir, 2016b: 41). Kemal Tahir’e göre Rus gerçekliğini ve dramını edebiyata Dostoyevski en iyi aktaran sanatçıdır. Dostoyevski’nin yarattığı tipler Kemal Tahir’i de etkilemiştir. Dostoyevski’nin hazır kalıpları kullanmak yerine orijinal yöntemler peşinde koşması Kemal Tahir’in de takip etmiş olduğu bir yoldur.

Kemal Tahir’e göre Dostoyevski’de sosyalizm ne kadar tutarsızsa dincilik de o kadar tutarsızdır. Dostoyevski’yi İsa’yı tanıdıkça Allah’tan uzaklaşan bir Hıristiyan yazar olarak tanımlar. Dostoyevski’nin en büyük dramının dıştan ve uzaktan idealize ederek sevdiği toplumunun içine kürek mahkûmu olarak girmesi ve zincire vurularak, kişiliğini tamamıyla yitirmiş milletin ağır, korkunç gerçeğiyle karşılaşmasıyla başladığını savunur. Bu açıdan Dostoyevski’nin toplumunun içinde rahatça yerleşip hayatını sürdürememenin,

bunun kendisi için adeta olanaksız olduğunun faciasını ömrünün sonuna kadar çektiğini savunur.

Kemal Tahir Dostoyevski'nin kendi toplumunu düşünce ve gözlem temeline dayandırmadan idealize ettiğini, böyle olmadığını görünce de drama düştüğünü belirtir. Tahir Dostoyevski'nin ömrünün sonuna kadar çok sevdiği ve çok iyi tanıdığı toplumunu olduğu gibi kabul edemeyerek bir çeşit romantizm dünyasında yaşadığını savunur.

2.5.2. Tolstoy'a Bakışı

Kemal Tahir'e göre Tolstoy'da her şey son derece gerçek. Gerçekten daha gerçek. Her şey son derece hesaplı. Her şey o kadar gerçeğe göre hesaplı ki romanlarında, romancısız gerçekler, tek başlarına yaşıyor gibiler. Tolstoy'un romanlarında, atlamalar, düşüp kalkmalar, yere geçip gökyüzüne çıkmalar yok. Şiir yok. Ahlaksızlık bile hesaplı bir ahlâk düzeni içinde. İnsan ruhlarına Tolstoy, yukarıya doğru, cennete-gökyüzüne doğru girmiyor, aşağıya doğru cehenneme - yerin dibine doğru giriyor. Tolstoy'un romanları en eski şairlerin tek düzenli ölmez destanlarına benziyor. Tolstoy'un yukarıya doğru çıkması, usta bir dağcının duraklayarak, ihtiyatla yükselmesi gibi, hesaplı, ölçüp biçmeli. Yüzde yüz tehlikesiz. Çıkıldıkça ışığa yaklaşıyorsunuz. Her nereye baksanız akıllı bir gözün seçtiği irili ufaklı gerçekler. Bunlardan, büyük bir çalışma gücüyle, tükenmez bir sabırla meydana getirilmiş bir mozaik dünyası. Kemal Tahir Tolstoy'un anlatımını şu şekilde açıklar:

“Tolstoy'da hiçbir insan sevinci sarhoşluğu yoktur. Hiçbir bağışlama yoktur. (İsa müstesna, öteki Müslüman Peygamberlerde olduğu gibi...). (Tolstoy'da gerçekçilik biraz da umutsuz Müslüman gerçekçiliği K. T.). Tolstoy'un sanatı, durgun, tatsız, sarhoş etmez bir kutsal vaftiz suları gibidir. Dibi görünür ama insana serinlik vermez, susuzluğu gidermez. Tolstoy'da gündelik gerçeklerin üstüne çıkan umutlu insan düşlerine rastlayamazsınız. Hayal kurarak bir an mesut olamazsınız. Sanatın mutlu, umutlu güzelliğine erişip, yaşamının kötü katı hakikatleriyle boğuşma gücünüzü tazeleyemezsiniz.” (Tahir, 2016a:221).

Kemal Tahir Tolstoy'un romanlarındaki insanların gerçeklerden gelen değişmez kaderlerine mahpus olduklarını savunur. Yazara göre Tolstoy'un kişilerinin ruhları kendi karanlıklarından kurtulamazlar. Tolstoy'un sanatındaki donmuş, soğuk aydınlık insan ruhundaki karanlığın dışında durur. Tolstoy romanlarında bilim gibi yüzümüzü güldürmeden, yüreğimizi sevinçle ürpertmeden düşündürür. Bize saadet vermez.

“Tolstoy, aklının bir an dalgınlaşmasına, gerçek ilerisi bir beşeri duygunun elbette var olan gelecek saadetlere doğru hayal kurmasına meydan vermemekte

korkunç derecede kıskançtı. Mesut edici hayalden sonuna kadar kuşkulandı, bundan sonuna kadar kaçmıştır. 30 yıl emek verdiği sanatı bırakması, bu yolda hiçbir çıkış noktası, hiçbir işaret, hiçbir aydınlık görmemesindedir.” (Tahir, 2016a:221).

Kemal Tahir’e göre Tolstoy, bütün ömründe sanki hiç kimseyi, bizzat kendi kendini bile sevmemiş gibidir.

2.5.3. Stendhal’a Bakışı

Kemal Tahir gerçeğin peşinde olmayan romanın hergele işi olduğunu düşünür. Stendhal’ı, roman tarihi açısından bir kırılma noktası olarak görür. Onun gerçeğe duyduğu saygıya hayranlığını gizleyemez. Kemal Tahir Stendhal’ın gerçekçi sanat anlayışını Notlar’ında şöyle ifade eder: *“Stendahl’ın her cümlesi, hayal kurmayı hiç sevmeyişi, vaktini hep çevresine bakmakla geçirdiğini gösterir. Stendhal’ın sanat dehası, üslubunun basitliği ile gerçeğe karşı duyduğu sarsılmaz saygıdan gelir” (Tahir, 2016b: 43).*

Kemal Tahir, Stendhal’ın realizmin romantizm karşısında tamamıyla silinip gittiğine inanıldığı bir devirde, yavaşça perdeyi açıp meydana çıktığını savunur. Stendhal’ın, romantizmin dış dünyayı, gelenekleri ve duyguları şairaneliklere sarıp değiştirdiği, aldatıcı yaptığı bir çağda realizmi savunduğunu, heyecanla düşünüp soğukkanlılıkla yazdığını, yetiştirme biçimi ve düşünce sistemi ile her çeşit kalpazanlığa, fantezilere ve sahteciliklere karşı olduğunu belirtir.

Stendhal çevresine sürekli -harpte bile- dikkatle, soğukkanlılıkla bakar. Kemal Tahir Stendhal’ın, Napolyon’u herkesin aksine duygusal bir sevginin dışında aklıyla sevdiğini, her zaman Napolyon’daki cumhuriyetçi kişiliği heyecanla tuttuğunu, bu kişiyi geri iten despotluktan her zaman iğrendiğini aktarır.

Stendhal’ın etrafına soğukkanlı bakışı bir natüralist ressam gibi değil, bir psikolog gibi olmuştur. Kemal Tahir’e göre Stendhal her zaman platonik sevgiden ten sevgisine, ten sevgisinden platonik sevgiye kolayca geçmiş gerçekçi bir yazar olarak bu iki sevgi çeşidinin de adamakıllı tadını çıkarmıştır.

2.5.4. Balzac’a Bakışı

Bazı araştırmacılara göre romantik yanı bulunduğu söylenen Balzac, Kemal Tahir’e göre su katılmamış gerçekçi bir romancıdır. Balzac’ın kılı kırk yaran betimlemeleri, kahramanlarının sosyal çevreleriyle psişik derinliklerine yönelik tahlilleri,

Kemal Tahir'in dikkatini çeker. Yazar, Balzac'ın edebiyattaki yerini şöyle tarif eder: *"Balzac edebiyatın mareşalidir ama edebiyatçılar için bir numune olamaz. Çünkü yazdıklarının iyileri taklit edilemez, taklit edilebilecek tarafları da taklide değmez"* (Tahir, 2016b: 93).

Balzac'ı diğer gerçekçi romancılardan daha da önemli kılan unsur, onun roman kahramanlarını hayatın realiteleri içinde gerçeğe en yakın şekilde betimleyebilmesidir. Sosyal realitenin romandaki mimarlarından olan Balzac'ı Kemal Tahir şöyle değerlendirir:

"Balzac, beşeri duygu ve ihtirasları, yaşadığı devrin burjuva sosyetesinde bir natüralist âlim dikkatiyle 'almıştır' ve malum bir sosyal muhitte bunların nasıl karşılaştıklarını, karşılaşıncaya nasıl davrandıklarını tespit etmiştir. Bu sayede tam manasıyla realist eserler verdi ve bu eserler Restorasyon ve Lui Filip devrinin psikolojisini öğrenmemizde en sağlam, en şaşamaz vesikalar oldular. Bugün kendisine Fransız realizmin babası namı verilen bu büyük sanat dâhisi maalesef çocukları ve torunları tarafından yakından takip edilemedi. Yani sonra gelen nesiller babalarına layık olmadılar. Bunda da Balzac'ın ve sanatının suçu yoktur. Bu suçu sonraki olaylarda, bilhassa Şubat İhtilali'yle Haziran 1848 hadiselerinde aramalıdır." (Tahir, 2016b: 172).

Kemal Tahir, Balzac'ın dönemine gelinceye kadar mevcut roman yazarlarının genellikle toplumun ya bir tek sınıfıyla ya da genel olarak insan psikolojisiyle ilgilendiklerini, bu romancının mevcut durumu değiştirerek roman kahramanlarını yaşadıkları toplum ile psikolojilerini bir bütünlük içinde natüralizme yakın bir açıdan kavrayabildiğini savunur. Balzac'ın gerçekliğe kendi fantezisini katarak aynı zamanda Fransız toplumunun realist bir tarihçisi tarafından kendisine dikte ediliyormuş gibi bir roman dünyası oluşturduğu görüşündedir. Söz konusu romancının, çalışma metodu açısından natüralist olduğunu ancak romanlarını Zola gibi önceden tasarlamadığı için kişileri idare eden sanki romancı değildir de çevre olmuştur. Tahir bu açıdan Balzac'ın İnsanlık Komedi'si'nin, devrinin toplumu inceleyen bir bilim adamının hatıralarını andırdığı görüşündedir.

2.5.5. William Faulkner'e Bakışı

1949'da Nobel, 1950'de Altın Madalya, 1955'te Pulitzer ödülünü alan Amerikalı roman yazarı Faulkner (Kurt, 2019: 17). Kemal Tahir'in çağdaşıdır. Kemal Tahir Faulkner'in Amerikan dramını ve gerçekliğini nasıl yakaladığını şöyle ifade etmektedir:

"Faulkner'in ak Amerikalıları, acınacak kadar yalnız insanlardır. Bunlar herhangi bir Avrupa limanından, yakınlarıyla birlikte bir küçük yelkenliye binerken

nasıl tek başlarına iseler Amerikan ovalarının kalabalık araba kervanlarıyla ayda gider gibi, coğrafyasız yürürken de tek başlarındaydılar. Amerika'nın McCarty ödlekliliyle astronot delikanlıların yiğitliğı, bu korkunç umutlu, korkunç umutsuz yürüyüşün ürünüdür.” (Tahir, 2016d: 17).

Kemal Tahir gibi William Faulkner de büyük romancı olmasına rağmen geçim sıkıntısı yaşamaktadır. Geçimini sağlayabilmek için çok fazla eser yazmış, senaryo yazarlığı gibi farklı işler yapmak zorunda kalmıştır. (Kurt, 2019: 16). Kemal Tahir, Faulkner'in romanlarının ruha dokunan taraflarını şöyle ifade etmektedir:

“Faulkner'in insanların ruhunda eski dünyanın mirası, ağır ateşli bir hastalık gibi zonklar. Bu insanlar dış dünyalarını değiştirmenin şaşkınlığı içinde, hortlaklara benzerler. Faulkner'in insanların içinde, ak derilik nerde biter kara derilik nerde başlar seçilmez. Faulkner'in roman dünyası bir melez dünyasıdır. Bu melez dünyada melez insanların en melezi de Faulkner'dir. Faulkner'in romanlarında Amerikalı insanları kişiliklerini baskı altında tutan ana gerçeği yakalayabilmesi. Bu ruh melezliğinden geliyor. Faulkner, Amerikalı insanları, ak olsunlar, kara olsunlar, eski, oturmuş dünyaların yeni bir dünyaya göçmüşlüğü korkak yiğitliğini taşırlar yüreklerinde.” (Tahir, 2016d:16).

2.6. KEMAL TAHİR'İN SANATA BAKIŞI

2.6.1. Sanat ve Gerçeklik

Kemal Tahir romanda, edebiyatta, fikriyatta hep gerçeğin peşindedir. Gerçeklik arayışı Kemal Tahir'in sanat anlayışını da etkilemiştir. Kemal Tahir sanatta realizmi şöyle açıklamaktadır:

“Realitenden kaçmak, sadece sanatkârın kendi isteğiyle meydana getirdiği yahut moda uyararak katıldığı bir hadise değildir. Realiteden kaçmak, realiteyi ihata, tahlil, yeniden terkip ve inşa etmek kabiliyetinin mevcut bulunmadığına da delalet eder. Yani anlamaklığına...” (Tahir, 2016b: 46).

Gerçek sanatçı dünyayı ve olayları kendi fikir dünyasında şemalandırır. Oluşturduğu bu şemaları kendisine uygun sanat dalında açıklamaya çalışır. Gerçekliğe en yakın açıklamayı yapabilen sanatçı geleceğe kalmada en başarılı olandır. Ne var ki gerçeklik değişkendir. Geleceğe kalmak isteyen sanatçı değişken gerçeklik peşinde bir izci gibi olmalıdır. Kemal Tahir, gerçekliği yakalamış sanatçıyı şöyle ifade etmektedir: *“Bir Sanatçı, eserlerinde aramayı bırakıp hissettiği ve düşündüğü şuurla ifadeye başlamışsa kendisini bulmuş demektir.” (Tahir, 2016b: 51).*

2.6.2. Sanatın Amacı

Sanatın önemli problemleri arasında yer alan 'sanat sanat için midir sanat halk için midir' sorusuna Kemal Tahir 'sanat fikir içindir' söylemiyle karşılık verir:

“Bir sanatkârın eserini fikirden uzaklaştırması, fikirsizliği savunması, yaşamadan ümidini kestiğine delalet eder. Yaşamaktan ümidini kesmeyen herkes gibi sanatkâr da önce bizzat kendisini, sonra yakınlarını, dostlarını, milletini ve kendisini mensubu saydığı bütün dünya insanlarını her türlü maddi, manevi, tabii ve ruhi afetlerden, tehlikelerden, gündelik geçinme imkânsızlıklarından, türlü hastalıklardan korumak zorundadır. Bu normal ihtiyacın tabii davranışı içindedir ve bundan uyanıkken değil, uykudayken bile uzaklaşmış olamaz. Sanatkârın birinci müdafaa ve hücum vasıtası sanat eseri olduğuna göre bu biricik silahı belli bir işe yaramaz hale getirmesi veya getirilmesine aldırması, kendisinin anormal, yarı ölü ve ölümlü mukadder sayan bir mahlûk haline düştüğünü gösterir” (Tahir, 2016b: 62).

Gerçek bir sanatçı toplumdan toplum sorunlarından kaçmamalıdır. ‘Sanat için sanat’ görüşünü savunan sanatçılar genellikle toplumu anlayamamış toplumun dramı ile gerçek dramın aynı şey olduğunu idrak edememiş sanatçılardır. Bir sanat eserini sadece sosyal açıdan değerlendirmek ne kadar yanlışsa sanatı sade sanat için ele almak da o kadar yanlıştır. Sanatı ne sosyal fayda için feda etmeli ve ne de sanatı sanat için yapmalı.

2.6.3. Sanat ve Fikir

Sanat, Kemal Tahir’de büyük oranda fikrî bir ameliyeye dönmektedir. Kemal Tahir, bir sanat eserinin değerini fikrinin yüceliğinde aramaktadır. Kemal Tahir için bir sanat eserinin değeri sadece estetik plandaki gücünde aranmamalıdır. Bu konu hakkında Kemal Tahir şunları söylemektedir:

“Yanlış ve geri bir fikir, bir eseri, sanat bakımından ne kadar büyük olursa olsun nihayet yokluğa ve unutulmanın affetmez çukuruna atar. Böyle eserlerin yedikleri ilk şamar, çok ciddiye aldıkları hadise ve insanların kısa zamanda komik hale gelmeleridir. Bir muharrir veya sanatkâr ne kadar usta olursa olsun, esasta hata edip realiteye karşı çıktı mı kendisini de eserini bu akıbetten hiçbir kuvvet kurtaramaz. Devlet kuvveti bile...” (Tahir, 2016b: 137).

Kemal Tahir, materyalisttir, halkçıdır. Bu bağlamda Kemal Tahir’e göre bir sanat eserinin amacı halkına hizmet etmesidir. Halkına hizmet etmeyen bir sanat eseri olsa olsa halkına ihanet etmektedir. Eserlerinde ve fikriyatında sürekli yeninin peşinde olan bulduğu yeni fikirleri eskisi ile hiç gocunmadan değiştiren bazen eski söyleyiş ile yeni söyleyiş arasındaki tezatlıkları ‘Yahu!.. Yanılmışız!..’ diyerek eskinin lehine olumlayan Kemal Tahir, bu konuda şunları söylemektedir:

“Fikirlerini açıkça söylemeyen bir sanat eseri ya halktan yahut başka bir kuvvetten korkuyor demektir. Halktan korkmak için halka karşı olmak lazımdır. Başka bir kuvvetten korkarak sanatı manasızlığa ve fikirsizliğe götürmek de halka karşı olmaktan başka bir manaya gelmez. Kendi halkının ekseriyetiyle bağdaşamayan bir sanatkâr ise ister istemez kendisinden ve eserlerinden memnun olmayacaktır” (Tahir, 2016b: 139).

Tüm sanat eserlerinde bir fikir vardır. Tezi olmayan bir sanat eseri hayal edilemez. Sanatçının amacı, sanat eserindeki fikri sanat eserine iyice yedirmesi okuyucuyu, dinleyiciyi ve seyirciyi rahatsız etmemesidir. Bunu başarabilen bir sanatçı iyi eser vermiştir denebilir. Fikrini sanat eserine iyi yedirmek isteyen bir sanatçı inandığı fikri iyi bilmelidir. Kemal Tahir fikir ve sanat gücü arasındaki dengenin şu şekilde sağlanması gerektiğini düşünür:

“Her sanat eseri bir fikri, bir tarafı savunur. Tezin eseri ezmesini, tezin kabahati saymak yanlış. Bir sanatkar savunduğu fikri iyi seçmiş, bunu kendi içinde kanı, kendi varlığında derisi gibi hisseder olmuşsa, eserini yaratırken sendelemez, eserin sanat tarafıyla fikir tarafı arasında bocalamaz. İkisini birbirleriyle gayet iyi kaynaştırır ve bu suretle de ne tezi düşürür, ne de eserinin sanat tarafını” (Tahir, 2016b: 175).

2.6.4. Rönesans’a Yaklaşımı

Kemal Tahir, her şeyin ölçüsü olarak insanı esas alan Rönesans sanatçısını şöyle tarif etmektedir:

“Ortaçağ ilmi yalnız Allah’ı arardı. Rönesans ilmi insana yöneldi. Bu yöneliş, insana kendi ruhunu da açtı. Realite ve aydınlık sevgisini de aşıladı. İnsanoğlu dünyasını dolaşmaya, dünyasına –eski, yeni ve yaşadığı- dünyaya akıl erdirmeye çıktı. Rönesans’ın en büyük zaferi, 17. asrın namuslu insanını –kendisini realiteler karşısında aldatmaya kalkışmayan insanını- yaratan temelleri atmasıdır” (Tahir, 2016b: 102).

2.6.5. Sanat ve Muhteva

Bir sanat eserinde önemli olan iki öge vardır: Şekil ve muhteva. Kemal Tahir’e göre sanatta muhteva vazgeçilmez bir öğedir. Muhtevasız bir sanat eseri ruhsuz bir insana, yani leşe benzer. Kemal Tahir sanatta güzelliği, hayatın canlılığını, duyguları, dünyadan kaçışı, muhtevadan sonra gelecek olan unsurlar olarak görmektedir. Nitekim Kemal Tahir bu durumu şöyle dile getirmektedir: *“Muhteva sanat ve edebiyat için o kadar asildir ki muhtevadan kaçan bir sanat veya edebiyatta, en yüksek tekâmül mertebesine erişmiş bir şekil bile az zamanda güzelliğini ve tesirliliğini kaybeder, çirkinleşir ve silinir gider” (Tahir, 2016b: 129).*

2.6.6. Sanatta Güzellik

Güzellik kavramı tarihten tarihe, topluluktan topluluğa, hatta kişiden kişiye değişebilen bir kavramdır. Aristoteles’e göre güzellik, ‘Bir ahenk, orantı ve düzendir’. Platon’a göre güzellik ‘İyi ve doğru olandır.’ doğru olmayan ve iyi olmayan bir şey güzel

olamaz. Bir sanat eserinde bulunması gereken temel hususlardan birisi güzelliiktir. Kemal Tahir'e göre güzellik ise Őyledir:

“Hayatı bütün sosyal münasebetleriyle, bütün genişliğine ve derinliğine ne kadar arayabilmiŐtir? Yarattığı eserlerde hayatın realiteleri gayet sağlam surette ve yeni ve değişik değişik Şekillerle aksedebiliyor mu? Yani Şekli ve muhtevasıyla ileri, canlı ve kuvvetli mi?” (Tahir, 2016b: 163).

2.7. KEMAL TAHİR'İN TİYATROYA BAKIŞI

2.7.1. Türk Tiyatro Oyuncusun Görevi

Kemal Tahir  lke nüfusunun yirmi beş milyon okuma çağında olmasına rağmen, on iki milyon Türk' n okuyup yazabilmekte olduğunu bildirir. Yazara göre matbuat âlemi için bu rakamlar korkutucudur. Matbuat  lemi hitap ettiği kitleye eğilirken okuma yazmanın yanında toplumu eğitmeli, üretmeli ancak tüm bu işleri bunaltmadan yapmalıdır. Ayrıca sözünü elinden geldiğince geniş, birleşik bir kitleye söylemelidir. Ancak okuma yazma oranının az olmasının tiyatro açısından böyle bir zorluğu yoktur. Kemal Tahir tiyatro oyuncusunun, okuma yazması kıt olan toplumumuzun durumunu bilerek seçimini yapması gerektiğini bildirir. Tiyatrocu hiç bir zaman kendi yeteneklerini ve toplumsal gerçekleri unutmamalıdır. Tiyatro sanatçısı, evrenselliğe giden yolun kendi köklerinden geldiğinin bilincinde olmalıdır. Bir sanatçı olarak tiyatrocunun, ilerici ve devrimci olması kaçınılmazdır, ancak her Şeyden önce o halkçı ve realist olmalı, karşılaştığı zorlukları da inanmıŐ olduğu doğru yoldan ayrılmadan yenebilmelidir. Kemal Tahir tiyatro aktörünün nasıl olması gerektiğini Şu Şekilde açıklar: *“Türk aktörleri, bilhassa yabancı eserlerde,  zel Türk oyun anlayışının yerini iyi bilmeli, bu yerde kalmanın, yabacıyı, ne kadar başarılı olursa olsun taklit etmemenin, başarı ve  dev bakımından Şart olduğunu kesinlikle unutmamalıdır.” (Tahir, 2016d: 180).*

Kemal Tahir sahneye çıkan tiyatro aktörünün seyirciye, kim olduğunu, nasıl yaşadığını, hayatını nasıl kazandığını, soyunu, sopunu, zengin mi fakir mi olduğunu, kendisi için neler düşündüğünü, başkalarının kendisi hakkında nasıl düşündüğünü, umutlarını, korkularını, ne istiyor göründüğünü, gerçekte isteklerinin ne olduğunu, piyesin bu sorulardan hangilerini karŐılayacaĐını ve nasıl karŐılayacaĐını aktarması gerektiğini bildirir.

2.7.2. Türk Tiyatrosunun Temel Görevi

Kemal Tahir Türk tiyatrosunun, yerli biçimlere yerli türler koyularak meydana getirilmesi gerektiğini savunur. Türk tiyatrosunda seyirciler başta olmak üzere, tiyatro yazarları, rejisörleri, aktörleri yüzde yüz yerli olmaya, yerliliği aralıksız dikkatle izlemeye, Batılıların hilelerini foyalarını meydana çıkarmaya mecburdurlar. Kemal Tahir, seyircinin içinde bulunduğu ekonomik, sosyal, politik değişmelere, psikolojiye uyarak tiyatrodaki eğlendirmekten düşündürmeye, düşündürmekten eğlendirmeye doğru hiç durmadan yer değiştirmek zorunda olduğumuzu belirtir. Yazara göre gerçek milli tiyatro, her iki halde de temel ödevini yitirmeyen tiyatrodur. Kemal Tahir tiyatrosunun temel görevini ise şu şekilde tanımlar:

“Tiyatronun temel görevi ise, toplum içinde kişiyle kendisi, kişiyle kişi, toplumla kişi ilişkilerinde insanlara sorumluluklarını bıkmadan usanmadan, bıktırıp usandırmadan hatırlatmak, onlara bu sorumlulukların hakkından gelmek için gerçekten gayret ediyorlarsa mutlu ve onurlu olabileceklerini ispatlamaktır.” (Tahir, 2016d: 185).

Kemal Tahir Türk tiyatrosunun, grift bir yoldan geldiğini ama bu ödevini başaracak güce eriştiğini savunur. Yazar Türk tiyatrosunun ödevini başaramazsa güçsüzlüğünden değil kaytardığından, kolaya kaçtığından kaynaklandığını belirtir.

2.7.3. Şehir Tiyatrolarının İhmali

Kemal Tahir'e göre sanatta önemli olan bir kelimenin şöyle veya böyle söylenmesi değil, neyi anlatmakta oluşudur. Biz, insanlarımızın hangi seslerle konuştuğunu değil, neler söylemek istediklerini, dünyayı nasıl gördüklerini merak etmeliyiz. Kemal Tahir, sıradan meselelerde öküz altında buzağı arayan Şehir Tiyatrolarının iş milli varlığımıza ve tarihimize karşı gaddarca manipülasyon yapan tiyatro eserlerinin yıllarca repertuarın baş yerinde yer almasını şu şekilde eleştirir:

“Bir Kavuk Devrildi, Aynaroz Kadısı gibi gerçekten hayâsız maskaralıkların, tarihimize ve milli varlığımıza karşı gaddarca işlenen birer şuarsuz suç olduğunu artık bilmeliyiz. Daha beteri bunun, bir zamanlar yapıldığı gibi, bugün de gündelik politikaya aptalca dayanılmak istendiğini, bütün piyeslerde, kılı kırk yaran ve öküz altında buzağı arayan Şehir Tiyatrolarımızın repertuarlarında baş yeri aldığını şaşkınlıkla, ibretle, öfkeyle görüyoruz.” (Tahir, 2016d: 182).

Kemal Tahir, hiçbir toplumun tarihinin sadece kötü örneklerin zincirleşmesinden ibaret olmadığını bu sebepten hiçbir toplumun tarihini sadece kötü örneklerle belirlemeyeceği kanaatindedir.

2.7.4. Türk Tiyatrosunda Yanlış Batılılaşma

Kemal Tahir Türk tiyatrosunun bugüne kadar pek az istisnaıyla uydurma, yabancı, romantik, cıvık piyeslere dayandığını, izleyicilere bu piyeslerin sığ, köksüz, yabancından aktarma gerçekleri, Türk insanının gerçek meseleleri gibi yutturulduğunu belirtir. Yazara göre tiyatromuzda zaman zaman görülen derin buhranlar, uzun süre böyle bir yol tutulmuş olduğunu ispatlayan en belli başlı delildir. Kemal Tahir hiçbir yabancı eserin, milli faydalara göre ele alınmadıkça büyük ve faydalı olamayacağını bildirir. Don Kişot bile olduğu gibi alınrsa, -yani sadece Don Kişot'ta kalınırsa- bizim için yeterli ve faydalı değildir. Faydalı olabilmesi ancak bize bizim Don Kişot'larımızı görececek, gösterecek gücü vermesiyle mümkündür. Yazara göre hiçbir toplum tarihinden koparılmadıkça ve insanları maskara edilip aşağılık duygusuna yüzde yüz düşürülmedikçe, sömürge haline getirilemez. Batılılaşmanın bizde bir buçuk yüzyıldan beri sanatta, özellikle de tiyatrodaki bilerek bilmeyerek bu hedefe yöneltildiğini bu amaç için çalıştırıldığını savunur. Yazara göre hâlâ da durum böyledir. Kemal Tahir, Türk tiyatrosunda yanlış batılılaşmayı şu şekilde açıklar:

“Tiyatro, kabaca bakılırsa gündelik olayları, hiç değil, gündelik olayların uyarışlarını, çağırışlarını yakından izleyen bir sanat koludur. Hiçbir sanat kolu, moda bile, içinden çıktığı toplumun tarihinden ayrı, tarihinden kopmuş düşünülemez, çünkü olamaz. Hele bizim gibi klasikleri bulunmayan bir tiyatro ise, tarihine dönerken çok çok daha bilgili, çok daha namuslu, çok daha halk sever olmalıdır. Yalınkat bir yazar olan ve imparatorluğun toptan inkâr edildiği, Batılılaşmanın gemi aزیya aldığı bir çağda, bilgisizliği yüzünden, gündelik politikaya uygun hünerler gösterebileceğini sanan Musahipzade'yi ve eserlerini, Türk tiyatro seyircisinin, vakit geçirmeden ıslıklayarak afişlerden ebediyyen indirmesi daha fazla gecikmemeli, kültür emperyalizminin birer kötü delili olan bu pis oyunlar, sahneye koyacak Türk rejisörünü, oynayacak Türk aktörünü artık bulamamalıdır.” (Tahir, 2016d: 183).

Kemal Tahir, dünya tiyatrosunu çok iyi bilmemiz gerektiğini ama bu bilgi bizi Batı taklitçisi, meddahı, uşığı kölesi haline getirmemesi gerektiğini, milli olmaya doğru aşamadığımız her bilginin bilgimiz arttığı ölçüde tehlikeli ve zararlı olduğunu bildirir. Yazara göre dünya tiyatrosunu, derinden, çok derinden bileceğiz ama sırasında toptan reddetmek, sırasında alıp kullanmak, sırasında rahatça atabilmek için bileceğiz.

2.7.5. Türk Tiyatrosunda Yerlilik

Kemal Tahir, tiyatro yazarlarının milletlerini ancak gerçek ölçüleri ve derin insan dramlarıyla anlattıkları zaman var olabileceği kanaatindedir. Yazara göre Burada işlenen kişilerin başka toplumlardan alınmış -söz gelimi Hamlet- gibi görünmesi önemli değildir.

Shakespeare'in evrenselliği de bütün gerçekten evrensel büyük yazarların evrenselliği gibi, çok yerli -yüzde yüz İngiliz- olmasından gelir.

Kemal Tahir tiyatrodaki en büyük sahteciliği, milli kalıplara -dış görüntülere-yabancı özele doldurmaya çalışmak olarak görür. Yazara göre bu sahtecilik, her şeyden önce, yapanların tiyatrodaki güçsüzlüklerini, yalınkatlıklarını ispatlar. Gerçekten yerli eserlerin sahtelerinden ayrılmasındaki zorluk buradan gelir. En kozmopolit eserde, hatta çevirilerde bile, çevirenin memleketi ve insanları özelliklerinden sızıntılar olmaması düşünülemez. Kemal Tahir Türk Tiyatrosunun şu şekilde yerli olmasını ister:

“Hiçbir eser, yüzde yüz yerli olmadan büyük olamaz. Yerli olmanın şartı, biçimde olduğu kadar özde de yerlileşmektir. Sosyalist sanat için, biçimde milli, özde sosyalist diye bir lafedilir. Bu lafıta, sosyalizmi milli olmaktan ayırmak eğilimi vardır ki, bilhassa Doğulu toplumlar için sonuçları bakımından korkuludur. Bir sanatçı, eserlerinde yüzde yüz yerli olanla, başka yerden alıp şuurumuzun kontrolundan kaçırarak kullandığımız yabancı unsurları ayırmakta gecikirse, kültür emperyalizminin bilir bilmez ajanı olur, herkesten önce kendisine ihanet eder. Bilimde, fende, kısacası bütün insan yaratıcılığının ürünlerinde olduğu gibi, bütün Batı sanat eserlerinin yaratılmasında, yeniden anlamlandırılmasında, bütün insanlık gibi, bizim de, Türk insanının da gerçek alın terimiz, gerçek payımız vardır. Bu paya ancak, onları kendi milli kültürümüzle aşarak sahip çıkabiliriz. Bu açıdan, Türk tiyatrosunun meselelerini başarıyla halletmekte, Türk tiyatro yazarları, Türk tiyatro rejisörleri kadar Türk aktörlerine de büyük ödevler düşmektedir.” (Tahir 2016d: 180).

Kemal Tahir, Türk tiyatrosunda yabancı eser tekelinin seyirciyi bir şekilde şartlandırarak giderek yabancı fikirleri, duyguları, davranışları yerli gibi göstermeye başladığını belirtir. Bu hal, tarihsel oluş şartları birbirine benzemeyen toplumlarda kültür köleliği başlatır.

2.7.6. Türk Tiyatrosunda Birden Fazla Kadınlı Evlenmek Meselesi

Kemal Tahir, tiyatromuzun komikken bile ciddi olmak zorunda olduğunu belirtir. Buradaki ciddiyet, düşüncenin doğruluğundan, eserin ve oyunun gerçekçiliğinden gelir, piyesin türünden değil... Türk tiyatrosunun, çok uzun süredir, seyircinin Batı etkisiyle zehirlendiğini, değerlerinin bu zehirleniş süresince bozulduğunu bilmeli, Türk tiyatrosunun, en başta izleyicinin de çok kere bilmeyerek gönüllü koşulduğu bu fikir ve ruh dolandırıcılığıyla boğuşmak zorunda olduğunu hiç unutmaması gerektiğini bildirir. Kemal Tahir Türk tiyatrosunda birden fazla kadınlı evlenmek meselesini şu şekilde açıklar:

“Birden fazla kariyla evlenmek meselesi -yani Doğu’nun harem meselesini-konu olarak alan oyunlar da alık Frenklerin toplumumuza yarastırdıkları alık fantezilerden biridir. Bunu Frenk kafası aısından dramlaştırmakla, aslında toplumumuzun gerçeklerinden birini oyun haline getirmiş olmayız, tersine, yarı aydın Frenklerin Doğu’yu kötölemek için sokulmuş bir egzotik uydurmayı gerçek saymış oluruz. Bizim birden fazla evlenmelerimizi akıl almaz bir insan düşkünlüğü sayıyor görünen orta sınıf Batı seyircisi, Batı tiyatrosunun temeli olan üç başlı Batı ailesini unutmüş görünür ki ancak tedavisi imkânsız alıklık belirtisidir.” (Tahir, 2016d, 181).

Kemal Tahir, boynuzlu Batılının üç başlı Batı ailesini aklına getirmemesini bunun insancıl bir kaçış olabileceğini belki bu açıdan mazur görölebileceğini belirtir. Ancak Türk tiyatro sanatçılarının bunu hatırlamayışını gerçekten şaşılacak bir kültür emperyalizmi etkisi olarak görür. Kemal Tahir, böyle dramlarla duygulanan kadın erkek seyircilerimizden çoğunun özel yaşayışlarında, kaç başlı aile düzenini sürdürmekte olduklarını da ayrıca düşünölmeye değer olarak görür.

2.8. KEMAL TAHİR’İN SİNEMAYA BAKIŞI

2.8.1. Türk Sinemasının Coğrafi Kapsamı

Kemal Tahir Türk sinemasının sadece Anadolu Türk halklarıyla ilişki kurmasını yeterli görmez. Türk sineması gerçek bir Türk aydın davranışı gibi, Osmanlılığa sıkıca bağlı olmalıdır. Türk sinemasının amacı Ortadoğu ve Balkanlarda Osmanlı sınırları içinde yer alan bütün toplumları düşünmek olmalıdır. Kemal Tahir tüm sanat kollarında olduğu gibi sinemada da Anadolu halklarının dünya ile olan ilintilerinde Batı’dan ziyade Osmanlılığın uluslararası özelliğini kullanarak Osmanlı coğrafyasındaki halklar ile ilintilerini ön planda tutması gerektiğı görüşündedir. Osmanlı sınırları içinde yaşayan halklar ile Anadolu halklarının hiç bir ciddi çelişme yaşamaması gerektiğini ortada çelişme gibi görünen olguların Batılılar tarafından ileri sürölen suni çelişmeler olduğunu şu şekilde açıklar:

“Eski Osmanlı sınırları içindeki toplumlarla bizim aslında hiçbir gerçek ciddi çelişmemiz olamaz. Bütün önemli gibi görölen çelişmelerimiz, Batı ölçüleriyle, Batılılar tarafından uydurma olarak bize kabul ettirilmiş çelişmelerdir. Biz bu çelişmelerdeki bütün gerçek gibi görünen durumları yeniden değerlendirmek ödevindeyiz. Batı Slavlığı, Batı Rusluğu gibi, Doğu Kürtlüğü ve Araplığı meselelerini de, dış ve iç Batılaşmış alçakların ölçüsüne vurduğca zarar edeceğiz ve bu zarar gittikçe artarak sürüp gidecek.” (Tahir, 2016d: 191).

Kemal Tahir Türk sinemasının da Türk romanı gibi bilge eserler vermesi gerektiğı görüşündedir. Yazara göre bu bilge eserler Doğu-Batı çelişmesini açıklama temeline dayanmalıdır. Aslında Osmanlı topraklarındaki halkların çelişmesi, kendiliğinden,

olaylarla ve düşüncelerle ortaya çıkmamıştır. Bu temelde oluşturulacak eserler halklarımızın sorunlarının anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Kemal Tahir sinemanın elli yıllık bir sanat kolu olduğunu bu bağlamda bu sanat kolunun henüz çiraklık döneminde olduğunu bildirir. Batı'da sinemanın ustaları vardır sanısıyla Türk sinemasının ve Türk sinemacılarının kendilerine örnek olarak Batı sinemasını ve Batı sinemacılarını örnek almalarını enayilik olarak görür.

2.8.2. Sinemada Seksüel Konular ve Şiddet

Kemal Tahir tüm sanat kolları gibi sinemanın da insan dramına eğilmesi gerektiği kanaatindedir. İnsan gerçekliğini anlatmayan üst sınıf bazı zümrelerin fantezilerini ele alan filmlerin başarılı olamayacağını savunur. Bu açıdan filmde aşırı seksüel ve şiddet konularının gişede başarısız olacağını Kemal Tahir şöyle ifade eder:

“Büyük korku filmleri gibi, cinsel problemleri, insanları kışkırtacak açıklıklarla işleyen filmlerinde ancak üst tabakanın ruh hastalıkları dolayısıyla bu ikisini de arayan bir küçük seyirci zümresi tarafından tutulması, sürgit gişe başarısı kazanmaması da bu açıdan değerlendirilmelidir.” (Tahir, 2016d:193).

Kemal Tahir, sinemada rahat etmek ya da rahatsız edilmek istememek için ciddiyeti ağır basacak biçimde verilen açık seksüel görüntülere karşı seyircinin gösterdiği ters etkinin de dikkate alınması gerektiğini belirtir.

2.8.3. Sürrealist Sanat Sinema

Filmin çekimi, oynanışı, özelliği ve işe yararlığı ile sinemada sürrealist bir sanattır. Kemal Tahir, orta halli seyircinin, olağanın dışında ve üstünde olaylar ve kişiler istediğini belirtir. Seyircinin olağanın üstünde ve dışında olay istemesinin nedeni bir çeşit çocuk kalmışlık değil, sinemanın karanlığında oyuna kapılmak gibi büyümüşlüğü bir süre için unutmaya hali isteğidir. Kemal Tahir sinemanın olağanın dışında sürrealist bir sanat kolu olduğunu şu şekilde açıklar: *“Bütün dış görüntüsündeki çiğ ve çıplak gerçekliğe rağmen... Bilhassa star sisteminde, sevdiği yıldızın, bir film de kral, bir filmde serseri, bir filmde gününü yaşayan, bir filmde tarihin derinliklerini gösteren adam olmasını yadırgamaması da işe sürrealist bir açıdan baktığını ispatlar.” (Tahir, 2016d: 192).* Kemal Tahir seyirci çoğunluğunun çocuk kalmış kişilerden oluşuyor eleştirisinin doğru olmadığını en akıllı seyircinin bile, sinemanın özel şartlarıyla farkına varsın varmasını, bir yerden sonra sinemanın geçici de olsa pek güçlü etkisiyle çocuklaştığının ileri sürülebileceği kanaatindedir.

2.8.4. Sinemanın Anayasası

Bir filmin başarılı olabilmesi için sinemanın anayasasına uygun olmalıdır. Kemal Tahir sinemanın anayasasını şu şekilde belirler:

“a. Star (Seyircinin sevdiği, tanıdığı sanatçı. Güzel delikanlı ile bilhassa çok güzel resim veren kız)

b. Konuda açık çekişme.

c. Kişilerde, konuda, anlatımda groteskliğin şart olduğu gerçeği, bunun ölçülü olarak kullanılması

d. Konu üstünde çok kılı kırk yarararak filmi mümkün olduğu kadar ucuza çıkarma yollarını aramak ve bulmak.

e. Konunun, dış pazar düşünülerek, yabancı seyirci içinde kolay anlaşılabilirliği üstünde durmak.

d. Olaylar mümkün olduğu kadar basit olacak” (Tahir, 2016d:194).

2.8.5. Sinemada Grotesk Çizgi

Sinemada grotesk: Kaba gülünçlüklerden, tuhaf ve olmayacak şakalaşmalardan yararlanan, karşıt görüntüleri, bağdaşmaz durumları şaşırtıcı biçimde birleştiren güldürü biçimi şeklinde tanımlanmaktadır. Kemal Tahir, komedi filmlerinin başından beri orta çizgiyi tutabilmesini, dış şartlar ne kadar ters işlese işlesin, büsbütün yıkılmamasını grotesk olgulara bağlar. Komedi filmlerinde kişilerin ve olayların ister istemez groteskliğe, olağanüstülüğe yaklaşmasının zaten sinemada yapılagelen bir durum olduğunu belirtir. Kemal Tahir, sinemada grotesk çizgiyi şu şekilde açıklar: *“Böylece, şimdilik sinemada, ya konu kendi başına fevkalâde olmalı, bunun içinde normal insan normal olarak debelenmeli, ya da konu olağanüstü değilse kahramanlar ister istemez olağanüstü güçlerde çizilmelidir ki, sinema seyircisinin istediği, genellikle oyundaki grotesk çizgiyi tutabilsin.” (Tahir, 2016d: 193).*

2.8.6. Sinemada Çekişme

Sinemada en önemli meselelerden olan konu çekişmesi Kemal Tahir’in üzerinde durduğu bir ayrıntıdır. Seçilecek konu seyircilerin istek ve ilgilerini cezbedecek açık çekişme olmalıdır. Kemal Tahir konunun açık bir çekişme şeklinde kurgulanması gerektiğini şu şekilde açıklar: *“Sinemada açık çekişme, açık oyun kuralı olarak zorunludur. Bu açık çekişme ya konunun kendisinde olağan olarak vardır, ya da kişiler abartılarak olağan bir konu bu yöne doğru zorlanarak şişirilmelidir.” (Tahir, 2016d: 193).*

2.8.7. Sinemada atışma

Kemal Tahir sinemada çatışmayı taşıyan taraflar doğru alındı mı, çatışmanın finale doğru istenen sertliği, etkileyiciliği, yoğunluğu almasının artık kendiliğinden olacağını ayrıca marifet ve gayret göstermeye gerek kalmayacağı kanaatindedir. Sinemada atışma açık seikse, taraflar bu açık seikliğe uyarak, çatışmayı temsil eden özellikleriyle seçilmişse sinemaya biraz alışık seyircilerin konuyu anlayamamalarını imkânsız olarak görür. Kemal Tahir sinemada çatışmayı şu şekilde açıklar:

“Sinema konusunda, reğisr-senaryo yazarı ikilisi her şeyden önce çatışmayı bulacaktır. Açık seçik çatışma olmaz, bu çatışmayı götürecek taraflar açık seçik belirlenmez, bütün olaylar karşılıklı boğuşan iki tarafa pay edilerek olayın çatışmanın en yüksek noktasına, finale doğru yürütülmesi sağlanmazsa bir sinema konusunun tamamlığından değil, hatta varlığından bile söz edilemez.” (Tahir, 2016d: 194).

Kemal Tahir sinemada çatışmanın ister istemez günlük olayların en yaygınlarından ya da içinde yaşanan milletin sürekli olarak ilgilendiği meselelerden seçilmesini zaruri görür. Eğer atışma konusu itibariyle yalnız filmin yapıldığı ülkeyi değil pek çok ülkeyi ilgilendirmekseyse bu durum filmin değerini kat kat arttırarak çatışmanın çok iyi seçildiğini kanıtlar.

2.8.8. Sinemada Konu

Kemal Tahir lkemizde yapılan filmlerde, insan dramının değil, daha çok trajedinin kadere boyun eğmeye yakın yasalarının yürütülmek istendiğini, böyle bir niyetin de şuurla ele alınmadığı için konuların etkileme güçlerini özellikle orta ve daha aşağı seyirci için büyük lde yitirdiğini savunur. Ana çatışmadan yoksun konulara karıştırılacak bütün etkin unsurların, güçlü oldukları derecede, filmi ancak daha geriye götürdüğü görüşündedir. Kemal Tahir, sinemada konu seçiminin şu şekilde yapılması gerektiğini bildirir:

“Sinema konuları tarihin en derinlerine gidilerek oradan seçilmiş bile olsa, günlük meseleleri inceleyip eleştirme ödevinin dışında, uzağında düşünülemez. Burada tarihsel olay, günlük olayları günlük olaylardan daha iyi belirleyeceği düşünülerek seçilmiş olmalıdır. Bunun dışında hiçbir fantezi, hiçbir ‘sanat’ iddiası sinemada haklı olamaz. Nitekim anlamı reğisrle senaryo yazarının karnında, yani sembolü olma devi gündelik olayın çok uzağında kalmış, seyirciden, hele orta halli ve daha aşağı seyirciden ayrıca kendi başına anlam çıkarma devi ister halinde işlenmiş, yani açık seçikliği yarım bırakılmış konuların başarısızlığı, anlaşmış olmak (sorumlulukta) şartıyla, reğisr-senaryo yazarı ikilisinden başkasına yüklenemez.” (Tahir, 2016d: 195).

Kemal Tahir, sinemada konu sağlamca oturmada şunu şöyle, bunu böyle yapacağım diye işe girişmemesi gerektiğini bildirir. Ancak konunun üzerine oturduğu çatışmayı taşıyacak iki taraf açıkça meydana çıktıktan sonra gerek üslup, gerek teknik, gerekse mekân özelliği söz konusu olabilir.

2.8.9. Sinemada Seyirci Problemi

Kemal Tahir, sinemada büyük şehre gelen köylü meselesinin işlenmesini Anadolu realitesinin anlaşılması için gerekli görür. Köylerden şehre gelip başarıya ulaşan Anadolu insan tipinin gerçek halk istekleriyle daha derinden işlenmesinin sinemada halk beğenisini artıracaktır. Filmler halk beğenisini esas alarak yapılabilirse başarıya ulaşacaktır. Sinemada aksayan yer, milletin aksayan yerlerine denktir. Seyirciyle yakın ilişkisi olan filmler ister istemez gelişecektir.

Kemal Tahir, sinemamızın 1950'den sonraki seyircisi, bazı rejisörlerin sandığı gibi, kapıkulu dışındaki reayadan gelme seyirci olmadığı kanaatindedir. Yeni seyirci kitlesi yeni kapıkullarıdır. Yani Demokrat Parti ile Adalet Partisi'nin iktidara gelmesi ile Cumhuriyet Halk Partisi'nden kalma entelektüel düzeyi yüksek seyirci yerine Anadolu'dan kasaba esnafı, eşraf, âyan ve ağalardan oluşan yeni bir seyirci kitlesi oluşmuştur. Kemal Tahir yeni oluşan seyircileri şu şekilde açıklar:

“Sinemanın 1950'den sonraki seyircisi, bazı rejisörlerin umduğu gibi, kapıkulu dışındaki reayadan gelme seyirci değil, yeni kapıkullarıdır. (İkinci takım kapıkulları)... Bu açıdan bunlar ötekiler kadar incelmış ya da incelmış görünme isteğine kapılmış değildir. Fakat istekleri birden, birininki daha ince ötekilerinki daha kaba... Kasaba esnafının, eşraf, âyan ve ağalarının uzun zaman kapının uzağında kalanlarıdır D.P. ile A.P.'nin dayanağı.... Bunlar uzun zaman kapıdan uzak kaldıkları için ister istemez halka yanaşmışlar, onun durumuyla ilgileniyor görünmüşlerdir. Halkın -reayanın- buradaki tutumu, şarap eksperinin ilk içtiği şaraptan sonra ötekine bakmaya lüzum görmeden (içmediğim iyidir) demesine benzer.” (Tahir, 2016d: 205).

Kemal Tahir birinci takım kapıkulları 1950'lerde, yerli filmle ilişkilerini kendi akıllarınca yerlilik ölçülerine indirdiklerini, yani halkçılığa yönelmek zoruyla yerli meselelerle ilgilendiklerini belirtir. Ancak Demokrat partinin iktidara gelmesiyle oluşmuş ikinci takım kapıkullarının yüksek tabakasının yerli motiflerle ilgilenmediğini, ikinci takımın alt tabakasında olanların ise bu durumu anlayacak kadar henüz incemediklerini savunmaktadır. Bu açıdan işe yarar rejisörlerin sosyal adaletçi olması, birincileri gizlice, ikincileri hele bunların alt tabakasını açıkça tedirgin etmiştir. Yazara göre bütün bunlar,

Osmanlılıktan kalmış Anadolu Türk toplumunun belli ve ölçülü bir değişme seyrinde değil, bir dönme dolaba koşulmuşlukta tekrarda kaldığını gösterir.

2.8.10. Türk Sinemasının Dünyadaki Yeri

Kemal Tahir, Türk romanının ulaştığı aşamanın, dünya romanın ortalama çizgisinde olduğunu belirtir. Ancak gerçek devrimci şuur açısından Türk romanı ondan çok ileride olduğunu da ekler. Türk romanının ulaştığı çağdaş aşamanın bu durumda olmasının nedeni, bizim romancılarımızın tarihsel özelliklerimizden ötürü gerçek manada halkçı, devrimci ve ilerici olmalarıdır. Kemal Tahir Türk romanı ile Türk sinemasının karşılaştırmasını şöyle yapar:

“Bu durumu sinemamızla kıyaslamaya gelince: Sinemamızın yerli öz, yerli biçim (anlatım) bakımından bu çizgiye ulaştığı söylenemez. Çağdaş sinemanın bugünkü aşamasında kendisini dosta-düşmana kabul ettiren Türk sinemasından henüz söz edemeyiz. Buna karşılık sinemamızın Türkiye’de ulaştığı çağdaş aşama, yani halkla kurduğu ilinti, Türk romanından çok daha geniş, hatta çok daha derindir. Romana yılda yatırılan sermayenin toplamını bilmiyorum. Fakat her yıl yapılan iki yüzü aşkın Türk filmi için yatırılan sermayeyle kıyaslanmayacak kadar mini mini olduğu meydanda... İki yüz filme karşı, her yıl çıkan roman, dördü beşi geçmiyor. Bir de seyirci sayısıyla okuyucu sayısını karşılaştırsak Türk toplumunda sinemanın yerini, bir bakıma, romanın çok ilerisinde saymak yanlış olmaz.” (Tahir, 2016d: 208).

Kemal Tahir’e göre 1950’den bu yana, sinemamızın hiç değil tutan filmlerinin nereleriyle halkı heyecanlandırdıkları sosyo-psikolojik açıdan bilimsel incelemelerle tespit edilseydi, şimdi elimizde Türk halklarıyla ilinti kurmamızı çok kolaylaştıracak önemli bilgiler elde edilirdi.

Kemal Tahir büyük şehirlerimizi çepeçevre kuşatan ve adına nedense ‘gecekondu’ denilen yerlerde her biri köyden başka bir şey sayılamayacak kasabalarımızın çoğunda, okuma bilmez halkımızı sinema seyircisi haline getiren ve orda tutan Türk filmlerinin, salt bu bakımdan bile, roman sanatının Türkiye’de ulaşamadığı çok önemli bir yerde hatta çok ciddi bir yerde olduğunu belirtir.

2.8.11. Ay’a Seyahat Romanı ve İnsanın Yalnızlığı

Kemal Tahir’in henüz uzaya yeni yeni ulaşılmaya çalışıldığı yıllarda uzay ve Ay etrafında yalnızlıkla ilgili dile getirdiği bazı düşünceler, zamanımızın Hollywood filmlerinin de yoğunlukla işlediği konular arasında yer alır. Nitekim Ridley Scott yönetmenliğindeki The Martian ve Morten Tyldum yönetmenliğindeki Passengers filmleri Dünya dışındaki insan yalnızlığının dramını konu almaktadır. Dünya sinemasının

en önemli konuları arasında yer alan Dünya dışında insan yalnızlığının dramını Kemal Tahir Notlar'ında şöyle belirtmektedir:

“Bir insan tek başına Ay’a gidiyor. Gemisinden çıkıyor. Yürümeye başlıyor! Nereye doğru? Hiç... Yerde ayak izi yok! Eski, yeni, küçük, büyük hiçbir insan eseri yok... Hiçbir yerde duman tütmüyor. Hiçbir tepenin ardında hiçbir insana rastlamayacaksınız? Bütün dünyanız sizden, bir de sizi getiren insan eserinden ibaret... İşte insanın buradaki yalnızlığı sahiden korkunç... Sahiden büyük roman dramı bu...” (Tahir, 2016a:191).

2.9. KEMAL TAHİR’DE DOĞU-BATI

2.9.1. Batılılaşma

Ülkemizde Batılılaşma hareketi 1839 Tanzimat ile başlar. Batılılaşma hareketi temelden gelen birikimlerin zorlamasıyla değil sürekli yenilgiler sonucu çeşitli dış baskılar altında istemeye istemeye katlanılmış bir hareket olmuştur.

Kemal Tahir’e göre Batılılaşma *“Aslında batı olmayan bir toplumun Batıya özenerek kendisini ona benzetmeye çabalaması.”*dir (Tahir, 2016b: 195). Bu tanımlama Kemal Tahir’in Batılılaşma meselesi hakkında görüşlerini de vermektedir. Kemal Tahir’in Batılıları ayrı bir kategoride Batılılaşmaya çabalayan Anadolu halkını da başka bir kategoride konumlandırmaktadır. Kemal Tahir’e göre Batılı olmayan bir toplumun Batılı olabilmesi için kendi benliğinden vazgeçmesi gerekmektedir.

Kendi benliğinden, tarihinden, edebiyatından, sanatından vazgeçen bir toplum neyi başarabilir? Kemal Tahir Türk Batılılaşma serüveninin yanlış kişiler tarafından yanlış yürütüldüğü kanaatinde. Yanlış Batılılaşmanın getirdiği sorunları İsmail Suphandağı şu şekilde aktarmaktadır:

“Sanayi toplumunun oluşumundan bugüne kadar, yabancılaştırmanın ve enformatik hızlılığın kirlittiği dünya insanlığı, kendisini bu kirliliğin içinden kurtaracak ciddi bir söylem arayışı içine girmiş görünüyor. Uygulanan yanlış Batılılaşma programları, Batı-dışı toplumlarda oryantalist bir çizgide gelişme göstermiş, bu süreç içinde yerli hayat ve düşünce ara sokaklara kaymak zorunda kalmıştır. Oryantalist söylemler İslam-Doğu memleketlerini üstten aşağılarken, alttan da yoksullaştırmışlardır. Aileler bu süreç içinde sosyal itibarını korumak adına zevahire yönelmiş, ama içeriklerini boşaltmışlardır. Dış görünümdeki değişimler bütün alanlara yayılmış ve içeriğin yerine de ikame edilmiştir.” (Suphandağı, 2004: 190).

Batılaşma hareketleri Doğu toplumlarında beklenen büyük sanat ya da fikrî atılımların önünü açmış değildir. Doğulu toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik problemlerinin izahını yeterli düzeyde çözümlenmiş de değildir. Batılaşma hareketleri Batı dışı toplumlarda ve bizde; Batı sanat araçlarının, teknolojik gelişmelerinin, tali yol fikirlerinin, tanıtılmasına ve bunları yüceltilip övülmesine hizmet etmiştir. Temele inmeyen bu Batılaşma çabaları bizde ‘çift gerçeklik’ durumunun oluşmasına sebebiyet vermiştir. Çift gerçeklik durumu toplumumuzun gerçeklerine ulaşılmasını zorlaştırmış; sanatta, teknikte, toplumsal meselelerde ilerleme beklenen düzeyde olmamıştır.

2.9.2. Batı

Kemal Tahir, Batı’yı üç bin yıllık bir perspektifle inceler. Bu perspektif ile bakıldığında Batı’nın ilkel dönemini yaşarken başka toplumların çok daha ileri bir aşamaya geçtiği görülür. Kemal Tahir Batı’nın tarihsel gelişimini şu şekilde açıklar: *“Klasik tarihsel toplum biçimi şemasına göre Batı, ilkel komünizmden köle işletmesine dayanan siteye, Roma İmparatorluğu’nun parçalanmasıyla da Hıristiyan feodalizminin toprağa bağlı köylü işletmeciliğine, buradan da gündelikçi iş sistemine dayanan ferdiyeteçi burjuva sömürücülüğüne geçmiştir.”* (Tahir, 2016b: 195). Kemal Tahir Batı’yı sadece teknik açıdan gelişmiş görmektedir. Nitekim Batı, ilkel dönemini yaşarken, başka toplumların Batı’dan daha ileri olduğu kanaatindedir. Meseleye bu açıdan bakıldığında zaman bugünkü Batı’nın 18. yüzyılda hızlanan teknik ilerleyişi ile bunun dışında ayrıca imrenilecek, özenilecek hiçbir yanı olamaz. Teknik ise baba malıdır. İsteyen, aklını kullanan toplumlar tekniği hızlıca alıp Batı’yı teknik açıdan geçebilir. Örneğin: Sovyetler Birliği, Japonya, Kore, Çin... liste bu şekilde uzar. Kemal Tahir Batı’yı insana yaraşır bir konumda görmemektedir. Bu bağlamda insana yaraşır bir yerde olan Doğu toplumlarının insana yaraşmayan bir yerde olan Batı toplumlarına imrenmesini, onları örnek almasını, onlara tıpatıp benzemeye çabalamasını idraksizlik olarak görmektedir.

Kemal Tahir, Batı’nın tüm sistemini köle çalıştırmaya dayalı üretim biçimi üzerine kurduğunu, bu bakımdan sosyal dayanışmaya dayanan bir toplum oluşturamadığını belirtir. Bu yeni üretim biçimi, Batı’yı, Doğulu milletlerin daha ilerisinde bir üretim ve yaşayış durumuna getirmiştir ama sistemini öldürecek çelişmeyi de beraber geliştirmiştir.

Köle çalıştırma üretim biçiminden, toprağa bağlı köylü çalıştırma üretim biçimine (feodal sistem) geçmekle Batı, yeni bir hamle yapmış, fakat bu sistem, kendisini yıkacak

yeni sınıfın doğup gelişmesi imkânını hazırladığından, kendisini öldürecek güçlerin gelişimi imkânını da hazırlamıştır. Feodalite sistemi içinde, iğneyle kuyu kazar gibi gelişen kapitalist burjuva sistemi, kişisel girişime, sermaye yatırıma, bunların olağan sonucu olan rekabete dayanır.

Kemal Tahir'e göre Burjuva sistemi, bu yolu tutunca içinden çıktığı feodalitenin üst yapı kurumlarıyla -hukuk, din, sanat v.b.- uzun bir çatışmaya girişmiş, Reform, Rönesans, Sanayi İnkılâbı aşamalarından geçerek sistemini Batı'ya yaymış, sonra da oluşturduğu bu Batılı yeni güçle, var oluşunun ayrılmaz parçası bulunan sömürmeyi, bütün dünyada hızla sürdürmüştür.

Kemal Tahir'e göre Batı için sömürme sistemine karşı çıkan her şey, kendisinden de olsa hasımdır barbardır, insanlığın huzuruna karşıdır. Geridir. İnsanın insanı yok eden sömürüsüne dayanan Batı milletlerinin değişmez kaderi, her merhalede, kendisini yıkacak güçleri de beraber bulundurması, beraber geliştirmesidir. Kölelik ve derebeylik sistemlerinde bu böyle olduğu gibi, kapitalist burjuva sisteminde de böyle olmuş, bu sistem, kendisini yıkacak sistemi (Sanayi Proletaryasını) doğurup yetiştirmiş, gene kendisinin feodaliteyi yok ederken kullandığı en önemli silah olan sınıf düşüncesinin alternatifi, bilimsel sosyalizmi de geliştirip yaymıştır.

Kemal Tahir, Batı tarihini bu bağlamda bir sınıflar savaşı tarihi olarak görür. Batı'da her şey -son tahlilde, din ve ahlak bile- ekonomik ana temel üstünde devam eden bu sınıf çatışmasının damgasını taşır. Bu sınıf çatışması gözden uzak tutulduğu takdirde, Batı'da olup bitenlerin anlaşılması mümkün değildir.

2.9.3. Anadolu Halkları Az Gelişmiş Halklar Topluluğu mudur?

Kemal Tahir, tarihi dokuz bin yıl eskiye dayanan Anadolu halklarının geri kalmış ya da az gelişmiş olarak tanımlanmasına olan eleştirisini her platformda dile getirmiştir. Toplumumuza yönelik yapılan 'az gelişmiş' tanımlamasını şiddetle reddetmiştir. Bu tanımlamayı Batı'nın bir aldatmacası olarak görmektedir. Kemal Tahir Cilalı Taş Devrini yaşayan Afrika, Amazon ve Avustralya'daki yerel kabilelerle tarihi dokuz bin yıl eskiye dayanan Anadolu halklarının bir kefeyle konluup 'az gelişmiş toplum' olarak tanımlanmasını Batı'nın sömürme planının ayak sesi olarak görmektedir. Kemal Tahir, Anadolu halklarının az gelişmiş toplum olamayacağını şu şekilde açıklamaktadır:

“İkinci Dünya Savaşı sonunda hangi amaçlarla icat edilip hangi amaçlara varmak için kullanıldığı artık çok iyi bilinen az gelişmiş, geri kalmış toplum ya da toplumlar deyimindeki yerimizi dikkatle ölçüp biçmek zorundayız. Her şeyden önce şu nokta kesinlikle bilinmelidir ki, en büyük ve en uzun ömürlü dünya devletlerinden birini kuran, güçleştiren, geliştirip yaşatan Anadolu halkları katiben az gelişmiş bir toplumun insanları değildir. Tersine, (insanlık gücü birikimi bakımından) dünyanın en ileri, yani en idrakli, en sezgili kişileridir. Uzun süren Batılaşma döneminde biz aydınların Batılılara karşı zaman zaman düştüğümüz aşağılık duygusuna düşmemekle bu idrak ve sezgi gücünü milletimiz ispatlamıştır.” (Tahir, 2016b: 229).

Kemal Tahir, Doğu toplumlarının az gelişmiş bir toplum değil 16. yüzyıl sonlarına doğru Batı'nın sömürge imparatorluklarının doğmasıyla oluşan denklemde ‘durdurulmuş toplumlar’ olabileceği kanaatindedir. Teknik olarak Doğu bir miktar geriye düşse de sonradan Japonya gibi bazı Doğu halkları teknikte de Batı’ya geçebilmiştir. Kemal Tahir geri kalmanın ancak insanlık yönüyle olabileceğini, okuma yazma oranının gelişmişlik sayılamayacağını Nazi Almanya’sının katliamlarını yapan yüksek rütbeli bilim adamlarını örnek vererek şu şekilde açıklar:

“Geri kalmak ise bizim için ancak teknik yönden söz konusudur. Teknik önce bütün insanlığın ortak malıdır, baba mirasıdır. Tekniğin ne kadar kolay alınıp kullanılır hatta bir kere alıp kullanmaya başladıktan sonra, şartlar elverirse nasıl kolay ilerletilir bir araç olduğunu Japonlar ve sosyalist ülkeler ispatlamışlardır. Geri kalmaya insanlık yönünden, belki de okuma yazma bilmek bilmemek yönünden bakarak, İkinci Dünya Savaşı'nda ve bu savaştan sonra süregelen sözde barış döneminde ileri toplumlar sandığımız milletlerin insanlık bakımından nasıl acınacak kadar geri, acınacak kadar vahşi olduklarını olaylar bize göstermiştir. Çünkü okuma yazma bilmemek gibi, bilmek de kötüye kullanılabilir. Hatta kat kat daha korkunç biçimde kullanılabilir. Kadınları ve çocukları keyifle, zevkle öldüren milletlerin insanları bilirsiniz çoğunlukla kent köklü idiler, daha korkuncu hemen hepsi ‘Herr Doktor’ etiketi taşıyordu.” (Tahir, 2016b: 229).

Kemal Tahir, güç çarpanında tekniği fazla önemsemez. Yazara göre teknik; alınan, satılan, kolay bir şekilde geliştirilebilen bir metadır. Atom gücüne sahip Amerika'nın yarı çıplak Vietkong savaşçılarına yenilmesini insanlık bilgi birikimine bağlar. Doğulu bir halk olan Japonya'nın tekniğinin çok gelişmiş olmasına rağmen bu tekniğini Doğu halklarına yönelik bir silah olarak kullanmasını Japonya'nın insanlık bilgi birikimini önemsemeyip şımarmasına bağlar

2.9.4. Durdurulmuş Toplumlar

Kemal Tahir Batı'nın tarihsel gelişim açısından ilkel komün (kişisel mülkiyetsizlik) köle çalıştırmaya dayanan kabile, feodal (serf işletmeciliği) ve kapitalist burjuva dönemlerinden (kişisel mülkiyet) geçtiğini böylece yaklaşık üç bin yıllık geçmişi olduğu kanaatindedir. Kapitalist üretim biçimine dayanan ferdiyetçi burjuva sistemi 16. yüzyılın

sonlarına doğru Doğu toplumlarına musallat olmuş olup Doğu toplumlarını teknik-ekonomik açıdan geri bırakmıştır. Doğu toplumları tarihsel gelişim açısından dokuz bin yıl süren gelişmişlik çizgisine sahiptir. Doğu'nun tarihsel gelişim aşamaları Batı'ya göre üç kat daha ileridir. Bu açıdan bakıldığında yazara göre Doğu toplumları insana, tabiata, bilime, sanata Batı'ya nazaran daha incelmış bir bakış açısıyla bakmaktadır. 'geri kalmış ülkeler!'in kendi tarihsel toplum düzenlerini değiştirmeden, Batı'nın toplum düzenine atlamaları imkânsızdır. Çünkü bu iki toplum temelde birbirlerine karşı uyumsuz özelliktedir. Batılılaşma kelimesi anlamı itibarı ile bu özelliklerin inkârını gerektirir. Batı 'az gelişmiş' lafı ile Doğu'ya: 'siz de pekâlâ bize uyabilirsiniz, çünkü sadece geri kalmış bulunuyorsunuz' diyerek Doğu'ya uygarlık götürme iddiasındadır. Batı bu iddia ile Doğu'nun geri kaldığını, kendi temel özelliklerinin yegâne doğru özellik olduğunu savunarak dünyada başka akla uygun, doğru ve başarılı bir başka temel değerler sistemi olmadığı savının kanıtı peşindedir. Bu fikre kapılan Doğu toplumları ve aydınları işin sadece teknik yönü ile yaklaşmaya başlamış sökmeyince dipten tepeye dünya görüşü ve müesseseleri ile Batılaşmaya yönelmişlerdir. Kemal Tahir Doğu toplumlarının 'az gelişmiş' ya da 'gelişmekte olan toplumlar' şeklinde kategorileştirilmesini Batı'nın sömürge araçlarından birisi olarak görmektedir. Kemal Tahir 'durdurulmuş toplumları' şu şekilde açıklamaktadır:

"Batı tekniğini olduğu gibi alan, bunun üzerinde şuurla düşünmeyen Doğulu, bu tekniği insana karşı Batılı gibi gaddarca kullanamayacağı için, tek tek yakalandığı takdirde son hesaplaşmada yenilmekten kurtulamaz.

Doğulu insanın Batılı modeline göre değişmeye çabalaması insanlığa karşı işlenmiş en ağır suçtur.

Buna karşılık ve temellerindeki özellikler kapitalist (sonra da emperyalist) sömürücülüğe geçemeyen, büyük çoğunluğu, Çin, Hint, Afrikalı, Orta ve Yakın Doğu, Rusya, Orta ve Cenup Amerika toplumları, bugün Batılılarca geri kalmış toplumlar diye adlandırılan, Batı'ya bakarak çok daha insancıl, çok daha eşyanın ve insanın tabiatına yakın ileri ve incelmış uygarlıklardır. Geri kalmış değillerdir. Uygarlıkları Batı sömürücülüğüne 1000 yıldan beri tartaklanmış, hâlâ bugünlerde tartaklanan duraklatılmış toplumlardır." (Tahir, 2016b: 204).

Kemal Tahir tüm bu açıklamaları yaptıktan sonra şu çıkarımları ortaya çıkıyor. Durdurulmuş toplumlar aslında Batı'dan geri kalmış değil insanlık yönüyle ileridedir. Doğu'nun, teknik olarak geride kalmak ve 'az gelişmiş toplumlar' şeması içinde konumlandırılmak istenmesi, Batı'nın bir aldatmacasıdır. 'Az gelişmiş toplumlar' deyimini Batı'ya göredir. Bugün bizim Batı dediğimiz toplum düzeni kapitalist sömürü düzenine

dayanıyor. Bizim Batı'dan gerçekten imrenebileceğimiz tek şey teknik buluşlardır. Teknik buluşlarsa kolay bir şekilde alabileceğimiz bir üründür.

Kemal Tahir, Doğulu toplumlar ile Batılı toplumlar arasındaki büyük farklılığın mülkiyet temeline dayandığını savunmaktadır. Batı'nın kişisel mülkiyet anlayışını, sömürme, kölelik, insanın insanı sömürmesi kanunu olarak görür. Batı'nın mevcut kişisel mülkiyet kanunu Asya Tipi Üretim tarzından daha geri ve gaddarcadır. Batı ortak mülkiyet ekonomi modelinden daha insani olan Asya Tipi Üretim Tarzına geçeceğine kişisel mülkiyet kanununun tezahürü olan ferdiyetçi burjuva-kapitalist sistemine geçmiştir. Kemal Tahir bu sistemi bencilce ve insanlık dışı olarak gördüğünü şu şekilde açıklamıştır: *“Doğulu halklar, Batıcı bencilliğin, özel mülkiyet bencilliğinin Batı'daki gibi sistemleştirilip işletildiği takdirde kendi ekonomik şartları için ölüm olduğunu şüphesiz sezdiği için toptan Batılaşmayı yüzyıllar boyu, şiddetle itmiştir.”* (Tahir, 2016b: 204).

2.9.5. Türk Sanatının Kurtuluşu

Kemal Tahir'e göre Tanzimat'tan sonraki sanatımız yanlış Batılaşma nedeniyle büyük sanat eserleri meydana getirecek yoldan sapmıştır. Batılaşmacı çizgide ilerlemek isteyen sanatımız, daha çok Batı sanat araçlarını öven, tanıtan ve yeni yetişenlere kabul ettiren bir edayla yoluna devam etmektedir. Sanatımız Batılaşmamıştır, Batılaşmayacaktır. Türk sanatı eğer Batılaşırsa kendi olmaktan çıkar. Özgünlüğünü yitirir. Ölüp gider. Türk sanatının var olma ve geleceğe kalma koşullarını Kemal Tahir şu şekilde açıklar:

“Türk sanatı, ancak kendine özge biçimler ve muhtevalarla var olabilir. Bunu başaran sanat kolları, dünyadaki yerlerini onurlu olarak kolayca alabilir. Batı'nın yanı, önü, ardı, yani sadece Batı ölçüsü, burada artık söz konusu değildir. Kendi sanat çizgimizden başka bir çizgiyle hiçbir yere, hatta mahalle kahvesine bile gitmek mümkün olamaz.” (Tahir, 2016b: 196).

Kemal Tahir'e göre Anadolu Türkiye'sinin sanatçılarının, dokuz bin yıllık tarihlerinin sorumluluklarını yüklenmeleri gerekir. Bu doğrultuda onlar bu köklü tarihe layık olmak için var güçleriyle şuurlanmaya ve ustalaşmaya çalışmalıdır.

2.9.6. Anadolu Halkalarının Batı'yı Reddetmesi

Kemal Tahir Anadolu haklarının üretim şartları noktasında Batı'ya benzemeyen bir toplum olduğu görüşündedir. Yazara göre Batı tarafından geri kalmış toplum olarak tanımlanan toplumumuz, 16. yüzyılda üstün Batı tekniğiyle karşılaşınca önce şaşırды,

sonra kızdı, daha sonra bünyesini değiştirmeden, daha doğrusu eskiye doğru gerileyerek kendi imkânları ile direnmeye çalıştı. Batı'nın teknik üstünlüğü savaşlarda yenilgi getirince çözüm olarak o zamana kadar kendisinden aşağı gördüğü Batı'ya benzemek için tarihinde görülen en büyük, en aşağılık Batılılaşma devrimlerini başlattı. Kemal Tahir Batı'nın tarihini baştan aşağı insanı gaddarca yani düpedüz bir kısım insanlığın yamyamlık tarihi olarak görür. Toplumumuza kurtuluş yolu olarak sunulan Batılaşma serüveninin aslında yamyamlık yolu olduğunu halk tarafından nasıl sezildiğini aydın olarak bilinen entelektüel kesim tarafından nasıl farkına varılmadığını şu şekilde açıklar:

“Geri kalmış toplumlara gösterilen kurtuluş, ileri uygarlık, insancıl amaç şimdilik budur işte... Geri kalmış toplumların Batı kültürüyle yetişmiş aydınlarının yüzde doksanı bunun farkında değildir ama başkalarını bilmem, bizim toplumumuz, yani Anadolu halkı, bu Batılaşmayı 200 yıldan beri sezgisinden aldığı şaşmaz şuuruyla şiddetle, nefretle reddetmektedir.” (Tahir, 2016b: 208).

Kemal Tahir Batı'nın bugün de insan eti yemekte olduğunu gücü yeterse bu hünerini kıyamete kadar sürdürmek amacında olduğunu ve bu durumdan hiç mi hiç utanmadığı kanaatindedir.

2.9.7. Batı'nın Kapitalist Sistemden Sosyalist Sisteme Geçişi

Kemal Tahir, dünya görüşü açısından Marksist-Sosyalist sisteme inanmaktadır. Toprak mülkiyetinin kişilerde toplanması sistemini kölelik sistemi olarak tanımlar. Batı'nın bilimsel sosyalizmi bulmakla kendi kötü durumunu doğru tespit ettiğini savunur. Batı'da bilimsel sosyalizmin gitgide kabul gördüğünü Batı'nın yegâne kurtuluş yolunun bilimsel sosyalizm olduğunu şu şekilde açıklar:

“Batı, kişisel mülkiyet hesabına köle çalıştırmaya başladığından beri toplumsal bir yaratık olan insanın tabiatına aykırı -tabiatına karşı- bir yola sapmış, insanla, insanın yarattığı üretim araçlarıyla, bunların meydana getirdiği ürünlerle bütün insancıl ilintilerini gitgide keserek insanlıktan uzaklaşmış, insanı, bizzat yarattıklarıyla yabancılaştırıp, dünyasını fetişlerle çekip çevrilen bir kâbuslar cehennemi haline getirmiştir. Bu sebeple kapitalizmin kendisiyle beraber getirip beraber geliştirdiği sosyalizm burada yitirdiği insanlığı bulacaktır. Dizginlerine güç yetiremediği sömürücü kişisel mülkiyetin tozu dumunu içinde istesin istemesin bu alanı seçecektir. Bizce, Batı için bu geçiş, büyük iddialara rağmen ve Doğulu toplumların aksine kolay olmayacak, çetin devrimleri, uzun boğuşmaları gerekli kılacaktır. (Tahir, 2016b: 214).

Kemal Tahir bilimsel sosyalizmi bulan Batı'nın yüzyıllarca yamyamlık yapmasının insanlığa ödediği bir kefarete olarak görür. Batı'nın yamyamlık geleneği nedeni ile sosyalizme geçişinin kolay olmayacağı, Batı'nın kendi içindebüyük boğuşmalara gireceği

kanaatindedir. Kemal Tahir, Batı'nın bilimsel sosyalizmi savunmasını, bir kefarete ödeme şeklinde değerlendirir. Bu bağlamda sosyalizmi Batı'nın sızlayan vicdanı olarak görür.

2.9.8. Batılılaşmanın Bedeli

Kemal Tahir, 1839 yılından beri Batılılaşmaya çabalayan toplumumuzun aslında tabiatına aykırı bir yol tuttuğu kanaatindedir. Batıyı yüzeysel anlayan şekli önemseyen Batılılaşma maceramızın bütün debelenmelere rağmen çöküntüyü ve dağılmayı önleyemediğini şu şekilde açıklar:

“Tanzimat'tan bu yana bir başka uygarlık alanından, başka bir uygarlık alanına geçmek çabalamasındayız. Buna kısaca Batılılaşma hareketi diyoruz. 120 yıldan beri sürüp gelen bu Batılılaşma hareketi Türk edebiyatçılarınca artık çiraklık ve kalfalık dönemlerini geçirmiş, ustalık dönemine çoktan ayak basmıştır. Bu çiraklık ve kalfalık dönemlerini geçirmek için kuşaklar boyu ödenen ağır bedelleri hepimiz iyi bilirsiniz. Bu bedellerin en ağırları 1918'de, yani bundan ancak 50 yıl önce kaybettiğimiz muazzam dünya imparatorluğudur. (İki milyon kilometrekare toprak). (Tahir, 2016b: 228).

Kemal Tahir Osmanlı İmparatorluğunun temel dayanağı olarak Türk ve Türkleşmiş Anadolu halklarını görür. Batı'dan gelen milliyetçi fikir akımları nedeniyle İmparatorluk ile bağlarının gevşemesine zamanla kopmasına neden olmuştur.

2.9.9. Doğu-Batı Çelişmesi-Çekişmesi

Kemal Tahir, tarihimizi, bugünümüzü ve geleceğimizi en derinden etkileyen çelişme ve çekişme olarak Doğu-Batı çekişme ve çelişmesini görür. Türkler ve Türkleşmiş Anadolu halkları tarafından kurulan Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla Doğu'yu koruyan bir gücün kalmadığı kanaatindedir. Yazara göre bugün tüm Doğu toplumlarında kan, gözyaşı ve sömürünün hüküm sürmesinin nedeni Osmanlı devleti gibi büyük bir koruyucu ve tampon devletin yıkılmasıdır. Kemal Tahir Anadolu Türklerinin tarih boyunca Haçlılara karşı olduğunu, Haçlılarla yapılan savaşların temelinde hilal-salip çekişmesi değil sömürme ve sömürmeye karşı durma olduğunu şu şekilde açıklar:

“Bu çelişme ve çekişmede, din temeline dayatılmak istenen hilal-salip çelişmesi, asıl çelişmeyi, sömürü çelişmesini gözden kaybetmek için, sömürü gibi sefil bir olayın hıncını örtbas etmek için kullanılan bir duman perdesidir. (O kadar ki, Haçlı seferleri sırasında Ortadoğu Türklüğü, sömürgeci ve kıyıci Batılılarla göze göz, dışarı dışarı boğuşurken Arap Müslümanlığı, Haçlılarla hemen anlaşma yolları aramış, bunu hemen bulmuş, kavgadan çekilmiştir)” (Tahir, 2016: 237).

Kemal Tahir'e göre Batı'nın, Batılı bilim adamlarının, Batı'nın ülkemizdeki temsilcilerinin Osmanlı İmparatorluğu'nu sevmemesinde, Osmanlı'yı unutturmaya

çalışmasında, Osmanlı'yı kötülemesinin kökünde bu tarihsel boğuşmanın derin etkileri vardır. Batılılarca ve içimizdeki Batılı devşirmelerce Osmanlı'nın tarihi, ekonomisi, kültürü, sanatı, alfabesi, felsefesi Türk halklarının hafızasından Batılılaşma adı altında silinmek istenmektedir. Kemal Tahir, her ne kadar Osmanlı devleti yıkılmışsa da onun kurucusu, yaşatıcısı olan Anadolu Türklerinin yaşamaya devam ettiğini ve son hesaplaşmada Batı'ya karşı koyabilecek yegâne gücün Anadolu Türk halkları olduğunu bildirir. Kemal Tahir Doğu-Batı çelişmesinde-çekişmesinde kimin saldırgan ve sömürücü olduğunu şu şekilde açıklar:

“Doğu-Batı çelişmesinde, kimin saldırgan ve sömürücü olduğunu Toynbee, açıkça vesikalı olaylara dayanarak meydana koymuş, son beş yüz yıldan beri Batı'nın sürekli olarak Doğu'ya saldırdığını, bu saldırının gayet korkunç, dayanılmaz bir sömürü amacı güttüğünü, dünyamızda bugün yaşamakta olan en önemli tarihçi -daha doğrusu- tarih felsefecisi olarak ispatlamıştır.” (Tahir, 2016b: 237).

Kemal Tahir, Doğu ile Batı'yı tez-antitez olarak görür. Anadolu halklarının ne kadar Batılılaşsın Batılılaşsın Batılılarca asla Batılı bir toplum olarak kabul edilmeyeceği kanaatindedir. Kemal Tahir Batı'nın hafızasında Niğbolun'un, Mohaç'ın, Viyana kuşatmasının, Preveze'nin, İstanbul'un fethinin hiç bir zaman silinmeyeceğini ve Batı'ya Doğu'nun saldırdığı derin korkuyu şu şekilde açıklar:

“Tarihin son kudurganlığını temsil eden Haçlı ordularını Birinci Beyazıt Niğbolu'da yendiği zaman bütün Avrupa, Yıldırım lakaplı bu sultanın temsil ettiği Osmanlı-Türk-Doğulu gücün karşısında kesinlikle savunusuz düşmüş, bu bitirici korkuyu, Avrupalılar Osmanlı'yı parçalayıp tarih yüzünden silip süpürene kadar hiç unutmamışlardır.” (Tahir, 2016b: 238).

Kemal Tahir Batı'nın Türklerin bu zaferlerini hiç bir zaman unutmadığını aktardıktan sonra şu görüşe varır. Batı Osmanlı'nın kuruluş ve yükseliş yıllarında fazla güçlü değildi. Kendi iç meseleleri ile uğraştığı için uzun bir süre Osmanlı ile uğraşmadı. Batı sanayileşme ile elde ettiği teknik üstünlüğü ile hemen Osmanlıya saldırıp onu tarihten silmek istemiştir.

Kemal Tahir, yakın tarihimizde Batı'ya karşı koymak isteyen devlet adamlarımızı ve bilim adamlarımızın Batılı devşirmeler ve ajanlarınca tepelenmek istendiğini, yaptıkları icraatların küçümsendiğini, fırsat elverdikçe de tepelendiğini şu şekilde açıklar:

“Biz salt Batılılara yaranamayan, yani Batı sömürüsünü güçleri yettikçe zorlaştıran devlet adamlarımızı, sosyal güçlerimizi kötülemekle kalmadık, bütün Osmanlılığı, yedi yüz yıllık muazzam bir tarihi, sömürülen Doğu'yu yığıtçe

savunmanın bu onurlu tarihini zaman zaman reddettik, kötüledik, suçladık.” (Tahir, 2016b: 239).

Kemal Tahir tüm bu reddetmeler, küçük görmeler, hakaretler, Osmanlı’yı unutturmaya çalışmaların içimizdeki devşirmeler ve ajanlar eliyle yürütüldüğü buna bizim şuursuz Batılaşmacılarımızın da çanak tutmasını hayati bir hata olarak görmektedir. Yazar, Batılaşmacılarımızın bu olayların üzerinde bilimsel metotlarla durup gerçeği aramamasını şiddetle eleştirir.

2.9.10. Batı’nın Bunaltısı

Kemal Tahir, Batı’nın teknik üstünlüğüne rağmen ileri-öncü olma vasfını uzun bir süredir kaybettiği görüşündedir. Son yıllarda Batı’ya sırt çevirmemiz, kendi özümüze dönme hareketleri bunun biri sonucudur. Batı’nın teknik üstünlüğünü tüm alanlarda üstünlük kabul edip topyekûn Batılaşma macerasına atılmamızı hata olarak görür. Batılaşma hareketlerinin çöküntüyü engellemediğini savunur. Kemal Tahir, çöküntünün engellenememesini Batılaşmacılarımız tarafından tam olarak istenen düzeyde Batılaşamamız olarak gösterilmesini entelektüel-aydın kesimin kara cahilliği ve öngörüsüzlüğü olarak görmektedir. Yazara göre Batılaşmacı aydınlarımızca Batı’nın temel diyalektiğinin anlaşılması sonucu Batı’da çıkan yeni fikir hareketlerine Batılaşmacılarımız her seferinde kurtarıcı olarak yönelmiştir. Bu yönelme yarı aydınlarımıza ‘az gelişmişliğimizi’ ve ‘geri kalmışlığımızı’ zorluyoruz zannını verdi. Bu zan nedeniyle gerçekliğin ortaya çıkıp görünmesi zorlaştı. Kemal Tahir Batı’nın ve Batılaşmacı aydınların bunaltısını şu şekilde tarif eder:

“Batı’nın bunaltısı, dünya uygarlık önderliğini kesinlikle yitirmesinden geliyor. Bu açıdan bakarsak, bizzat Batı, gerek kapitalist-burjuva- emperyalist dünya görüşü açısından, gerek Batı sosyalizmi açısından çıkmaza girdiği için, bizim Batılaşamamız da çıkmaza girmiştir. Arada çok önemli bir fark vardır: Onlar dünya uygarlık liderliğini kaybetmeye mahkûmdurlar, bunun için bunaltıları çaresizdir.” (Tahir, 2016b: 242).

Kemal Tahir, 1839 yılından beri süregelen Batılaşma çabalarımızın aslında Batı’nın temeli anlaşılmadan yanlış yürütüldüğü kanaatindedir. Batı’da iki ana fikrî temel vardır. Bunlar, Hegel ile Marx’tır. Kemal Tahir Türk aydınlarının bu iki ana temel anlamadan tali yol fikirlerine kapıldığı kanaatindedir. Tali yol fikirlerinin bizi pek ilgilendirmediğini tarihsel oluş bağlamında bu fikirlerin Batı dünyasının geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki gündelik sorunlarına yönelik çözümler olduğunu belirtir. Bu açıdan Batı’dan çok uzun süredir orijinal fikir gelmemesini şu şekilde yorumlar:

“Batı çoktandır artık bize hiçbir orijinal fikir vermemeye başlamıştır. Çünkü bizzat kendisi orijinal -kurtarıcı- yani ileri fikirden yoksun düşmüştür. Bu yoksun düşüş, dünya uygarlığının kıta değiştirmesi yüzündendir ve büyük bir atlama gösterilmedikçe önlenmesi, yani uygarlık önderliği yitirmemesi imkânsızdır.” (Tahir, 2016b: 242).

Kemal Tahir Batı'nın Doğu toplumlarından ucuz işçi ithal etmesiyle, kendi işçisini belli bir konfora alıştırdığı kanaatindedir. Batı'daki proleter sınıfın bu konfora alışması sonucunda emperyalizm ile işbirliğine girdiğini savunur. Batı için tek kurtuluş yolu olarak gördüğü sosyalizmin Batı'daki proletaryanın emperyalist bakışla ortaklık kurması nedeni ile başarısını zor görmektedir. Kemal Tahir, Batıdaki proletarya sınıfının emperyalistlerle girişmiş olduğu ortaklığı şu şekilde açıklar:

“Bu görüş bence, Batı'nın kapitalist-burjuva-emperyalist fikir dünyası için doğru olduğu kadar, aynı Batı'nın sosyalist fikir dünyası için de doğrudur. Batı bugün çok değil otuz yıl önce Azrail'den korkar gibi korktuğu Batı komünizmine de çoktan razıdır ama ne fayda ki Batı komünizmi de, bence, ilerencilik ve kurtarıcılık özelliğini, proletaryanın gösterdiği emperyalist ortaklık yüzünden kaybetmiştir.” (Tahir, 2016b: 242).

Batı kendi gerçekliğine eğildiğinde mevcut konforunun yamyamlık ve sömürüye dayandığını görmektedir. Zenginliği-konforu sömürüye-yamyamlığa dayanan Batı bu zenginliğini-konforunu kaybetmemek için kendi gerçeklerinden kaçmaktadır. Kemal Tahir, kendi gerçekliğinden kaçan bir toplumun orijinal fikir üretemeyeceği, insanlığa fayda sağlayamayacağı kanaatindedir. Uzun süredir özgün fikir üretmeyen Batı'nın tali yol fikirlerine kapıldığını ve sonuçta bataklığa saplanarak bunalıya girdiğini tespit etmiştir. Yazara göre Batı'nın bunalıma girmesi ile beraber toplumumuzun Batılaştırma hareketi de bunalıma girip çıkmaz yola sapmıştır. Arada çok önemli bir fark vardır. Batı dünya uygarlık liderliğini kaybetmeye mahkûmdur, bunun için bunalıtısı çaresizdir. Toplumumuzun daha bu dünyada yapacak ileri, namuslu, müspet işleri vardır. Bu açıdan toplumumuzun Batı'ya özenerek bunalıma hakkı yoktur.

2.9.11. Sosyalizm Toplumumuza Nasıl Uygulanır

Kemal Tahir önüne sunulan hiç bir fikri aynen kabul etmemiştir. Fikirlerin temeline inip gerçekleşme koşullarını araştırmıştır. Hangi fikrin hangi derde çare üreteceği noktasında sarsıcı tespitleri olmuştur. Sosyalist bir düşünür olan Kemal Tahir sosyalizmin bile direk hazır kalıp alınıp Doğu halklarına aynen uygulanamayacağını şu şekilde tespit etmiştir: *“Doğulu bir toplum için sosyalist düşünce, kendi memleketimizin özel şartlarına göre yeniden yaratılmadıkça, Türk insanların çıkarlarıyla bağdaştırılmadıkça, Batı'nın*

burjuva fikirleri kadar zararlı olur.” (Tahir, 2016b: 246). Kemal Tahir hazır reçetelere karşıdır. Yazara göre özel gayret gerektirmeden alınan hazır reçetelerin toplumumuzu iki yüz yıldır girdiği tüm boğuşmalarda yenilmesine neden olmuştur.

2.9.12. Anadolu Halklarının Yönü

Kemal Tahir, Anadolu halklarının teknik olarak Batı'dan geri kalmış olmasını önemsiz görür. Tekniğin kolay alınıp geliştirilebilecek bir meta olduğu tespitini yapar. Yukarıda da değinildiği gibi atom gücüne sahip Amerika'nın yarı çıplak Vietkong savaşılarıyla başa çıkamamasını insanlık gücü birikimine dayandırır. Tarihin en büyük, en uzun ömürlü dünya devletlerinden birini kuran, yaşatan Anadolu halklarını insanlık bilgi birikimi noktasında emsalsiz görür. Kemal Tahir Anadolu halklarının yönünü şu şekilde tespit eder:

“Batı'dan yakınmanın bizi Batılaşmaya zorlayan eski şartlara dönmek anlamına alınmamasını da rica ederim. Tarihimizde, hele Batılaşmanın başladığı dönemden bu yana, en az 1730 Patrona kargaşalığından beri, eskiye aynen dönmek isteyenler de, yüzde yüz Batılaşmaya taraftar olanlar gibi zaman zaman kanlı-kansız vuruşmalarla iktidarı -devleti- ele geçirmişler, bazen kısa, bazen uzun dönemlerde, yurdu diledikleri amaca doğru sürmüşlerdir. Eskiye dönmek hüsrarla sonuçlandığı gibi, Batılaşmaya çabalamak da, en sonra imparatorluğun yıkılmasıyla sonuçlanmış, bizi bugün de hepimizin şikâyet ettiği zorlukların içine düşürmüştür.” (Tahir, 2016b: 247).

Kemal Tahir Anadolu halklarının gelişimini ne geçmişe dönmede ne de Batılaşmada görmektedir. Anadolu halkları için gelişmenin yolunu kendi gerçeklerine yönelmede bulmuştur.

2.9.13. Tarihe Sırt Çevirme

Kemal Tahir yüzlerce yıldır kullanılan Arap alfabesinin bir gecede değiştirilip Latin alfabesine dönüştürülmesini toplumumuzun hafızasına yapılmış bir suikast olarak görür. Osmanlı'dan kalan yaklaşık dört yüz bin el yazması, iki yüz bin matbaa eserinin yeni nesil tarafından okunamamasını toplumumuzun gerçekliğine ulaşmasını engelleyen en büyük etken olduğu kanaatindedir. Kemal Tahir, Arap alfabesi kaldırılırken amaçlanan ana hedefin okuma yazma oranını artırmak olarak bildirenlerin aradan geçen 30 senede okuma yazma oranının istenen düzeyde olmamasını şu şekilde açıklar:

“Arap harflerini bırakıp Latin harflerini alırken kestirmeden gitmek, kestirmeden millete faydalı olmak düşünülmüştür. Bugün aradan 30 yıl geçtiği halde okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı % 50 ile % 70 arasında hesaplanıyor, vatanın

kurtuluşu hâlâ Türk öğrencilerinin omuzlarına yüklenmek isteniyor.” (Tahir, 2016b: 251).

Kemal Tahir okuma-yazma oranının artırılması gibi basit bir hedef için Latin alfabesine geçilmesini şiddetle eleştirir. Latin alfabesine geçilmesiyle beraber binlerce Türk eserin Türk halkı tarafından otuz yıldan beri okunmamasını, ayrıca bunların Latin harflerine çevrilmemesini hayretle karışılmaktadır. Bu durumun katlanılacak bir olay olmadığını devletin buna çok acil bir şekilde önlem alması gerektiği kanaatindedir.

Kemal Tahir Osmanlı döneminden miras kalan kitapların sadece birbirinin tefsiri bile olsalar, Osmanlı-Türk insanının kendisine, kendi toplumuna, yaşadığı dünyaya nasıl baktığını meydana koyduğunu belirtmesi nedeniyle önemli görür. Kemal Tahir, tarihimize nasıl gaddarca sırt çevirdiğimizi şu şekilde tespit eder:

“Milli Eğitim Bakanlığı yayımlarına şöyle bir göz atmak, tarihimize nasıl gaddarca sırt çevirdiğimizi, aslında bu sırt çevirmekle nasıl kendi benliğimizi inkâra yeltendiğimizi gösterir. 1967 yılında Ankara’da basılan Milli Kütüphane Yayınları Dünya Edebiyatından Tercümele-Klasikler Bibliyografisi 1940-1966 kitabına bakalım. Küçükükü büyüükü -bazısı üçer dörder ciltlik- 1117 kitabın içinde yalnız bir tek bizim olduğu söylenen kitap vardır. 299’uncu sayfadadır. Eski Türkçe Metinler başlığı altındadır. Numarası 880’dir. Molla Nurettin Abdurrahman Câmî’nin Baharistan adlı eseridir. Farsçadan Türkçeye Mercimek Ahmet tarafından çevrilmiştir.” (Tahir, 2016b: 251).

Kemal Tahir Milli Eğitim Bakanlığının ‘Dünya Klasikleri’ başlığı altında Osmanlı-Divan eserlerini yayımlamamasını ‘milli suç’ olarak görür. Yazar Osmanlı-Divan eserlerinin tam anlamıyla ‘Dünya Klasikleri’ olduğu kanaatindedir.

2.9.14. Batı’nın İçimizdeki Devşirmeleri

Kemal Tahir Doğu-Batı çelişmesinde-çekişmesinde Osmanlı’nın Hıristiyanlardan devşirdiği yeniçerilerin Osmanlıya getirdiği büyük faydayı Batı’nın asla unutmadığı kanaatindedir. Batı, Doğu’nun Batı’ya saldırdığı bu silahla şimdi Doğu’ya saldırmaktadır. Kemal Tahir Türk gibi görünen ve Türkçe isme sahip bu insanları şu şekilde açıklar:

“Batılaşma döneminde Batılılar, içimizde kurdukları eğitim müesseselerinde yetiştirdikleri yerli unsurlardan bize karşı çalışacak devşirmeler yetiştirmişler, bizim vaktiyle onlara karşı uyguladığımız bir durumu, öç almayı ararcasına bize karşı işletmişlerdir. Bugün bile Türkiye’de hangi çekişmelerin Türk Türk’e olduğu, hangilerinin arkalarında Batılı çıkarların pusu kurduğu kesinlikle bilinmemektedir. Birçok ekonomik-sosyal zorluklarımıza, işte bu yüzden, yerli gerçeklere dayanarak, kurtarıcı çareler bulamamaktayız!..” (Tahir, 2016b: 253).

Kemal Tahir, Batılaşmaya yöneldiğimiz zamandan bu yana bu kadar Batılaşmak için uğraşmamıza rağmen Batılılarla ilintilerimizin hiç de dostça olmadığını tespit eder.

Yazara göre bize hızla Batılılaşmayı öneren Batı, aralıksız oyunlar ve düzenbazlıklarla Batı'daki topraklarımızı elimizden almaya çalışmıştır. Bunda da üstün başarı göstermiştir. Kemal Tahir, bir memleketin hem Batı'daki topraklarını zorla çekip almak, hem de onun Batılılaşmasını alkışlamayı insafsız bir alay olarak görür.

2.9.15. Batılı Yazarlar Türk Yazarlara Dönecektir

Kemal Tahir'in mottosu, Batı türlerini alıp ona Türk dehasını eklemektir. Kemal Tahir, Türk edebiyatının Batı'dan aldığı türlerde çiraklık ve kalfalık dönemini aştığı artık ustalık dönemine girdiğini bildirir. Ülkemizdeki ustalık dönemi eserlerinin Batı'daki eserlerden daha üst ve ya eşit olduğu kanaatinde. Kemal Tahir; Batı entelektüellerinin, toplumumuzun ustalık dönemi eserlerini önce eski alışkanlıklarıyla yadırgayacaklarını daha sonra işe ciddiyetle baktıklarında somurtacaklarını en sonunda eserlerimizin gücünü görünce verecekleri tepkiyi şu şekilde tespit etmiştir:

“Şurası artık iyice bilinmelidir ki Türk yazarları çoktandır ‘Bakin biz de sizin gibi yazabiliyoruz. Sizin istediğiniz gibi diye değil, biz böyle yazıyoruz, işinize gelirse!’ diye haykırıyorlar. Bu dönemde yabancıların öğütlerine de, yergilerine de kesinlikle metelik vermiyorlar. Çünkü er geç bizimle gerçekten ilgilenmek zorunda kalacaklarını, o zaman gerçek eserlerimizi, bizim onların eserleri üzerinde yaptığımız gibi her kelimesinde durarak, kafa patlata patlata okuyacaklarını, öğrenmeye, anlamaya, yararlanmaya çabalayacaklarını biliyorlar.” (Tahir, 2016b: 255).

Kemal Tahir sanatımız için fazla yerli, fazla özel eleştirisi yapan Batılı entelektüellerin eleştirisini, bizimle gerçekten ilgilenmeyenlerce ileri sürülen alık bir eleştiri olarak görür. Toplumların karşılıklı gerçek tanışma istekleri gösterdikleri dönemlerde hiç bir eser, ne kadar yerli ne kadar özel olursa olsun göz ardı edilemez.

2.9.16. Batı Çıkmazı

Kemal Tahir Osmanlı'nın Batılılaşmasını bir devlet dramı olarak görür. Yazara göre Osmanlı temelde çöküntüyü engellemek için Batılılaşmaya Batılıların zoru ile başlamıştır. Batılılaşma hareketleri ile çok ucuz olan yeniçeri ordusunu kaldırıp çok pahalı olan paralı ordular kurmuş bu durum Osmanlı'da ekonomik çöküntüye neden olmuştur. Milliyetçilik akımları ile oluşan bir kısım Jön Türkler Osmanlılığın kurtuluşunu milliyetçilikte bulmuş Osmanlılığın ölüm fermanı olan ırkçılık yaparak Osmanlı'yı daha da çöküntüye götürmüştür. Ekonomik alanda Batılılaşmak isteyen Osmanlı üretim ekonomisine geçememiş kapitülasyonlarla açık bir pazar haline gelmiştir. Osmanlı Batılılaşması

susuzluğunu gidermek için tuzlu su içen bir insana benzer. Batılaştıkça batmış. Battıkça Batılaştıdır. Kemal Tahir Batı çıkmazını şu şekilde açıklar:

“Batı Çıkmazı Osmanlı’nın bir yerden sonra dünya şartları yüzünden, kendisini bütün gayretiyle soktuğu ölüm çıkmazıdır da... Batı çıkmazı Osmanlı’nın başına gelen en büyük bahtsızlık, daha doğrusu en büyük beladır. Batı çıkmazı, üstünde ne kadar durulsa, sosyal kepezeliğinin açıklanmasına yetmeyecek bir sosyal alçaklıktır. Batı çıkmazı Osmanlı’nın en sosyal, en kişisel dramıdır.” (Tahir, 2016h: 113).

2.9.17. Batılaşma Araştırmaları

Kemal Tahir ülkemizde 1800’lerden önce başlayan Batılaşma hareketlerinin bilimsel metotlarla yeteri kadar incelenmediği kanaatindedir. Yazara göre yapılan araştırmalarda genellikle Batılaşma hareketlerinin sadece bir yönü ile ilgilenilmiş disiplinler arası araştırmalar yapılmamıştır. Toplumumuzun Batılaşma serüveni yaklaşık üç yüz yıldır aynı istikamette yürümekte olup çok az bir değişiklik yaşamıştır. Batılaşma hareketleri belli bir metotla incelenmediği için toplumumuz bu hareketlerden çok zarar görmüştür. Batılaşma hareketleri ile ilgili olarak tabu kabul edilen farklı düzeydeki meselelerin ayrıca ele alınıp incelenmesi gerekmektedir. Kemal Tahir, ülkemizde yürütülen Batılaşma araştırmalarını şöyle tespit eder:

“Şimdiki dünyadan, bütün öğrenme ve haber alma imkânlarına rağmen genellikle toplum olarak ne kadar uzakta bulunduğumuz –neleri yutmuş ve yutmakta olduğumuz- düşünülürse 1800’lerde –hatta daha da önce- başladığı söylenen Batılaşmanın hangi temellere oturabileceği, nasıl idrak edilip nasıl yürütüleceği kolayca kestirilebilir. Bu hususta bilim otoriteleri tarafından kaleme alınan birkaç kitap, sözgelimi, Batılaşmanın neresindeyiz, Türkiye’nin siyasi hayatında Batılaşma hareketleri, Batıcılık, Ulusçuluk, Halkçılık, Batılaşma, Muasırlaşma, Türkleşme kitapları sonuçları nedenler olarak alıp buna biraz da gündelik politikayı bulaştırarak meydana getirilmiş, zihin karıştırıcı eserler olmaktan maalesef kurtulamamışlardır. (Tahir, 2016h: 137).

Kemal Tahir Batılaşma hareketlerinin bilimsel açıdan ele alınmadığı, bu yüzden de tabu konularda olduğu gibi hiçbir prensibe bağlanamadığını bildirir. Bunda metotsuzluk, bir konuyu tamamıyla başka maksatlar için işlemek yanlışlığı kadar, bizzat konunun, bu kitaplarda ele alınan açıdan yaklaşılmaya katıyen uygun olmadığının etkisi de vardır.

2.9.18. Halk – Batılaşma – İdareci Kadro

Kemal Tahir, Türkleri ve Türkleşmiş Anadolu halklarını Osmanlı İmparatorluğunun kurucusu, yaşaticısı olarak görür. Osmanlı İmparatorluğunu ise çeşitli milletlerin Türkler tarafından kurulan devlete bağlanmasıyla oluşan Doğu'nun Batı karşısındaki koruyucusu tampon devleti olarak tanımlar. Kemal Tahir, toplumumuzda başlayan Batılılaşma hareketlerinin üstten geldiği. Anadolu halklarının tarihsel birikim gücünden gelen sezgi ile bu Batılılaşmayı şiddetle reddettiği kanaatindedir. Bu açıdan Kemal Tahir Türk milletinin kendini Batılılaşmaya kaptıran yöneticilere nasıl davranması gerektiğini şöyle açıklar:

“Türk milleti, kendilerini Batılaşmaya kaptırarak ölüme mahkûm eden, bunun için de artık karamsarlıktan kurtulamayacağa benzeyen idareci kadrolarını hızla uyarmalı, uyaramazsa silinip süpürerek kendisine geleceğe umutlu bakan idareciler bulmalıdır. Bugünkü durumda Türk halkı ilerici ve ileride idarecileri, bilinen zemin ve bilinmeyen bir sürü sebeplerle bunun çok gerisinde kalmış bulunmaktadır. Bunaltılarımızın nedeni, gerçeği burada aranmalıdır.” (Tahir, 2016i: 222).

2.9.19. Batı Uygarlığını Geçme

Kemal Tahir, Batılılığı dünyanın mazlum halklarını sömürme işi ile eş anlamda görmektedir. Yazara göre Batılaşma ne kadar süslenirse süslen sin sadece sömürüye girişmek anlamına gelir. Kemal Tahir Batı'nın burjuvaya dayanan kapitalist sisteminin çökmekte olduğu kanaatindedir. Osmanlı'nın son döneminde girdiği çöküntü benzeri psikolojinin an itibari ile Batı fikir dünyasında kendisini iyice hissettirdiği iddiasındadır. Batı'nın oluşturmuş olduğu gaddarca sömürü düzeni hakkını arayan toplumlarca alt üst edilmek üzeredir. Kemal Tahir, Batı burjuva kapitalist sistemini Asya tipi Üretim Tarzının aşağısında görmektedir. Asya Tipi Üretim Tarzı ile Sosyalist sistemi benzer görür. Batının sosyalist sisteme geçmek üzere olduğu kanaatindedir. Bu açıdan bakıldığında Doğuluların kapitalist sisteme geçiş denemelerini olumsuz bir atılım olarak değerlendirmektedir. Kemal Tahir Batı uygarlığına yetişme, Batı uygarlığına geçme düşüncelerini şu şekilde yorumlamaktadır:

“‘Batı uygarlığına yetişmek, Batı uygarlığını geçme.’ lafının açık anlamı: ‘Batı’dan, batılıdan daha kıyıcı sömürgeci olacağız’ demektir. Batılılar, hiç değil akıllanmış olanları, bu gün bu beladan kurtulmaya çabalıyor görünmektedirler. Batılı insan, sömürücü özelliğinden kurtulabilir mi kurtulamaz mı? Kurtulursa ortaya nasıl bir yaratık çıkar? Bunu şimdi kestiremiyorum. Batılı bu işi beceremez. Arkasından ağlayacak birkaç yufka yürekli içinde bir de Türk sulu gözünün bulunacağını hiç sanmıyorum.” (Tahir, 2016g: 16).

2.9.20. Batı'ya Romantik Yaklaşım

Kemal Tahir'e göre Batılaşma hareketimiz Batı'ya romantik bir bakış açısıyla yaklaşım gerçekleri göz ardı etmiştir. Batı'nın isteklerine alıkça teslim olan bu hareketimiz sözde aydınların idraksizliği nedeniyle bir kısım kurumlarımızı hayal dünyasına götürmüştür. Oluşan bu algı nedeniyle en çetin dönemelerde realist bir bakış açısıyla olaylara yaklaşmadığımız için hep sömürülen taraf olduk. Kemal Tahir romantizmin ne kadar toplumcu görünürse görünsün son hesaplaşmada toplumun ölüm kalım savaşı verdiği dönemlerde gerçekliğe karşı güdük, miskin, dağıtıcı ve uyuşturucu etki yaptığı kanaatindedir. Yazar Batı'ya romantik yaklaşımın toplumumuza verdiği zararı şöyle tespit eder:

“Koca bir imparatorluğu batırmış insanlar olarak Batılılaşmaya, (modern tekniğe) romantik olarak yanaştık, onu romantik açıdan istedik, aynı açıdan aldık, hürriyete romantik olarak yanaştık... İmparatorluğu kurtaracak araçlarda da Cumhuriyet'e, halkçılığa, hep aynı açıdan yanaştık, şimdi sosyalizme de aynı açıdan yaşıyoruz. Yeni emekleyen bir bebek rahatlığı ile...” (Tahir, 2016a: 204).

Kemal Tahir, toplumumuzun Batı'ya romantik yaklaşımdan kendini kurtaramadığı düşüncesindedir. Toplumumuzun olaylara romantik yaklaşması nedeni ile aldığı zararlardan hala ders almadığını, yeni durumlara karşı uykuda gezenlerin sarsak adımlarına benzer bir romantizmle yaklaştığı kanaatindedir. Toplumumuzun her alanda hala realizme yönelmemesini artık iyi niyetli görmediğini burada farklı fantezi ve miskinliğin söz konusu olduğunu bildirir.

2.9.21. Gerçeklik ve Batılaşma

Kemal Tahir'e göre 1839 Tanzimat fermanından beri Doğu uygarlık alanında olan toplumumuz Batı uygarlık alanına geçmek için çabalamaktadır. Bu geçiş çabalamaları alttan-temelden gelen birikimlerle değil üstten sürdürülmektedir. Batılaşma hareketleri ile beraber toplumumuzda 'çift gerçeklik' oluşmuştur. Kemal Tahir, Batı ile beraber gelen gerçekliğin görüntüdeki gerçeklik olduğunu toplumumuzun asıl gerçekliğinin şuuraltında olduğu kanaatindedir. Özgün gerçekliğimize ancak şuuraltı ile ulaşabileceğimizi bildirir. Kemal Tahir çift gerçekliğe sahip toplumumuzun sanatçılarının gerçekliğe ulaşmasının zor olduğunu gerçekliğe ancak şuuraltı ile ulaşılabilineceğini şu şekilde tespit etmiştir:

“Bir sanatçı için gerçeği sezmek, eser yazarken gerçek ölçülerini kaybettiğini sezmek, şuurdan önce şuuraltının işi olmalıdır. Ancak bizim gibi kısa bir tarih döneminde, hemen hemen dış baskılarla zorlanarak, bir yabancı kültür, bir yabancı gerçek ölçüsü almak zorluğu altına sokulan toplumlarda, kendi gerçeğimizi

yitirmemek, kendi gerçeklerimizden yararlanmak, şuuraltı gerçekçiliği ile mümkün olabilir. Ben buna beyin gerçeğinden daha şaşmaz, daha uyarıcı deri ve ruh gerçekçiliği diyorum. Konularını, insanlarını araştırmada böyle bir sezgi gücü elde edememiş Doğulu sanatçıların işleri gerçekten çok zordur.” (Tahir, 2016a:212).

Kemal Tahir mevcut aydınlarımızın çoğunun kendi gerçekliğimiz yerine Batı'nın gerçekliği peşinde debelenmekte olduğuna inanmaktadır. Yazara göre Batı'nın gerçekliği peşinde koşuran aydınlarımız bu durumun farkında değildir. Gerçeklik zaten değişken olduğu için zor tutulan, zor anlaşılın, anlaşılırken yeniden değişen bir şeydir. Gerçeklik algılanması bu kadar zor olan bir durumken işin içine bir de yabancı gerçekliğin girmesi Türk aydınının gerçekliğe ulaşmasını hemen hemen imkânsız hale getirmiştir. Kemal Tahir, Batılaştırmanın gerçekliğimize ulaşmamızı nasıl engellediğini şu şekilde açıklamaktadır:

“Batılaştırma, bilmediklerimizi almak anlamında işimize yaraması gerekirken bizim için bir de, bildiklerimizi bırakmak, yani unutmak gereği haline getirilmiştir. Böylece, iyi bilmemiz, kolay öğrenmemiz gerekli olan gerçeklerimizin yerine, zor sezmemiz ve zor öğrenmemiz olağan olan yabancı gerçekleri koyarak, gerçekçi olmak imkânımızı büsbütün zorlaştırıyoruz. (Tahir, 2016a:212).

2.9.22. Doğu-Batı Sanatı,

Kemal Tahir, Doğu sanatının insana ve insancılığa sıkı sıkıya bağlı olduğu kanaatindedir. Yazara göre Doğu sanatında insanın insana duyduğu kin, düşmanlık, kıyıcılık bile temelde insancılık ana kanun olduğu için tamamen insancıldır. Ancak Batı sanatında hümanizm bile ne kadar dil dökülürse dökülsün bütün acıma numaralarına rağmen insanın insana yamyamlığı söz konusudur. Batı sanatı ürkütücü ürpertici, eşkıyaca ve kesinlikle iticidir. Kemal Tahir Doğu-Batı sanatını şu şekilde karşılaştırır:

“Osmanlı sanatının insana, organikman bağlı, ondan ayrılmaz yanıyla Batı sanatının insanı parçalayan, onu hatta yazarına bile yabancılaştıran (...) haline getiren başkalığı buradadır ve bu açıdan, Doğulu sanat, Batılı sanattan bin kat üstündür, çünkü bütün dış görüntülerdeki aldatmacalarına rağmen bin kat daha insancıldır.” (Tahir, 2016a:265).

Kemal Tahir'e göre Batı sanatındaki bu insan düşmanlığı Doğulu insanın Batılı insandan korkmasına neden olmuş ondan haklı olarak öğrenmesine sebep olmuştur.

Kemal Tahir'e göre Cumhuriyetin kurulmasından sonra sosyalist çizgide sanat çalışmalarında bulunan sanatçılarımızın çoğunluğu Batı sosyalizminden aldıkları ters etkilerle insana sosyalizmin duygusuz, insan dışı bir aracı olarak bakmışlardır. Hâlbuki sosyalizme insanın bir aracı olarak bakılmalıydı. Kemal Tahir insanı sosyalizmin bir aracı olarak gören tekniğin sonucunda oluşan durumu şu şekilde açıklar: *“Bu sebeple, bu bakışlar, onları ister istemez insan dışı ve insana karşı despotluğa götürmüştür.*

Uygulamaya geçemedikleri için bunu zorla uygulayamamışlar ama hiç değil Anadolu insanı bunu tarihsel insan anlayışıyla kolayca sezmiştir.” (Tahir, 2016a: 265). Kemal Tahir, sosyalizmin Türk aydınlarınca yanlış benimsenip yanlış uygulandığı kanaatindedir. Tüm fikirlerin odağında insan olması gerektiği görüşündedir. İnsanı incelemeyen hiç bir fikrin kalıcı olmayacağı toplumlar tarafından kabul edilmeyeceği fikrindedir. Sosyalizmin ülkemizde özne şeklinde ele alınıp insanı onun bir aracı olarak ele alan tekniğin ülkemizde sökmediğini bildirir.

Kemal Tahir Batı düşüncesini bir sömürme düşüncesi olarak görür. Yazara göre Batı, sosyalizmi kendi kirli görüşü kapsamında kullanmak istemektedir. Kemal Tahir Batı sosyalizm düşüncesinin roman tipleri üzerindeki etkisini şu şekilde tespit eder:

“Batılı romanda tip, Batı insan düşüncesiyle yazarın bu düşünceyle çürütülmüş yazarlık fantezisinin berbat bir eseridir. Bu eser, sosyal gerçekçilikte, bir tipin hem müspet, hem menfi tarafını vermek ve tabii konu olarak alındığına göre müspet tarafını eserin sonunda yüceltmek zorunluluğuyla büsbütün aldatıcı, uydurma ve iğrenç bir hal almıştır.” (Tahir, 2016a:265).

Kemal Tahir’e göre Batı romanındaki yaşayan (ölümsüz tipler) aldatılmış Batı insanını anlattığı için canlı ve ömürlüdür. Aslında sadece insan sefaletini belirleyen anormal yaratıklardır.

2.9.23. Doğu-Batı Resmi

Kemal Tahir’e göre Doğu resmi insanı toplumsal özelliği ile ele alır. Batı resmi şahsidir. Kolektif-toplumsal olan Doğu resmi, insanı sosyal durumundan ayrı görmez. Sosyal yeri ile belirlediği insanların, sosyal farklılıklarını da saklamadan çizer. Doğu resminde padişah-vezir-uşak farklı yansıtılır. Padişah, padişah özellikleriyle beraber resmedilir. Uşak resmedilince uşak özellikleri ile beraber resmedilir. Uşaklar arasındaki farklılık, uşakların kendi içlerindeki çelişmeleri önemli değildir. Kemal Tahir, Doğu sanatının toplumsal-kolektif olması nedeniyle Batı’dan farklı olduğu kanaatindedir. Orijinal olan Doğu resminin Batı resmine benzememesini şu şekilde açıklar:

“İslam'da, resim sanatının Batı'dakine benzer biçimde var olmaması, dinsel yasaklardan değil, sosyal şartlardan, çadırda, resim galerisi bulunamadığından ve tabloların, bedevi yaşayışında savrulup taşınamamasından ileri gelse gerektir. Bu bir sebep değil sonuçtur. Çünkü sanat eserinin yaratılması yasaklarla önlenemez. Ve önemli olan sanatın biçimi değil, kendisidir. Büyük kompozisyonlar halinde, altın çerçeveli yağlıboya tablolar sanattır da, parşömenlere çizilecek ya da taşlara oyulacak desenler sanat değil midir?” (Tahir, 2016a:267).

Kemal Tahir Batı'nın, Doğu resmini gerçekten özgün olması nedeni ile özgün olarak görmediğini bildirir.

Kemal Tahir'e göre Türkler, Orta Asya'dan Anadolu'ya gelmeleri ile beraber yaşayış şekilleri itibari ile yanlarında resim vb. sanat objeleri getirmemişlerdir. Ancak Türklerin ruhlarındaki sanatçı gücü ve yaratıcılık dehası onların Anadolu'da özgün bir resim sanatı kurmalarına vesile olmuştur. Türk resmini-minyatürünü Türk'ün sanatçı gücü ve yaratıcılık dehası olarak görür. Kemal Tahir Türk sanatının orijinal olduğunu şu şekilde vurgular:

“Mimar Sinan'ın Ermeni veya Bulgar olması, Osmanlı sanatının orijinal olmadığını değil, dünya çapında ender orijinal sanatlardan biri olduğunu ispatlar. Osmanlı, sanatı öyle kesin kanunlara bağlamıştır ki burada, sanatçının dini ve milliyeti bile söz konusu olamamaktadır.” (Tahir, 2016a:267).

Kemal Tahir Batılı aydınlarca ‘çoban ve savaşçı olan Osmanlıların ne sanatı ne de sanatçıları vardır’ şeklindeki tespitlerinin nedenini ruhlarındaki sömürme-hırsızlık-yağma arzusunun bağlar. Yazara göre Batı yağmalayamadığı-sömüremediği toplumların sanatını değersizleştirmeye çalışır. Kemal Tahir Osmanlı sanatını küçük gören değersizleştirmeye çalışan Fransız Kültür Bakanı Andre Malraux için şu tespiti yapar:

“Çin Hindi'nde eski eser aşırma için planlar düzüm uygulamıştır. Bunun bir banka soymaktan hiç farkı yoktur ama foyaları meydana çıkmış bir banka soyguncusu gangsterin Fransa'ya kültür bakanı olduğu şimdiye kadar görülmedi. Fransa düştüğü çukurdan kurtulamazsa, elbet bunu da göreceğiz.” (Tahir, 2016a:267).

2.9.24. Batı'nın İslam Sanatına Bakışı

Kemal Tahir, dini bir sanatın doğup büyümesi şaheserler yaratabilmesi için sadece dini inançların yeterli olamayacağını savunur. Dini inançlarla beraber sanat eserini anlayacak, bundan zevk alacak kadar sanat kültürü olan bir cemaatin varlığını da gerekli görür. Yazara göre bir Hıristiyan bir Meryem heykeline veya resmine önce heykel ve resim diye bakacak, sonra Meryem'i düşünecektir ki bir Hıristiyan sanatından bahsetmek mümkün olsun. İslam sanatı doğrudan doğruya insanı izah etmiyorsa da elbette insan münasebetlerini açıklıyor. Kemal Tahir Batı'nın İslam sanatına bakışını şu şekilde açıklar:

“İslam sanatı Avrupalılarca abstr ve fantastik sayılıyor. Camilere, Bin Bir Gece Masalları'na, halılara ve Arabesk okuyanlara bakarak bu inanca gelmişler. Avrupalıların İslam sanatına topyekûn dekoratif sanat demeleri bu sanatın tarihini

ve geçirdiği hiyerarşik safhaları izah etmek istediklerini bilmemelerinden ileri geliyor. ” (Tahir, 2016b: 76).

2.10. KEMAL TAHİR’İN DİLE BAKIŞI

kendi dilini ana dilini

doğru olarak kullanmak

vatanseverliklerin

en yücelerindedir

Kemal Tahir

2.10.1. Dil Nedir?

Kemal Tahir dile sadece sanatın en önemli aracı olarak değil, aynı zamanda topluma bir dünya görüşü kazandıran ve bu dünya görüşünü toplumun tüm katmanlarına yayan çok önemli bir araç gözüyle bakmıştır. Yazar dil ile ilgilenen herkesin öncelikle kendi dil tanımını yapması gerektiğini bildirir. Kendi dil tanımını şu şekilde yapar:

“Dil insanın neslinin bütün varlığı ile beraber gider. Suni değildir. İnsan dilde içinde yaşadığı zamanın duygusuna daha bağlı olduğu halde, uzak geçmişi de açık ve canlı olarak duyar ve sezer. Çünkü dil daha önceki nesillerin duygularından geçmiştir ve onların solukları dilde saklıdır. Bu nesiller duygularımızın ifadesi olan anadilin aynı seslerinde bizimle akrabadırlar.” (Tahir, 2016c: 76).

Kemal Tahir dilin en genel özelliğinin değişim olduğunu bildirir. Değişmeyen dil, ölmüş suni bir şekilde hayatta tutunmaya çalışmaktadır. Yazar burada Latinceyi örnek olarak göstermektedir. Yazara göre yaşayan dillerin karakteri sürekli değişimdir.

Kemal Tahir dili sosyal bir hadise olarak görür. Yazara göre dil düşünce ile kol kola, iç içe ilerleyen bir semboller sistemidir. Dil bir eser değil bir faaliyettir. Dil, tarih içinde nesillerin müşterek emeği ile işlenir, gelişir. Yani dil, bir sınıfın bir zümrenin tekelinde değildir. Dil sınıflardan ve zümrelerden kelime, terkip, ağız ve tabir alır. Dil canlıdır. Canlı olduğu için sadece pasif bir alıcı değildir. Kendisini etkileyen faktörleri de zamanla değiştirir. Bu bağlamda dil, devamlı bir yaratmadır.

Kemal Tahir dili düşünme ve duyma tarzının bir kavrayış şekli ve belli bir hedefe çevrilmiş bir düşünce kabiliyeti olarak görür. Yazara göre dil olmazsa düşünce gerçekleşemez. Bu bağlamda dil insan tabiatına has bir olgudur. Dil insana hazır olarak verilen bir fenomen değildir. Tarihi ve sosyal realiteleri olan dil, tarih içinde ve sosyal hayatta fikrin en yakın realitesi olarak görevini yapar. Kemal Tahir dilin fertler arasında

bir anlaşma aracı olduğunu şu şekilde açıklar: “Bir milletin dili geniş halk kitlelerine, yerli-yabancı ekonomik ve sosyal münasebetleri, fert ve cemiyet meselelerini, fikir, sanat, edebiyat ve bilim sahalarında olup bitenleri anlatır. Fertler ve zümreler arasındaki anlaşmayı kolaylaştırır.” (Tahir, 2016c: 162).

2.10.2. Dilde İlerilik

Kemal Tahir, bir dilin durup dururken ya da masa başında geliştirilemeyeceği kanaatindedir. Dilin ileri bir merhaleye varabilmesi için toplumda yeni ve özgün fikirlerin, meselelerin toplumun tamamını etkisi altına alması gerektiği görüşündedir. Yazar dilde ileriliği şu şekilde tanımlar:

“Bir dilin ileri olabilmesi ve ileriliği ifade edebilmesi için o milletin sosyal hayatında her çeşit ileriliğin dünya ileriliği vasatisine erişmiş, hiç değil yaklaşmış, hiç değil bu hedefe gayret ve samimiyetle yönelmiş olması da şarttır. Yoksa bütün çabalamalar bir avuç hayaldir. Entelektüelin bir argo meydana getirmesinden ileri geçemez. Dilde ileriliği ve etraflı ve derin ifade kudretini sadece bir avuç entelektüelin akademik ve mücerret gayreti meydana getiremez. Sosyal ve ekonomik hayatın bütün sahalarında yeniliğin başlamış olması da şarttır.” (Tahir, 2016c:20).

Kemal Tahir dili ilerlemenin en önemli aracı olarak görür. Ölmüş dillerle bir ilerleme kaydedilemeyeceği görüşündedir. Bu bağlamda Kemal Tahir, onuncu yüzyıla kadar tüm Avrupa’da bilim ve ilim dilinin Latince olmasının Avrupa Orta Çağ Skolastik düşüncenin ana nedeni olarak görür. Bu durumun millet çoğunluğunu düşünmekten, hareketten, ahlaki kayıtlara bağlanmaktan, vatani sevmekten yani ilerleme şartlarından mahrum bıraktığı kanaatindedir. Kemal Tahir’e göre ana dili, bilim dili ile aynı olmayan toplumlar cahilliğin karanlık dehlizlerinde kaybolmaya mahkûmdur.

2.10.3. Ölmüş Bir Dili Bilim Dili Yapmak

Kemal Tahir bir dilin ancak halk arasında kullanılma koşuluyla yaşayabileceği kanaatindedir. Dilin devletler ve kişiler tarafından yasaklanamayacağını veya çok hızlı bir şekilde geliştirilemeyeceği görüşündedir. Yazara göre dil kendi yatağında akan bir nehir gibidir. Kendi kanunları vardır. Dışarıdan müdahaleyi kabul etmez. Bu bağlamda Kemal Tahir ölmüş olan Latincenin okullarda okutulma talebini şu şekilde eleştirir: “Bir memlekette ölmüş bir dil, ilim dili haline getirilmek istenirse o memleket cehalet karanlığının en derinlerine yuvarlanmış demektir. Çünkü milli duygu ve tefekkür harekette değildir.” (Tahir, 2016c:29).

2.10.4. Dilde Kelime ve Amaç

Kemal Tahir büyük dillerin karakteri gereği bir kelimenin pek çok anlamda kullanılabileceğini bildirir. Kelimenin hangi cümlede hangi anlamda kullanıldığını cümle veya paragrafın tamamındaki anlamın değerlendirilmesiyle mümkün görmektedir. Tek anlamlı kelimelerin çok olduğu dillerin genellikle ölü dil ya da ölü dile yakın bir karakter taşıdığını belirtir. Bu bağlamda Türkçe'nin bu konuda şanslı ve güçlü bir dil olduğu tespitini yapar.

Kemal Tahir'e göre dilin tek amacının bilgi üretmek, ürettiği bilgi ile sanat yapmak değildir. Kemal Tahir dilin birinci görevinin haber vermek olduğunu şu şekilde açıklar:

“İnsan, yalnız bilgiyi, gerçeği ve bunların meydana çıkarılmaları amacını göz önünde tutarsa, dil noksan bir alet gibi görünür. Fakat dil sadece ilim yapmak için mevcut değildir. O, ilk önce, haber vermek gibi pratik ihtiyaçlardan doğmuştur. Bugün bir de en başta pratik ihtiyaçlara hizmet eder. Ancak ondan sonra daha ince, daha yüksek gayelere varmaya yarar. Lakin bunlar yalnız ilmi hikâyeler değildir. Aynı zamanda bunların içine sanatkârca olanlarda girer. Şiir ve söyleme sanatı kelimelerden, ayrı ayrı manalara gelmelerini, iyice sınırlamış olmalarını(!) ister.” (Tahir, 2016c:36).

2.10.5. Sesle Harf Arasında Hiçbir İçten Bağ Yoktur

Kemal Tahir'e göre eşya ile kelimeler arasında doğal bir bağ yoktur. Eğer eşya ile kelimeler arasında bir bağ olsaydı dilde her şeyin aynı sesle ifade edilmesi lazım gelirdi. Bir kelime hiç bir zaman nesnenin tam karşılığı olmayıp bizim o nesne hakkındaki tasavvurumuzun ifadesidir. Dil öznelliği, bir sembol vasıtasıyla nesnelliği ifade eder ve aslen hakikati değil, hakikat hakkındaki tasavvuru beyan eder. Kemal Tahir sesle harf arasında bağ olmadığı tespitini şu şekilde yapar: *“Eğer bağ olsaydı, Mors telgraf harfleri ile başka başka dillerle yazamazdık. Mesela Hacı Kalfa da Arap harfleriyle Almanca yazmıştır.”* (Tahir, 2016c:40).

2.10.6. Hece

Hece bir solukta çıkarılan ses veya ses birliği olarak tanımlanır. Kemal Tahir heceyi fonetik birlik olarak görür. Kemal Tahir hecenin tanımını şu şekilde yapar: *“Cümle, ifade birliği; kelime, dile ait birlik; hece ise fonetik birliktir diyebiliriz. Hece aynı nefes baskısı altında... Konuşma da kendini başlatan bir açılma hareketi ve sonuna erdiren bir kapanma hareketi ile bu arada geçen bir durumun topudur.”* (Tahir, 2016c:41).

2.10.7. Lügat

Lügat sözcüğü; kelime, sözlük olarak tanımlanır. Kemal Tahir her kelimenin iki manası olduğunu, birisinin cümle içinde, ötekinin cümle dışında tek başına olduğu andaki manası olduğunu belirtir. Kemal Tahir, kelimenin asıl anlamının cümle içinde diğer kelimelerle birlikte aldıkları manayı dikkate aldığını şu şekilde açıklar: “*Kelimelerin asıl manaları cümle içinde diğer kelimelerle beraberken aldıkları manadır.*” (Tahir, 2016c:41). Kemal Tahir’e göre kelimenin cümle dışındaki anlamı teksif edilmiştir. Lügatlerde teksif edilen kelimeler cümle içinde kullanıldığı yere göre anlam kazanır. Bu açıdan lügatlerdeki kelimeler kalıplaşmıştır. Lügatler dilin kelime hazineleridir ancak kelimeleri tecrit ederek anlamlandırır. Lügatin amacı herhangi bir dilin kelime hazinesini tanıtmaktan ibarettir.

2.10.8. Gramer

Kemal Tahir’e göre dil durmadan değişen bir fenomendir. Dildeki değişimler bazen sıçrayıcı bazen kendi yatağında akan bir nehir gibi ilerleyici bir formatta oluşur. Gramer; tarihin derinliklerinde dile mal olmuş, dil birliği tarafından benimsenmiş her türlü dil şekilleridir. Dil gramer kurallarına ayak uydurmaz. Gramer kuralları dile ayak uydurur. Dil değişken olduğu için gramer kuralları zamanla değişebilir. Gramer kuralları kesin, genel geçer olmaz. İstisnalar her zaman vardır. Kemal Tahir grameri şu şekilde tanımlar:

“Gramer bir dilde muayyen bir zaman içindeki kuralların topudur. Bundan anlaşılacağı üzere gramer, niçin ile değil nasılla uğraşır. Bu sebeple gramer, daima değişen, gelişen dile tabi olmaya mecburdur, dil gramer kaidelerine değil. Çünkü yüzyıllar boyunca yeni şekiller meydana çıkar, bunun neticesi olarak lengüistik olayların toplanılması ve tetkik edilmesi sonunda yeni kurallar -kaideler- koymak mecburiyeti de hâsıl olur.” (Tahir, 2016c:42).

Kemal Tahir’e göre konuşma esnasında gramere aykırı bir sürü sözler kullanılabilir. Atasözleri, vecizeler gibi. Söylenenin daha çarpıcı olması için bazen dilin gramer kuralları dışına bilerek çıkılır. Örneğin söylevler, şiirler gibi. Özellikle şiirlerde sentaks kuralları farklı şekillerde kullanılabilir. Burada amaç dilin vurucu, etkileyici kuvvetini artırmaktır. Yazı dilinde istisnalar hariç gramer kuralları işler.

2.10.9. Kelime Uydurma Meselesi

Kemal Tahir’e göre dil kanunları gereği insanoğlu bir fikri, bir dünya görüşünü, edebiyat ve sanat eserini, bir ilim ve teknik formülünü bugün kullandığımız ortalama entelektüel ana dilden bağımsız olarak düşünemez. Düşünemediği için de yaratamaz.

Düşünüp yaratamadığı bir şeyi elbette yazı haline getiremez. Hatta böyle bir zarureti his bile edemez. Kemal Tahir ortalama entelektüel dilimizin her türlü fikri kolayca açıklayıp aydınlattığı kanaatindedir. Toplumumuzda şimdilik çok büyük fikri atılımlar olmadığı için kelime uydurmanın, dilde devrim yapmanın gereksiz olduğunu savunur. Eğer zamanla toplumumuzda çok büyük fikri atılımlar gerçekleşirse dilimiz o zaman bu fikri atılımları açıklayacak yeni terkipler bulacaktır. Kemal Tahir kelime uyduran aydınlara bir kısım aydınların ‘bırakın uydursunlar tutarsa dilimiz kazanır’ şeklindeki söylemleri dilimizi kaosa götürdüğü kanaatindedir. Bir sabah kalkıp tüm aydın geçinenler kelime uydurma modasına uyarsa durumun nasıl olacağını Kemal Tahir şu şekilde açıklamaktadır: “*Bir an bu uydurma yahut köklerden üretip teklif etme işine bir sabah bütün yazarların giriştiğini herkesin keyfince uydurup teklife başladığını hayal edelim. Türkçe o sabah, birdenbire ne hale gelir?*” (Tahir, 2016c: 48).

Kemal Tahir kelime üretme meselesine soğuk bakmaktadır. Kelimelerin ve dilin oluşumunun çok farklı tecrübelerle tarihte bilinmeyen olay ve durumlarla ilintisi olduğunu düşünmektedir. Masa başında oturup kelime üretmenin dile pek bir fayda sağlamayacağı gibi halk tarafından da itibar görmeyeceği kanaatindedir. Kelime uydurmanın dilin olağan akışına bırakılması gerektiğini savunur. Kemal Tahir’e göre canlı bir dil; istediği kelimeyi üretir, kelimeyi dilden atar, kelimenin anlamını değiştirir, kelimenin anlamını daraltır veya istediği kelimenin anlamını da genişletir. Kelime üretmenin sıkıntılarında birisi de o an hâkim olan siyasi görüşün dili zedeleyebilmesidir. Kemal Tahir topluma hâkim olan görüşün yeni üretilen kelimelerin nasıl etkileyeceğini şöyle örneklemektedir:

“Mesela: Müstemleke, sömürge kelimelerini gözden geçirelim. Arapçada müstemleke, istimlâk edilen, bir çeşit cebren tasarruf değiştiren manasına geliyor. Biz bunu sömürmek fiilinden ürettik. Sömürmek, soymak, kanını emmek, silip süpürmek, talan ve yağma etmek manasına geliyor. Hâlbuki bütün sömürgeci milletlerin dilinde bu kelimenin bir tek karşılığı vardır: Colonie. Bu kelime Latince’nin ‘colon’undan alınmıştır. Manası: İşlenmeye açılmamış toprakları yeniden işleyen, faydalı kılan, memleketine faydalı hamleler yapan, yani ‘piyoniyeye’dir. Biz de, son dil sadeleştirme cereyanına müstemlekeci, yani sömürgeci bir millet olarak girmiş olsaydık, elbette ‘colonie’ kelimesine, soyup soğana çeviren, kanını emen manasını vermeyecektik. O zaman herhalde bu kelimenin karşılığı, adalet ve medeniyet götüren, ışık tutan, aydınlatan, ihya ve bahtiyar eden manalarını karşılamış fiillerimizden üretilirdi. Müstemlekecilığe karşı olduğumuz bir devrin üretmesi olduğundan bugünkü şekli yakıştırmışız” (Tahir, 2016c: 112).

Kemal Tahir, kelime üretiminin bazı fertlerin veya zümrelerin keyiflerine, müzik zevklerine, kültür seviyelerine bağlı olmaması gerektiği görüşündedir. Yazara göre

kelime üretme bazı zümrelerin keyiflerine bırakılırsa üretilecek kelimeler bu sosyal muhite hâkim olan fikir ve görüşün lisana aksetmesinden başka bir şey olamaz. Gerek mana, gerekse kullanım yeri, hatta lehçesi bakımından değişmeye mahkûmdur.

Kemal Tahir dilde esaslı bir hazırlık yapmadan kelime üretilebileceğini düşünen aydınların dili hafife aldığı görüşündedir. Daha doğrusu bu sahadaki bilgisizliklerini meydana çıkardığını bildirir. Dilimizde son zamanlarda moda olan kelime uydurma meselesinin dil bilgisi zayıf aydınlar tarafından alıp yürüdüğünü görmek dilimiz açısından hayırlı bir iş olarak görmemektedir. Yazara göre bir dili zenginleştirmek, daha kolay, daha kuvvetli bir anlaşma aleti haline getirmekle, o dili içinden çıkılmaz bir anarşiye atmak arasında fark vardır. Anarşinin hiçbir çeşidi, şimdiye kadar hiçbir işi kolaylaştırmamıştır. Kemal Tahir ‘dildevrimi’, ‘kelime uydurmayı’ ve ‘devrik cümle kullanma’ çalışmalarını dilde anarşi olarak görür.

2.10.10. Dil Devrimi

Harf devrimi mümkün ancak dil devrimi mümkün değildir. Kemal Tahir dilin devlet zoruyla değiştirilemeyeceği görüşündedir. Romalıların yüzyıllar boyunca Avrupa’da hâkim olmasına rağmen hiçbir Avrupa dilini değiştiremediğini hatırlatır. Dilin kendi kanunları olduğunu bildirir. Yazara göre dil kanunları, zor kabul etmez. Dil kanunları, masabaşı projeler ile dilin değiştirilmesini olanaklı kılmaz. Dile ait şekiller kullanıldıkça eskirler. Yerlerine yenileri geçer. Dilde değişim esastır, devrim olanaksızdır. Kemal Tahir dil devrimi tabirini ortaya atanların niyetinden şüphelidir. Bu şüphesini şu şekilde açıklar:

“Lisan, zaten her memlekette her an değişen ve o lisani konuşan son fert ölünceye kadar tabii değişme ve genişlemesine devam eden bir alet olduğu için onu ayrıca devlet ve ordu kuvveti ile yani kırbaçla değiştirmeye çalışmanın altında mutlaka bir itoğlütlik bulunur. Bu itoğlütliğin birincisini yukarıya yazdık. İkincisi de aşağı yukarı onu hazırlayacak safhadır. Lisanımızdan yabancı kelimeleri atıp milli lisani özleştirmek, parolası ile başlar. Bu, bir milleti öteki milletlerden son boğumuna kadar tecrit etmek, milletlerin birbirleriyle anlaşmalarına mani olmak - harbin ilk şartları bunlardır- hatta bizzat o millet fertleri -nesilleri arasında- acayip kelimelerden duvarlar örmek demektir.” (Tahir, 2016c:56).

Kemal Tahir umumi konuşma ve yazı dilinde inkılâbı mümkün görmemektedir. Yazara göre milyonların kullandığı kelimeler ve deyişler atılıp yerine yeni kelimeler kullanılamaz. Böyle bir teşebbüs ancak küçük bir zümrede argo bir dil oluşmasına neden

olur. Halk gene eski dilini kullanır. Halk için roman, hikâye, şiir, piyes yazarlar da halkın anladığı dilde yazmak zorundadır.

2.10.11. Devrik Cümle Meselesi

Kemal Tahir dilimizde Nurullah Ataç'ın çokça kullandığı devrik cümle yapısını doğru bulmamaktadır. Türk dili çok büyük oranda Acem ve Arap dilinin kelimeleri ile dolmuşsa da bir dilin temel iskeletinin o dilin sentaksı olduğunu düşünür. Osmanlıcanın kelimeleri yabancı olsa da ruhu (sentaksı) öz be öz Türkçedir. Bu bağlamda Kemal Tahir, milli dilimizin cümle dizilişi ile oynanmasını çok tehlikeli bulmaktadır. Yazara göre dünya görüşü, devlet sistemi, inançları ve duygularıyla Doğu'ya bağlanan Osmanlı'nın resmi dili her ne kadar Arap ve Acem kelimeleriyle dolmuşsa bile Anadolu Türklüğüne dayanan Osmanlı'nın dilindeki cümle yapısı bozulmadığı için Türkçe varlığını hâkim dil olarak devam ettirmiştir. Batılaşma hareketleri ile beraber aynı şekilde Batı'ya yönelen Osmanlı; Fransızcadan, İngilizceden, Almancadan dilimize çok sayıda kelime geçmesine neden olmuştur. Bu devirde de dilimizin cümle kuruluşuna dokunulmadığı için kelimelerin çoğunluğu Türkçe olmamasına rağmen Türk dili hâkim sıfatını devam ettirmiştir. Bu konudaki görüşlerini şöyle açıklamaktadır:

“Son zamanlarda devrik cümle akımının sökmemesi, dilin temel kuralı, yani hiç değişmeyecek denilebilen cümle yapısı özelliğinden ibaret olan ana dayanağına karşı çıkmasındandır. Yaşayacak bir dil ancak cümle kuruluşunun ana özelliğini koruyarak yaşayabilir. Bu ana özelliği yitirmedikçe, Osmanlıca da olduğu gibi %95 yabancı kelimelerin saldırısına ve baskısına uğrasa bile milli dil olmaktan çıkmaz.” (Tahir, 2016c: 63).

Yeni kurulan Cumhuriyet ile birlikte her şeyi değiştirmek moda olmuştu. Yeni yaşayış, yeni düşünüş, öz Türkçeye dönüş, sadeleşme çabaları... Sabahattin Eyüboğlu, Atalay Yörükoğlu, Muzaffer Şerif, Nurullah Ataç gibi bir kısım yeni Cumhuriyet münevverleri konuşma dili rahatlığının aynı şekilde yazı dili haline gelmesini savunmuşlardır. Kemal Tahir yazı dili ile konuşma dilinin hiçbir zaman birleşmeyeceğini, yazılarında devrik cümleyi kullanan entelektüellerin gerçeklikten uzak olduklarını, dilde laubaliliğe yaklaştıklarını düşünür. Yazara göre dilde cümle kuruluşunu değiştirmek dile kastetmekle eşdeğerdir.

Kemal Tahir Türkçe'nin esası olarak kabul ettiği cümlenin düzyazıda yeknesaklık yapıyor, can sıkıyor iddiasıyla tepetaklak yapıp değiştirmenin moda olmasını bu modaya uyanların konuşma dilini örnek göstererek doğru yolda olduklarını iddia etmelerini

tehlikeli bir yöntem olduğunu savunmaktadır. Millet olmanın temel dayanaklarından biri ve birincisi olarak dili görmektedir. Yazara göre milli dil ise cümle kuruluşundaki hususiyetlere dayanır. Bir milletin diline yüzdelik oranı ne olursa olsun yabancı bir dilden kelimelerin girmesi o millet dilinde, eğer cümle kuruluşundaki hususiyet zedelenmemişse pek büyük bir zarar veremez. Dünyada birçok milli dil çeşitli dış baskılar altında % 60'tan % 70'e kadar yabancı kelimelerin istilasına uğramıştır. Mesela Osmanlı Türkçesi ve Osmanlı idaresindeki Bulgarca... Kemal Tahir Bulgarca ve Osmanlıcanın kelime istilasına uğramasına rağmen yaşamını sürdürmesini şu şekilde açıklar:

“Gerek Türkçe ve gerekse Bulgarca bu istilalara ancak cümle kuruluşundaki milli hususiyeti muhafaza etmekle karşı durabilmişlerdir. Bugün elimizde normal tekâmülüyle sadeleşen ve fikirlerimizi gittikçe daha iyi ifade eden bir Türkçe mevcut, bunu ancak ve ancak cümle kuruluşumuzu her ne pahasına olursa olsun muhafaza etmesine borçluyuz.” (Tahir, 2016c: 100).

2.10.12. Geleceğin Yazı Dili

Kemal Tahir Türkçeyi sadeleştirmek için uzun yıllardır çabalayan aydınlarımızın başarıya ulaşamamasının nedenini Batı düşünce sistemi içinde uydurma bir dil yaratma amaçlarından kaynaklandığını savunur. Osmanlı'da Arapçadan ve Acemceden kelime devşirilmesini, Türkçe dışı dünyalara yönelim olmasını, dilimiz için uygun görmez. Aynı şekilde Batılaştırma hareketleri ile Batı dillerine de yönelip Türkçe'nin hususiyetleri dışında arayışlara girmeyi de dilimiz için uygun yol olmadığı kanaatindedir. Kemal Tahir, Tevfik Fikret'in ve Servet-i Fünun edebiyatının Batı düşüncesine yaklaşmak için Batı dillerinden yeni terkipler ve kelimeler ithal etmeye çabalamasını dilimiz için tehlikeli bulur. Aynı şekilde Nurullah Ataç'ın da 'dilde devrim yapma', 'yeni kelimeler uydurma', 'devrik cümle kullanma' hareketleri Türkçe'nin ruhuna uygun bulmaz. Bu hareketlerin Tevfik Fikret tarzında gelişen yanlış Batılılaştırma olarak tanımlar. Kemal Tahir geleceğin yazı dilinin nasıl olması gerektiğini şu şekilde açıklar:

“Geleceğin entelektüel -yazı dili- bütün Anadolu'nun taranması ile ortaya çıkacak malzemenin de yardımıyla Orta Anadolu Türkçesinden çıkacaktır. Bu ana kaynağı gitmekte ne kadar gecikilirse, dildeki boşuna çabalamalar, o kadar daha sürecektir, anlaşma arasındaki anarşi bilhassa edebiyatımıza bilim hayatımızda kötü etkilerini sürdürecektir.” (Tahir, 2016c:63).

2.10.13. Dil, Şuurun Aracısız Görüntüsüdür

Kemal Tahir dilin hızlı bir şekilde değişebilme şartını toplumda yeni bir dünya görüşünün oluşmasıyla mümkün görmektedir. Dili şuurun aracısız görüntüsü olarak

tanımlar. Bu bağlamda yazara göre halkımızın şuurunda, fikir hayatında elle tutulur somut bir gelişme olmadığına göre dilde somut bir değişim olmaz. Toplumumuzun eski dünya görüşü ile yabancı toplumlardan alınan dünya görüşü aynen kullanıldığı şu sıralarda dil yeniliğe doğru gitmez. Gerek toplumumuzun eski dünya görüşünü yeni şartlara göre değiştirmek, ilerletip derinleştirmek, gerek yabancı toplumların dünya görüşlerini milli isteklere göre değiştirmek dilde ilerlemeye vesile olabilir. Kaldı ki toplumların şuurunda gerçekleşen ilerlemelerin dile yansımaları daha sonraki aşamalarda düşünülen bir durumdur. Toplumda ani bir şekilde gelişen fikir hareketlerini dilde karşılamak için toplumlar ellerine geçen ilk anlatı unsurları ile geçirirler. Örneğin Batı ülkelerinde büyük dil ansiklopedilerinin henüz tamamlanmaması bunun açık göstergesidir. Kemal Tahir Türkçe'nin özleşme ve değişebilme yolunu şu şekilde açıklar:

“Gene bir açıdan bakıldığı takdirde halkların yaşama şartlarını iyileştirmeden, onların önce teknik bilgilerini artırmadan, sonra da dünya görüşlerini genişletmeden Türkçe'nin -hele şimdiye kadar gidilmiş yollardan- özleştirilmesi söz konusu olamaz. Türk halkları istenen bu iki başlı gelişmeyi gösterdikleri zamansa özleştirmenin kendisine nasıl bir kanun getireceği şimdiden kestirilemez. Türk insanı, içinde yaşadığı şartların etkisiyle ana dilini kullanır. Dil şuurun aracısız görüntüsüdür. Şuurun ne kadar korkunç bir hızla çalıştığına en büyük ispatı da gene dildir.” (Tahir, 2016c:64).

2.10.14. Dilde Sadeleşme

Fertler ve toplumlar dil aracını kullanma noktasında en kolayı tercih ederler. Kemal Tahir'e göre fertler ve toplumlar duygu düşünce ve hayallerini şuurundaki en derin fikirleri en güzel açıklayan kelimeleri ve cümleleri kullanmaya meyillidirler. Aynı şekilde ne kadar zorlarsa zorlasın toplumlar ifade yeteneğini azaltan kelime, kelime grupları ve cümleleri dillerine almazlar, kullanmazlar. Yazar dilde sadeleşme çabalarının toplumun ihtiyaç duyması halinde gerçekleşebilecek bir olgu olarak görmektedir. Ülkemizdeki dilde sadeleşme taraftarlarını şu şekilde tarif eder:

“Sadeleştirmecilerimizden Batılaşmacılar, Batı kapitalist burjuva dünya görüşünü bize getirip toplumumuzun tarihsel gelişimi içinde ona, yeni ve ileriye dönük, halka dönük, halkın gündelik işine dönük bir öz vermek çabalamasıyla anlaşma zorluğuna düştükleri için sadeleşmeye zor altında başvurmadıkları gibi, Batı'dan, Batı sosyalizmi görüşünü bize getirip onu, toplumumuzun tarihsel gelişimi yasalarına uydurmaya çalışırken, eski dili yetersiz bularak yeni bir dil -yeni anlaşma araçları- bulmak zorunluluğunu duyarak bu işe sarılmışlardır. Temelden değiştirmeye çalışmadığımız hiçbir işte, anlaşma aracı olan dili hiçbir şey zorlamaz. Hiç değil, toplumu rahatsız edecek kadar zorlamaz.” (Tahir, 2016c:66).

Kemal Tahir bizdeki sadeleşmecilerin çoğunun halkçı olmadığı kanaatindedir. Kendisini halkçı hatta sosyalist olarak tanımlayan sadeleşmeci aydınlarımızın aslında halkçı olmadığını onların bu zanlarının evhamdan ibaret olduğunu belirtir. Dilimizin uzun yıllardır sadeleşmemesini, dildeki kargaşanın bir türlü bitmemesini kendisini halkçı olarak tanıtan sadeleşmeci aydınlarımızın halkçılığı bilmemesine bağlar. Kemal Tahir ülkemizdeki sadeleştirmeçilerin hemen hepsinin yenedünya görüşlerinden yoksun, ne olduğunu kendilerinin de bilmedikleri ilericiğin uydurma kelimelerle eski fikirleri ve tekerlemeleri tekrarlamak olduğunu zanneden aydın grubu olarak görmektedir.

Kemal Tahir'e göre dilin sadeleştirilmesinde önemli olanın; dilin hangi açıdan hangi dünya görüşüyle sadeleştirilmek istendiği, bu sadeleştirmenin halka yönelmişliği ve anlaşmayı var olan zorluklardan kolayca kurtarıp kurtaramadığıdır. Kemal Tahir dilde sadeleşmenin; o dili konuşan insanların, zümrelerin ve geniş tabakaların belirli meselelerde, kavramlarda ve bunların ifade ettiği ekonomik, sosyal ve kültürel manada daha kolay anlaşmalarına olanak verecek şekilde geliştirilmesi gerektiği kanaatindedir. Kemal Tahir dilin nasıl sadeleşmesi gerektiğini şu şekilde açıklar:

“Bir kere dilin sadeleştirilmesi düşünülürken dildeki yabancı kelimeleri atmakla işe başlamayı, bunu adeta bir asabiyet haline getirmeyi doğru bulmuyoruz. Hangi kelimelerin ana dil köklerinden üretileceği, hangi kelimelerin başka dillerden aktarılacağı meselesi de hemen karara bağlanabilecek, birkaç sorumsuz kişi tarafından başarılıverecek işlerden değildir.” (Tahir, 2016c: 188).

Kemal Tahir dilde sadeleşme çabaları kapsamında ana dilimizin dil köklerine özellikle bunların asırlardır kullanılmayan ölü kelimelere terkiplere gidilmesini dilde irtica olarak tanımlar. Böyle bir sadeleşme girişiminin toplumumuzun biricik anlaşma vasıtası olan dilimizin ileri medeniyet, teknik ve kültür dünyasından büsbütün ayrılmasına, uzaklaşmasına ve dünya ile ilgisinin tamamıyla kesilmesine neden olabileceğini bildirir.

Kemal Tahir lisanda yadırganan sözcükler kullanmamız, Osmanlıca ile düşünmemizden kaynaklandığı kanaatindedir. Yazara göre Osmanlıca düşünüp Türkçeye çevirdiğimiz için henüz yadırganan sözcükleri kullanmakta direniyoruz. Yoksa aslında Türkçe düşünsek hiç kimsenin yadırgamayacağı Türkçe sözcükleri bulurduk. Hiç değilse okurlara yeni bir lisan uyduruluyor duygusunu hiç bir şekilde vermemiş olurduk. Kemal Tahir dilde uydurma kelimelerden kurtulmanın yolunu şu şekilde açıklar:

“Tutmamış uydurma kelimelerden kurtulmak için, Osmanlıca düşündüğümüz cümleyi kelimelerle Türkçeye çevirmekten vazgeçmemiz, onu yeniden Türkçe olarak düşünmemizden başka çıkar yol yoktur. Yani, Osmanlı cümlesindeki yabancı kelimeyi ayıkladığımız gibi, ikinci bir davranışla, Türkçe cümledeki uydurma kelimeyi atmaya çalışmalıyız.” (Tahir, 2016c: 268).

2.10.15. Dilde Şiir-Nesir

Kemal Tahir, dilde iki fenomen olduğunu bu fenomenlerin de şiir ve nesir olduğu kanaatindedir. Şiir ve nesrin gerçeklik karşısında başka başka davrandığını, gerçekliğe ayrı yollardan ulaşmak istediğini bildirir. Yazara göre şiir, gerçekliği duyular ve duyuların görünüşü ile kavramak ister. Nesir, olgularla olguları, kavramlarla kavramları bağlar ve bir düşüncede objektif bir bağlam kurmaya çalışır. Nesrin oluşu birbirine bağlı cümlelerde şiirin oluşu hür olan sözcüklerin müzikal bağlantısıyla gerçekleşir. Kemal Tahir dilde şiir ve nesrin yerini şu şekilde tarif eder:

“Bir milletin entelektüel özellikleri yüksek bir seviyeye ulaşamaz, dil ruhtan mahrum kalırsa orada büyük bir nesir doğamaz. Ama bazen nesir dilde aynı gelişmeye yükselmeden şiir yüksek bir derece çıkmış olabilir ama dilin çevresi ancak bu ikisiyle birden tamamlanır.” (Tahir, 2016c: 75).

2.10.16. Nesir ve Düşünce

Kemal Tahir bir milletin ruhu ve düşüncesi nesrinde kendini açığa çıkarttığını savunur. Yazara göre düşünce kendisini sadece nesre bırakır. Bilgi yapıları nesre tesir eder, nesre yüksek, ciddi bir karakter ve kavramları açıklaştıran bir kesinlik verir. Düşünce nesri, nesir düşünceyi karşılıklı yaratır. Düşünce ile nesir karşılıklı birbirine bağlıdır. Bir yandan düşünceler olgunlaştıkça nesir de gelişir. Öbür yandan zengin akıcı herkesçe anlaşılır bir nesir de düşüncelerin gelişmesini sağlar. Kemal Tahir nesir ve düşünce arasındaki bağlantıyı şu şekilde açıklar:

“Düşüncenin hür olması ve ilerlemesi için nesrin gelişmesi gerektir. Nesir düşünceleri oluşturur ve gerçekleştirir. Milletlerin kültürlerinin belli devirleri de nesirlerinde kendilerini gösterir. Milli özellik, özellikle büyük nesircilerin kritik görüşlerinde ve yargılarında ortaya çıkar. Bu görüşleri incelemekle bir milletin manevi özelliklerini anlamış oluruz.” (Tahir, 2016c: 221).

2.10.17. Dilde İleriye Doğru Gelişme

Kemal Tahir dilde ileriye doğru gelişmenin o dili konuşan millet fertlerinin, zümrelerin ve geniş tabakaların belirli meselelerde, konularda ve bunların ifade ettiği ekonomik sosyal ve kültürel alanlarda daha kolay anlaşabilmek olarak tanımlar. Dilimizin bilinmeyen zamanlarından bilinmeyen ölü kelimelerin getirilip kullanılmasını

dilde irtica olarak görür. Dilimizin kolay ve sağlam anlaşma aracı haline getirmek için diğer milletler ile münasebet sonucunda alınan kelimelerin hiçbir bilimsel çalışma yapılmadan atılmasını doğru bulmaz. Dilde ileriye gitmenin yolu olarak ileri ilim, ileri sosyal düşünce ve ileri kültürün isterleri çerçevesinde dilin kendini doğal olarak geliştireceği kanaatindedir. Kemal Tahir dilimizin ileriye doğru gelişiminin yolunu şu şekilde tarif eder:

“Türkçeye Arapça ve Farsça girmesi bunların kültürce bizden yüksek olmalarındandır. Bazı Türklerin Osmanlıca’yı kabul etmeleri Anadolu halklarından zamanının kültürünce üstün olmaları ile izah edilebilir. Bugün lisanın sadeleşmesi Arapça ve Farsçadan Çağatayca gitmekle değil, yeni medeniyet dünyalarının dil zaruretlere intibak etmekle mümkün olacak.” (Tahir, 2016c: 75).

Kemal Tahir, dilin varlığının insanda yaratma kabiliyetinin varlığını ortaya çıkardığını belirtir. Yazara göre fikir yaratma işi her zaman bir kişiden ötekine geçerek olmaz. Herkesin aynı zamanda kişisel çalışmaları sonucunda meydana gelir. Lisanda ileriye doğru gelişme yavaş yavaş ve dil kanununa göre gerçekleşir. Lisanın gerçek yapısı üzerinde insan ruhunun sürekli çalışmalarının belli ve devamlı bir tesiri vardır

2.10.18. Düşünce-Söz Bağlantısı

Kemal Tahir’e göre düşünce ve tasavvur sübjektif birer olaydır. Bunu dil objektifleştirir. İnsan mutlaka bir dille düşünür, düşüncesini bir dile bağlamak zorundadır. Dil düşüncenin gerçekleşme şartıdır. Kemal Tahir düşünce-söz bağlantısını şu şekilde açıklar: *“Önce düşünce vardır, sonra söz gelir denemez. Ancak bir düşünce cümle halinde dile getirildiği zaman o düşünce kendi içinde açıklık kazanır. Şu halde, biz eski terimlerle düşünüp konuşuyor, cümle yapıyor, sonra bunları yeni kelimelere tercüme ediyoruz.”* (Tahir, 2016c: 82). Kemal Tahir düşüncenin bütün ruhu harekete geçirdiğini aynı şekilde sesinde nüfuz edici, bütün sınırları sarsıcı bir gücü olduğunu belirtir.

2.10.19. Dil - Fert İlişkisi

Kemal Tahir’e göre dilde her devir önceki devirlerden birtakım etkiler alır ve bu etkiler fertlerin gelişmesinde en derinlere kadar işler. Böylece dil öyle bir güç kazanır ki tamamıyla içten bir olgu olmasına rağmen aynı zamanda dıştan ve bağımsız olan ferde karşı kudret gösteren bir varlık olur. Kimse sözcükte başkasının düşündüğünü tıpkı tıpkısına düşünemez. Bu şekilde her anlama aynı zamanda bir anlamamadır. Bir fert aynı kelimelerle, aynı söz biçimleriyle ancak bunları başka tarzda kullanarak ve kendi ruhunun

da kuvvetli bir yankısını katarak konuşmalarında dile yeni bir karakter verebilir. Dil her fertte değişikliğe uğrayınca dilin gücüne karşı dil üzerinde insanın gücü ortaya çıkar. Dile bağlı olan birey yeniden dil üzerine etki eder. Kemal Tahir, dilin tek tek kişilerin dehası üzerinde yükseldiği kanaatindedir. Dil-fert ilişkisini şu şekilde açıklar:

“Dil kolay şekil alır ve şeklinin çok ayrı tarzlarda, ayrı biçimlerde alınması imkânı mevcuttur. Bu da fertle arasında bir kudret muvazenesi kurmaya yarar. Her ferdin devamlı olarak dil üzerinde etkisi bulunduğundan her nesil onda bir değişiklik meydana getirir. Ancak bu değişiklik kelimelerin ve şekillerin kendisinde değil de, onların başka şekillerde kullanılmalarında (yani yeni büyük eserlerde manasına alınmalı. K.T.) ortaya çıktığından kolayca fark edilemez. (Kolayca fark ettirmeye uğraşmak züppelik ve yobazlıktır.). Ferdin dil üzerindeki etkisi, gerçek endividualitenin ancak her konuşmada ortaya çıktığı düşünülürse (bazı konuşmada ortaya çıkmıyor) apaçık görülür.” (Tahir, 2016c: 85).

Kemal Tahir her ferdin kullandığı dili hem olgunlaştırabileceği hem de soysuzlaştırabileceğini belirtir. Yazara göre her dilde çeşitli konuşma tarzları vardır. Kişiler bunları seçmede özgürdür. Kişiler üzerinde en fazla etki eden dil seçkin entelektüel dildir.

2.10.20. Dil - Ruh İlişkisi

Dil, yazıda düşünceyi insan ruhuna açtığından gerçek bir varlık olarak ortaya çıkar. Kemal Tahir, dilde gelişmenin yavaş yavaş ve ancak bir kanuna göre gerçekleştiği kanaatindedir. Yazara göre dilin gerçek yapısı üzerinde insan ruhunun sürekli çalışmalarının belli ve devamlı bir etkisi vardır. Milletlerin ruhsal özellikleri çeşitli olduğundan dilin yapısı da çeşitlidir. Bir toplumun dile renk ve karakter veren düşünme ve duyma şeklinin baştan beri dil üzerinde etkisi vardır. Başka bir açıdan seslerde ortaya çıkan malzeme yığını çoğalır. Ruh üzerinde yeniden etkide bulunan bu yığın kendi özel kanunlarını tanıtır ve aklın özgürlüğüne bir sınır çizer. Öyle bir aşamaya gelinir ki dualar, şarkılar, hikâyeler, konuşmalar edebiyatın esasları olurlar. Ruhun bu şekillenmesi ile dil yavaş yavaş millet topluluğundan ferde ve şairlerin eline geçer. Kemal Tahir dil ruh ilişkisini şu şekilde açıklar:

“Her millet, kendi dilinin gelişmesinde daha yüksek bir şey arar ve sanat yaratmaları yolunda buna eriştiği zaman yeniden dili üzerinde tesir eder. Entelektüel faaliyetlerin ilk denemeleri literatür halinde ortaya çıktığı zaman dil de hep onunla birlikte gider ve her ikisi de ayrılmaz bir şekilde birbirlerine bağlanırlar. Dil aynı zamanda milletin ruhunun dış görünüşüdür. Milletin dili ruhudur, ruhu da dili.” (Tahir, 2016c: 87).

Kemal Tahir'e göre dil sadece karşılıklı anlaşmada bir alıp verme aracı değildir. Dil kendi gücünün içten çalışmaları sonunda kendisiyle objeler arasında düşünceyi koyması gereken gerçek bir dünya olduğu duygusu ruhta belirirse ruh dilde bir şeyler katmak imkânını elde eder.

Kemal Tahir her milletin ruhunun ayrı olması nedeniyle çeviri eserlerin tam olarak istenilen duyguyu-fikri yansıtamayacağını şu şekilde açıklar: *“Her milletin ayrı bir özelliği olduğu için hiçbir millet bir başka milletin dilini kendi öz ruhu ile canlandıramaz ve olgunlaştırılmaz.”* (Tahir, 2016c: 89).

2.10.21. Dilde Hürriyet

Kemal Tahir daha üstün daha iyi ideleri olan toplumların lisanlarının da daha olgun daha zengin olduğunu bildirir. Yazara göre ideler fikri hür olan toplumlarda büyük gelişme gösterir. Özgürlüklerin artmasıyla düşünce hayatı yükselir. Düşünce hayatının yükselmesiyle dil de yükselir. Kemal Tahir, dil-hürriyet bağlantısını şu şekilde açıklar: *“Dile ruh veren, milli canlılık ve yaratıcılık veren kudret hürriyetsizlikle beraber kaybolur. Bir millet, dili ve edebiyatı hür olmadıkça yükselemez.”* (Tahir, 2016c: 88).

2.10.22. Dilin Ortaya Çıkışı

Dilin nasıl ortaya çıktığı ile ilgili çeşitli görüşler mevcuttur. Dilin Allah tarafından insana ilahi ihsanla Hz. Adem ile verildiği, insanın dili kendinin ürettiği gibi dilin doğuşu ile ilgili teoriler de bulunmaktadır. Eski Ahit'in 2 bölümün 19. 20. ayetinde dilin yaratımı şu şekilde tasvir edilir:

“RAB Tanrı yerdeki hayvanların, gökteki kuşların tümünü topraktan yaratmıştı. Onlara ne ad vereceğini görmek için hepsini Adem'e getirdi. Adem her birine ne ad verdiğini, o canlı o adla anıldı. Adem bütün evcil ve yabanıl hayvanlara, gökte uçan kuşlara ad koydu. Ama kendisi için uygun bir yardımcı bulunmadı.” (Tevrat 2 bölüm 19. ve 20. Ayet).

Batılı düşünür Jean-Jacques Rousseau'nun dilin oluşumu ile ilgili teorisini S. Atakan Altınörs şöyle aktarmaktadır:

“Söz, insanların tabiat halinden cemiyet haline geçmesiyle tarih sahnesine çıkmıştır. Ona göre, insanoğlunun fikren zenginleşmesi ve cemiyet kurması neticesinde, hidayette kullanılan iletişim tarzının yerini eklemli seslerden müteşekkil kelimeler ve sözlü dil almıştır. Rousseau denemesinde, sözün tezahürünün insanoğlunun ihtiyaçlarından değil, teessürlerinden kaynaklandığını öne sürer. Ona göre ihtiyaçlar, jestleri; teessürler ise sesleri doğurmuştur. Böylece, sözün ve dilin türeyişinde, onun nezdinde, insanoğlunun açlık, susuzluk gibi ihtiyaçları değil, aşk, nefret, acıma, öfke gibi teessürleri âmildir.” (Altınörs, 2012: 4).

Kemal Tahir ise dilin oluşumunu şöyle yorumlamaktadır: “*Dilde ilk oluş birdenbiredir. Sonradan yeni malzeme ancak azar azar meydana gelir, daha çok eski şekiller gelişip serpilir. Bir millette düşünenin gelişmesiyle dil de gelişir sürekli yaratmalar yapar*” (Tahir, 2016c: 90). Görülüyor ki Kemal Tahir dilin ilk varoluşu ile ilgili olarak ilahi ihsanı değil Jean- Jacques Rousseau’nun dilin oluşumu ile ilgili teorisine daha yakın durmaktadır. Ayrıca Kemal Tahir dilin oluş ve gelişimini üç safhaya ayırır. Bunlar: “*Maddi ihtiyaçları için konkre eşya ve münasebetler üzerindeki ilk sesli dil. Bunun tekâmülüyle elde edilen ve zekâyı maddi varlıkların en yüksek derecesine çıkaran ve sembollerle lisanı geçen safha, yazı safhası*” (Tahir, 2016c: 90). Kemal Tahir bir toplumda düşüncenin gelişmesiyle dilin gelişeceğini ve sürekli yaratma yapacağı kanaatindedir. Dil olgunluğunun ilerlemesi her ferдин yardımıyla gerçekleşir. Kendini insanda yankılayan dünyadan, dünya ile insan arasında insanı dünya ile bağlayan dünyayı insanla verimli kılan dil doğar. Belli dili canlandıran, gerçekleştiren bütün hayat bu münasebetin kuvvetine bağlıdır.

2.10.23. Güneş Dil Teorisi

Cumhuriyet idaresi, dönemin baskın Türkçülük Batıcılık anlayışına bağlı olarak dünya dillerinin aslında Türkçeden türediği varsayımını ileri süren Güneş Dil Teorisi’ni öne sürdü. Bu teorinin çıkış noktası I. Türk Tarih Kongresi olarak gösterilebilir. I. Türk Tarih Kongresi’nin ikinci oturumunda ortaya atılan fikir şöyledir:

“Kitabın aynı cilt ve sahifesinde Atikki isminden bahsolunurken ‘Atina şehrinin bulunduğu denize fırlamış kara parçasının muhafaza etmekte olduğu Atik kelimesi Türkçe atılmış manasına olan (atik) den başka ne olabilir?’ diye soruluyor. Bu suale karşı şu surette cevap veriyoruz; Pelopanisos yarım adasının şarkışimalisine düşen bu kara parçası bidayette sahili ve kelimenin manayı asli ve hakikisini tercüme ve tefsir etmek icap ederse – dalgaların kırılıp yayıldığı deniz kenarını ifade eden Akti ismini almıştı; hatta ahalisine Aktei ismi veriliyor idi ki, sahilnişinler demektir. Mürurizaman ile bu Akti ismi metrukiyet halini kespetti; ve yerini Aktiki ve kurbimahreç dolayısıyla K harfinin T harfine kalbi neticesinde Attiki ismine terketti. Şunu dahi ilave söyleyelim ki bu Atikki lafzı sıfattır, ve mevsufu: semt, hitta, buk’a manasını muntazammın olan Yi, Hora... gibi mukadder bir lafızdır. Bu takdirde Atikki ismi sahile bitişik yer demektir” (TTK, 1932:218).

I. Türk Tarih Kongresinde öne sürülen bu görüşler I. Dil Kurultayında kabul görmüş ve bu minvalde çalışmalar sürmüştü. Güneş Dil Teorisi’ni şiddetle eleştiren Kemal Tahir Notlar Sanat Edebiyat 3 Dil Dosyası eserinde bu durumu ironik bir şekilde ele alarak Mehtap Dil Teorisi bahsinde şu açıklamaları yapmaktadır:

“Müsaadenizle üçüncü mesele: Alalım ‘gül kelimesini... Bu kelimede üç harf var: g-ü-l. Bu kelimeyi lügatlere Farsça geçirmişler ama Türk düşmanları geçirmişler. Kelime bal gibi öz Türkçedir. Öz Türkçe olduğu başında g, ortasında ü, sonunda l harfi olmasından belli. Şimdi efendiciğime söyleyeyim, Fransızcada bir ‘bal’ kelimesi var, ‘top’ anlamına. İşte bu bal kelimesinin aslı Türkçe gül kelimesinden aşırılma. Nasıl mı anladık? Pek basit. Bir bakışta. Bir kere gül denilen çiçek de yuvarlağımsıdır; tabii, top da yuvarlak. Sonra bal’ın başındaki b harfini g yapınız. Tamam... Sonundaki l kalsın. Ne oldu şimdi? Haydi, hep beraber okuyalım: gül. İşte gördünüz mü?” (Tahir, 2016c: 57).

2.10.24. Dil ve Hayat

Kemal Tahir dilin kendisini sürekli yenilediği kanaatindedir. Dil değişkendir. Dilde sürekli yeni kelimeler ve kelime biçimleri oluşur. Bir dil halkın ağızında yaşadığı müddetçe o dilin kelime dağarcığı sürekli durmadan çoğalır. Dil ve hayat ayrılmaz kavramlardır ve bu alanda öğrenme ancak bir yeniden üretmedir. Kemal Tahir dil ve hayatı birbirine bağlı iki fenomen olarak görür. Kemal Tahir dil ve hayat arasındaki bağlantıyı şu şekilde tespit eder:

“Dil ve hayat ayrılmaz kavramlardır. Dili sadece kelimelerle ve söz biçimleriyle araştırmak dilin içine geçemeyip sathında kalmaktır. Bu, dil hakkında dilin canlı kısmını bırakıp dili sanat eserlerinden ayırıp sadece sözlük kitaplarından hüküm vermek demektir. Oysaki dil ölü bir eser değil bir faaliyettir. Durmadan yaratılan bir şeydir. Her fert ve her nesil ona bir şey katar.” (Tahir, 2016c: 91).

2.10.25. Dil Kültür İlişkisi

Kemal Tahir’e göre dil bir milletin kültür hazinesi ve kültürünün delilidir. Kültür ilerleyince, değişince dil de ilerler değişir. Milletlerin karakterleri ve kültürleri dillerinde araştırılır. Dil bir milletin kültür seviyesini gösteren araçtır. Kemal Tahir dil kültür ilişkisini şu şekilde açıklar:

“Dilinde üstünlüğe erişememiş bir milletin kültür bakımından da gerçek bir üstünlüğe erişememiş olduğu şüphesizdir. Bu milletin kültürü de iğreti bir kültür olarak kalır. Kültürle dil birbirinden ayrılmazlar. İki bir arada gelişirler. Dilde üstünlük yaratamayan bir milletin düşünceleri de kapalı, dar ve sınırlı kalır. Binaenaleyh kültürü üstün olan bir milletin dilinin de üstün olması zaruridir.” (Tahir, 2016c: 92).

2.10.26. Dil, Düşünce ve Kültür

Kemal Tahir’e göre bir dilin genel durumu o dili kullanan milletin dünya görüşü ile paralellik gösterir. Düşünceler dili, dil de düşünceleri yaratır. Düşünceler dili geliştiren en önemli faktördür. Bilgi yapıları dile etki ederek kavramları kolay anlatan bir keskinlik verir. Bir düşünce dilde kendisini sağlam bir cümle ile ifade edebildiği takdirde o düşünce tam açıklığını kazanır. Gerçekten özgün bir düşünce, kendisine en uygun dil terkiibini

yaratır. Bu yaratış dil kanunları çerçevesinde normal bir şekilde gerçekleşir. Daha ileri, daha üstün ve daha faydalı düşünceleri olan bir milletin dili de daha kolay anlaşılır, daha zengin ve daha olgun olur.

Kemal Tahir kültürünü doğrudan doğruya yabancı memleketlerden almış ve bu kültürü kendi milli benliğine uydurup geliştirememiş toplumların dillerinde üstünlük olamayacağı kanaatindedir. Gerçek ve üstün bir kültürle ileri bir dilin birbirinden ayrılamayacağını ve birlikte gelişeceğini savunur. Dilinde ve kültüründe üstünlük yaratamayan toplumların fikirleri dar, kapalı ve sınırlı kalmaya mahkûmdur. Kemal Tahir, dil düşünce ve kültür arasındaki bağlantıyı şu şekilde açıklar:

“Diller kendi başlarına, hür doğmamışlardır. Bir dil kendi milletinin kültürü dışında mütalaa edilemez. İnsan fikri kültürünün mahsulüdür. Dil geçmişin ve bugünün kültür hayatına bağlı olarak sosyal muhitlerin ve türlü zümrelerin karşılıklı münasebetleriyle zenginleşir. Bir fikrin, bir sanat eserinin bütün milletçe anlaşılabilmesi için o millet fertleri arasındaki kültür ve medeniyet seviyesinin farklı olmaması biricik şarttır.” (Tahir, 2016c: 213-214).

2.10.27. Dil Olmadan Fikir Olmaz

Kemal Tahir dili fikrin en yakın realitesi olarak görür. Yazara göre dil fikrin aynasıdır. Fikrin görünmesi ancak dil ile olabilir. Fikir dildir, dil olmasaydı fikir de olmazdı. Düşünceler ancak dille gerçekleşir. Dili geliştiren olgunlaştıran şey fikir faaliyetidir. Gerçek orijinal fikir formu, kendine uygun dil formunu yaratır. Kemal Tahir dil olmadan fikir olamayacağını şu şekilde açıklar:

“Bazı dil âlimleri, ‘Fikirler, söz ve yazı haline gelmeden evvel, zekâmız tarafından çırılçıplak, yani maddi bir vasıtaya dayanmak zorunda kalmaksızın -yani dilin maddi müdahalesi dışında- meydana getirilir,’ derler. Bu, mutlak surette yanlış bir düşüncedir. Fikirler zekânın birer mahsulü sayılsalar bile, doğmaları için de yaşayabilmeleri için de dilin kelimeler, tabirler, cümleler ve daha sonrasından ibaret maddi temeline dayanmak mecburiyetindedirler.” (Tahir, 2016c: 94).

Kemal Tahir, dilin maddi varlığı dışında -bu maddi varlığın üstünde, ona bağlı olmadan- çıplak fikir olamayacağı kanaatindedir. Yazara göre fikir realite olarak ancak dilde somutlaşabilir. Dil fikrin yapışık kardeşidir. Güçlü dil olmayınca, güçlü fikir (dünya görüşü) olamaz. Dil güçlenmedikçe, fikir dünya çapında kavrayıcı güce ulaşamaz.

2.10.28. İnsanlık ve Dil

Kemal Tahir, dilin insanın bir iç ihtiyacından doğduğu kanaatindedir. Yazara göre dil insanın doğasında bulunan bir şeydir. Dil bir eser değil bir faaliyettir. İnsandaki dil yeteneği yapısında vardır. Dil insan olma zamanında ortaya çıkar. İnsan olmak aktif ve

pasif formlar içinde dili şart koşar. Kemal Tahir insanlık ve dil arasındaki münasebeti şu şekilde açıklar:

“Fertte olduğu gibi beşeriyetin aslında da önce asır boyu bir toplum mahsulü olan konuşabilme kudreti ve kültürle gelişen lisan, insan olmayı temin eden en mühim faktördür. Filhakika insanlığın esası lisan değildir ama lisan kabiliyeti insanın en büyük ve mütekâmil beyinli mahlûk olmasını da temin eden, bunu inkişaf ettiren amillerdendir.” (Tahir, 2016c: 108).

Kemal Tahir insanda dilin hazır bir form şeklinde olmadığı kanaatindedir. Yazara göre insanın içinde hazır form şeklindeki dil olmasa bile dile kabiliyet vardır ve bu doğuştan gelir. İnsanoğlu bu kabiliyetini ilerleterek hayvanlık sınırlarından insan oluş aşamasına geçer. Çocukta bu sınırı aşma imkânı, insan olmasının bir sonucudur ama bu sonucun tam olabilmesi için etrafındakilerden, kısacası içine doğduğu veyahut içinde yaşamaya zorunlu olduğu sosyal çevreden yardım görmesi ile mümkündür.

2.10.29. Lisani Anlamak İnsanı Anlamaktır

Kemal Tahir’e göre dili anlayabilmek dolayısı ile insanı anlayabilmek için toplumun dil üzerindeki tesiriyle insan ruhunu nasıl değiştirdiğini anlamakla işe başlanmalıdır. İnsanın konuşmadan önce fikirlerini kendi içinde terkip etmesini iç dil duyusu sağlar. İç dil duyusu dilin ses olmadan bir önceki halidir. Dil bağlamında insan ile hayvan arasındaki farkın en önemli aşaması iç dil duyusudur. Hayvanın dil sahasında nerelere kadar gelip nerede takıldığını, çocuğun hayvanın takıldığı yeri nasıl atladığının tespiti bize dil yoluyla insanı anlama noktasında ipucu verecektir. Fikirlerin zihinden çıkıp dil merkezince somutlaşması aşamasından sonra dil iki kişi arasında somut şeylerde anlaşma görevi gibi basit bir olay olmaktan çıkıp fikrin aleti olur. İnsanı hayvandan ayıran aşılma sınırı da buradadır. Burada insan artık dili seslendirmeye mecbur olmadan kendi içinde sessiz bir şekilde fikirlerini ifade eder. Bu şekilde insanoğlu fikri sayesinde dış dünyanın tesiri altında somuttan soyuta yani zekâ ve fikir dünyasına geçer. Bu fikir dünyası diğer insanların ve insan münasebetlerinin ihtiyacı çerçevesinde kullanılan dil ile zenginleşir. Yeni fikirler yeni ifade vasıtaları yeni ifade vasıtaları yeni fikirleri doğurur. Kemal Tahir insanı hayvanlardan ayıran noktanın insandaki fikrin bir terkip haline getirilip artistik bir yapı ile karşıya aktarılabilmesi olarak görür. Lisani anlamının insanı anlamak ile eşdeğer olduğunu şu şekilde açıklar:

“İnsan fikri, kültürünün mahsulüdür. Kültürsüz iptidai bir cemiyette yaşayan insan hayvana yakın bir mahlûktur. Nitekim insanlığın ilk merhalelerinde insanla hayvan arasındaki zekâ ve idrak farkı pek fazla değildi. İnsanı derinden derine

anlayabilmek için lisana eğilmeli, onu etraflıca tetkik etmelidir. İnsanoğlunun idrak etme ve ilerleme seyrinde en yüksek merhaleyi -ilim yaratma merhalesini- elde edebilmesi lisanla mümkün olabilmıştır.” (Tahir, 2016c: 120).

Kemal Tahir insanı derinden derine anlayabilmek için onun konuştuğu dile eğilmeli ve bu lisanın etraflıca tetkik edilmesi gerektiğini belirtir.

2.10.30. Yazı Dili

Türk yazı dili, Göktürk Kitabeleri ile başlasa bile esas yaygın kullanımı İslam'ın kabulünden sonra Selçuklu ve Osmanlı ile başlamaktadır. Selçuklu ve Osmanlı yazı dili büyük çoğunlukla Arap ve Acem kelimeleri ile doludur. Tanzimat'ın ilanı ile birlikte Batılılaşmak isteyen münevverlerimiz halka hitap edebilmek için dilde sadeleşmeye giderek halkın konuştuğu dili kullanmak istemişlerdir. Namık Kemal'in 'Lisan-ı Osmanî'nin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazatı Şamildir' ve Ziya Paşa'nın 'Şiir ve İnşa' makaleleri dilde sadeleşmenin gerekliliği ve mevcut yazı dilinin anlaşılabilirliği üzerine kurgulanmıştır. Dilde sadeleşme çabaları Servet-i Fünun devrinde akamete uğrasa bile Milli Edebiyat döneminde Ömer Seyfettin'in Genç Kalemler Dergisi'nde yayımladığı 'Yeni Lisan' makalesi ile yeniden hız kazanmıştır. Dilde sadeleşme çabaları yeni kurulan Cumhuriyet ile birlikte dilde devrimi andıracak adımlara sahne olmuştur. Kemal Tahir yazı dilinin sadeleşme tekniğinin şöyle olmasından taraftardır:

“Dilin ana temeli insanlar ve zümreler arasında bir anlaşma vasıtası olmasıdır. Bir anlaşma vasıtasını daha iyi anlaşılması mazereti ile dahi anlaşılmasız hale getiremeyiz. Bu hususta doğru yolu tutup tutmadığımızı bize şaşmadan gösterecek bir tek ölçü var: Bugünkü dille milletin hangi tabakası veya sınıfı bizi anlamıyor? Anlamadığı doğru mu? Doğru ise sebep kelimelerde ve cümle formunda mı? Bu soruların karşılığını bilgiyle tartmadan harekete geçen her aydın ve sanatkâr asıl vazifesini bilerek veya bilmeyerek yapmıyor demektir. Kaytıyor demek...” (Tahir, 2016c: 163).

Kemal Tahir, yazı dilinde öz Türkçeye dönmeyi kullanım olarak İstanbul Türkçesinin dikkate alınmasını ve dilde sadeleşme çabalarının yukardan gelen emirlerle yürütülmesini doğru bulmaz. O dilin cebren değiştirilemeyeceğini değişimin ancak zamanla halk tarafından dilin kendi olağan değişme şekliyle değişebileceğini düşünür. Kemal Tahir dilde sadeleşme tekniğini şöyle tarif ediyor:

“Dilimiz, hayat şartlarının, bu şartları tayin eden ekonomik ve sosyal münasebetlerin tesiri altında muhtaç olduğu kelimeyi veya tabiri bulduğu yerden alır. 'Yerli-yabancı' demez, hele kökünü hiç araştırmaz. Söylenişini kendi hece bünyesine – en hoşta gidecek şekilde- uydurur. Kısacası: Kendine mal eder. Ancak bu sayede en yeni ve en ileri fikri, ferdin veya toplumun en keskin ve en karışık hareketlerini, en derin ve en geniş insan duygularını karşılayıp anlatabilecek renkli

–canlı yeterliği içinde normal ve müspet ilerlemesini aralıksız sürdürür” (Tahir, 2016c: 254).

Kemal Tahir yazı dilinin masa başında değiştirilmesinin yazı dili ve toplum için olumlu olmayacağını şöyle aktarır: “*Sadeleştirme, milli dilin köklerine giderek kelime üretme, sadece kendi başına hiçbir şey yapmış olmak değildir. Belki de tersine işleri büsbütün karıştırmak, anlaşma aracı olan milli dili anlaşmayı zorlaştırır bir kargaşalık haline getirmek demektir*” (Tahir, 2016c: 68).

2.10.31. Konuşma Dili

Kemal Tahir konuşma dili ile normal yazı dilini; ortalama bir İstanbullunun, büyük köyler ve kasabalarda yaşayan okumuş halkın konuştuğu ve yazdığı dil olarak tarif eder. Yazara göre bu dil yaşayan ve canlı bir dildir. Bazen kelimelerin manasını daraltır, bazen genişletir. Bu dil, bazen en ileri, en derin, en keskin fikri karşılamak için yeni kelime türetir; bazen de kullanılmayan kelimeleri dilden atar. Ortalama bir vatandaş bu dil ile konuşur, ortalama bir entelektüel bu dil ile yazar. Gazete sayfalarında kullanılan dil bu dildir. Kemal Tahir konuşma dili ile normal yazı dilini şu şekilde tarif eder:

“*Normal yazı diliyle normal edebiyat ve sanat dili, ortak konuşma dilinin sürekli tesiri altındadır. Fakat yazı dili hiçbir gayret ve istekle konuşma dili haline getirilemez. Bugün yazarlarımızın, şairlerimizin büyük çoğunluğu bu normal yazı dilini kullanmaktadırlar. Halkla konuşan siyaset adamları, bütün mektepler ve üniversite, radyo, sinema ve tiyatro, normal konuşma diliyle normal yazı dilinden ayrılmamışlardır. Bu sebeple konuşma dilimiz gibi normal yazı dilimiz için de bugün telaşa lüzum yoktur. Bunlar kendi kanunlarıyla normal gidişlerini devam ettiriyorlar, yaşama imkânlarını bünyesinde taşıyan bütün sosyal hadiseler gibi hayatla beraber, hayatın içinde ifade imkânlarını genişletiyorlar.*” (Tahir, 2016c: 254).

Kemal Tahir, İstanbul’un entelektüel dili ile yazılan Esir Şehrin İnsanları ile Esir Şehrin Mahpusu romanlarının kelimelerini bir süre sonra anlayamadığı gerekçesiyle değiştirmek zorunda kaldığını; Çankırı yöresinin dili ile yazmış olduğu Sağırdere ve Kördüman romanlarının daha önce yazılmalarına karşın kelime değişim ihtiyacı gerektirmediğini bildirerek: “*Daha önce yazılmış kitapların dili neden eskimedi de daha sonrakilerde bazı kelimeler yıprandı?’ sorusu karşısında dilimizin meseleleri karşısında, bugün içinde bulunduğu realiteleri gözden geçirmek lazım geldi. İsbet olmuş. Çok faydalandım*” (Tahir, 2016c: 125). demektedir. Konuşma diline yakın olan yazı dilinin daha kalıcı olduğunu söylemesine karşın “*Normal yazı diliyle normal edebiyat ve sanat dili, ortak konuşma dilinin sürekli tesiri altındadır. Fakat yazı dili hiçbir gayret ve istekle konuşma dili haline getirilemez*” (Tahir, 2016c: 125). diyerek konuşma dili ile yazı dilinin

asla birleşemeyeceği görüşünü ileri sürer. Kemal Tahir Türkçe'nin yazı dilinin hızla eskidiğini ve yenileştiğini bildirir. Buna karşılık konuşma dilimiz büyük değişimler göstermemekte yahut gösterdiği değişiklikler normal olduklarından kulağımıza ve şuurumuza pek çarpmadığı kanaatindedir.

2.10.32. Konuşma Dili - Yazı Dili Çekişmesi

Kemal Tahir'e göre konuşma dilinin şekillerinde ve cümlelerinde hüküm süren gramer kuralları mantıki kurallar değildir. Konuşma dilindeki kurallar kendi içinde bulunan etkili konuşma şeklinin mantığıdır. Konuşma dilindeki cümlede ancak bir hâkim fikir vardır ve bu fikir sinema şeridi gibi uzar. Bundan dolayı konuşma dilinde cümleler yan yana geldiği halde yazı dilinde cümleler her zaman birbirinin emri altındadır.

Kemal Tahir'in dil anlayışında yazı dili, ileri dillerin geçirdikleri iki safhadan kelime ve konuşma safhalarından sonra gelen en yüksek ve en tekâmül etmiş safhadır. Yazara göre ilim ancak yazı dili safhasında ortaya çıkabilir. Gerçekte konuşma dili canlıdır, renklidir, her an gelip geçici olduğundan fertler tarafından tekrar tekrar yaratılır. Buna karşılık yazı dili bir manada tam değildir. Dilin yazı hali mumyalanmış halidir. Dil düşünceyi ancak yazı haline geldikten sonra insan ruhuna ve insan şuuruna ulaştırabilir. Kemal Tahir yazı dili ile konuşma dilinin birbirine benzetilmeye çalışılmasını bilgisizlik olarak görür. Konuşur gibi yazalım tezini savunan entelektüellere karşı şu cevabı verir:

“Konuşur gibi yazmak katiyen imkânsızdır ama giderek yazdığımız gibi konuşmamız mümkündür. Çünkü birisi gelişigüzel öğrenilir ve sonradan hususi bir gayret sarf edilmeden kullanılabilir. Öteki, yani yazı dili ancak kültür sahibi olmakla elde edilir. Daha ileri, daha entelektüel bir hadisedir ve bütün ileri ve entelektüel hadiseler gibi gerinin, kabanın ve gelişigüzelin üzerindeki tesiri kati ve müspettir. ‘Konuşur gibi yazalım’ demenin bir başka manası da ‘bütün millet ancak benim gibi konuşsun ve benim gibi yazsın!’ teklifidir.” (Tahir, 2016c: 129).

2.10.33. Uydurma Yazı Dili:

Kemal Tahir uydurma veya zorlama yazı dilini bir kısım sözde aydınlar tarafından oluşturulan ‘edebiyat argosu’ olarak görür. Uydurma yazı dilinin bir meselesinin veya fikrinin olmadığı kanaatindedir. Uydurma yazı dili anormal ve karışık bir mesele olduğu için herhangi bir meseleyi açığa çıkarıp çözemeyeceği görüşündedir. Kemal Tahir bir avuç sözde entelektüelin aslında maddi bir olgu olan dili metafizik bir felsefi mesele gibi ele alıp ‘dilde devrim yapma’, ‘ters cümle kullanma’ gibi yollara tevessül etmesini fantezi olduğunu şu şekilde açıklamaktadır:

“Yeni şiir ve hikâyelerin küçük bir kısmında, pek azı müstesna sanat ve edebiyat eleştirmelerinde gördüğümüz bu dil, üretme ve uydurma Öz Türkçe kelimelerle -tilciklerle- tersine çevrilmiş sakat cümlelerle -devrik tümcelerle-, yürütülmek istenen bir fanteziden ibarettir.” (Tahir, 2016c: 126).

2.10.34. Dilimizin Gidişatı

Kemal Tahir halk kitlelerimizin hiçbir zümresinde dil üzerinde bir sıkıntı görmemektedir. Dilimizin dil kanunları çerçevesinde normal bir ilerleyiş içinde olduğu kanaatindedir. Yani ne kültür değişmemiz o kadar hızlı olmuştur da dilimiz aniden ortaya çıkan bu kültür değişimini karşılayamaz hale gelmiştir, ne de edebiyatımızda-şiirimizde- nesrimizde büyük bir sıçrama olmuştur da, gene dilimiz bu sıçramanın gerisinde kalmıştır. Kemal Tahir ülkemizde son zamanlarda vuku bulan ‘dildevrimi’, ‘dildevriminde sadeleşme’, ‘devrik cümle’ kullanma gibi dil tartışmalarının gayet küçük bir zümrenin tamamıyla hayattan uzak cahil bir entelektüel fantezisi olarak görmektedir. Bu uydurma dil meselelerine karışmasının nedeni olarak ülkemizdeki dil tartışmalarının aslında ileri olmamasına karşın kendisini ileri olarak göstermesi, dildevrimini Atatürk devrimlerine benzeterek sözde entelektüel bir kısım aydın yanlış yolda ilerlemesini ortalama bir entelektüelin yapması gerektiği şekilde açıklamak, yol göstermek olarak belirtir. Kemal Tahir dilimizin gidişatını şu şekilde açıklar:

“Dilimiz, her yaşayan dil gibi, bazı kelimeleri, bazı tabirleri atarak, bazılarını tamamıyla yeni manalar vererek, yerli-yabancı demeden, hele köküne hiç aldırmandan muhtaç olduğu kelimeyi ve tabiri bulduğu yerden alarak, söylenişini hoş gidecek şekilde değiştirerek normal ve müspet seyri içinde ilerliyor. Renkli, canlı ve kıfayetli... Fikirsizlik müstesna, her yeni-ileri fikri, her derin ve orijinal insan duygusunu ferdi olsun, içtimai olsun her geniş ve keskin hareketi, en az Batı'nın büyük dilleri kadar anlatmaya gücü yettiği için de millet bu dili hiçbir rahatsızlık duymadan, zerre kadar tedirgin olmadan kullanıyor.” (Tahir, 2016c: 159).

2.10.35. Çocuklarda Dil Gelişimi

Kemal Tahir insanda lisanın hazır bir form halinde olmadığını belirtir. Yazara göre dil insana doğuştan gelen bir olgu değildir. Ancak insanın dili öğrenmek için kabiliyeti vardır. Yani insanın yapısında dile kabiliyeti vardır. İnsanoğlu konuşma kabiliyetini fikir merhalesine ilerleterek hayvanlık sınırından insan oluş aşamasına geçer. Çocukta bu sınırı aşma imkânı insan cinsinden olmasının sonucudur. Bu sonucun oluşabilmesi için çocuğun içinde yaşadığı insan cemiyetinden yardım görmesi şarttır. Kemal Tahir, çocukların beş yaşına kadar olan süreyi dil için kritik evre olarak görür. Beş yaşına kadar herhangi bir dil aracına rastlamayan çocuğun dil öğrenmesini imkânsıza yakın görür. Dil

öğrenemeyen çocuğun idrakinin de bu bağlamda normal insan idrakine bir daha yükselemeyeceği kanaatindedir. Bir toplum ne kadar gelişmemiş olursa olsun hatta vahşi kabilelerde bile bir dil aracının olduğu görülmektedir. Kemal Tahir bir çocuğun kritik beş yaşını vahşi bir kabilede geçirse bile ilerleyen yıllarda medeni bir toplumda eğitim görmesi halinde bu çocuğun idrakinin gelişmiş medeniyetler seviyesine çıkmasını olanaklı görür. Bu olanaklı görmeyi bir çocuğun ilk beş yaşında dil aracı ile karşılaşır karşılaşmamasına göre değerlendirmektedir. Kemal Tahir, bir çocuğun dil gelişimini şu şekilde açıklar:

“Dil insanoğlunun en uzak geçmişine -bir iddiaya göre beş yüz bin senelik tarihine- ve eski nesillerin kattıkları hususiyetlere bağlı ise de, her insan, ferdin, dilin konuşma ve yazma işine yeniden ve baştan başlamak zorundadır. Yani her çocuk ilk zamanlarda etimolojikman konuşamaz bir mahlûktur. Sade beyninde insana mahsus bir hususiyetle konuşmak imkânına sahip bulunur. Çocuk, beynindeki bu hususiyet ve içinde yaşadığı sosyal muhit ile temas neticesinde lisani kapıyı muhafaza etmeyi ve daha sonra bunu kullanmayı öğrenir. Bunu yaparken düşünmeyi de beraber öğrenmiş olur.” (Tahir, 2016c: 164).

Kemal Tahir bir çocuğun dili öğrenmeden önce duyduğu sesleri tanımak ve ayırt etmek zorunda olduğunu bildirir. Sesleri tanıyan ve ayırt eden çocuğun bu aşamadan sonra kendi ses cihazını idare etmeyi ve ses sınırlarını kullanmayı öğrenir. Çocuk aynı sinir sistemi hâkimiyetini ‘yazı okumada’ gözünü, ‘yazmada ise’ ellerini kullanarak geliştirmiş olur. Bu açıdan dilin oluşması için sadece zihnin değil bunun yanında duygusal ve fiziksel olarak dil merkezi organlarının da gelişmesi gerekmektedir. Kemal Tahir normal bir çocuğun beyin sisteminin yedi yaşından sonra normal işlemeye başladığı görüşündedir. Yazara göre yedi yaşında beynin iyice çalışmaya ve bilinçlenmeye başladıktan sonra dilin fiziksel organlarının da aynı şekilde gelişimini tamamlaması ile çocukta dil gelişimi tamamlanmış olur. Yedi yaşında dil gelişimi tamamlanan çocuğun buluş çağı ile beraber yaşadığı çevrenin sosyoekonomik durumu, kültürel gelişmişliği açısından ileri sosyal bir muhitte yaşıyor ise düşünme ve idrak kabiliyeti ilk eğitimle başlamış ve yukarıya doğru devam etmişse, dil ve zihin yapısı sınırsız şekilde gelişir.

2.10.36. Dil - Zihin Meselesi

İnsan duygu, düşünce ve hayallerini dil ile aktarır. Dil bir milletin ruhudur. Fikir hayatının güçlü olduğu toplumların dili de güçlü olur. Dil olmadan bir düşüncenin aktarımı mümkün değildir. Dil zihin arasındaki ilişki tarih boyunca felsefecilerin ve dilbilimcilerin önemli meselelerindedir. Bu konuda ortaya atılan zihinci kuram ve

göndergeci kuram zihin ile dil arasındaki bağlantının farklı boyutlarını ortaya çıkarmıştır. Zihinci ve göndergeci kuramları Yasin Şerifoğlu şöyle tanımlamaktadır:

“Daha çok dil-zihin ilişkisini sorgulayan zihinci kurama göre dil, insanın görünmez zihin içeriklerini başkalarına aktarmak için kullandığı görünür işaretlerden başka bir şey değildir. Zihinci kuram, dille ifade ettiklerimizin zihnimizdeki kavramlarla düşünceleri temsil ettiklerini ileri sürer. Göndergeci kuram ise dili, dünyayı betimlemenin bir aracı olarak görür ve zihinci kuramın dil ile zihin arasında kurduğu birebir ilişkiyi dil ile dünya arasındaki bir ilişki haline getirir.” (Şerifoğlu, 2012: 124).

Kemal Tahir ise dil ile zihin arasındaki bağlantıyı şöyle tanımlayarak: *“Düşünce ve tasavvur sübjektif birer olaydır. Bunu dil objektifleştirir. Bu iki hareket olmadan doğru düşünmek imkânsızdır. Konuşma yalnızlık içinde de bir ferdin düşünmesinin zaruri şartıdır. Kelime bir takım işaretlerdir. Zihin bu işaretlerle düşünür. Düşünürken nesnelere yerine bu işaretleri, yani kelimeleri koyar. Bu koyuş zihnin işlemlerini kolaylaştırır ve çabuklaştırır”* (Tahir, 2016c: 83) diyerek zihinci kurama yakın bir mesafede durmaktadır. Kemal Tahir kelimeler ne kadar kullanışlı ve açık olurlarsa zihnin o kadar iyi işleyeceği kanaatinde. Bir milletin dilinin, kelimelerinin açık, anlaşılır oluşu, o milleti düşünce yaratmalarına götürür.

2.10.37. Konuşma Merkezi

Kemal Tahir dil merkezinin iyi işlediği müddetçe bir sözcüğü düşündüğümüz anda gırtlığımızdaki ses cihazları ve dudaklarımız aynı anda harekete geçtiğini bildirir. Biz sesle konuşmak istemesek bile düşünme ile beraber ses ve dudak sinirleri harekete geçer. Bu arada yeni bir unsur sayılabilecek olan kulak -yani dinleme kabiliyetimiz de- olup bitenleri -ses nizamını- kontrole hazır. O kadar ki, dinleme sistemi yalnız ses halinde duyduğunu değil, zihnimizden geçirdiğimiz bir müzik parçasını, bir sözü veya cümleyi de bize adeta fısıldar. Kemal Tahir insandaki dil merkezinin çalışma prensibini şu şekilde açıklar:

“Beyindeki konuşma kabiliyeti merkezi bir kere harekete geçip inkişafını buldu mu, konuşurken gırtlak, çene, dil, dudaklar, yanaklar, beyindeki bu merkezden aldıkları emirlerle ve sinir sisteminin de yardımı ile hep birden harekete geçerek insan dili dediğimiz hadiseyi meydana getirirler. Beynimizde, gayet karışık bir sistem halinde çalışan dil merkezinin harekete geçmesi, dili meydana getirmesi bir zaman sonra tamamıyla reflekslerle işler. Bütün zihin ve sinir sistemimizi, akıl almaz bir nizam içinde, birden ve gayet süratle çalıştırır.” (Tahir, 2016c: 164).

Kemal Tahir, hayatımızda pek çok işi düşünmeden veya özel bir çaba göstermeden refleksif bir otonomi ile yaptığımızı belirtir. İnsanoğlunu da konuşması bu şekilde

refleksif bir otonomi ile yürümektedir. Yazara göre konuşmamızı sağlayan gırtlak, dil, çene, dudaklar, yanaklar vb. ses cihazlarımız konuşma merkezimizden aldıkları emirlerle ve sinir sisteminin yardımıyla hep birden harekete geçerek, insan dili dediğimiz hadiseyi meydana getirirler. Gayet karışık bir sistem halinde çalışan beynimizdeki dil merkezinin harekete geçmesi ve dili meydana getirmesi tamamıyla reflekslere dayanır ve bütün zihni melekelerimizi birden çalıştırır.

2.10.38. Kelime

Kemal Tahir kelimenin tek başına dili teşkil etmediğini belirtir ancak dilin en mana ifade eden kısmı olarak kelimeyi görür. Yazara göre toplum içinde fert ne ise dil içinde kelime de odur. Oluş içinde nesnenin yeri dildeki kelime ile eşdeğerdir. Kemal Tahir kelimeyi sadece varlığın bir sembolü, adlandırması, işareti olarak değil varlığın reel bir parçası olarak tanımlar. Kelime kavramın ve mananın en ferdiyetçi şekillenmesidir. Kemal Tahir kelimelerin tanımlamasını şu şekilde yapar:

“Hülasa kelimeler, birtakım işaretler sembollerdir. Zihin bu işaretlerle düşünür. Düşünürken nesnelere yerine bu işaretleri koyar. Bu koyuş zihnin işlemlerini kolaylaştırıp çabuklaştırır. Kelimeler ne kadar kullanışlı ve açık olursa zihin o kadar iyi ve çabuk işler. Bir milletin dilindeki kelimelerin açık ve anlayışlı olması o milleti düşünce yaratmaya götürür.” (Tahir, 2016c: 187).

2.10.39. Kelimenin İçgüdü İle Bağlantısı

Kemal Tahir dil kabiliyetinin insanın kendi varlığında mevcut olduğunu bildirir. Yani insanda dil esasında mevcut değildir de dile kabiliyeti mevcuttur. Yazara göre kelimelerin her zaman yanılmadan kullanılması sadece hafızanın eseri değildir. Ruh kelime kurmanın anahtarlarını içgüdü şeklinde içinde taşır. Kelimeler insan ruhunda bir içgüdü formunda bulunur. Eğer çocukta kelimeler çocuğun ruhu içinde bir içgüdü formunda oluşmasaydı hiç bir insan hafızası kelimeleri yanılmadan kullanamazdı. Kemal Tahir kelimelerin insan ruhunda içgüdü formunda nasıl bulunduğunu şu şekilde açıklar:

“Çocuk konuşmaya başladıktan sonra kelimeler ve kelimelerin taşıdığı münasebetler fikirlerin temeli ve hafızasının koruyucusu haline gelirler. Bu safhadan sonra çocuk için konuştuğu şeyleri mutlaka gözüyle görmesine ihtiyaç kalmaz. Kelimelerin her zaman yanılmadan kullanılması sadece hafızanın eseri değildir. Lisan kabiliyetimiz kelime kurmanın -kelime kullananın- anahtarlarını adeta içgüdü halinde taşır. Eğer böyle olmasaydı, hiçbir insan hafızası kelimeleri o kadar süratle, adeta zihnimizin karanlıklarından çekip çıkararak yanılmadan kullanmaya güç yetiremezdi.” (Tahir, 2016c: 194).

Kemal Tahir insanların yabancı dili öğrenmesini kelimelerin insan ruhunda içgüdü şeklinde bulunmasıyla açıklar. Yazara göre yabancı dil de ancak bu işlemle bu anahtara sahip olmakla öğrenilebilir. Bu da ancak genel olarak dil kabiliyetlerinin aynı neviden oluşu ve ayrı ayrı kavimler arasındaki dil akrabalığı ile mümkün olur.

2.10.40. Kelimenin Çoklu Anlamı

Kemal Tahir kelimenin çok anlamlı oluşunu dilin bir kusuru veya eksikliği olarak görmez. Kelimelerin çoklu anlama sahip oluşu onda bulunan ifade gücünün özü ve pozitif bir yönü olarak görür.

“Deveye iki yüze yakın ayrı ad takmış olduğu söylenen Arapçanın bu kelime kalabalığı da, iyi işlenmiş olduğunu, ileriliğini, yani her ifadeyi öteki lisanlara nazaran daha kolay anlattığını göstermez. Aksine anlaşmayı zorlaştırdığını -millet olmadan evvelki parçalanmış cemiyet mahsulü olduğunu- o dilin oluş devrinde bulunduğunu, meydana koyar.” (Tahir, 2016c: 195).

Kemal Tahir, büyük dillerde görüldüğü gibi kelimeler düşünce ve duygunun yüksek hamlelerle ilerlediği zamanlarda, kelimelerin ifade seviyesinin artarak geniş ve derin manalar kazandığı kanaatindedir.

2.10.41. Devlet Dili İle Ağızlar

Kemal Tahir, halk topluluklarının ayrı ayrı özellikleri olduğunu belirtir. Yazara göre bu topluluklardan hiç biri ötekini ezemez. Bütün halk topluluklarının lehçeleri belli bir uğraşma sonucu gelişirler. Lisanın ayrı ayrı lehçelerinden hiç biri millet lehçesinden aşağılanamaz. Veya bu lehçelerden biri en üstün ve haklısı olarak ileri sürülemez. Bu lehçeler ortak bir şekilde milletin karakterini ortaya çıkarırlar. Ağızlarda sesler ve şekiller inceleşir, güzellik ve uyum duygusuna bağlanırlar. Milli dil bu lehçelerin birleşmesinden ortaya çıkar. Bu şekilde üslup ve edebiyat özel bir karakter kazanır. Kemal Tahir, ağızlar ile devlet dili arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklar:

“Ağızlar devlet dilinden geniş bir kelime hazinesi ve çeşitli cümle şekilleri alırlar. Devlet dili de ağızlarla alıp verme sonunda renklilik, açık görürlük, hayata yakınlık kazanır. Devlet diline ağızlardaki kelimelerin çeşitli biçimleri, çeşitli kelimeler olarak girer. Devlet dili bu çeşitlilikten anlam ayırmada faydalanır. Ama bu birbirine yaklaşımlarda her ikisi için de -hususî bünyeleri bakımından- tehlike vardır. Devlet dili bu yakınlıklarla birliğini ve devlet dili olarak rol oynama imkânını azaltır, aynı zamanda ağızlar da devlet dilinden ödünç ala ala ağız olmaktan çıkarlar ve tamamıyla kaybolurlar. Bugüne kadar ağızlar pek çok ağızların alınıyazısı bu olmuştur. Bugün de ağızlar her yerde devlet dili önünde geriliyorlar, çekiliyorlar. Bundan da milli dil doğuyor.” (Tahir, 2016c: 203).

Kemal Tahir bir devlet otoritesi etrafında toplanan ayrı toplumlar ve bunların ayrı dilleri varsa lisan alışverişinin önem kazanacağını belirtir. Yazara göre gerek lehçeler, gerek ayrı toplumların doğal lisanları, devlet dilinden geniş bir sözcük hazinesi ve çeşitli cümle çeşitleri alır. Aynı şekilde devlet dili de himayesindeki ağızlardan ve çeşitli toplumların lisanlarından ifade kuvveti ve dil terkipleri alır. Ayrı lehçelerden ve çeşitli toplumların lisanlarından çıkan ortak yönler milli dilin karakterini ortaya çıkarır.

2.10.42. Dil ve Ağızlar

Kemal Tahir her milletin lisanının muhtelif bölgelerinde, gelişim alanlarında, hatta bir tek büyük şehrin farklı semtlerinde özel ağızlar olduğunu belirtir. Yazara göre bu ağızlar mensup oldukları ana dil gibi nesillerden nesillere değişerek geçip gelmişlerdir. Canlıdır. Kemal Tahir dil ve ağızlar arasındaki ilintiyi şu şekilde açıklar:

“Ağızların ortak, ortalama dili böldüğü, millet fertleri zümreleri arasında anlaşmayı zorlaştırdığı bir realitedir. Ama her realite gibi bu da tek cepheli değildir. Ağızlar kelimeleri kendi bünyeleri içinde inceltirler, his ve güzellik duygusuna bağlayarak müspet surette değiştirirler. İnsan topluluklarının millet olmaya doğru ilerleyişlerinde ortak dil, temel bağların birincisidir. İşte bu ortak dili ağız birleşmeleri, ağız zenginlikleri meydana getirir. Bir milli dilde milli edebiyat ancak bu birleşmeler sayesinde hususi bir karakter alır.” (Tahir, 2016c: 198).

2.10.43. Devlet Dili

Kemal Tahir, bir zamana kadar ayrı gruplar hatta ayrı ırklar halinde yaşayan toplumların millet olması merkezi bir devlet etrafında birleşmesiyle mümkün görür. Bu durumlarda çeşitli lehçelerin dışında devlet dili doğar. Bu lisana etki eden başlıca unsur yeni devletin bağladığı kültür belirler. Osmanlılarda da durum bu şekilde olmuştur. Kemal Tahir devlet dilini şu şekilde açıklar:

“Devlet dili, çeşitli ağızlarla konuşan mıntikalara ve oradaki millet fertlerine ekonomik sosyal ve politik zaruretlerle kendisini kabul ettirir. Fakat bu kabul ettiriş ağızları kısa zamanda silip süpürerek ortadan kaldıramaz. Ağızlar devlet diliyle yan yana yahut altlı üstlü yaşarlar, birbirleriyle kelime ve mana alışverişine devam ederler. Bu alışverişten ekseriya milli lisan dediğimiz ortak-ortalama entelektüel dilin canlılığı, sadeliği, manaları ile ifade etmekteki açıklığı gibi müspet neticeler çıkar. Bugün yaşayan büyük medeniyet dillerinde olduğu gibi.” (Tahir, 2016c: 198).

Kemal Tahir, devlet dilinin devletin ömrü ile paralel bir şekilde ilerlediğini belirtir. Arapların İslamiyet'ten sonra kurduğu İslam İmparatorlukları Arapçanın devlet dili olma gelişimlerini etkilemiş ve paralel bir ilerleme olmuştur. Aynı şekilde Osmanlıların kurdukları imparatorluk çöküntüye doğru devlet dili toplumdaki ağızlardan ayrılmış anlaşılabilir hale gelerek sonuç olarak Osmanlı devlet dili ortadan kalkmıştır.

Osmanlıcanın Meşrutiyet'e kadar gelen yazı diliyle Divan Edebiyatı dili, halkın konuştuğu Türkçe önünde tamamıyla silinip süpürülmüş Osmanlı'nın dağılmasıyla Osmanlıca devlet dili hemen hemen yok olmuştur.

2.10.44. İstanbul Ağzından Milli Dile

Kemal Tahir, ağızlarından hangisinin milli dile evrileceğini önceden görebilmek için toplumun gelecek yıllarda nereye doğru, nasıl gelişeceğini öngörme gücü ile alakalı olarak görür. Bu öngörü bugünkü durumun içinde mevcut bulunan gelişme tohumlarını, bunların kanunlarını tanımakla, görmekle mümkün olur. Kemal Tahir İstanbul ağzından milli dile giden yolu şu şekilde açıklar:

“İlk bakışta ağızlarından, ifadeye en elverişli olanın kullanma bakımından ötekileri geride bırakacağını düşünmek doğrudur. Nitekim millet oluş seyrinin yavaş cereyan ettiği Türkiye gibi memleketlerde ayrı ayrı lehçelerle konuşan mıntıkların ortak dili -milli dil- İstanbul şehrinde konuşulan dil olmalıdır. Nitekim bir rivayete göre iki yüzden fazla birbirlerini anlayamayacak şekilde ayrı lehçeler konuşulan Çin'de hükümet ortak dil olarak en ileri gitmiş bulunan Pekin Çincesini kabul etmiştir. Zira fertler üzerinde en fazla tesir eden dil, ilerlemiş, ifade bakımından ötekileri geçmiş entelektüel dilidir. Bu dili, yayılıp gelişen ilk, orta ve lise tahsili ve edebiyat eserleri zaten memleketin her tarafına yayıp durmaktadır.” (Tahir, 2016c: 201).

Şehirleşme ile beraber köyden büyük şehirlere bugün daha çok artan gidiş gelişler ve şehirlerle sanayi merkezlerinde köylerden yayılan kalabalık göçler İstanbul ve İstanbul ağzını konuşan şehirlerdeki dile de birçok sözcükler, terkipler, ifade özellikleri katmakta, bu şekilde dilimizi zenginleştirmektedirler. Kemal Tahir bu zenginleşmeyi asla küçümsememek gerektiğini belirtir. Zira dilimizdeki canlılığı ve dayanıklılığı Anadolu'nun muhtelif mıntıklarının lehçelerinde kolayca görmek mümkündür. Bu da bütün yabancı kültür ve kelime istilalarına rağmen Türkçe'nin özünü ve ilerleme imkânlarını neden kaybetmediğini gösterir. Bir ülkede ortak lisan meydana getirilmedikçe ortak edebiyat ve ortak kültür olamaz. Bunlar da olmayınca millet kişileri ve zümreleri arasında ilerletici ve yükseltici anlaşma imkânı kurulamaz.

2.10.45. Dilde Hayat Bulan Karakter

Kemal Tahir dillerin tarih içinde yaşadığı toplumun fikirlerinin ve zekâsının süzülmesi sonucu oluşan bir olgu olarak görür. Tarihte yaşamış sayısız ferdin solukları dilin içinde şifre şeklinde saklıdır. Dil tarihte yaşadığı toplumun tarihinde ki tüm basamakları atlamış ve bugüne ulaşmışsa yaşadığı toplumun dünya görüşünü ve

karakterini en iyi yansıtan bir araç haline gelmiştir. Kemal Tahir dilin tam karakterini ve ruhunu ancak aynı ana dili konuşan fertler arasında anlaşılabilceğini şu şekilde açıklar:

“Milletlerin dünya görüşünü de özellikleri ve karakterleri gibi dillerinden çıkarmak mümkündür. (Fertlerin de öyle. K.T.) Zira bütün milletlerin dillerinde aynı manadaki kelimeler aynı manada olamazlar. Çünkü hayale -ruha- verdikleri şekil başkadır. Bu sebeple bir dilin bir kavramı hiçbir suretle bir başka dile tam tamına aktarılamaz.” (Tahir, 2016c: 90).

Kemal Tahir’e göre nasıl toplumlar aynı tarihsel gelişim içinde olmadıkları için tam olarak birbirlerini anlamıyorlarsa aynı şekilde fertler içinde durum böyledir. Her çağda her bağımsız yazar, kendi kişiliğini dile aktararak farkında olmadan kelimeye bir şeyler ekler veyahut değiştirir.

2.10.46. Dil ve Edebiyat

Kemal Tahir, dillerin hedeflerine erişebilmesi için her zaman artistik bir yapıya ihtiyaç duyduğu kanaatindedir. Bu artistik yapı edebiyatın iki ana kaynağı olan nesir ve şiir ile gerçekleşir. Artistik yapılar düşünce gelişimi ile beraber yükselir ve dili de olgunluğa erdştirir. Kemal Tahir dil ve edebiyat arasındaki ilişkiyi şöyle açıklar:

“Dilin gelişmesi özellikle edebiyata bağlıdır ve edebiyatın hamle devirlerinde görülür. Bir milletin karakterini, kültür ve medeniyet münasebetlerini en iyi şekilde ortaya koyan, sanat ve bilim eserleri halinde işlenmiş dilidir. Milletlerin gerçek yaratma kabiliyetleri en açık bir surette dillerinde görülür. Sanat yaratmaları ancak yüksek bir dereceye eriştikleri zaman dile tesir edebilirler.” (Tahir, 2016c: 218).

Kemal Tahir bir dilin ilerlemesine etki edecek kadar önemli bir edebiyatın doğuşu ne kadar yavaş ve içten olursa olsun başlangıçta daima özel bir hamle gerektiğini bildirir. Bu hamle dilin bir bütün haline gelmesini sağlar. Gramer kuralları aynı olan lisanlardan bazılarının ilerlediği halde bazılarının geri kalması bundandır.

2.10.47. Entelektüel ve Dil

Kemal Tahir bir milletin entelektüel özellikleri yüksek bir seviyeye ulaşamaz, dil fikirden mahrum kalırsa, orada ileri bir sosyal ve kültürel gelişimin gözlenemeyeceği kanaatindedir. Dilin en gelişmiş hali özellikle entelektüellerin halkın anladığı dili kullanması zamanlarında görülür. Kemal Tahir entelektüel faaliyetlerin dil ile bağımlı şu şekilde açıklar: *“Entelektüel faaliyetlerin ilk denemeleri literatür halinde ortaya çıkınca dilde hep onunla beraber gider ve her ikisi de ayrılmaz bir şekilde birbirlerine bağlanırlar.” (Tahir, 2016c: 221).* Kemal Tahir bir entelektüelin aynı kelimelerle, aynı

terkiplerle ancak bunları başka bir tarzda kullanarak ve kendi fikirlerini de eserlerine katarak dile yeni bir karakter verebileceğini bildirir.

2.10.48. Milli Dil

Kemal Tahir bugünkü dünyanın ve bu dünyanın bir parçası olan memleketimizin sosyal, ekonomik ve kültürel meselelerini çok karışık, çok derin ve çok taraflı bulur. Bu meselelerin anlaşılmaları kadar anlatılmaları da zordur. Kemal Tahir bu meselelerin zorluğu meselelerin sadece kendi ağırlıklarından kaynaklanmadığını, halk tabakalarının bu meseleleri kavramaya gelişmişlik açısından hazır ve yeterli olmadığı kanaatindedir. Kemal Tahir milli dili; geniş halk tabakalarına, yerli-yabancı iktisadi ve sosyal ilişkileri, kişisel ve toplumsal meseleleri, düşünce, sanat, edebiyat ve ilim sahalarında olup bitenleri anlatacak kişiler ve zümreler arasında anlaşmayı kolaylaştıran bir araç olarak tanımlar. Kemal Tahir milli dili şu şekilde açıklar:

“Milli dil, milleti meydana getiren sınıflardan hiçbirinin tam tesirinde kalmadan, fakat hepsinden artsız arasız tesir alan sosyal bir hadisedir. Ve düşünceyle iç içe hareket eden bir semboller sistemidir. Yani dil, bir eser değil, bir faaliyettir. Tarih içinde nesillerin müşterek emeğiyle işlenir, gelişir. Canlıdır. Tesir alır, dönüp tesir eder. Bundan ötürü devamlı bir yaratmadır.” (Tahir, 2016c: 235).

Kemal Tahir dil sadeleştirme çalışmalarında çok uzak tarihlere ve uzak diyarlara gidilmesinin olumlu sonuç vermeyeceği kanaatindedir. Milli dilin Anadolu bölgelerinin muhtelif lehçelerinde gerek sözcük kuvveti gerekse tümcedeki ifade gücü bakımından bulunabileceğini belirtir. Bütün kültür istilalarına rağmen Türkçemizin ifade gücünü kaybetmemesini milli dilimizin gücüne bağlar.

2.10.49. Dilin Ana Temeli

Kemal Tahir dili, tarihin derinliklerinde doğup oluşan toplumsal bir müessese olarak görür. Dillerin, sınıfsal olmadığını rejimlere katiyen bağlı olmadığı kanaatindedir. Dil ne için kullanılmak istenmişse o yolda ilerleyeceğini düşünür. Bu bağlamda dil ancak işe yararlığı, hangi işe yaramak için gelişmişse oradaki özelliği dilin temeli olarak görülebilir. Kemal Tahir dilin temelini şu şekilde değerlendirir:

“Dilin ana temeli: İnsanlar ve zümreler arasında biricik anlaşma vasıtası olmasıdır. Biricik anlaşma vasıtasını, iyi niyetle de olsa, anlaşılmaz hale getiremeyiz. Bu hususta doğru yolda olup olmadığımızı bize şaşmadan gösterecek bir tek ölçü var: Bugünkü dille konuşup yazdığımız zaman milletin hangi zümresi veya sınıfı bizi anlayamıyor? Anlayamadığı doğru mu? Doğruysa sebep kelimelerde ve cümle formunda mı?” (Tahir, 2016c: 236).

Kemal Tahir, bu soruların karşılığını bilgiyle tartmadan hareket eden her entelektüelin asıl görevini bilerek veya bilmeyerek yapmadığı ve kaydardığı kanaatindedir.

2.10.50. İç Dil Duyusu

Dünyada çeşitli lisanların bulunuşu, filozofları ve dil âlimlerini bir sorun olarak kendine çekmiştir. Filozoflar ve dil âlimleri sorunu farklı açılardan ele almışlardır. Dillerin çeşitli oluşu, onları dillerin yapılarını incelemeye götürmüştür. Dillerin yapılarındaki bu farklılık neden olmuştur? İnsan zihni, zekâsı bir olduğu halde dil neden farklılık gösteriyor? Kemal Tahir'e göre dilde iki yapıcı ilke vardır: İç dil-duyusu ve dilde biçim duyusu. Kemal Tahir iç dil duyusunun dilin kullanılması ve gelişmesi ile ilgili bütün manevi yetileri bu bağlamda ele alır. İç dil-duyusu dile içten egemen olan, her şeyde sürükleyici bir itki veren ilkedir. Kemal Tahir iç dil duyusunu şu şekilde açıklar:

“İç Dil Duyusu: (Buna ‘iç dil ruhu’ da denebilir.). Dilin genel yapısıdır. Yani bize doğuştan, insan olmanın verasetiyle verilmiş olan dil kabiliyeti. Bu kabiliyet insan bünyesine sıkıca bağlı bulunan, henüz kanunları tamamiyle keşfedilememiş bir maddi varlıktır. Bu varlık her dilde -daha doğrusu bütün normal insanlarda- eşittir. Değişmez.” (Tahir, 2016c: 240).

Lisanın iç biçiminin fiziksel seslerle birleşmesi bir iç birleşimle olur, bu birleşimi biz açıklayamayız, bu dilin organizmasıdır. Kemal Tahir, insanın dile olan doğal yatkınlığı insanın genel bir yetisi olduğundan ve herkes her dilin kullanılmasındaki şifreleri içinde taşıdığından, lisanların biçiminin temelde aynı olduğu ve her zaman genel amaca erişmeleri gerektiği sonucu kendiliğinden çıktığını savunur. (Akarsu, 1998)

2.10.51. Dilde Biçim (Form) Duyusu

Biçim bir madde çerçevesinde ele alınır. Biçim (Form) herhangi bir olgu karşısında madde olarak incelenmektedir. Başka bir açıdan burada madde olan şey de yeniden biçim olarak tanınabilir. Bir lisan bir başka lisandan sözcükler alabilir ve bunları madde olarak işleyebilir. Ancak dilde her şey belli bir amaca düşünce anlatımına dayandığından dilde biçim almamış bir madde bulunamaz. Dilde ilk çalışma daha dilin ilk ögesinde ayrımlaşmış seste başlar. Dilin gerçek maddesi bir açıdan sestir, başka bir açıdan anlamlı izlenimlerin bütünü ve dil yardımı ile kavramların kurulmasından önce gelen fikir hareketidir. Milletlerin dilleriyle düşüncelerini ifade etmek için güttükleri yol, ancak lisanın biçimini belirtmekle anlaşılır. Lisanın biçimini belirtmek de ferdin bir birlik

halinde ortaya çıkan bütün fikirlerinin içinde lisan öğelerinin kavranmasıyla olabilir. Her lisan da böyle bir birlik bulunur. Dilin biçimini açıklarken bu birlik yeniden ortaya çıkar ve eğer dağınık öğelerden bu birliğe çıkılırsa, lisanın kendisi hakkında gerçek bir kavram elde edilir. Kemal Tahir dilde biçim duygusunu şu şekilde açıklar:

“Form, yani biçim duygusu: Bu da dil sentezini tamamlayan pasif madde şekli, yani ses unsurudur. Sonradan, cemiyetin yardımıyla kazanılan bir insan kabiliyetidir. Ana dilin aracılığı ile elde edilir. Ferdin lisanının endividuel gelişmesini sağlar. Her dilde başkalık gösteren de işte budur.” (Tahir, 2016c: 240).

İnsanın yaratılışında olan konuşma eğilimine, sözcüklerin anlamlarını anlamak ve onları kullanmak yeteneğine, kısaca dil yeteneğine dil-duyusu denmektedir. Buna karşılık her insanda az ya da çok ortaya çıkan kendi çevresinin dilini benimseyip işleme yeteneğine biçim duygusu denmektedir. Dil duygusu, dilin genel bir yapısıdır, biçim duygusu ise özel bir dile, belli bir dile bağlıdır. Dil duygusu doğuştandır, kalıtımla verilmiştir, biçim duygusu ise sonradan kazanılır, anadilinin aracılığıyla elde edilir, kendi dilimizin bireysel gelişmesinde rol oynar. (Akarsu, 1998)

2.10.52. Dilin Oluşum Safhaları

Kemal Tahir bir insanın dil genişliğini ekonomik ve sosyal ilişkileri içinde o insanın gördüğü iş ve diğer insanlarla anlaşmasına bağlı çıkarların belirlediği kanaatindedir. Bu bağlamda özellikle soyut konularda anlaşabilmek güçlükleri, dili, sadece eşyayı bilmek ve bildirmek aracı olmaktan çıkarmış dış dünyada insanın benliğinde oluşan en keskin fikirleri en ince duyguları aktaran bir vasıtaya dönmüştür. Kemal Tahir dilin oluşum safhalarını şu şekilde açıklar:

“Birinci safha: Dış -sesli- lisan safhası: İnsanoğlu cemiyet halinde yaşayabilmek, kendini gerek sosyal, gerek tabii tehlikelerden kolektif bir gayretle -yardımlaşmayla- koruyabilmek için sesli lisanı, dış lisanı kullanmak zorundadır.

İkinci safha: İç -sessiz- lisan safhası: Bu safha birinciye nazaran çok daha yüksektir. İnsanoğlu bu safhada fikirlerini cümleler nizamıyla tespit eder. Onları -yani fikirlerini- işe yarar hale sokar. Terkip, idrak ve tecrit kabiliyeti için bu iç lisan, yani lisanın ses ve yazı olmadan bir evvelki safhası şarttır. Bu merhale ilim yaratma merhalesinin sınırınıdır ki, insanoğlunun şuurlanma yolunda en mühim merhalelerin, sondan bir öncesidir. Bu merhalede zekâ maddi varlıkların en üst derecesine çıkar, lisan sayesinde meydana getirdiği semboller, bizzat lisanı geçer.

Üçüncü safha: Yazı safhasıdır. Yani, ilim ve edebiyat eserleri yaratma safhası...” (Tahir, 2016c: 241).

Kemal Tahir dilin ileri safhasındaki şartlarla iki insanın anlaşabilmesi için kültür bakımından da birbirlerinden pek uzak olmamaları gerektiğini belirtir. Kemal Tahir’e

göre dilde en somut anlamlı kelimeler bile konuşanların zihinlerindeki hayallerde değişik olabilirler. Örneğin: İki kişi gözlerinin önlerindeki siyah bir inekten bahsediyorlarsa bile, birinin söylediği siyah inek sözü, ötekinin hayalinde canlanan siyah ineğin aynı değildir. Çünkü aynı siyah ineği her biri gördükleri zaman ayrı ayrı açılardan tespit etmişlerdir. Bu kadar somut nesnelere bu böyle olunca kavramlardaki başkalık ve zorluğun ne kadar artacağını hesaplamak ana dile rağmen anlaşmanın kişiler arasında pek kolay olmadığı açığa çıkarır.

2.10.53. Dil ve Nurullah Ataç

Kemal Tahir; Nurullah Ataç'ın Entelektüel kişiliğini, zekâsının, Fransız dili ve edebiyatı üzerindeki hâkimiyetini çok beğenmektedir. Nurullah Ataç'ın eleştirilenliğinin çok üst düzey olduğunu ama edebiyatımızda üst düzey eser olmadığı için onun bu yönünü ortaya çıkaramadığını düşünmektedir. Ne var ki Nurullah Ataç'ın dili geliştirelim derken cümlenin yapısını değiştirme yeni yeni kelimeleri uydurup edebiyata sokmasına çok öfkeli. Bu durumu Kemal Tahir şöyle ifade etmektedir:

“Dili sadeleştiririm, güzelleştiririm, geliştirelim, kolay anlaşılır hale getirelim, yabancı tesirlerden kurtaralım!” derken daha ilk adımda biricik dayanağına –cümle kuruluşuna- saldırmak akıl alır iş değil! Nitekim fertler ve zümreler arasında biricik anlaşma vasıtası olan dili, ‘daha iyi anlaşılın’ diye, hiç anlaşılmaz hale getirmeyi de normal bir insanın aklı pek almaz” (Tahir, 2016c: 149).

Nurullah Ataç kendi kaleminden kelime üretme/uydurma nedenini şöyle açıklıyor:

“Türkçe bizim için en zengin ve en vazih bir dil olmaktan çıktı. Onun kendisine mahsus zenginlikleri olduğunu bilmiyor değiliz; yine biliyoruz ki bazı şeyleri anlatma hususunda dünyanın en mükemmel dili odur. Fakat Avrupa medeniyeti ile temasımız neticesi edindiğimiz bazı hisleri, düşünceleri, öğrendiğimiz mefhumları Türkçe ile ifade etmekte zorluk çekiyoruz. Onlar için yeni kelimler bulmağa çalışıyoruz” (Ataç'dan aktaran Satkın, 2004: 37).

Kemal Tahir Nurullah Ataç'ın, Türkçe'nin batıdan gelen bazı kavramları karşılamakta yetersiz olduğu görüşüne şu cevabı veriyor: *“Kaldı ki biz bugünkü sosyal, ekonomik ve kültürel şartlarımızda cümle kuruluşumuzun ifade kıfayetsizliğini milletçe hissediyor değiliz. Memleketimizde bugünkü dil kurallarımızla karşılanamayacak hızlı ve sıçramalı bir fikir hamlesi mevcut bulunmuyor” (Tahir, 2016c: 209).* Kemal Tahir, yeni dilin ancak eğer bizde olduğu gibi ucuz veya sahte devrimcilik niyetiyle yola çıkılmamışsa, mutlaka yeni fikir olarak görmektedir. Kemal Tahir, oysa yeni dilcilere (başta Nurullah Ataç olduğu halde) baktığımız zaman bunların hiçbirinde, ortalama

Türkçemizle söylenemeyecek hiçbir yeni fikir hatta ezici çoğunluğunda fikir kısıntısı bile bulunmadığını belirtir.

Kemal Tahir, dilde yeni fikirlerin olmadan yeni türetmelerin gereksiz olduğu görüşündedir. Bir kısım sözde entelektüellerin millete yanacak derdi ayrıca savunacak fikri olmadığı için en kolayı dile vurmak şeklinde bir algı ile kelime uydurma işine girdiğini belirtir. Kemal Tahir sözde entelektüellerin sosyal hayatın gayet maddi bir hadisesi olan dili felsefeye benzeterek üzerinde her çeşit tuhaflık göstermeye kendilerini yetkili sanmasını münasebetsiz bir spekülasyon olarak görmektedir. Nurullah Ataç'ın edebiyatımızı ve Fransız edebiyatını çok iyi bildiğini savunur. Nurullah Ataç'ın eğer isterse ne kendisini ne da başkalarını zerre kadar rahatsız etmeden ve herkesin kolayca istifade edeceği şekilde –yani akıl öğretmek ve tenkit etmek bakımından- sahici bir Türkçe ile yazabileceğini belirtir. Kemal Tahir, Nurullah Ataç'ın tenkit mesleğinin dar tesirli çabuk unutulmuş ve ancak edebiyat tarihlerinde ve tetkiklerinde yaşayabilecek, esasında kıymetli fakat aynı zamanda nankör bahtsız bir zanaat olduğu için 'dil devrim', 'kelime uydurma' ve 'ters cümle kullanma' gibi gereksiz işlere girişmiş olabileceğini aktarır. Kemal Tahir Nurullah Ataç'ın şiir kelimesi yerine 'yır' kelimesini türetmesini şu şekilde yorumlar:

“Eminim ki şiir kelimesi karşılığına uydurduğu 'yır' kelimesi bugün bile Nurullah Ataç'ı en az benim sinirime dokunduğu kadar rahatsız ediyor. Gene eminim ki uzun araştırmalarından, uydurma gayretlerinden sonra sinirine bundan daha çok dokunacak bir kelime bulamadığı için bunda karar kıldı. Bu karara gelirken, geldiği zaman, geldikten sonra kendisine mazoistçe eza vermekten bir hazın zevk duyduğu, aynı zamanda çevresindeki budalalarla eğlenmek istediği de muhakkak.” (Tahir, 2016c: 249).

2.10.54. Kral Çıplak

Kemal Tahir, gayet maddi bir olgu olarak tanımladığı dil üzerine bazı entelektüellerimiz tarafından metafizik manasıyla felsefeye benzetip üzerinde her çeşitten marifet göstermeye kendilerini yetkili sanıp hatta işi bazı münasebetsiz spekülasyonlara, yani ilerilik şantajına kadar götürmelerini şiddetle eleştirir. Bir kısım sözde entelektüellerin dil üzerindeki spekülasyonları 'Atatürk inkılâplarını korumak' gibi laflar ederek dilde devrim yapmak, cümlenin yapısına değiştirmek şeklinde dil işlerine girmeyi dilimiz için tehlikeli bulmaktadır. Bu entelektüellerin 'dil devrimi', 'Atatürk inkılâpları' gibi beylik laflarını kullanarak bir kısım yarı aydınları aldattığını belirten Kemal Tahir, aldatılan yarı aydınların yobaz sayılmak korkusuyla

boyun eğmesini cahillik ve korkaklık olarak değerlendirir. Kemal Tahir, dilde devrim yapmaya çalışan sözde aydınların yaptıkları işleri şu şekilde açıklar:

“Yeni şiir ve hikâyelerimizin pek küçük bir kısmında, fakat sanat ve edebiyata dair eleştirme yazılarında pek az müstesnasıyla hepsinde, uydurma kelime, uydurma cümle alıp yürümüş.

Ağdalı Osmanlı Türkçesini sadeleştirenlerden birisi, ‘Esasına bakarsan cancağızım, demiş, bizim bu sadeciliğimiz Arapçayı, Farsçayı iyi bilmemekten, hiç değil yobaz muarızlarımız ayarında bilmemekten geliyor.’ İşte size faydalı bir cahillik... Ama cahillik gayet ender zamanlarda kârlı olur yahut kârlı gibi görünür. Kimsenin sevmemesi, beğenmemesi, daha mühimi, açık yürekle ben cahilim diye cahilliğini itiraf etmesi de bundandır.

Denebilir ki, yeni şiirlerde bir başka zorluk, bir büyük bela var. Başınızda olmadığından bilmezsiniz. Biz perişanız yahu, biz yamyassınız! Olur. Denebilir ki: Yeni hikâyelerde yalınkat bir iç âlemini geveleyecek olduktan sonra uydurma kelime, ters cümle neyimize yetmez. Bir şiir öğreneceğimize bir şeyler öğrenir görürüz. Buradan yola çıkılınca yanacak derdi, anlatacak ve savunacak fikri yoksa adam daha safçadır, daha kökten yakın diyerek Dede Korkut masalından fikirleri aktarıvermeli...” (Tahir, 2016c: 250).

Masal meşhurdur: Şıklığına meraklı züppe bir padişah dolandırıcılara uğrar. Herifler, ‘Size dünyada hiç kimsenin giyemediği elbiseler yapacağız. Öyle elbiseler ki ancak aptal olanlar göremeyecek,’ derler. Bu sihirli kumaşları dokumak için tezgâhlar kurulur. Deve katarlarıyla ipek, altın, gümüş veya inci filan getirilir. Bir zaman geçer. Padişah aklına en güvendiği vezirini yollar. Fıkara vezirin, boş dokuma tezgâhını görmesiyle canı başına sıçrar. ‘Bre medet! Adımız aptala çıkacak!’ Başlar pohpohlamaya... Derken padişah bir gün uğrar. Tezgâh boş! Lakin boş demek kimin haddi! O saat aptallık damgası yapışacak. O da, ‘Memnun oldum, mesrur oldum’u bastırır. Nihayet laf ayağa düşer. Meraklılar takım takım gelirler. Her kafadan bir ses: ‘Ne âlâ!’, ‘Olursa bu kadar olur... Şaheser!’, ‘Görülmemiş bir hüner!’, ‘Elleriniz dert görmesin!’ Nihayet bayram gelir. Züppe padişah yeni urbalarıyla alaya çıkacak. Çıkar. Lakin dolandırıcı oyununa geldiğinden biçare anadan doğma... Üstte yok, başta yok! İki tarafına azametle selam veriyor, seyirciler de ‘Maşallah! Ne kılık bu! Göz kamaştırıcı bir kılık!’ diye alkış tutuyorlar. Derken birisi, çıplağa çıplak demenin değil, dememenin aptallık olacağını bilenlerden birisi, üstüne pek de vazife olmadığı halde dayanamıyor. ‘Yahu! Siz sapıttınız mı?’ diye bağıyor, ‘Vallah, billâh anadan üryan...’ Kemal Tahir; bu yazıların, bağıran adamın yazıları olduğunu belirtir.

2.10.55. Büyük Diller

Büyük dilleri çeşitli dillerin birleşmesiyle oluşmuş dil şeklinde tanımlamak, dil bilimsel olarak mümkün değildir. Kemal Tahir dillerin birbirleriyle ilinti kurduklarını birbirini etkilediklerini, birbirleriyle kelime ve deyim alışverişine girerek zenginleştiklerini belirtir. Fakat bu alışveriş dillerin temel yasalarını özellikle anlaşmayı kolaylaştırma gücünün göstergesi olan cümle kurma yasalarını (sentaks) sağlam tutarak yaparlar. Kemal Tahir'e göre dil biliminin ilk kanunu budur. Bu kanuna göre Garp Türkçesi – Osmanlı Türkçesi ya da Anadolu Türkçesi Arapça, Farsça ve Türkçe'nin birleşmesiyle meydana gelmemiştir. Osmanlı Türkçesi cümle kuruluş kanunlarını sınımsız muhafaza eden Garp Türkçesinin gelişmiş halidir. Bu gerçeği değiştirmeye, toplumumuzu bu gerçekte yanıltmaya hiç bir kaltabanın ya da despotun, hiç bir devrim veya ilerencilik numarasındaki entelektüellerin gücü yetmez. Kemal Tahir büyük dilleri şu şekilde açıklar:

“Büyük diller, toplumların tarih içinde birleşik kullanışları ve çalışmalarlarıyla meydana gelmiş hiçbir başka güce dayanmaz canlı müesseselerdir, bu sebeple hiç kimsenin ya da kimselerin keyfiyle gelişme yollarından saptırılamazlar. Yaşayan büyük diller medeniyetin çürütülmez tanığıdır. Çünkü diller devrim mevrin, politik değişim filan tanımazlar. Onların tanıdıkları ve baş eğdikleri bir tek güç vardır, kendi varlıklarının tek anlamı olan toplum kişileri veya toplulukları arasındaki anlaşmayı yaşadıkça daha kolaylaştırmak görevi...” (Tahir, 2016c: 278).

Kemal Tahir, dillerin tarihsel oluşları içinde birbirleriyle karşılaştıkları, tokuştukları, çeşitli nedenlerle -ki bunların en başında ötekileri alt eden dilin yeni dünya görüşünü duraklamış dillerden daha iyi anlatma gücü gelir- tokuşan dillerden biri üstün çıkarak öteki dilleri kendi kanunları içine alıp kendisine kattığını belirtir. Yazara göre Osmanlı Türkçesi dediğimiz Türkçemiz de böyle büyük dillerdendir. Arapçayı, Acemceyi diğer öteki lisanları kendisine katmış, kendi içinde başarıyla kullanmıştır. Bunun başka şekli de zaten düşünülemez. Çünkü bir Türk imparatorluğunun doğup yaşamaya başlaması esnasında, onun lisanı ölmüş imparatorlukların lisanları alt edemezdi.

2.10.56. İmparatorluk Dili

Kemal Tahir dil kanunu gereği dillerin birbirlerinden kelime alıp vererek zenginleştiği görüşündedir. Aynı şekilde dil kanunu gereği dilin değişmeyen en önemli yapısı olarak cümle kuruluşunu (sentaks) görür. Kemal Tahir, imparatorluk dilinin oluşması için imparatorluk diline aday dilin yıllarca bu gücü içinde taşımış ve beklemede

olan bir dilin siyasi birlik ile gelişebileceği kanaatindedir. İmparatorluk dili olmaya yatkın bir dilin imparatorluğun kurulması, yerleşmesi, genişleyip uzun yaşama şartlarını bulması sonucu o büyük lisan, imparatorluk lisanı haline gelir. Kemal Tahir imparatorluk dilini şu şekilde açıklar:

“Bence hiçbir dil imparatorluk dili olmadan önce imparatorluk dili haline geldikten sonraki kadar zengin olamaz. Bunun kullanım şartları dolayısıyla imkânı yoktur. Burada dilin gücü, imparatorluk dili olma yeteneğini temelinde biriktirmiş olmasındadır. Garp Türkçesi, Anadolu Türkçesi, imparatorluk söz konusu yapıldığı zaman daha doğru olarak Osmanlı Türkçesi, böyle sağlam temeli olan dillerden biridir. Cümle kuruluş sistemi, kelime üretimi başka dilleri kullanma yeteneği bakımından tarih yüzüne çıktığı zaman yüklendiği yeni ödevini anlatacak, öğretecek yeni durumdan insanları haberdar edecek güçtedir. ‘Yeni ödevi’ derken yeni bir dili zorunlu kılan, yeni bir dünya görüşünü anlatacak dil demek istiyorum. Garp Türkçesinin, Osmanlı Türkçesinin 1300’lerde, yıkılmış Arap İmparatorluğu’nun Arap dili, yıkılmış Acem İmparatorluğu’nun Acem dili ve yıkılmak üzere olan Bizans İmparatorluğu’nun Bizans dili sonucudur.” (Tahir, 2016c: 285).

Kemal Tahir günümüz sözde entelektüellerinin şimdiye kadar imparatorluk lisanını bir kabile lisanı haline getirmeye çabaladığı kanaatindedir. Yazara göre gelecekte dil bilginlerimizin, 1300’lerde Anadolu’da ortaya çıkan Osmanlılar ile Selçukluların dünyanın büyük kültür lisanlarından biri olan resmi lisanı Farsçayı neden bırakıp Türkçeye döndüğünü, bu mecburiyeti neden duyduğunu araştırıp bulursa -uydurmadan değil, dil bilginlerinin de yadırgamayacakları teknikleri kullanarak, bilimsel araştırmalarla- bundan sonra, kurucu Osmanlı dilinin idarelerine aldıkları çeşitli milletlerin lisanlarıyla nasıl bir ilişkiye girdiklerini tarihsel gelişim içinde belgelere dayanarak araştırırlarsa dilimizin geleceğini aydınlatmış olacaklarını belirtir.

2.10.57. Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Aydınların Çöküntü Psikolojisinin Dile Yansıması

Kemal Tahir Osmanlı aydınlarının bir kısmını Osmanlı’nın çöküntüye girmesinden direk sorumlu tutar. Yazara göre bir kısmı bu çöküşü aldırış etmeden seyrettikleri için korkunç bir suçluluk duygusuna kapılmışlardır. Bir kısım aydınlar, Osmanlı İmparatorluğu gibi muazzam bir devleti, bu devlete nispetle küçük sayılabilecek bir Türk Cumhuriyeti ile değiştirdikleri için tedirgindirler. Bu tedirginlik, bu saklanmaz tarihsel gerçeği kapatarak yarım asırdır kurtuluş bayramları düzenleyenler için tümüyle artmış, bugün şaşkınlığa düşüren derin bir bunaltı almıştır. Bir başka kısım aydın geçinenler de bu bunalan kısmın sadakasıyla bahşişleriyle yaşamayı gerçekleri aramaya tercih etmişler,

bu nedenle suça katılmışlardır. Kemal Tahir Osmanlı'dan Cumhuriyete geçen birtakım aydınların çöküntü psikolojisinin dile yansımaları şu şekilde yorumlar:

“Bu genel suçluluk psikolojisidir ki bu takımları Anadolu Türklüğü tarihinden, sanki Osmanlılık hiç yokmuş gibi, Anadolu Türkçesinde de Osmanlı Türkçesi dönemi sanki hiç yaşamamış, yaşamışsa da bir yabancı baskı olarak yaşamış gibi düşünmeye zorlamaktadır. Böyle berbat bir tabana dayanan sosyal meseleleri akıl mantık içine almak, bilimsel olarak halletmek katiben mümkün değildir. Böyle bir davranış, asıl maksat olan gerçeği saklamak isteğini imkânsız kılar.” (Tahir, 2016c: 290).

2.11. KEMAL TAHİR'İN TARİH ANLAYIŞI

2.11.1. Tarih Notlarındaki Samimiyet

Kemal Tahir günümüz sorunlarını değerlendirebilmek için tarihten yararlanmıştı. O, tarih bilimini tüm bilimlerin anası olarak görür. Bu açıdan bakılınca Kemal Tahir, hapisane yıllarında tarih okumalarını derinleştirmek için 1950 yılında Nevşehir'e Damat İbrahim Paşa Kütüphanesi için naklini ister. Tarih okumalarında yerli ve yabancı tarih yazıcılarını karşılaştırmalı olarak okuyup değerlendirdikten sonra Tanzimat'tan sonra yetişen modern tarih yazıcılarının çoğunun yabancı tarihçileri esas aldıklarını üzüntü ile tespit etmiştir. Kemal Tahir, tarih araştırmalarında Osmanlı dönemi tarih yazıcılarının esas alınması gerektiği görüşündedir. Tarih Notları'nda Evliya Çelebi Seyahatnamesinin tam olarak Latin harflerine çevrilip basılmadığını üzüntü ile tespit eder. Yunanistan'ın bile Evliya Çelebi Seyahatnamesini tüm ciltleriyle kendi diline çevirip kendi alfabesi ile yayımlamasını ülkemiz adına üzücü bulmuştur. Aynı şekilde Kemal Tahir'in Naima Tarihini defaatle okuyup her seferinde Osmanlı ve dünya tarihi açısından farklı yorumlar getirdiğini tarih Notları'nda görmekteyiz.

Kemal Tahir'in tarih disiplini açısından değeri, yeni ve bilinmez belgeleri gün ışığına çıkarmasından değil eldeki bilgilerin milletimiz ve insanımız yararına farklı yorumlar getirerek yeni bir tarih anlayışı getirmesinden kaynaklanmaktadır. Tarih okumalarında okuduğu kitapları bazen yorumlanmış şekilde tarih Notları'nda görmekteyiz. Aşağıdaki pasajda Cemil Birsal'ın Lozan kitabından alınan bir alıntıda Kemal Tahir'in parantez içinde yaptığı samimi yorumlar ve işaretlemeler yer almaktadır.

“O zaman bilhassa Avrupa fikirleriyle (?) kesin olarak büyük bir felaket olacağına inandıkları bu hâlin en büyük amilini mevcut devlet sisteminde (?) buluyorlar ve Yeniçeri belasının yok edilmesi için vaktiyle yapılmış olduğu gibi şimdi de cezri bir hareketle (?) mevcut sisteme bir son vermek (?) yani o zamana kadar başvuru bütünü çarelerden farklı olarak mevcudu yıkıp (?) yerine yenisini (?)”

koymak ve o vakit için, mümkün görüldüğü (?) nisbette ulus'un (Hangi ulusun (eş..) mukadderatını kendi eline teslim etmek (Nasıl?) suretiyle durumu kurtarabileceklerini umut ediyorlar. Takmil Tanzimat hareketinin gayesi Batı kültürüne (?) yaklaşmak ve bunu mümkün merteye kabul etmek (.) olduğuna göre, aynı aheng içinde (Herhalde çiftetelli ahengi olacak!). Garb'ın meşruti devlet şeklini kabul ederek mahvolmanın önüne geçeceklerini zanediyorlardı.

Sultan Abdülaziz'in son üç yılı zarfında devletin başına gelmedik felaket kalmamış, bir taraftan Rumeli'nin birçok yerlerinde çıkan isyanları bastırmak üzere doğrudan doğruya silah kuvvetine başvurulacağı yerde... (Hele ava!).” (Tahir, 2016:307).

Kemal Tahir'in lügatinde Avrupa ayrı bir kategori toplumumuz ayrı bir kategoride yer almaktadır. Kemal Tahir'e göre; Avrupa fikirleri zararlı, Avrupalılaşıma yolu toplumumuz için ölümdür. Avrupa fikirlerini savunan aydınlar vatanperver olamazlar. Pasajda geçen 'Avrupa fikirleri'ne soru işareti konmasını Avrupa fikirlerinin toplumumuz için zararlı olduğu görüşü için konulduğunu değerlendirmekteyiz. Batı kültürüne yaklaşmak için konulan soru işareti bu yolun toplumumuz için uygun olmayacağı için konmuştur. Aynı şekilde Avrupa fikirlerini savunan aydınlaryazara göre vatanperver olamayacağı için bu kelimenin yanına da soru işareti konmuştur. Ahenkli bir şekilde Batılaşmayı savunanlarla bu pasajda Kemal Tahir 'Herhalde çiftetelli ahengi olacak!' şeklinde dalga geçmiştir.

Kemal Tahir'e göre Osmanlı devlet sistemi üç ayaktan oluşur. Bunlar: Padişah, ulema ve asker. Bunlardan biri sıkıntı yarattı mı diğer iki ayak birleşip diğer ayağı düzeltirdi. Kemal Tahir'e göre yeniçeri ocağının kaldırılması Osmanlı devlet sisteminin tökezlemesine ve son tahlilde Osmanlı'nın çökmesine sebebiyet vermiştir.

Kemal Tahir'e göre Osmanlı devleti özelliği gereği pek çok ulustan meydana gelen bir imparatorluktur. Osmanlı İmparatorluğu'nun gücü pek çok ulusu bir arada tutmasından gelmektedir. Kemal Tahir'e göre Avrupa'dan gelen milliyetçilik akımları Osmanlı'nın cellâdıdır.

Kemal Tahir, ekonomik durumu ilerlememiş ülkelerde, meşrutiyeti, mutlakiyete göre pahalı, cumhuriyetin ise meşrutiyete göre lüks olduğu kanaatindeydi.

Pasajda geçen Abdülaziz'in Rumeli isyanlarına karşı silaha başvurmamasını eleştiren düşüncüyü Kemal Tahir parantez içerisinde 'hele avanak' şeklinde yorumlamıştır.

2.11.2. Tarih

Kemal Tahir, tarihi insanın kâinat içindeki maceralarını anlatan bütün bilimlerin anası olarak görür. Ona göre kâinatta hiç bir şey insansız, insan dışı, insanla ilişkisiz var olamayacağı için en soyut bilim kollarından en somut bilim koluna kadar tüm bilimlerin sonuç olarak gelip tarihe dayanacağını savunur. Tarih geçmişte yaşananları nedenleri ve sonuçları ile açıklayarak dünü, bugünü ve yarını anlamamızı sağlayıp geleceği kestirmemize olanak verir. Kemal Tahir tarih anlayışını şu şekilde açıklar:

“Tarih bütün bilimlerin anasıdır ama tarih bilimi, kendi gerçeklerinden kaçan toplumlar için hiç bir önemi olmayan saçma bir çalışmadır. İnsan olarak geçmişimize, yaşadığımız güne, kelimize, yakın çevremize ve geleceğimize akıl erdirebilmek için, aralıksız tarihe başvurmak zorundayız. Ne kadar hazindir ki, insanlık tarihi alanındaki bilgimiz, biyolojik alandan çok daha geridedir.” (Tahir, 2016j:17).

Kemal Tahir bugünkü zorluklarımızın ve sorunlarımızın tarihsel kökleri araştırılmadan başarıya ulaşamayacağı kanaatindedir. İnsanlar yaşadıkları zamanın zorluklarındaki nedenleri anlamak istedikçe tarihlerini yeniden inceleme ihtiyacı hissetmişlerdir. Kemal Tahir’e göre toplumsal sorunlarımızın tespiti ve çözümü tarihe eğilmekle çözülecek bir olgudur. Ve bu Kemal Tahir’in tarih kanundur.

2.11.3. Tarih Felsefesi

Kemal Tahir, insanlık tarihinin mutlaka ve her zaman üretim, endüstri ve mübadele tarihi ile beraber ve onun içinde incelenmesi ve geliştirilmesi taraftardır. Bilinen son tarih olgularına göre dünyadaki medeniyetlerin yaşının beş bin sene olduğunu, en eski Budizm olmak üzere; belli başlı dinlerin ancak iki bin beş yüz senelik olduğunu, dünyanın yaşının ise iki milyon yıl olduğunu belirterek eğer atomik silahlar bizim neslimizin sonunu getirmezse üzerinde bulunduğumuz bu gezegenin daha iki milyon yıl insanlığı yaşatabileceğini aktarır. Kemal Tahir tarih felsefesini şu şekilde açıklar:

“Tarih Felsefesi: İnsan var oldukça Tabiat Tarihi, onun tarihinden bağımsız değildir. Biz burada, -Tarihsel gerçeklikte- Tabiat Tarihi- Tabiat Bilimi- ile değil, insanın meşgul olacağı tarihle –ki ideoloji dipten doruğa bu tarihin bir soyutlamasıdır-ideoloji bu tarihin –insan tarihinin- bir görüntüsünden başka bir şey değildir. İnsanlık Tarihini, mutlaka ve her zaman üretim, endüstri ve mübadele tarihi ile beraber, onun içinde incelemeli, geliştirmelidir.” (Tahir, 2016j: 18).

Kemal Tahir bilimlerin anası olarak tarih bilimini görür. Tarih bilimini, tabiat tarihi, insan tarihi diye birbirinden ayrılmasını mümkün görse bile aslında bunların bir birlerini tamamladığı kanaatindedir. Çünkü tabiat tarihi, insan var olmadıkça var sayılamaz.

2.11.4. İstanbul Alınmamıştır İstanbul Yoktan Var Edilmiştir

Kemal Tahir Osmanlı'nın İstanbul'u almakla övünülmesini pek doğru bulmaz. İstanbul'un bugünkü silüetiyle, bugünkü genişliği ile bugünkü tekniğin bağısladığı güzelliğiyle alınmadığını belirtir. İstanbul alındığı zaman bugünkü Yeditepe kat kat apartmanlar ve emsalsiz eserlerle dolu değildi. Denizlerinde bugünkü gibi kolay bir şekilde dolaşılmıyordu. Bütün evlerde bugünkü gibi elektrik, kalorifer, çeşme, havagazı, çeşit çeşit teknik cihazlar ile dolu değildi. Sokaklarında dolmuşlar, otomobiller, trenler, tramvaylar, metrolar, parklar yoktu. Semtlerinde sinemalar, bankalar, hastaneler, okullar, kültür merkezleri gibi kurumlar yoktu. Kemal Tahir İstanbul alındığında fakir bir Ortaçağ kasabası olduğunu şu şekilde açıklar:

“Fatih denilen delikanlının, tarihinde iliklerine kadar on kere talan edilmiş, açlıktan dizleri kendisini taşıyamayan bir zavallı Orta Çağ kasabasını aldığını... Şimdiki İstanbul'un, sürekli yangınlarla tekrar tekrar, semt semt haritadan silinip yeniden on kere kurulduğunu? Osmanlı'ya nasıl anlatmalı bir kasaba almakla, dünyanın en büyük şehirlerinden birini yaratmanın ayrı ayrı şeyler olduğunu... Bir şehir yaratmanın bir Orta Çağ kasabasını almaktan bin kere daha şerefli olduğunu... Hele de bu kasaba Birleşik Amerika'dan değil de Yunanistan'dan zorla alınmış deniliyorsa, bu sözün utanç olduğunu, kızarmadan söylenemeyeceğini, nasıl anlatmalı?” (Tahir, 2016j:32).

Kemal Tahir tarihin hiç bir devrinde hiç bir şeyin hiç kimseden kılıç gücüyle alınamayacağını, alınsa bile elde tutulamayacağı kanaatindedir. Ona göre sadece yoktan var ettiğimiz şeylerin gerçekten kendi malımız olabileceğini aktarır. Buna en iyi örnek vatan kavramıdır. Vatan yoktan var edilmiş bile olsa, hiç kimseyle davalı bulunmasa bile her zaman tekrar tekrar yaratılması gerekmektedir. Vatan denilen olgunun bile bu açıdan en kesin gerçeklere benzediği unutulmamalı.

2.11.5. Tarih Bölümleri

Kemal Tahir, dünya tarihinin oturtulduğu tarihsel şema olarak: İlk Çağ, Orta Çağ, Yakın Çağ... şeklinde ayrıldığını, bu ayrımın Batı ayrımı olması nedeniyle Doğu toplumlarını ilgilendirmediği kanaatindedir. Doğu toplumlarının tarih literatüründe ve felsefesinde yeni çözüm yolları araması gerektiğini şu şekilde açıklar:

“İlk Çağ, Orta Çağ, (Bunun da aşağısı yukarısı). Yeniçağ ayrımları, ancak sömürge Batılı toplumların, tarih aşamalarını belirleyen laflardır. Doğulu toplumların bu deyimlere uyan -ya da uyacak- aşamalarını belirlemez. Yani, Doğulu toplumların tarihlerini katıyen bağlamaz. Biz Doğulular, kendi sömürülmüş tarihimizin aşamalarını kendimiz belirlemeli, anlamlandırmalı, bu anlamlara göre

adlandırmalı, çocuklarımıza okullarda böyle bir tarih okutmalyız.” (Tahir, 2016j:19).

2.11.6. Türk Köylüsü - Mülkiyet İlişkisi

Kemal Tahir Anadolu’da savaşıla alınan toprakların Allah malı sayılmasının, toplumda zenginleşen ve toprak zengini olan ağa, paşa, vezir, vali, ayan vb. eşrafın Osmanlı ekonomik ve siyasal sisteminin gereği olarak malının müsadere edilmesinin bu açıdan servetin kişiler elinde toplanmasının engellenmesinin Osmanlı’nın yüzyıllar boyu sürüp duran ekonomik ve sosyal zorluklarının başında görmektedir. Kemal Tahir’e göre servetin kişiler elinde toplanmasının engellenmesi nedeniyle Osmanlı’da burjuva sınıfı oluşmamış bu açıdan Osmanlı ekonomik olarak Batı’nın gerisinde kalmıştır. Kemal Tahir Türk köylüsünün mülkiyet ilişkisini şu şekilde açıklar:

“Toprak toptan devletin malı olduğu halde, Türk köylüsünün toprak üzerinde bir mülkiyet ilişkisinden söz edilebilir mi? Bence edilir, bu mülkiyet ilişkisi Batı biçimi kişisel mülkiyetten başka türlü, gücünü, kişisel mülkiyetin var olmamasından almakta ve iki ana temele sıkıca dayanmaktadır. Bunlardan biri devletin genel toprak mülkiyeti anlayışı, toprakların kişisel mülkiyete dönüp belli kişiler elinde birikmesini son hesaplaşmada kesinlikle önlemesi.

İkincisi köyün bünyesindeki, çok zor değişen, otarşik durumdur. Böylece, örf ve âdetlerin de desteğiyle Türk köylüsü, elindeki toprağı işlediği sürece, gerek devletin sermaye birikimini önlemesinin, gerek köydeki değişmezliğin getirdiği güveni kişisel mülkiyetin garantisi olarak yeterli saymakta, Batı’da olduğu gibi, tapu, kadastro, kanunlara geçmiş toprak hukukunu arayıp istememektedir.” (Tahir, 2016j: 135).

Kemal Tahir’e göre Osmanlı’da toprak her ne kadar devlete ait olsa da kullanımı köylüdedir. Osmanlı toprak sisteminde Batı’nın kadastro benzeri bir sistem olmamasına rağmen köylü toprağı hemen hemen istediği gibi işlediği için Batı tarzı kadastro talebi gelmemiştir. Osmanlı İmparatorluğu temelde kişisel mülkiyete karşı olduğu için kişisel mülkiyeti reddeden Şeyh Bedrettin isyanı ve benzeri hareketler gereksizdir ve gereksiz olduğu için taraftar bulamamıştır. Osmanlı köylüsü her ne kadar kadastro ve tapu senetleri ile toprağı Batılılar gibi sahip olamamışsa da verimli olmayan ve çoğunlukla fakir ve orta halli köylülerin kullanımında bulunan Anadolu topraklarının yeni bir paylaşmada eski durumu da özellikle orta halli köylüler açısından bozacağı korkusu nedeniyle toprak reformuyla Batı’da olduğu gibi ilgilenmemelerine neden olmuştur.

Kemal Tahir derebeyliğin kendisinden önceki sosyal duruma göre nasıl daha ileri bir yaşama aşamasıysa ve insanlığa ilerletici, yükseltici bazı faziletler, yeni dünya görüşü, yeni kanunlar getirdiyse; burjuvalığın da derebeyliğe göre ileri bir yaşama aşaması olarak

insanlığa ilerletici ve yükseltici faziletler, yeni dünya görüşü, yeni kanunlar getirdiğini belirtir. Yazara göre insanlığın yarı hayvanlıktan ayrılmasının belli başlı göstergelerinden biri de mülkiyet idrakine gelmesi; gerek maddi, gerek manevi bir şeylere sahip olmaya çalışması, sahip olduklarını da kolay kolay kimseye kaptırmaması aşamasıdır. Mülkiyet hakkı anlayışına gelememiş boğazı tokluğuna, günübürlük yaşama çizgisinde kalmış toplumların umutsuzluk içinde yaşadığı için ölümle ilişkisi bütün olağanlarla ilişkisi gibi olmuştur.

Kemal Tahir'e göre Osmanlı'da toprağın dörtte üçü devletin ve vakıfların mülkündedir. Geri kalan dörtte birin içindeki en güvensiz parça büyük toprak sahiplerine aittir. Nitekim bugün de bu durum en azından psikolojik alanda değişmemiş, devlet, ilk basamakta büyük toprak sahiplerine dayandığı halde toprak reformu lafları hatta davranışlarıyla bu grubu sürekli olarak tedirgin etmiştir.

Kemal Tahir, Asya tipi üretim tarzını mümkün kılan, sürdüren otarşik köyde toprak Allahın, devlet kâhya, köylü kiracı ilişkisinin, kişisel mülkiyetin büsbütün yokluğu anlamına gelmediğini belirtir. Yazara göre bu durum Doğu'da Batı'dakine benzemeyen bir mülkiyet şeklini gösterir. Devletin toprakla ilişkisi ve mülkiyet anlayışı ile köyün otarşik karakteri, köylüye -özellikle toprağını boş bırakmayan köylüye- Batı biçimi toprak mülkiyeti güveni -tapu senedi, kadastro, hukukta miras hakkı- aratmayacak bir kişisel mülkiyet hakkı -gerçeği- güvenini sağlamaktadır. Kadastroyu gereksiz hale getiren böyle bir durum vergi sistemini aşarda -mal olarak ödemedeki- tuttuğu için otarşiyi devam ettirir. Otarşinin devam etmesi devlet şeklini ve insanla toprak arasındaki, Asya tipi üretim tarzındaki mülkiyet şeklini sürdürür. Bu tarzın kendisine özgü kişisel mülkiyet ilintisi, Osmanlı tarihinde bazen görülen ve temel birikimden değil, üst yapıdaki zümre çatışmalarının zorunluluğundan gelen ortak toprak mülkiyeti -bir açıdan toprakta kişisel mülkiyetsizliği teklif eden tarikat insan ilintilerine dayanır politikaları- söz gelimi Şeyh Bedreddin hareketi gibi teklifler de başarıyı imkânsız kılar. Kemal Tahir Osmanlı'da toprak ve köylü arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklar:

“Asya tipi üretim tarzı, otarşik köy topluluklarına dayanır. Bu toplumlarda, toprak Allahın, devlet kâhya, köylü kiracı gibi görünürse de aslında köylü ile toprak arasında Batı'dakine benzemeyen bir kişisel mülkiyet ilişkisi vardır. Köyün otarşik karakteriyle devletin toprakla olan ilintisi köylünün kişisel mülkiyet hakkını, Batı'dakine benzemeyen biçimde güven altında tuttuğundan, köylü Batı benzeri güvenlik kadastro - Tapu senedi, modern -Burjuva- miras hukuku aramak zorunluluğu duymaz. Bu durum, yani kadastrsuzluk vergi sistemini aşariye, malla

ödenen para sistemine dönmeye zorlamadığından köylünün otarşik karakteri sürer.”
(Tahir, 2016j: 257).

Kemal Tahir, Asya tipi üretim biçiminde ana üretim aracı olan toprağın mülkiyet biçimi, gayrimenkul mülkiyetleri de etkilediğini belirtir. Yazara göre Asya tipi üretim biçiminde toprağın mülkiyeti bütün öteki ekonomik ilişkileri etkileyerek devlet denetimi altına koyar. Bu da sermaye birikimi gibi, bir şekilde birikmiş sermayenin yeniden üretime yatırılmasını önler. Yatırılmış sermaye pazarda, burjuva anlamında rekabet koşulları bulamadığından, kapitalist sermaye karakterine dönemez.

2.11.7. Proleter Sınıf

Kemal Tahir toplumumuzun derebeylik ile burjuvalık aşamalarına geçememiş olmanın kapatılmaz boşluğu nedeniyle proleter sınıfın oluşmadığı kanaatindedir. Bu açıdan toplumumuzun şuradan şuraya hedefsiz, amaçsız, plansız atıp durmakta olduğunu savunur. ‘Biz bize benzeriz.’, ‘İmtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kitleyiz.’ sloganları kadar bizi anlatan yüzde yüz doğru ve yüzde yüz doğru oldukları kadar da yüzde yüz acı verici söz olamayacağını belirtir. Derebeylikten, merkezi krallığa oradan burjuva aşamasına geçemeyen toplumumuzun ileri bir proleter sınıfı oluşturulmamasını şu şekilde açıklar:

“Derebeylikten merkezi krallığa geçmemiş olmakla toplumumuz nasıl derebeyliğin esarete göre ileri bir yaşama merhalesi olarak insanlığa -insanlığın ruhuna- getirdiği birtakım ileri idrak ve davranış imkânlarından yoksun kalmışsa, derebeylikten boğuşa boğuşa doğması lazım gelen Avrupalı anlamıyla burjuvaziden yoksun olmamız da öylece ileri bir toplum görüşü olarak burjuvaca idrak ve davranıştan -daha kısası burjuva sınıfından da- yoksun kalmıştır. Bu yoksunlukların normal sonucu olarak bugün bütün sanayileşme çabalamalarımıza rağmen, kendine özgü dünya görüşüyle bir proleter sınıfı da doğmakta değildir.” (Tahir, 2016j: 34).

Kemal Tahir Osmanlı tarihinin ve ekonomik yapısının Batı’dan farklı olduğunu düşünür. Avrupa’nın derebeylikten burjuva çağına geçmesi Batı’nın ekonomik ve teknik açıdan gelişmesine neden olarak Osmanlı’nın çöküşüne zemin hazırladığı görüşündedir. Kemal Tahir’e göre Doğulu devlette güçlü bir düşman Doğulu devletin bekası için çok tehlikelidir. Osmanlı’da devlet esas olduğu için devletin bekası çerçevesinde güçlü düşmanı alt edebilmek için onun silahını edinmek gerekmektedir. Bu bağlamda Batılaşmaya çalışan Osmanlı kendi burjuva ve kendi proleter sınıfını oluşturmaya çalışmış ama temelde iki farklı şema olan Batı ile Doğu’nun benzemezliği nedeniyle bunda başarılı olamamıştır. Temeldeki bu benzemezlik Osmanlı’da proleter sınıfının oluşmasını engellemiştir.

Kemal Tahir proletarya sınıfının özelliği gereği kendisini ayak takımı yerine konmasını asla kabul etmediğini bildirir. Yazara göre gerçek proletarya sınıfı uzun süre midesinden yana deyip rezilliğe alıştırmak mümkün değildir. Bu sınıf bir yerde, sadakayla değil hakla geçinmenin yollarını arar bulur. Kemal Tahir, toplumumuzda proletarya sınıfının olmamasını çok üzücü bulur.

2.11.8. Osmanlı'nın İktisat Sistemindeki Tabakalaşma ve Sermaye Düşmanlığı

Kemal Tahir Anadolu'nun Osmanlı idaresinde kültürel alanda olduğu kadar ekonomik alanda da gelişmediği kanaatindedir. Yazara göre Anadolu Osmanlı idaresinde, birçok alanda gelişmediği gibi önemli bir fakirleşmeye doğru da hızla sürüklenmiştir. Özellikle köylerin ciddi gelişme gösterdiği ülkelerde, köyler zamanla büyüyerek büyük alım satım merkezleri haline gelip büyük kasaba ve şehirler haline alır. Anadolu'da böyle bir merkezleşme görülmez, tersine eski merkezlerin de hızla fakirleşip şehirlerin kasabalaştığı, kasabaların köyleştiği görülür. Kemal Tahir Osmanlı'nın iktisat sistemindeki tabakalaşma ve sermaye düşmanlığını şu şekilde açıklar:

“Osmanlı'nın iktisat sistemindeki tabakalaşma düşmanlığı, sermaye birikmesini önleyici tedbirlerin şiddetle ve aralıksız sürdürülmesi, her çeşit iktisadi inkişafı ve istihsal kuvvetlerinin artıp serpilmesini önlemiş, sürekli olarak talan edilen memleketleri fakirleşmeye, fakirleşmekte kalmaya mahkûm etmiştir.” (Tahir, 2016j: 39).

Kemal Tahir Osmanlı'nın getirdiği tabakalaşmayı önleme sistemi sadece lonca ve serf sisteminde dayanak bulabileceğini savunur. Kemal Tahir'e göre göçebe sistemin böyle bir davranışı çıkarına uygun bulması düşünülemez. Anadolu'nun Osmanlı'dan önceki şartları da çiftçi halkı, böyle bir tabakalaşmayı engelleme ve toprağı sahipsizleştirme sistemine yatkınlaştırmıştır.

2.11.9. Osmanlı İktisadi Sistemi

Kemal Tahir'e göre bir ülkede şehir hayatı zayıflamışsa, medeni alanlardaki zirai faaliyetler azalmışsa, göçebeler gerekenden fazla güçlenmişlerse o ülkedeki merkezi hükümet zayıflamıştır ve yıkılmak üzeredir. Kemal Tahir Osmanlı'nın son zamanlarında bu duruma geldiğini, imparatorluğun vergi sisteminin talan sistemine kadar düştüğünü bu açıdan Osmanlı'da normal iktisadi gelişmeden söz edilmeyeceğini savunur. Yazara göre Osmanlı'da bir memleketin değeri, verdiği vergiyle ölçülürdü. Bu vergi, imparatorluğun

son zamanlarında sürekli kıyıcı talanla alınabiliyordu. Merkezi teşkilatın güçlü olduğu dönemlerde köylü ve şehirli verginin ne kadar olduğunu, kime verileceğini biliyordu. Merkezi teşkilat çürümeye başlayınca, hiç kimse verginin, ne kadar olduğunu bilmediği gibi, kime verileceğini, hatta yılda kaç defa verileceğini bilemez olmuştu. Oysa Osmanlı tabakalaşmanın karşısında bir sistem olarak böyle bir durumda başka hiçbir devletten çok daha az dayanabilirdi. Kemal Tahir Osmanlı iktisadi sistemini şu şekilde açıklar:

“İktisadi buhranları, ticaret yollarının kapanması artırdı. Bu yollara göre kurulmuş istihalleri körletti. Kesin bir gerileme gösteren esnaf istihali, gittikçe küçülerek, çok dar çevrelerin isteklerine karşılık verir hâle gelerek, bütün inceliklerini ve ilerleme şartlarını kaybederek böylece köyler ve kasabalar kendi kendilerine, yeterliği tabii istihsal münasebetleri çağlarına kadar gerilediler. O kadar ki yuvarlaklık anlayışı az kalsın, kağınlardan, değirmenlerden bile kayboluyordu. (Kuyulardan düz direklerle su çekme hâli). Osmanlılar ele geçirdikleri şehirlerden, esnafları, sanatkârları, ustaları ve köleleştirilen halkı, Moğollarda olduğu gibi, başka yere taşıyorlardı da böylece, fakirleşmenin ve iktisat çevrelerindeki daralmanın sistemden geldiği daha iyi anlaşılır.” (Tahir, 2016j: 40).

Kemal Tahir, Osmanlı'nın üretim güçlerini bir türlü geliştirememesinin neticesinde halkın sürekli olarak fakirleşmesine neden olduğu çiftçi ile esnaf mahsullerinin azalmasının sonucunda açık bir pazar olarak Avrupa'nın gerisinde kalmaya başladığını belirtir. Yazara göre Osmanlı'da yıldan yıla azalan ekonomik girdiler karşısında padişah, veziriazam, kadı, vezir ve valilerin sürekli değişmesi, imparatorlukta çıkan isyanlar, bunlara karşı kuvvet gönderilmesi ve bilhassa her bahar ordunun sefere gitmesi ülkeyi iktisadi bir kargaşaya sürüklemiştir. İktisadi kargaşa; haraç ve vergilerin artırılmasını, el koyma gibi hadiselerinin çoğalmasına neden olmuştur.

2.11.10. Osmanlı Milli Kültürü

Kemal Tahir Osmanlı milli kültürünü ne Orta Asya'daki kültüre bağlar ne Arap-Acem-İslam kültürlerinin devamı olarak görür ne de Bizans'ın mirasçısı olarak tanımlar. Kemal Tahir'e göre Osmanlı kültürü özü Türk olan tarihi dokuz bin yıl eskilere dayanan Anadolu halklarının kültürüdür. Osmanlı İmparatorluğu egemen olduğu Arap-Acem ve Balkan kültürlerinden etkilenmiş ve onları etkilemiştir. Kökleri Orta Asya'ya dayanan Osmanlı Türk'ü Anadolu'ya gelerek buradaki toplumlardan etkilenmiş ve bu coğrafyaya hâkim olduğu için daha çok onları etkilemiştir. Tarih çağlarında Osmanlı Türk'ü yeni bir mefkûre yaratarak yüzyıllarca yaşayacak bir dünya imparatorluğu kurmuş ve yaşatmıştır. Osmanlı toplumsal yapısı ve tarihsel gelişimi Batı'dan farklıdır. Batı kölelik sisteminden

derebeyliğe ve oradan kapitalist burjuva sistemine sahip üç bin yıllık bir tarihsel gelişime sahipken Osmanlı dokuz bin yıllık Asya Tipi Üretim Tarzına sahiptir. Osmanlının Batılılaşma hareketleri ile beraber kültürünü değiştirme isteği bu tarihsel temel bağlamında başarılı olamamıştır. Bu nedenle Osmanlıda burjuva yoktur. Proleter sınıf oluşamamıştır. Kemal Tahir Osmanlı milli kültür edinme şartlarını şu şekilde açıklar:

“Gene aynı sebeplerle Osmanlılık, milli kültür edinme şartlarında da özellikler gösteriyor, olduğu gibi almak devrinin sürüp gitmesini bu özel şartlar zorunlu kılıyor. Osmanlılıkta İslam (Arap-Acem) kültürünün orijinal olamayıp kılı kırka yaran tefsirde kalması, aynen Batılılaşma hareketimizde de bugün tipik olarak görülüyor. Sosyal hayatımızdaki derin çelişmeleri, duraklamaları, hatta dünyanın ortalama gidişine göre geri tepmelerimizi tayin ediyor.” (Tahir, 2016j: 46).

2.11.11. Kemal Tahir’in Tarihi Romanlar ile İlgili Oluşturduğu Araştırma Soruları

Soruları

Kemal Tahir realist bir toplumcu yazar olduğu için eser verdiği dönem ile ilgili derinlemesine araştırmalar yapmıştır. Dönemin sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel, folklorik dil özelliklerini incelemiştir. Bu durum romanlarının birçok bilimsel alanının çalışma konusu olmasına imkân vermiştir. Kemal Tahir’in, tarihi romanlar yazarken yazdığı dönemi çok iyi incelediğini görmekteyiz. Tarihi romanlar yazarken aynı zamanda tarihin o devrine ışık tutan araştırmaların araştırma sorularını şu şekilde oluşturmuştur:

“1- Moğollar'da aristokrasi var. Bizde yok.

2- Moğollar'ın edebiyatı ve yazısı kesintiye uğramamış. Bizde yoktan, Arap ve Acem etkisiyle başlamıştır?

3- Osmanlılar ilk eserlerde Orta Asya efsanelerinden faydalanmışlardır?

4- Moğollarda tebea, vassal ve feodal var. Osmanlı'da son ikisi yok. Osmanlı toprakbent köylü olmadığından o anlamda angariye de yok.

5- Osmanlı destanı yok. Arap, Acem destanı var.

6- 12. asırda Moğollar ikiye ayrılmışlardır. Orman kabileleri ve çobanlar. (Osmanlılar çobanlar olmalı?). Keçe çadırlarda oturan göçebeler.

7- Osmanlılarda çiftçilik ne zaman başlar?

8- Osmanlılar kış için kuru ot hazırlar mıydılar?

9- Osmanlılarda at sürüleri var mıydı? Osman'ın iki sürü koyunu ve birkaç binek atı.

10- Moğollarda zenginler ve çobanlar vardı. Göçler tehlikeli ise zenginler Kürkyenlerde kalır, sürüyü çobanlar tek tek göçürürlerdi.

11- Moğollarda başlıca servet at sürüleri idi. At sürüsü olmadıkça, bozkır iktisadiyatının sürekliliği imkânsızdı.

12- Osmanlıların ilk doğuşunda at üstüne bir şey yok galiba!

- 13- Osmanlılar koyun etini nasıl saklardı?
- 14- Osmanlılarda deve var mıydı?
- 15- Osmanlılarda sürek avı ve balık avı.
- 16- Osmanlılarda araba.
- 17- Osmanlılarda silahlar.
- 18- Osmanlılarda natürel iktisat.
- 19- Osmanlılarda giyim eşyası.
- 20- Osmanlılar ve para.
- 21- Osmanlılar ve alışveriş.
- 22- Osmanlılarda esnaf ve çobanlar. Zanaatkârlar. Demirci ve marangoz.
- 23- Uzak kültür ve medeniyet sahalarından yeni kurulan kuvvete doğru eşya ve para aktı. Türü zanaat erbabı toplandı. Şehir ve kasabalar kuruldu.
- 24- Osmanlılarda sulama işleri. Bostancılık, meyvecilik.
- 25- Osmanlılarda evlenme şartları. (Egzogami?. Kan kardeşliği var. Kardeş olmayan diğer oymaklarla evlenmeleri lazım mı?
- 26- Osmanlılar menşesini ve kabilesini mutlaka bilmek, kendi ailesini bir cede bağlamak.
- 27- Osmanlılarda akraba öldükten sonra karısıyla evlenmek. 'Anasının kocası, kocasının kardeşi, kocasının amcazadeleri ve amcaoğullarının oğulları yokken nasıl çocuk doğurdu?'
- 28- Osmanlılarda çok kadın alma (İslamıktan önce).?
- 29- Yeğen dayı ilgisi maderşahi aileden kalıntı.
- 30- İç güveyliği. Maderşahi aileden kalıntı.
- 31- Osmanlılar da miras. (Küçük oğlana mı kalıyor?). Aile ocağının mirasçısı.
- 32- Büyük oğul Beki. (Galiba Vezir. Başvezir.) Şamanlıktan gelme = Kâhin, Başbuğ ?
- 33- Önce kabile içinde en asil -Büyük (yaşlı).- iken sonra Han ailesi içinde büyük evlat?
- 34- Osmanlılarda kan davası? Boyu araba dingilinden yüksek bütün erkekleri öldürmek. (Kan davası).
- 35- Osmanlılarda esaret ve kölelik? Ve uşaklık. Köle uşaklar.
- 36- Osmanlılarda mülkiyet meselesi. (Moğollarda ferdi mülkiyet tipi galipti. Küçük oğlan fazla haklar alırdı. O kadar.).
- 37- Osmanlılarda çocuklar küçükken dul ana? Babanın evi, çadırı, kadınları ve bunlara ait meralar ve ağıllar küçük oğlana düşerdi. Bu sebepten ona (sahip). denirdi. Ocağa sahip - Ateş Beyi.
- 38- Osmanlılarda fakir-zengin.
- 39- Osmanlılarda kabilenin müşterek malları?
- 40- Osmanlıların hayvanlarına vurdukları damgalar?

41- Osmanlılarda dostluktan ileri gelen kan kardeşliği. (Kanlarını karşılıklı karıştırma, içme, yalama.).

42- Osmanlılarda evlat edinme?

43- Moğollarda kabile, sahiplerden, vassallardan, köle ve uşaklardan mürekkepti. Osmanlılarda? Pek eski zamanlarda, ancak menkıbelerde söylenen asırlarda Moğol kabilesi, büyüğü küçüğü, iyisi kötüsü, başı ve ayağı bulunmayan, hepsi de eşit olan ve yalnız akrabalarından meydana gelmiş olabilirdi.

44- Osmanlılarda aristokrasi. Oluşu? Ve aristokrat devlete yetecek kuvvete gelişi?

45- Osmanlılıkta vezirlerin, valilerin maiyetindeki vacibülreâyâ ağalar nereden gelir? Bölükbaşılar nereden gelir? Kâhyalar nereden gelir?" (Tahir, 2016j: 49- 50).

Osmanlılar ve Osmanlılar ile ilişkili toplumları kapsayan derinlemesine soruların olduğu bu pasajda tarihin uzak zamanlarındaki aile ilişkilerinden, ekonomik ilişkilere kadar pek çok soru sorulmakta tarihi bir roman için gerekli bilgilerin araştırıldığı görülmektedir. Kemal Tahir, Osmanlıların sınıf yapısını, dillerini, miras paylaşımlarını, yemek kültürlerini, giyimlerini, tarım işlerini, kültür özelliklerini, hukuki görüşlerini, örflerini, adetlerini, geleneklerini, yaşayış biçimlerini edebiyatlarını vb. açıkladığı bu pasajda Kemal Tahir'in araştırmalarının çok yönlülüğünü görmekteyiz. Kemal Tahir bu araştırmalarıyla romanlarında tarihin uzak bir zamanında bile insan dramları üzerine eğilmiş, realist bir bakış açısına sahip seçkin bir romancı olduğunu kanıtlamıştır.

2.11.12. Osmanlı'nın Batılılaşma Davranışı

Kemal Tahir'in lügatinde 'Batı uygarlığı' demek soyguncu uygarlık ya da uygarlığı soygunda kullanmak demektir. Bu bağlamda Batı uygarlığına geçmek sözü yazara göre Batılıdan daha namussuz soyguncu, daha rezil insan düşmanı olmak anlamına gelmektedir. Osmanlı için Batılılaşmaya karar verme meselesi kıyametin kopmasıdır. Kemal Tahir Batılılaşma kararının halktaki birikimden kaynaklanmadığını, devletin kurtarılması için tepeden inme bir karar olduğu görüşündedir.

Kemal Tahir Doğu toplumlarını katıyen az gelişmiş toplum olarak görmezdi. Bir Türk insanına Batılılaş! demenin kendi lügatinde ne anlama geldiğini şu şekilde açıklar:

"Bir Türk insanına Batılı örneği gösterilerek 'aman az gelişmişlikten, geri kalmışlıktan kurtulmaya çabala' demek namuslu bir öğretmen emeklisine bir kerhaneciyi örnek göstererek 'haydi sen de bunun gibi ol da az gelişmişlikten, geri kalmışlıktan kurtul' öğüdü vermektir. Hem de hangi dönemde kerhaneciliğin Batılı ustalarına da hiç bir şey kazandıramaz olduğu kesatlık döneminde." (Tahir, 2016j: 510).

Kemal Tahir, Osmanlı'yı Batılılaşma'nın değil Osmanlı'nın içine yerleşen Batı ajanı düşman kuvvetlerin güçsüz düşürdüğü kanaatindedir. Yazara göre Batılılaşma hareketleri bizde üstten devam ettiği için halk kitlelerini zehirlemeye tam olarak güç yetirememiştir. Buna karşılık bizde Batı'ya açıldığımızdan bu yana hiçbir milli idare bu yabancı kuvvetlerle gerçekten savaşmayı göze alamamıştır. Hatta böyle bir zorunluluk bile hissedilmemiştir. Osmanlı Devleti'ne yerleşen gizli-açık düşman kuvvetler, Cumhuriyet'te tümüyle azgınlaşarak milli kuvvetlerimizi törpülemeyi devam ettirmiştir. Hangi şartlar içinde olursa olsun Batı'dan gelen yardımlar, güçlenmemize değil, netice itibari ile biraz daha güçsüz düşmemize yol açmıştır. Kemal Tahir hiç bir özrün, iç ve dış tehlike korkusunun Batı'dan gelen yıkıcı zararı haklı çıkarmayacağını belirtir. Çünkü Kemal Tahir'e göre hiç bir iç ve dış tehlike Batı yıkıcılığı kadar kesin ve namussuz olamaz.

Kemal Tahir Osmanlı İmparatorluğu'nun yapısı, geleceğin insan kardeşliğine dayanan birleşik dünya devletleri örneğini, bu örneğin sağlam çekirdeğini bünyesinde taşıdığını belirtir. Kemal Tahir'e göre Anadolu halkları bu çekirdeği bugün de geleceğe doğru taşımayı sürdürmektedirler.

2.11.13. Vaka-i Hayriye Hayırlı mı?

Kemal Tahir Osmanlı'da eski yeni boğuşmasının reaya ile kapıdakiler arasında değil kapıdakiler ile kapı dışında kalanlar arasında yüzyıllar boyu sürdüğünü aktarır. Bu durumun, yeniçeri ocağının ortadan kaldırılıp yerine Avrupa'daki örneklerini andırır bir monark olan II. Mahmut'a kadar devam ettiğini belirtir. Kemal Tahir; Osmanlı devlet sistemini üç ayak stratejisiyle tanımlar. Bu üç ayak: ulema, padişah ve askerden oluşur. Herhangi bir ayak sıkıntı yarattığında diğer iki ayak birleşerek sıkıntı yaratan ayağı terbiye eder.

Kemal Tahir II. Mahmut'un yeniçerileri ortadan kaldırmakla Osmanlı açısından - bilinenin aksine- büyük bir iyilik yapmadığı, İmparatorluğun yıkılmasını -başka çare sahiden bulunmadığı için- hızlandırdığı kanaatindedir. Kemal Tahir'e göre yeniçeri ocağı, Osmanlı devlet sistemini ayakta tutan üçüncü ayaktır. Bu ayak ulema ile birleşerek padişahı denetliyordu. Üçüncü ayak ortadan kalkınca o zamana kadar sürüp gelen Osmanlı sistemi bozulmaya başladı. Aslında yeniçeri ocağını ortadan kaldırabilmek için ulema da üçüncü ayak olarak o zamana kadar etkisinin ve gücünün çoğunu yitirmişti.

Böylece temelde sınıflaşmamış, kademeleşmemiş bir millette Osmanlı padişahı, Osmanlı tarihinde ilk kez gemsiz kaldı. Kemal Tahir Osmanlı padişahının bu durumu uysal bir araba beygiri gibi bunu yadırgadığını belirtir. Yeniçeri ocağının kaldırılması sonucu oluşturulan yeni ordunun finansman sistemini şu şekilde açıklar:

“Yeniçeri, yıkılmasına yakın dünyanın en ucuz ordusuydu. Artık eskisi gibi ulufe gürültüsü de çıkarmıyor, çarşıda esnaflıktan başlayarak en pis, en ahlaksız işlerden ekmek parasını çıkarıyordu. Ucuz ordunun, pahalı olan yeni düzen askeriyeye değiştirilmesi, Osmanlı'nın zaten batmış olan hazinesini çıkarılmaz derinliklere çöktürdü. Modern ordular Batı'da, temeldeki iktisadi münasebetlerin kazanç birikimine güvenilerek kurulmuş, kendisini besleyen sınıfa gerek yakın, gerek uzak pazarlar ve ham madde kaynakları getirerek karlı olmuştur.” (Tahir, 2016j: 249).

Kemal Tahir, yeniçeri ocağının kaldırılmasının iktisadi bir zorunluluk olmadığını hatta pahalı savaşlardan sonra devletin takatinin düşerek ekonomik buhranlara girmesine sebebiyet verdiğini belirtir. Yazar, yeniçeri ocağının kaldırılmasını bir hastanın hastalığını gidermek için daha pahalı bir ilaçla o hastalığı iyileştirmeye benzetir. Kemal Tahir'e göre yeniçeri ocağının ortadan kalkması ile beraber Osmanlı için ikinci ve çok daha pahalı bir lüks olan modern hükümet sistemini, Tanzimat'ı ilan etmek bir mecburiyet halini almıştır. Osmanlı müflis bir hasta adam hâline gelerek ikinci bir hamleyle dağılmaya doğru artık büsbütün önüne geçilmez bir surette sürüklenmiş oldu. Tüm bu açıklamalar neticesinde Kemal Tahir'e göre Vaka-i Hayriye pek de hayırlı değildir.

2.11.14. Tanzimat-ı Hayriye (!)

Kemal Tahir Tanzimat Fermanı'nın, Osmanlı için kurtuluş değil ölüm getirdiği kanaatindedir. Kemal Tahir'e göre Tanzimat Fermanı'na gelinceye kadar kapı, gerek kadılardan gerekse valiler ile mutasarrıflardan üste rüşvet alır, onları memuriyete öyle görevlendirirdi. Tanzimat'a yakın zamanlarda hazine iflas durumuna geldiği için bir kadı, yeni tayin olunduğu memuriyete giderken görevinden alınan kadıya yarı yolda rastlar kendisi yerine vardığı zaman görevinden alınan İstanbul'a erişmiş olur. Bu erişen İstanbul'un kapısında, gidenin yerine tayin olunan üçüncü kadıyı selametlerdi. Görevler padişahıdan tavla uşağına kadar rüşvet verilerek alınır, böylece para toplamak, rüşvet verecek durumda bulunmak bir ölüm-kalım meselesi olurdu. Rüşvetle elde edilen memuriyet, hemen başkasına aktarıldığı bilindiğinden, kadı veya vali, gittiği bölgede hemen zulme başlar, dağıttığı rüşveti hemen toplayıp nafakasını ve biraz da kârını çıkarmaya çalışırdı. Kemal Tahir Tanzimat-ı Hayriye'nin aynı Vaka-i Hayriye gibi hayırlı

olmadığı kanaatindedir. Tanzimat ile beraber taşra teşkilatlarına maaşlı memur göndermek zorunda kalan Osmanlı'nın durumunu şu şekilde açıklar:

“Osmanlı kapısı Tanzimat Fermanıyla kendi nafakasını kesmekle yetinmiyor, üste her ay para dağıtmayı da göze alıyor, yeniçerilerin kaldırılmasında olduğu gibi bu değişme de temeldeki iktisadi birikmeden gelmediği için, ancak faizli borçla yürütüleceğinden böylece yıkımını hızlandırmış oluyordu. Temelde iktisadi düzen değişmediği, böylece insan değişmediği için, toplumda Tanzimat'ı tutacak hiç kimse de yoktu.” (Tahir, 2016j: 250).

2.11.15. Osmanlı'da Ayaklanmalar

Kemal Tahir Osmanlı'da eski-yeni ayaklanmaların reaya ile kapıdakiler arasında değil kapıdakiler ile kapı dışında kalanlar arasında gerçekleştiğini belirtir. Yazara göre yenilik geldikten sonra kapıdakiler ilerici gibi davranırken dışarıdakiler, yalnız şeriatı ileri sürerek kapıyı ele geçirmek isterler, bu sebeple gericiliği taşır görünürlerdi. Kemal Tahir, kapıdakiler gibi dışarıdakiler de bir tek kapıkulu topluluğunun hiçbir seçmeye lüzum görülmeden ortadan ikiye ayrılmasından başka bir şey olmadığını belirtir. Osmanlı'daki ayaklanmaları şu şekilde yorumlar:

“Osmanlılukta zümreler arası kanlı çarpışmalar, ekonomik temeldeki birikimlerin kendilerine gelişme yolu aramalarından ileri gelmediği için, halkı, ilerici fikir getirmez, bu fikirlerin yaşama gidişinde zincirlenip gelişmesini, halk kitlelerince kabul edilip savunulmasını mümkün kılacak sosyal-politik temel bulmasını önler. Ayaklanan zümreler, iktidarı ele geçirmek, bu yolla kişisel çıkarlarını sağlamak için vuruşurlar. Asıl istekleri durumun değişmesi değil, değişmemesidir. Bu sebeple değişiklik hep iktidardan gelir. İktidara karşı ayaklananlar -ki çoğunlukla halka dayanıyor görünürler- eskinin bozulduğunu, bunun bozulmamış hâlini geri getirmek için silaha sarıldıklarını ileri sürerler.” (Tahir, 2016j: 255).

Kemal Tahir, halktan gelen Celali isyanlarının Osmanlı idaresinin mutlaka tepelediğini kapıkullarından kaynaklanan Celali ayaklanmalarını ise ayaklanmanın şefleriyle sürekli olarak anlaşarak onları aralıksız affettiğini belirtir. Bütün Celali ayaklanmalarının padişahın aralıksız makam istediğini aktarır. Ona göre Osmanlı tımar sisteminde bölük sahiplerinin mutlaka kapıdan alınmış bir sanatları vardı. Halktan yetişme liderler, hiç bölük sahibi olamamışlardır. Osmanlı'da ayaklanmaların ana nedeni kapıda olan kapıkullarına karşı kapıyı kaybetmiş kapıkullarıdır. Osmanlı'da saray devrimleri dördüncü padişah Beyazıt'ın kardeşlerini katletmesinden sonra çoğunlukla padişahla oğlu veya kardeşi olan veliaht arasında gerçekleşmiş ve son derece kanlı olarak sürmüştür. Bu açıdan Celâlilerin yüzde doksan beşi köylü oldukları halde isyanlar köylü

isyanı değildir. Ayrıca köylüye şuur veren ya da ileriye doğru uzanan bir zincirin halkası da değildir.

Kemal Tahir'e göre uzun savaşlar neticesinde köylü halktan asker yazma zorunluluğu sonucunda oluşan sekbanlık, sonunda kapısız kalınca Celaliliği beslemiştir. Bu durum, hem asker hem sivil ödev yüklenmiş sipahilik kurumunu, kaderi olan çürümeye götürmüştür.

Kemal Tahir'e göre Osmanlı'da bütün ferman sahipleri askeri sayılırdı. Ferman sahipleri esnafa geçmedikçe ne kendileri ne eşleri ne de çocukları hatta esirleri bu sınıfa yitirmezlerdi. Bu bağlamda Anadolu'yu asırlarca kan ve ateşe boğan Celali isyanları devlete karşı halk-köylü hareketleri değil, ayrı amaçlarla çıkarılmış, ayrı ayrı fetvalara ve fermanlara dayanan kapıkullarının çatışmasından başka bir şey değildir ve hiçbirinde Osmanlı'ya çevrilmiş, Osmanlı'yı yıkmayı tasarlamış sınıfsal, ekonomik, sosyal bir düşünce yoktur.

Kemal Tahir Osmanlı'daki Celali İsyancıları ile Batı'daki isyanları şu şekilde karşılaştırır:

“Batı'da sürekli köylü başkaldırmaları olmuştur. Bu başkaldırmalar, Batı'nın kendine özgü Hıristiyan sistem olan feodalitesinin olağan sonucudur. Batı'daki köylü başkaldırması hâlinde görülen davranışların, Osmanlılar da -yalnız Anadolu'da, her zaman köylü başkaldırmaları hâlinde değil Celali isyanları hâlinde yürümesi üzerine, orijinal bir olay olarak durmak gerektir. Batı'daki köylü hareketleri, yaygın ekonomik sisteme başkaldırma hareketi olduğu halde, Anadolu'daki Celali hareketleri, böyle bir sistem değiştirme karakteri göstermez. Bütün Celalilerin başlarında kapıkulları, bunların ellerinde de merkezi devletin fermanları vardır ve Celaliler sürekli olarak merkezi hükümet kuvvetleriyle yer değiştirirler ve ister Celali, ister bunları tepelemek için fermanla gelenler olsun, Anadolu köylü halklara dayanırlar ve her iki taraf da aralıksız köylüyü soyarlar. Böylece ortaya, merkezi otoriteye karşı dövüşen ve onları ezmeye uğraşan kalabalıklar yerine, ikisi de merkezi otoriteye dayanan ve ikisi de köylüyü soyan köylü kalabalıkları çıkar.” (Tahir, 2016j: 185).

Kemal Tahir Celali isyanlarındaki idraksizlik kadar, açık soygunun Osmanlı'da bir ekonomik sistem hâlinde yürütüldüğü kanaatindedir. Bu durumu Doğu'da, özellikle Anadolu'da, toprak mülkiyetinin ferdiyete bağlanamamasının olağan sonucu olduğunu düşünür.

2.11.16. Hayırlı Devlet Meselesi

Kemal Tahir hayırlı devletin amacını, halka dayanarak gelişip güçlenmek olarak açıklar. Kemal Tahir'e göre hayırlı devlet idarecileri her çeşit iç ve dış muhalefete rağmen

iktidarda oldukları zaman örnek bir soğukkanlılık anlayışına ve hoşgörüyeye sahip olmalılar. Hangi haklı zorlama altında bulunursa bulunsun, her çeşit despotluğa düşmek korkusuyla ürpererek kendilerini bu korku içinde aralıksız denetleyerek yürümek zorundadırlar. İdareci kadrolar bu gücü teorik bilgilerinden, aksiyonda olmanın verdiği rahatlıktan sorumluluk yüklemenin şevkiyle kolayca elde edip kullanabilirler. Bunu yapamamak, belli başlı dayanakların hepsinden yoksun olunduğunu ispatlar.

Kemal Tahir'e göre hayırlı devlet, devletin toplumdan önce geldiği ülkelerde vazgeçilmez bir dayanaktır. Hayırlı devleti şu şekilde açıklar:

“Hayırlı Devleti zorunlu kılan nedenler coğrafyadan, çevreyi şartlayan doğal özelliklerden, insan tipini oluşturan tarihsel geleneklerden en önde insanların doğayla yaptığı boğuşmanın ve mülkiyet ilişkilerinin özelliklerinden gelir. Toprağın ayrı ayrı kişileri, (aileleri) kendi güçleriyle, kişisel mülkiyet ilintileri içinde besleyememesi, bunun olağan sonucu otarşik köy ünitelerinin uzun süre yaşayabilmesi, bunun merkezi iktidarları, üretim ve sosyal güvenlik için zorunlu şartları sağlamaya zorlaması -sulama, gidip gelme- üretim araçlarının ve tarım ürünlerinin güvenliğini sağlaması.” (Tahir, 2016j: 268).

Kemal Tahir'e göre hayırlı devlet, kendisinden beklenen bu ödevleri, geniş bir bürokrasi ve asker kadrosuyla yapar. Bu işlerin yapılması ve bu işlerin yapılmasını sağlayan ve güvenliği sürdüren kadroların yaşaması için devletin artık değeri ele geçirmesi şarttır. Hayırlı devletin varlığı, masrafının bu artık değeri aşmaması şartına bağlıdır.

Kemal Tahir'e göre hayırlı devlete sahip milletlerde kişisel mülkiyet anlayışı gelişmediği için sermaye birikimi görülmez. Sermaye birikimi oluşmadığı için girişimcilik ruhu zarar görür. Hayırlı Doğu devleti belli ellerde toplanan zenginlikleri kendisine zarar verdiği için müsadere yoluyla hazinesine katar. Toplum içerisinde toprak ağalığına belli bir seviyeye kadar izin verir. Toprakları fazlasıyla genişleyen kişilerden toprakları zorla alarak miri araziye katar. Bu durum yeni yatırımlar gibi, yatırımcılar arasındaki rekabeti tekele alıp sermaye birikimini imkânsız kılacağından büyük ilerlemelere izin vermez. Böylece ekonomik temel üst yapıları sarsıp değiştirecek büyük ve köklü sürtüşmelerden yoksun olan toplumlarda, devlet yöneticileri giderek hak etmediklerinden daha fazlasını alma eğilimi gösterdikleri gibi devletin büyük bayındırlık işlerinden de haksız kazançlara alışırlar ya da ortaklar bularak aracılık ederler.

Uzun süre, donmuşluk hayırlı Doğulu devletlerin, dış baskılara karşı çoğu zaman savunmasız kalır. Hele dış hasımlar gerçekten kuvvetliyseler hayırlı devletin ömrü çok uzun sürmez.

Kemal Tahir hayırlı devlete dış saldırılar olduğu zamanlarda devletin iç düzenini şu şekilde açıklar:

“Dış saldırılar başlar, hele devletin hayırlı devlet karakterini sürdüren büyük kazançlı dış talanlar büsbütün kesildiği sıraya rastlayıp başlarsa, iç düzen de çeşitli biçimlerde bozulur. Bu bozulma en çok, hazine çevresinde, kapıdakiler kapının uzağına düşenler arasında klik çatışmaları hâlinde, başlar. Bu çatışmalar ekonomik temeli olduğu gibi halk kitlelerinin şuurlanmasını da etkileyemeden tepede, gayet kanlı olarak sürüp gider.” (Tahir, 2016j: 269).

Kemal Tahir, dış saldırıya uğrayan hayırlı devlette iç çatışmaların başlamasının devletin gelirlerinin giderlerini aşması sonucunu vereceğini belirtir. Bu yeni durum, devletin biricik yaşama şartını, hayırlı devlet özelliğini yok edip onu, içe dönük talancı ve kıyıcı devlet durumuna getirir. Bu hâle düşmüş devletleri, tarihte hiçbir sistemin kurtaramadığını belirtir. Fakat bu devletleri zorunlu kılan milletler, iç ve dış çatışmalarla yıkılıp gittikten sonra yukarıda sayılan koşullar değişmediği için, yine yıkılana benzer bir devlet kurarak yaşamalarını sürdürmeye çabalarlar. Bu şekilde toplumların tarihi tekrarlanıp durur.

Kemal Tahir Doğu toplumlarının bilinçaltında ve hafızasında sürekli bir hayırlı devlet kurma tohumunun hazır olduğunu belirtir. Hayırlı devletin amacını şu şekilde açıklar:

“Hayırlı Devlet, köle işleten, feodal ve kapitalist toplumlarda olduğu gibi, insanın insanı, gerçekten insanlık dışı sayılacak kıyıcılıkta sömürmesini önlemeye çalışır ve ilk zamanlarda, kendisinin varoluşunu zorunlu kılan ekonomik sosyal şartlara göre bunu sağlar. Bu hâl, hayırlı devletin vazgeçilmez doğma ve gelişme şartı olduğu kadar, kendisinin ölümünü de hazırlayan, sonuna doğru hızlandıran şarttır. Hayırlı olsun, hayırsız olsun devlet masraflarını karşılayamayan bir toplum, ya kökten değişecek ya da ölecektir. Dağılacaktır. Bunun bir başka sonucu kesinlikle düşünülemez. Herhangi bir toplumun varlığı, üretimin, yaşama isterlerine orantılı olarak mutlaka artmasıdır.” (Tahir, 2016j: 270).

Kemal Tahir, bu tarihsel akışta insanın maddi şartlarda, özellikle ekonomik temel şartlarda meydana gelecek kökten değişimleri çok geriden izlediğini belirtir.

2.11.17. İslam Kanunları ve Osmanlı

Kemal Tahir İslam'ın tek bir yorumunun olmadığını, farklı coğrafyalarda farklı yorumlarının bulunduğunu belirtir. İslam'ın sadece ahreti değil, dünyayı da

düzenlemek iddiasında olduğunu belirterek Kuran'da eksik olan pratik kanunların, Arap-İslam İmparatorluğu'nun kuruluşundan itibaren gelişerek, bugün şeriat denilen sosyal kanunlar (Mecelle) biçimine gelebildiğini belirtir.

Kemal Tahir, tarih içinde İslam hükümlerinin gelişimini ve çeşitlenmesini şu şekilde açıklar:

“İslam genişlemesi sırasında, İslamlar, Kuran'ı ki müphem ve yetersiz hükümleri aynen uygulamak yerine (Osmanlılar gibi) gittikleri yerlerde önceden var olan kanunları kullanmışlardır. (Aynen benimsemek). Sonraları her şeyi dine ve elbette dinin kaynağını bağlamak isteyen zihniyet, ilk zamanların İslam'a yabancı olduğu halde benimsenen kanunları da, Kuran'ın emirleri arasına sokuşturmak eğilimine kapılmışlardır. Daha sonraları bunları sistemleştirmek isteyen Ulema, kendi çevrelerinin etkisiyle İslami denilen idare usul ve kaidelerinin çeşitlenmesine yol açmışlardır. Böylece de İslam, hükümdar ve idarecilerinin eli altında bilhassa, amme hukuku sahasında türlü yenilikleri dinî bir otoriteye bağlayarak kabul ettirmek (yutturmak değiştirmek değil) imkân ve fırsatlarını verecek çeşitli örnekler ve tefsirler meydana gelmiştir. Bu suretle tarih içinde ve toplumsal zorunluluklar altında İslam kaideleri aralıksız değişmiş ve sonsuz çeşitler göstermiştir.” (Tahir, 2016j: 279).

Kemal Tahir Müslüman toplumların hükümdarlarının tefsir, takdir ve ta'zir haklarının işi büsbütün karıştırdığını belirtir. Sultanların emirlerine uymanın vacip olmasının İslam toplumlarında farklı fikhî gelişmelere neden olduğu kanaatindedir.

Kemal Tahir; Osmanlı'da Şer'i kanunların kitaba geçince donup kaldığını, hükümlerin kalıplar hâline girmesinden sonra sultanlar tarafından yabancı tesirlere aldırılmaksızın içlerinin sürekli olarak doldurulup boşaltıldığını, değişen ayrı bir örf hukuk sahasının daima açık kaldığını, böylece milli ve mahalli birer devlet idare ve teşkilat hukukunun kendini yaşattığını belirtir.

Kemal Tahir Osmanlı hukuk sisteminde dondurulmuş eski kalıp hükümler kadar yenilerinin de olduğunu ifade eder. Osmanlı'da her kurumun gerçek özünü belirlemek için mutlaka her mesele için ayrı ve karşılaştırmacı tarih araştırmaları yapmak zorunluluğu olduğunu belirtir.

Kemal Tahir Osmanlı'da açık bir hukuk ve kitap ikiliğinin yüzyıllarca yan yana ve birbirlerine karışarak yaşadığını belirtir. Ona göre Laiklikten önce bütün yeniliklerin padişah fermanlarıyla bir anlamda şeriata da uydurularak yapılması bundandır.

Kemal Tahir Osmanlı'da hukuk sistemini şu şekilde açıklar:

“Sultanlar yüzde yüz memleketi şeriatle idare ederler sözü, bir araştırma ürünü olmayan ve akıl yoluyla kabli bir şekilde kabul edilen bu gibi hükümlerin tarihsel araştırmalar karşısında tutunamayacağı meydandadır. Osmanlılık ilk gününden beri bir kitabı açıp bakma ve gördüğünü uygulama çeşidinden bilgince ve dindarca bir davranış yerine daha ziyade tecrübe ve göreneklerden gelen pratik bir duygu hâkim olmuş, bu sayede İslam renk ve sözü büsbütün yabancı devlet geleneklerinin devam ettirilmesi mümkün olabilmektedir.” (Tahir, 2016j: 280).

Kemal Tahir Osmanlı tarihi boyunca padişahların iradelerinin kanun olduğunu belirtir. Osmanlı’da her şeyin şeriata uydurulmasına, uydurulmuş görünmesine aldanmamak gerektiğini belirterek Osmanlı’da her şeyin şeriata uydurulmasına çalışılması, şeriati uygulamak için değil, tersine şariat bağlarından kurtulmak için tutulmuş bir yol olduğunu belirtir.

2.11.18. Osmanlı’da İslahat Hareketleri

Kemal Tahir Osmanlı’da yapılan her umutlu ıslahat hareketinin birkaç ay içinde yalana, dolana, palavra umutsuzluğa dönmesini yapılan ıslahatların toplumumuzun temel gerçekleriyle uyuşmamasına bağlar. Yazara göre Osmanlı’nın devlet sisteminin en sıhhatli dönemi yükselme dönemidir. Daha sonra sisteme yapılan müdahaleler sistemin düzelmesini sağlamamış çöküntüye giden yolu açmıştır.

Kemal Tahir, Batılıların çöküntünün hızlandığı dönemlerde ıslahat istemesini biraz da Batı burjuvalarının ekonomik koşullarının baskısı altında, kendi mutlakıyetçi hükümetlerinden ıslahat istemelerine benzetir.

Kemal Tahir Osmanlı devlet sisteminin sıhhatli dönemlerinde yeniçeri ocağının bedavaya yakın bir şekilde işlev gördüğünü, tımar sistemiyle devletin kasasından hiç para çıkmadan savaşlarda istenildiği kadar asker temin edilebildiği, devletin üstüne para alarak memurları taşraya gönderdiği dönemlerden ıslahat hareketleri ile beraber modern devlete özenilerek tüm memurlar ve askerlerin maaşa bağlanmasını çöküntünün ana sebebi olarak görmektedir. Gerek Batı sermayesinin el etek öperek getirilmesi, gerekse ağır faizli borçlara girilmesi, mahkemesi, ordusu ve diğer kamu kurumlarıyla Osmanlı’nın modern devlete özenmesi normal seyirinde batışı hızlanmıştır. Kemal Tahir, Batı’ya yönelik ıslahatları şu şekilde değerlendirir: *“Yakın tarihimizdeki Batı’ya yönelmeler, sosyal ekonomik temeldeki birikimin isterlerinden değil, bu temeldeki çürümeyi örtbas etmek, görmezden gelmek için, kendini aldatmanın, özentili ve ters fantezilerden ibarettir.”* (Tahir, 2016j: 308).

Kemal Tahir'e göre Tanzimat, Osmanlı'nın temelini oluşturan ekonomik düzenin gelişimi nedeniyle zorunlu görülen bir değişim değildir. Daha çok Batılı sanayi ürünlerinin satılmasında istenilen güvenliğin sağlanmasına dönüktür. Bu güvenliği sağlamakla Osmanlı, kendi ekonomik kalkınmasını kesinlikle imkânsız hâle getirmiş, bu açıdan çöküntü kaçınılmaz olmuş ve Osmanlı için kurtuluş ümidi kalmamıştır. Tanzimat'tan sonra yapılan bütün ıslahat hareketleri, bu kesinliği biraz daha kesinleştirmekten ibarettir. Kemal Tahir Tanzimat'ın bir açıdan, Osmanlı'nın çökmesini geciktirdiğini ama başka bir açıdan bu çöküntüyü kesinlikle kaçınılmaz ve geri dönülmez hâle getirdiği kanaatindedir. Buradaki trajik durumu şu şekilde açıklar:

“Bu isteki çelişme hazindir. Avrupa'nın dilediği güvenlik sağlanmasaydı, Osmanlı İmparatorluğu'nun bölüşülmesi hızlandırılacaktı. Sağlandığı için yaşamaktan vazgeçmek Osmanlılarca kabul edilmiş oldu. Temeldeki bu çaresiz çelişme gözden kaybedildikçe, Osmanlı ıslahat hareketlerine akıl erdirmek mümkün olamaz.” (Tahir, 2016j: 309).

Kemal Tahir, Tanzimat, Avrupa anlamında devlet (sınıflı toplum) olmadan Asyalı üretim biçimine bağlı devletin silinme tehlikesini doğurduğunu belirtir. Yazara göre Tanzimat'taki temel çelişme, bu işe devleti kurtarmak çabalamasıyla girişilmiş olmasıdır. Tanzimat, Asya biçimi devleti silme hareketini devleti kurtarma hareketi saymak çelişmesidir.

Kemal Tahir, Osmanlı son dönemlerinde görülen meşrutiyet isteklerinin küçük gruplarca halka dayanmayan hareketler olarak görür. Yazara göre küçük grupların yaptıkları iktidar değişikliği topluma dayanmadığından güçsüz kalmış, eski dönemin dalaverecileri, hayâsız hırsızları, dalkavuk zagonları yönetimi ele alarak çöküntüyü hızlandırmıştır. Kemal Tahir I. Meşrutiyet'in ilanının çetin olduğunu, ilandan sonra en basit kurumların bile oluşturulamadığını, işlerin seçimle bir türlü halledilemediğini, padişahın Mithat Paşa'yı kolayca görevden alarak sürmesini bu hareketin halka dayanmamasına ve toplumun ekonomik durumuna bağlar. Ekonomik olgunluğa erişmeyen Osmanlı'da meşrutiyet isteklerini şu şekilde yorumlar: *“İktisadi şartları verimli bir yola girememiş memleketlerde, meşrutiyet, mutlakiyete göre pahalı, cumhuriyet, meşrutiyete göre lükstür.” (Tahir, 2016j: 307).*

2.11.19. Din ve Devlet İşleri

Kemal Tahir'e göre dine dayanmaya çalışan bir devlet ilkel bir devlettir. Sadece devlet kanunlarıyla yürüyemeyen bir varlıktır. Kemal Tahir dine dayanan devletlerde

dinin, kendi vicdan özelliğinden çıkarıldığını, devletin yürüyebilmesi için zorunlu herhangi bir alet haline getirildiği kanaatindedir. Dine dayanmaya çabalayan her politik topluluğun, bu yönden ister istemez ikiyüzlü ve sahtekâr olduğunu savunur. Yazara göre bir anlamda resmen dolandırıcıdır. Sahtekârlara, ikiyüzlülere, dolandırıcılara alet edilen din de artık, soyut anlamda din değildir, kutsallığı kalmamış, bir ikiyüzlülük, dolandırıcılık, sahtecilik aracıdır. Kemal Tahir din-devlet-vatandaş arasındaki bağı şu şekilde açıklar:

“Politika alanının dinden ayrılması demek, insanların dinden ayrılması, -din bağlarından politik anlamda- kurtulması demek olmuyor. Çünkü devlet bu bağdan kurtulabilir ama hükmettiği insanlar o bağa, daha uzun zaman bağlı kalabilirler. Yani bir devlet dinsiz olabildiği halde, hükmettiği vatandaşların büyük çoğunluğu özel yaşayışlarında dine bağlı olabilirler.” (Tahir, 2016j: 318).

Fikir adamına göre Doğu toplumlarında, her şey devlet için olunca din, devletten ayrı bir güç hâline gelemeyerek bir devlet aracı, kadro parçası oluyor. Bu durum toplumda dini, her zaman başka yerlerde, araç olarak kullanma alışkanlığı yapıyor. Bu da toleransı, sosyal katalizörlük için gerekli yumuşaklığı, derinde ferdin ferdi doğrudan doğruya sömürmesi olayının bulunmaması nedeniyle, katlanabilirliği artırıyor.

2.11.20. Asya Tipi Üretim Tarzı

Kemal Tahir Doğulu toplumların, Batı'daki köle çalıştırma, toprağa bağlı köylü, gündelikçi iş gücü aşamalarını ayrı ayrı geçemediklerini belirtir. Kemal Tahir'e göre Doğu'nun dış görüntüsündeki despotluğa rağmen insanın insanı köleleştirmesinden önceki, insana yaraşır, yaşama tarzına daha yakındır. Doğu toplumları, Batı toplumları gibi insanlığın onuruyla ilişkisini kesinlikle koparmamışlardır. Kemal Tahir Doğu toplumlarındaki köylü ve köle çalışma şartlarını Batı toplumları ile karşılaştırmasını şu şekilde yapar:

“Bu toplumlarda -çoğu zaman iç içe- köle de toprağa bağlı köylü de, hatta bir bakıma gündelikçi iş gücü de, iş bölümünün olağan sonucu olarak zenginlik farkları da vardır ama bu ekonomik şartlar, Batı'da olduğu gibi, kölelik, toprağa bağlı köylü, gündelikçi iş ayırımına varmamış, sırayla birisi, toplumlara hâkim olur, kendi içinde geliştirdiği ikincisi, üçüncüsü tarafından alaşağı edilmemiştir.” (Tahir, 2016j: 330).

Kemal Tahir, Doğulu milletlerin Batılılar gibi toprak ve kişi mülkiyetine dayalı zenginliğe geçememesinden ötürü zenginliklerin belli ellerde toplanmadığı milletler olarak dikkat çeker. Yazara göre Doğu toplumlarında -bir bakıma- devlet, toplumdan önce gelir. Yani, devlet otoritesinin yerleşmeye başlaması, kişilerin bu otorite etrafında

toplanmalarını sağlar. Doğulu toplumlarda gerek toprağın gerekse tarım ve diğer gelişmeler için ilgili yatırımları yapacak, yönetecek ve düzenleyecek güçlü merkezi sistemlere ihtiyaç vardır. Aksi takdirde örneğin büyük su kanalları gibi bazı işlerin kişi eliyle yapılmasının zor olduğunu belirtir. İlk zamanlarda, dini de yanına alarak rahip-krallar tarafından temsil edilen Doğulu toplumlardaki sultanlar iktidar, zenginliklerin Allah adına sahibidir. Allah'ın topraklarını Doğulu devlet bağımsız kısımlar şeklinde yerleşik köylülere kiracı olarak verir. Köylüler kendilerini, araçlarını, ürünlerini ve hepsini birden var eden sulama sistemiyle savunacak teşkilatlarını ayakta tutabilmek için iktidara belli bir artı-değer verecektir.

Kemal Tahir'e göre Doğu toplumlarında, devletin dışında, devleti kuran veya güçlendirip ele geçiren -Batı'dakilere benzer- bilinçli bir sınıf söz konusu olmadığı için Batı'daki gibi, sınıf devleti söz konusu değildir.

Kemal Tahir'e göre Batı'daki sistemlerde, kişisel mülkiyet kutsal kabul edildiğinden, sermayenin tek ellerde birikmesi olağandır, bu sistem tarafından desteklenir. Buna karşılık Doğu milletlerinde, devletin -özellikle güçlü olduğu sıralarda- baş görevi var olan zenginliklerin tekellerde, alabildiğine birikmesini, özellikle buna dayanarak sistemi bozmasını, gerekirse şiddet kullanarak -kafa kesip, zenginlikleri müsadere ederek- önlemektir. Batılılara despotluk, barbarlık gibi gelen de işte budur.

Kemal Tahir ATÜT'ün iki çelişmesini şu şekilde açıklar:

"a- Kişilerde toprak mülkiyeti olmadığı halde, menkul mal mülkiyeti vardır. Hatta kiracı olarak üstünde çalıştığı toprak bile, eğer merkezi iktidar sarsılmamışsa köylülere, ayrıca Batı'dakine benzer kişisel mülkiyet formaliteleri aratmayacak kadar, mülkiyetlerindeymiş gibi görünür.

b- Gerek ticarete -ki bu da son hesaplaşmada, devlet hazinesinin tekeline bağlıdır- ve gerekse bürokratik hizmetler karşılığı büyük zenginlikler kişilerde toplanabilir. Buradaki özellik, bu toplanan zenginliklerin ekonomik-sosyal hayatta, Batı'daki sınıflı toplumlarda görülen sonucu yani, kişisel teşebbüsü dünya çapında artırmak, her meteliği yeniden üretime yatırmak açık ve aralıksız rekabete girişmek sonucu sınıflı toplum özelliği vermez." (Tahir, 2016j: 332).

Kemal Tahir'e göre Doğu toplumlarının üst kliklerinde çatışmalar zaman zaman çok kanlı olur ama toplumun, iktisadi temelindeki gelişmeler ve çekişmelere bağlı olmadığından sistemi değiştirme amacı gütmeyiz. Ayrıca çatışmalar ne kadar kanlı ve sık olursa olsun dönüp temeli etkilemez. Doğu toplumlarında iktisadi sistemi ele geçirmeye çalışan bürokratik kadrolar arasındaki çatışmalara özgür köylü ve esnaf halklar hemen

hemen hiç katılmazlar. Katılsalar da bu taraflardan birinin menfaatindedir, başında da sonunda da kendileri için bir şey talep etmezler, küçük talanlar, bahşişlerle yetinirler. Bu nedenle Doğu milletlerinde, halk hareketleri hemen hemen yoktur ve kopuktur. Birbirlerine, fikir ve ideal ilgisiyle bağlanmaz, birbirlerini geliştirerek sınıf bilinci hâline gelemeler. Doğu toplumlarında uzun süren en kanlı çatışmaların bile sonunda çatışmaların tamamıyla boş amaçlar etrafında yapılmış olduğu meydana çıkar. Bu nedenle, üst zümre çatışmaları, toplumun temelini meydana getiren ve sayıları yüzde doksan beşi bulan kitleleri hiç uyandırmaz. Doğu toplumlarında, sistemi değiştirmeye yönelik çatışmalar olmadığı için tarih aralıksız tekrarlanır.

Kemal Tahir'e göre Doğu toplumlarında iç çatışmalar sistemin temelini ilişkin değişim isteği gütmeyişinden devletleri ve ekonomik sistemleri genellikle uzun yaşar. Tüm varlıklar ve sistemler gibi Doğu milletlerinin ekonomik ve devlet sistemleri de zamanla yaşlanıp güçten düşerek dağılır. Bu dağılma genellikle dıştan gelen güçlerle oluşur. Kemal Tahir, Doğu toplumlarının dağılan ATÜT sistemini tekrar kurmalarını ve halkların bu kurulumdaki durumunu şu şekilde açıklar:

“Bu dağılma aslında eski düzene benzeyen (biraz bozulmuş). Atüt düzenini kurmakla sonuçlanır. (Bilginlerin ‘böyle toplumlar despotluktan kurtulsalar bile, yeniden despotik idare ararlar,’ demeleri bundandır. Burada, sadece idareci kadroları meydana getiren etnik veya toplumsal gruplar değişir. (Bazen bunlara uyararak din de değişebilir.). Böyle topluluklarda halk kitleleri, yukarıdaki kanlı boğuşmalarla ilgilenmedikleri gibi, bu değişmelerle de pek ilgilenmezler, hatta Kral sülalelerinin değişmesi kadar, toplumun resmi dininin değişmesi bile bunları ilgilendirmez. Genellikle reaksiyonları pasif olan, savunma aracı olarak kesinlikle pasifliği seçmiş bulunan ve bunun, içinde yaşadıkları toplum şartlarında, geçerli tek silah olduğunu yüzyıllar, hatta binlerce yıllar boyu denemiş kitleler eski dinlerinin inançlarının üstüne, yeni dinden incecik bir kabuk çekerler, çoğu zaman bu kitlelerde birkaç din, inançları, hatta ibadet biçimleriyle iç içe uzun süre yaşarlar, kimseyi rahatsız da etmez. (Çünkü bu topluluklarda, din ile iman ayrı ayrı şeyler sayılır.).” (Tahir. 2016j: 333).

2.11.21. Osmanlı

Kemal Tahir'e göre Osmanlı bir Doğulu devlet tipi topluluğudur. Osmanlı, Doğu'da Doğulu yapıdaki devletlerden farklı olarak bir yapıyı temsil eder. Bütün doğumlarda olduğu gibi, eski sistemlere göre, Osmanlı devlet ve toplum sisteminin hem güçlü hem de güçsüz özellikleri vardır.

Kemal Tahir'e göre Osmanlı doğuşu ve coğrafyası ve yedi yüz yıl sürmesi itibariyle çok yönlü araştırılmayı hak eder. Bu bakımdan onun tarih macerası da bir iki açıyla

belirlenemez. Özellikle kestirmeden, iyi veya kötü diye bir yana itilemez. Kemal Tahir, Batılaşmanın başımıza getirdiği en büyük felaket olarak sözde ilerici veya gerici aydınlarımızın tarihimizi ve toplumsal sorunlarımızı kestirmeden giderek Batı'nın kalıpları çerçevesinde değerlendirmelerini görür. Sözde aydınlarımızın yedi yüz yıllık Osmanlı tarihini, hiçbir incelemeye layık görmeden yok saymaları ya da ondan kesinlikle kopulabileceğini düşünmeleri kabul edilemez olarak görür.

Kemal Tahir Osmanlı'yı sosyalist açıdan şu şekilde değerlendirir:

“Osmanlılık, Batı'nın modern çağını, onunla yan yana yaşamış, çok önemli bir toplum dönemidir. Geleceğin sosyalist dünyasının işine çok yarayacak müesseseleri vardır. Hepsinden önemlisi, dünyanın kaderini değiştirecek insanlık gücüne, insan birikimi olarak çok değerli bir toplumsal varlık hazırlamıştır.” (Tahir, 2016j: 334).

Kemal Tahir, Osmanlı'nın, muasır feodal yapılara karşı direndiğini, onların Anadolu'da hakimiyetlerini kurmasını engellediğini belirtir. Bunun sonucunda feodalitenin çöktüğünü dolayısıyla da burjuvazinin önünün açıldığını ifade eder. Bu şekilde Osmanlı yalnız Yakındoğu'ya ilerlemek isteyen feodalitenin yolunu kesmemiş, aynı zamanda feodalitenin kendi kaynağında yıkılmasına vesile olmuştur.

Kemal Tahir Osmanlı ile ilgili yapılan son araştırmalarda, toprak mülkiyetinin eski Batı toplumlarında olduğu gibi, ferdi mülkiyete bağlanmadığını belirtir. Bu açıdan Osmanlı'nın kurulduğu topraklarda, Batı şekliyle feodal sistem yoktur.

Kemal Tahir Osmanlı'nın kurulduğu ilk günden hazır bir millete dayanmadığını, hazır bir merkezi ele geçiren yeni bir devlet olmadığı kanaatindedir. Kemal Tahir'e göre Osmanlı, çeşitli dünya görüşüne sahip, çeşitli toplumlardan meydana gelmiştir. İslam'ın Rafizi ve Bâtini gibi mezhepleri göz önünde tutulursa, Osmanlı idaresi ve genel kuruluş felsefesi sert İslami kurallara dayanmamaktadır. Osmanlı'nın ilk dönemlerde, Anadolu Türklüğü'ne doğru değil de, Bizans Ortodoksluğuna ve Rumeli Ortodoks Slavlığına doğru ilerlediği göz önünde tutulur, bu ilerlemeyi din toleransına dayanarak başarabildiği düşünülürse, Osmanlı devlet sisteminin ve idarecilerinin sert Müslüman mezhep ve tarikatlara dayanmadığı aydınlanır. Kemal Tahir, Osmanlı kuruluşunun bu açıdan Müslüman Arap devletlerinin kuruluşuna benzemediği kanaatindedir. Osmanlı'da din, asabiyet ve akıncı-talan unsurunu şu şekilde açıklar:

“Osmanlılık, din unsurunu, bazı Batılı tarihçilerin ileri sürdükleri gibi, Araplar ve öteki din yayıcı imparatorluklar gibi nasıl birinci planda ve asabiyet ve

taassupla kullanmamışlarsa, göçebe aşiret -kafa- asabiyetini de söz gelimi, Cengiz İmparatorluğu'nda olduğu gibi kullanmamışlardır. Nitekim İmparatorluğun kurulmasından yararlananlar, şefe ve şefin ailesine kan bağlarıyla yakından uzağa doğru bağlı olanlar değildir. Daha üçüncü padişapta -beyde- en büyük zenginliklerin Rum dönmelere verildiğini görüyoruz. Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşunda, Orta Asya'dan Roma'ya kadar uzanan bir göçebe aşiretler konfederasyonu, devletin akıncı davranışının bulunmadığı da artık iyice biliniyor. Bunu ispatlayan tarihsel belge, Osmanlıların, Söğüt'ten Bursa'ya kadar 60 fersahlık1 mesafeyi, 60 yılda almalarıdır.” (Tahir, 2016j: 335).

Kemal Tahir'e göre Osmanlı, Doğu milletlerinin, tarihsel sistemlerine uygun olarak kurulmuş bir ATÜT devletidir. Bu açıdan bakılınca Osmanlı yukarıda aktarıldığı gibi din ve ırk temelli olmayan bir devlettir. Osmanlı Doğu tarzı devlet geleneği gereği önce devlet oluşturulmuştur. Daha sonra kurulan kerim devletin etrafına halklar toplanıp sistemi tamamlamıştır. Aynı şekilde Osmanlıda tarihsel geleneklere uyarak, toprak Allah'ındır. Padişah, Allah adına bu toprakları isteklilere kiracı olarak verir. Karşılığında devleti yaşatacak -yani toplumu koruyacak- artı değeri hazineye alır. Osmanlı'da, bu toprak düzeni genellikle sipahiler aracılığıyla yürütülür. Bazı aydınların methettikleri bu sistem, çelişmelerini ve bozulma koşullarını kendisiyle beraber barındırır. Bu çelişme askerlere sivil görev verilmesidir.

Kemal Tahir'e göre Osmanlı'da büyük kentler toplumsallaşabilmenin vazgeçilmez şartlarıdır ama bu büyük kentler, Batı'da olduğu gibi, büyük sanayi merkezleri olarak değil, ekseriyetle kapıkullarının, bunların emeklilerinin ve hizmetkârlarının temelini meydana getirdikleri, paraziter kitlelerdir. Şehirler çoğunlukla Ordu güzergahlarında, iç ticaret yollarında, kavşaklarında ve madenlerin yoğun olduğu merkezlerde kurulur. Buradaki esnaf teşkilatlarının yöneticileri, Batı'da olduğu gibi burjuvazi sınıfına mensup kişiler değil, bir bakıma devletin memurlarıdır. Bu nedenle, Batı'da birer kapitalist üretim kaynağı olan bu tüccarların tersine bunlar devletle ve ihtiyaçlarını karşıladıkları orduyla ilintilidirler. Kemal Tahir Osmanlı ekonomik sistemini şu şekilde açıklar:

“Osmanlılığın kurduğu devlet düzeni, zenginlik farklarını kabul etmekle beraber, zenginliklerin bir elde toplanmasına genellikle karşı olduğu için, -bu devletteki hukuk anlayışı- sermaye yatırımlarını sürekli olarak önlediği gibi, pazarda her çeşit rekabeti de önlemiş, bilhassa Batı sermayeciliğinin palazlanmasında birinci derecede önemli olan ihtiyaç maddeleri üzerinde devletin sürekli tekeline zorunlu kılmıştır. Bilhassa büyük şehirlerin beslenmesi ve giyinmesi için gerekli maddeler, ilk üretim sahalarından halka yayılmış olarak satılmalarına kadar kaduların Narh sistemine, sürekli kontrolüne bağlı tutulmuştur.” (Tahir, 2016j:336).

Kemal Tahir'e göre Osmanlı'da yöneticiler arasında makam elde etme veya bu gibi saiklerden hareketle kimi zaman sert çatışmalar meydana gelmiştir. Elbette buradaki

çatışmalar toplumu ve devlet geleneğini oluşturan ekonomik yapıyı değiştirmeye yönelik değildir. Çatışmaların temeli, ekonomik düzenin değiştirilmesine olan inançtan doğmaz. Yazar, Osmanlı'nın ilk kuruluşu yıllarında alperenler, gaziler, dervişler, makam hırsı olan devlet adamları, ahiler ve Bizans Rumlarından dönmelerin temsil ettiği devletçik ya da küçük topluluklar arasında sürekli sert çatışmaların yaşandığını ifade eder. Yazara göre Osmanlı devletinin teşkilatlanması bitince bu sefer çekişme basitleşerek, kapıkulları, yani kapıyı ele geçirenlerle takım hâlinde kapıdan uzak düşenler arasında sürmüş, birçok kanlı olaylar meydana gelmiştir. Kemal Tahir Osmanlı halkının devletin idareci kadroları arasındaki çekişmeye karşı duruşunu şu şekilde açıklar:

“Osmanlı halklarının bu hareketlere karışması, tamamıyla bu takımlardan birisini tutma biçiminde olmuş, takımlar, bünyede esaslı hiçbir değişme istemedikleri için, halk hareketi gibi görünen kanlı alt-üstlükler, halkları şuurlandırarak hiçbir dünya görüşü getirmemiştir.” (Tahir, 2016j: 337).

Kemal Tahir, Batı'daki kapitalist burjuva gelişip, daha güçlü merkezi devletler kurmaya başladıkları zamana kadar Osmanlı'yı dünyanın en güçlü, en tutarlı, en ileri toplumu olarak görür. Yazara göre Osmanlı imparatorluğu maddi ve manevi gücünü ancak dışarıdan kendisini sarsacak bir düşman gücün meydana gelmesine kadar sürdürebildi. Sonuç olarak ilk yenilgiler başlar başlamaz, Osmanlı ATÜT toplumu, kendi içindeki çelişmelerin de etkisiyle, aslında irfan açısından Batı'daki sömürücü düzenden çok daha ileri olduğu halde, hızla güçten düşmeye başlamıştır.

Kemal Tahir Osmanlı İmparatorluğu'nun Dünya'da kendisine tehlike yaratacak bir güç bulunmadığı sıralarda, yeryüzünde yüksek insan davranışı çerçevesi içinde her hususta gösterdiği toleransa karşılık, içten ve dıştan çökme, silinip süpürülme tehlikesine düşer düşmez, kendisini ileri sayan Avrupa'ya bakarak gene de systemsiz olduğu için Batı kadar barbarca olmayan kan dökücülüğe başlamasını, bazı Batılı Hıristiyan mutaassıp kapitalist tarihçiler, bunu Osmanlı'nın değişmez karakteri olarak göstermeye çalıştığını belirtir. Kemal Tahir'e göre Osmanlı hakkında yayılan bu yanlış algının şaşılacak yönü, Batılılardan çok bizim Batılaşmaya çabalayan aydınlarımız tarafından kolayca kabul edilmesidir.

2.11.22. Osmanlı'da Esas Olan Devlettir

Kemal Tahir, Osmanlı'da başta padişah olmak üzere tüm kapıkullarının devlet tehlikeye düştüğü zaman her çeşit aksiyona başvurulabileceğini belirtir. Kemal Tahir

Osmanlı devlet sisteminin sağlıklı olduğu kuruluş ve yükseliş dönemlerinde çok yüksek bir toleransa sahip olduğunu belirtir. Ancak Osmanlı'nın içten ve dıştan yıkılma tehlikesine düşer düşmez, kendisini ileri sayan Avrupa'ya bakarak sistemsiz bir şekilde - Avrupa kadar barbarca olmasa da- kan dökücülüğüne başlaması devleti kurtarma reaksiyonu olarak görülebilir. Kemal Tahir Osmanlı'da esas olan unsurun devlet olduğunu şu şekilde açıklar:

“Bir gecede 19 kardeşini öldüren yeni padişah, bunu, kendisinin tahtında ortaksız kalması için değil, devletin selameti uğruna yapar. Çünkü Osmanlılıkta Padişahlar, İkinci Mahmut'a kadar kesinlikle kişisel despotluk edememişler, her zaman kulla-Yeniçeri ve enderun-ülemanın birleşik gücü karşısında yalnız tahtını değil, kafalarını da kaybedecek kadar güçsüz yaşamışlardır.” (Tahir, 2016j: 338).

Kemal Tahir'e göre bir gecede devlet uğruna on dokuz kardeşini katleden devlet başkanı için, devletin tehlikeye düştüğü sıra, şunun bunun elinde birikmiş altın, gümüş, bakır parçalarını, parayı çekip almakta duraklayacağını düşünmek, bunu padişahın bekleyip istemek, Osmanlı'nın Doğulu devlet özelliğini gözden uzak tutmak olur.

Kemal Tahir yeniçeri ocağının, topa tutulmak biçimiyle ortadan kaldırılıp her bir yeniçerinin teker teker boynunun vurularak ortadan kaldırıldığı sıralarda ocağın askeri olma vasfının çoğunu kaybettiğini, birçok yeniçerinin esnafa dönüştüğünü, artık imparatorluğun ilk kuruluş yıllarında olduğu gibi devşirme bir zümre halinde olmadığını belirtir. Osmanlı devlet sisteminin bir ayağı olarak gördüğü yeniçeri ocağının kaldırılmasını Osmanlı devlet sisteminin, kendisini tehlikede gördüğü zaman, kendi temel dayanağına saldırmaktan bile hiçbir an çekinmeyeceğini ispatlayan son, en korkunç olay olarak görür. Yazara göre bu vaka aynı zamanda devleti elinde tutan Osmanlı devlet sistemine, Padişah - Asker - Ulema üçlüsüne de son veriyordu. İmparatorluğun biricik dayanağı artık Türk unsurundan ibaretti.

Kemal Tahir Osmanlı'nın Tanzimat'a kadar Batı'dan sadece teknik almakla yetinmeye çalıştığını, teknik alma işini başta padişah olmak üzere halka rağmen bazı kapıkullarıyla başarmaya çabaladığını belirtir. Bilgileri ve yetenekleri yetersiz, hayatları her an tehlikede olduğu için de sınırları güçsüz olan padişahların, sadece teknik alanda bile olsa Batılaşmayı düşünmeleri, padişahların halklarına rağmen ilerici olmaya çabalamaları, devletçi sezgileriyle, devleti kurtarmayı her şeyin üstünde tutma gayelerinden başka bir şeyle açıklanamayacağı kanaatindedir.

2.11.23. Burjuva ve Osmanlı

Kemal Tahir Batı'da yeni insan tiplerinden burjuvaların; Osmanlı'nın kuruluşundan 100 yıl önce yeşermeye başladığını belirtir. Yazara göre burjuvalar, akıl almaz bir boğuşmaya girerek, hasımlarından iğneyle kuyu kazarcasına elde edilen kazanımlar için tekrar tekrar kanlı boğuşmalara girmişlerdir. Burjuvalar, bir yandan zenginliklerini kuruş kuruş biriktirerek, verimli işler yaparak maddi açıdan güçlenirken öte yandan dünya görüşlerini de geliştirmişlerdir. Kapitalist sistem, ayrıcalıklı sınıfların maddi ve manevi dayanaklarını yıkmak için, çok büyük bir dünya görüşü, bir fikir ve inanç sistemi yaratarak, sistemin gerektirdiği gerçekçiliği zenginlikleri gibi geliştirerek o zamana kadar tarihte var olmayan bir yeni insan tipi meydana getirmiştir. Bilimdeki ilerlemeler gibi, dünyayı tanıyan, onu idrak eden, akıl erdirdiğini işinde yararlı kılmayı da başaran bu yeni insan tipi, gerek imtiyaz sahibi düşmanlarına karşı açtığı altı yüz yıllık savaşta, yok edici vuruşu, buharlı makineleri üretimde kullanarak, bir açıdan haklı olarak dünyanın efendiliğini eline geçirmiştir.

Kemal Tahir'e göre Avrupa'da bu işler olurken Osmanlılar, Doğulu devlet sistemi içinde çelişmesiz yaşıyor, Batı'dan kendilerini bir bakıma üstün görmenin haklı rahatlığı içinde bulunuyorlardı. Osmanlılar ilk büyük askeri yenilgilere uğramadan önce, Batı'dan her açıdan üstün olduklarına o kadar emindiler ki Batı'daki gelişmeleri takip etmeyi gereksiz gördükleri gibi, arada sırada bu üstünlükle övünmek için bile, iki sistemi karşılaştırmaya gerek görmüyorlardı. Bazı elçilikler ve Evliya Çelebi sayılmazsa, 17. yüzyıl'a kadar, Osmanlılar, tacir olarak bile Avrupa ülkelerine gitme isteği hissetmemişler, gidenler olmuşsa bile, hiçbir şey görmeden, görmeye, hatta gördüklerini yazmaya tenezzül etmeden ülkelerine dönmüşlerdir. Elçilerin raporları bile Napolyon çağına kadar Osmanlı'nın, tek millet saydığı kâfirlere üstün olduğunu ispatlamayı gereksiz gören raporlarla doludur. Osmanlılar, Batı'nın üstünlüğünü kabul etmek zorunda kaldıkları zamanlarda bile III. Mustafa döneminde Lehistan'ı korumak için Rusya'ya savaş açılabilirlerdi. Kemal Tahir Osmanlı Devleti'nin Avrupa'ya karşı ilk büyük yenilgilerinden sonraki reaksiyonunu şu şekilde açıklar:

“Kendilerine özge tutarlı bir dünya görüşüne sahip olan Osmanlılar, bir olaya, bir duruma dikkatle, ciddiyetle baktıkları zaman oradaki özelliği kolay seçiyorlardı. Nitekim kendilerini yenen şeyin sadece ileri teknik olmayıp o zamana kadar var olmayan, yeni hür insan tipinden, burjuvalardan geldiğini de anladılar. Ne fayda ki tekniği büyük fedakârlıklarla da olsa almak, bunu kullanmak mümkündü,

kolaydı ama mümkün ve kolay olmayan bir şey vardı ki o da, yedi yüz yıldan beri her yönüyle, zerre zerre, milimetre milimetre hazırlanan yeni insandı. Bu insanı yetiştiren toplum şartlarıydı. Osmanlılık, belki bunun imkânsızlığını anladığı halde, gene de imkânsıza saldırmaktan, bahtını son defa denemekten bile çekinmeyecek kadar ilerilik gösterdi. Bunun açık tanığı 1839 Tanzimat davranışıdır.” (Tahir, 2016j: 341).

Kemal Tahir, aydınlar tarafından Tanzimat davranışının hep yanlış anlaşıldığı kanaatindedir. Tanzimat davranışını ülkemiz entelektüelleri tarafından; kendi fantezilerine, çıkarlarına, özentili dünya görüşü taslaklarına göre, ne kadar kötülemeye çalışırlarsa çalışsınlar Tanzimat’ın, Osmanlı Devlet’i açısından, katlanılacak fedakârlıkların en büyüğü, en kahramancası olduğu kanaatindedir.

Osmanlı idarecileri Tanzimat davranışıyla, devlete, biraz olsun soluk aldırılmışlardır. Kemal Tahir’e göre Tanzimat hareketi Osmanlı devlet idarecilerinin akıntıya karşı yiğitçe atılımıdır. Bu atılışın çıkmazı, fert mülkiyetinin tutmayacağı Doğu toplumlarında, Batı’nın fert mülkiyetine dayanan sistemini getirip uygulamaya çalışmaktı. Yani, Batı’dan getirilenlerle devleti güçlendirmeye çalışacak yerde, Osmanlılar tıpkı Batı’daki gibi hürriyet, adalet, müsavat, ilkeleriyle insanları zengin etmek, yani burjuva yetiştirmek çabalamasına giriştiler. Kemal Tahir, burjuva yetiştirme çabalamasını devleti batırmakla eşdeğer görür. Çünkü o dönemlerde, Doğulu devlet yapısına sahip Osmanlı için, devletin dışında, devletten müstakil her güçlenme, her zenginleşme, ölüm olurdu. Kemal Tahir Osmanlı’yı ölüme götürecek Tanzimat davranışına iten olguyu şu şekilde belirtir:

“Çünkü yeni teknikle kurulacak ordu gibi, yeni şartlara uyacak devlet de, artık Osmanlı üretim sisteminin besleyemeyeceği kadar pahalılaştı. Dış talanlardan umut kesildiği için, bu pahalı makinelerin bedelini iç üretim karşılayacaktı. İç üretimde ise, bunu karşılayacak büyük birikmeler yoktu. Osmanlı devleti, temel özelliğini, toplumu ihya etme özelliğini bir yana bırakıp kırbacla adam çalıştırarak insanların sömürmeyi istese de beceremezdi. (Hatta bunu, yetişmesini kurtuluş çarelerinden biri olarak kabul ettirdiği yeni zenginlerine de Batı’da olduğu gibi yaptırılmazdı. Her şeyden önce devletin bünyesi -kapıkullarının bünyesi- buna yatkın olmadığı gibi, devlet gücü de artık buna elvermeyecekti.” (Tahir, 2016j: 342).

Yazara göre bu hareket aynı zamanda, Doğulu devletin temel kanunlarına var olma koşullarına da ters olduğu için büyük bir kuşku, tedirginlik, hatta dehşet içinde kararlaştırılmış çeşitli kadrolarca bugüne kadar bir türlü de yürütülemedi. Tanzimat Hareketi Osmanlı için çelişkilerle dolu bir dram ve trajedir.

2.11.24. Doğulu Devlet Özelliği

Kemal Tahir, Doğulu devletin, Batılı devletten en az, beş bin yıl daha eski olduğunu belirtir. Kemal Tahir'e göre Batı'da ana kutsallık mülkiyette olduğu halde, Doğu milletlerinde, devletin kutsallığı dinden bile önce gelir. Çünkü Doğulu devlet, milletten önce vardır. Milletin varlığını, yokluğunu yalnızca devlet belirler. Doğulu devlette önce çekirdek bir devlet oluşturulur. Daha sonra bu çekirdek devletin etrafına halklar toplanarak devlet sistemi tamamlanır.

Kemal Tahir'e göre Batı'da devletler sınıfların temsilcisi, gereğinde, sınıfları koruma aracı olduğu halde, Doğu'daki devletler bütün milletin var olma ya da yok olma koşuludur. Doğulu devlet, milletin var olma yok olma yükümlülüğünü aldığı için, merkezi-bürokrat-despot olmak mecburiyetindedir. Bunun nedenlerinden biri de yazara göre Doğulu coğrafyanın kişi gücüne dayalı olarak işlenebilmesinin zorluğudur. Doğu'daki topraklar büyük çoğunluğuyla yeryüzünde ince bir kabuk şeklinde bulunur. Bu onun jeolojik özelliğidir. Yani derin derin sürülmeye, makineyle yapılan entansif tarıma uygun değildir. Doğu topraklarının çoğu mevsimine göre ya çoraklaşır ya da bataklık haline gelir; çoğunlukla da erozyona bağlı olarak verim gücü azdır. Kemal Tahir bu durumun, Doğu'da topraklarında, insan gücüyle meydana getirilecek sulama ve taşkınları önleme sistemlerinin, ferdi mülkiyetle yapılıp yaşatılmasının hemen hemen imkânsız olduğunu, böylece toplum için devletin zorunlu hale geldiğini, bunun da ferdi mülkiyetin belli ellerde birikmesini önlediğini aktarır.

Kemal Tahir'e göre, insanın insanı sömüren burjuva sistemi toplumu daha geri bir durumdan daha ileri bir duruma geçirmenin itici gücünü oluşturmaktadır. Ferdi mülkiyetin belli ellerde birikmesini önleyen temel iktisadi şartlar Doğulu milletleri ister istemez, Batılı anlamda sınıflara değil, idarecilerle çiftçi toplumlar şeklinde ikiye bölmektedir. Bu bölünüş, Batı'daki üretimde kişinin kişiyi sömürmesi olayını Doğu'daki sistemden çok ayrı kanunlara bağlayarak tersine çevirmektedir. Örneğin; Batı'da ağalık almakla olduğu halde, Doğu'da ağalık vermektedir. Batı'da devlet yerine göre bir sınıfın öteki sınıfı ezmek için kullandığı araç olduğu halde, Doğu'da devlet, topluma karşı sorumluluklar yüklenmiştir. Kemal Tahir'e göre Doğu'da devlet, ihya edicidir. Bu ihya edicilik, devleti elinde bulunduranların üstün akıllarından, temiz, vicdanlarından, yufka yürekliklerinden değil, devletin var olmasının ihya edici olmasındandır.

Kemal Tahir'e göre Doğu'da kişiler, zengin olsunlar, yoksul olsunlar, her tehlikeli virajda, her zaman sıkıştıkça hemen devlete dönerler. Her şeyi devletten beklerler. Buna karşı devlete kendiliklerinden bir şey vermeyi görev saymazlar. Ama devletin yeri geldiğinde mallarını müsadere etmesini, birikimi bir zenginden alıp devlet hazinesine katmasını olağan karşılarlar. Çünkü mal, can, ırz padişahındır. Padişah yalnız mülkleri Müsadere eden değildir gerektiğinde canı bahasına halkını koruyandır.

Kemal Tahir'e göre Doğulu devlet yapılanmaları içinde fertlerin, sosyal sorumluluk anlayışına dayalı olarak vergi verme gibi bir sosyal politik ahlakı oluşmadığından devlet burada halkından dolaysız vergi talep edemez, etse bile bunu büyük oranda tahsil edemez. Bu sebeple Doğulu devlet yapılanmalarında vergi alımları, devletin doğrudan müdahalesiyle dolaylı vergi şeklinde tahsil edilir. Doğulu devlet genellikle verilenle ve dolaylı vergi ile varlığını sürdürür.

Kemal Tahir Doğulu Devletin kişisel mülkiyete karşı duruşunu şu şekilde açıklar:

“Batı'da, kişisel ekonomik kuruluşların çoğalıp güçlenmesi, bir anlamda, devleti güçlendirdiği halde, Doğu'da, böyle gelişmeler toplumun var olmasından birinci derecede sorumlu bürokratik, 'Despotik' devleti güçten düşürür, onu, halk çoğunluğunun Devlet Baba anlayışıyla çelişmeye düşürür. Batı'da kişisel mülkiyet mukaddes olduğu, her şey bu mülkiyetin güvenliğini sağlamak amacına yöneldiği halde, Doğu'da, başta kişinin canı, gerekirse ırzı olmak üzere varı-yoğu, yani son boğumuna kadar mülkiyeti, devletin varlığı, güvenliği içindir. Bu açıdan Osmanlıdaki politika için adam öldürmelerle her çeşit müsaderele, Batılı Devlet anlayışı, devletin var oluşu, amacı açısından değerlendirmemelidir. Devletin güvenliği için oğullarını, kardeşlerini öldürmeyi yasalaştırmış Osmanlı İmparatorluk müessesesi için, Vezir başı kesmekle kendi aracılığıyla toplanmış zenginlikleri hazineye artmak, üzerinde durulmaya değermez bir olağandır. Bir yasa uygulamasıdır.” (Tahir, 2016j: 351).

Kemal Tahir Batı'da derebeylerin, doğuşlarında olduğu gibi, aristokratlaşarak tarihten silinirken de Feodal-Baron hususiyetlerini her zaman savunduklarını aktarır. Buna karşın Osmanlı'da merkezi-bürokrat-despotik yöneticilerin en güçsüz olduğu sıralarda doğup gelişen mütegalibeler, devletin en güçsüz, kendilerinin en güçlü zamanlarında, özgürlük arayacaklarına, beylerbeyi-yani kapıkulu- yani devlet memuru olmaya çok istekli olduklarını belirtir. Yazara göre son tahlilde, kendileri kapıkulu hâline gelmiş, öteki mütegalibe arkadaşları tarafından bastırılıp öldürülürler. Merkezi-bürokrat-despotik idarenin menfaatine -ki bu ileride kendi kaderleridir de- ortadan kaldırılırlar. Bu açıdan, sınıf yardımlaşmasının doğmaması bakımından, mütegalibe ile baronluk arasındaki büyük detayı görmezlikten gelmemek gerekir.

Kemal Tahir, Doğulu devlette üç ana kurumun olduğunu belirtir. Bunlar: savunma, maliye ve nafiadır. Yazara göre Doğulu devlet kendi yaşamını ve yönettiği toplumun yaşamını sürdürebilmesi için, ister istemez despotik olmak zorundadır. Vergi olarak da sadece mülkiyeti kendisinde bulunan toprak ürünlerinden belli bir oranla vergi alır. Halktan topladığı artık gelir giderinden fazla olmamalıdır. Doğulu devlette, en uygun vergi toplama sistemi, kendi bürokrat despotik bünyesine de en uygun olan tekel maddeleri üzerinden alınan dolaylı vergidir.

Kemal Tahir, Doğulu merkezi-bürokrat-despotik milletlerde büyük kentlerin ancak devletin beslemesi koşuluyla var olabileceği kanaatindedir. Bu yüzden bu kentlerin vazgeçilmez pazarlarında devlet denetlemesi olan narh sistemi ekonomik sistemdir. Yine aynı şekilde loncalar, başlarındaki fermanlı yiğitbaşlar tarafından çekilip çevrildiklerinden, birer devlet kurumu sayılabileceklerinden, çarşıda devletten bağımsız kurumlar tarafından değil, birer devlet memuru olan kadılar ve subaşları tarafından kontrol edilir.

Kemal Tahir Doğulu devletlerde vakıf arazisi denetlemesini şu şekilde açıklar:

“Doğulu devletlerde, bilhassa Osmanlılarda, geniş vakıf müessesesi, mülkü, mülk olmaktan kesinlikle çıkardığı, denetlemesini de, en son hesaplaşmada, sadrazamlara, şeyhülislamımlara, vezirlere, yani devlet memurlarına bıraktığı için, devletin ana bünyesiyle, kendi dışında müstakil müesseseler tanımaması prensibiyle çelişme hâlinde değil, uyuşma hâlinde bulunur.” (Tahir, 2016j: 352).

Kemal Tahir Doğu devletlerinde talanın, Orta Asya kabilelerinde talan seferlerine çıkmadan önce verilen şölenlerden sonra yöneticilerin, kanlarından başka bütün zenginliklerini davetlilerine talan ettirmeleri kanunundan izler taşıdığını düşünmektedir.

Kemal Tahir, merkezi-bürokrat-despotik Doğulu devletlerde, fertlerde toplanan zenginliklerin, devletin yapısıyla sürekli olarak çelişme hâlinde bulunduğunu belirtir. Bu çelişme, iki taraf için de var olmak veya yok olmak çizgisine geldiği için, Batılı tarzda hukuk devleti kurulamaz, kurulmaya çalışılsa da uzun süre yaşayamaz. Yazara göre Doğulu devlette, devlet kişilerde biriken zenginlikleri eritmek zorundadır. Coğrafya ve iklim şartlarıyla toplumların yetişme özellikleri, bugünden yarına devletten vazgeçmeyi olanaksız kıldığı için de çatışma tehlikeli bir duruma gelince devlet güçleri ağır basar. Bu ağır basma ile de toplumlardan bir kısmı devletten yana olur.

Kemal Tahir Batı’da fert mülkiyetinin alıp yürüdüğü, güçlendiği, zenginliklerin bireylerde toplandığı, yatırımlar için iyice güven sağlandığı yerlerde ve çağlarda bu zenginlikleri ellerinde tutanlar, gerek teknikte, gerek dünya görüşlerinde, gerekse yönetim sistemlerinde, eski duruma göre yenilik aradıklarını, yeniliği istediklerini ve sonuç olarak yeniliği getirdiklerini belirtir. Doğu’nun merkezi-bürokrat-despotik devletlerinde ise devlet yöneticileri veya birinci sıradaki sorumlular, tıpkı Batı’daki ileri sınıflar gibi oradaki yöneticilerin tersine ilerici olmak zorunda olduklarını belirtir. Kemal Tahir Doğu devletlerinde orduların neden hep ilerici olmak zorunda olduklarını şu şekilde açıklar:

“Batılıların sürekli olarak şaşıtkları durumun nedeni, Doğulu devlet anlayışının bünyesinin özelliklerindedir. Olağandır. (Her büyük savaşta, silahlar büyük temel değişmeler gösterdiği için Doğulu toplumlarda, ordular idareci kadroların yeni vasıtaları kabul etmek zorunluluğunu duyan en önce duyan örgütlerdir. Doğu’da orduların, fikirde geri kalmış olsalar bile aksiyonda ilerici oluklarını şartlandıran temel sebep budur.)” (Tahir, 2016j: 354).

2.11.25. Anadolu'nun Verimliliği

Kemal Tahir, Anadolu’da yaşayanların bütün tarih boyunca, üretimden sürekli olarak kaçmasını sadece tembellikten ve talancılıktan kaynaklanmadığı düşüncesindedir. Kemal Tahir’e göre Anadolu insanının üretimden kaçışı toprağın verimsizliğinden ve ürün çeşitliliğinin az olmasından kaynaklanmaktadır. Bu açıdan Anadolu insanı, üretim araçlarına yöneleceğine, askerliğe kalem sahibi olarak devlet memurluğuna, bürokratlığa, bir anlamda devlet kuruculuğuna ve idareciliğine yönelmiştir. Anadolu’daki tarım işçiliği gibi, endüstri işçiliği de ancak sürekli savaşlarla, gidip gelme hâlinde bulunan ordularla, gene bu gidiş gelişi sağlamak maksadıyla kurulup yaşatılan, hazır yiyici kentleri beslemek, sadece onların isterlerini karşılamak hedefine yetecek ölçüde sürdürülmüştür.

Kemal Tahir, Osmanlı döneminde Anadolu’nun ihtiyaçlarının karşılanma yolunu şu şekilde açıklar:

“Osmanlılar hiçbir zaman, başlıca beslenme maddesi olan buğdayı bile, tarihlerinin hiçbir çağında, yeteri kadar üretememişler, bu yüzden ticarete yönelememişlerdir. Sadece yönetememekle kalmamışlar, bütün egemenlikleri boyu, ticarete karşı çıkmışlar, memleketi sürekli olarak ticaret yasaklarıyla yönetmişlerdir. Akdeniz, Karadeniz yüzyıllar boyu bir Osmanlı denizi olduğu halde Osmanlıların yabancı tüccarlara, bilhassa mal getirmeleri karşılığı kapitülasyon hakkı tanımaları da bundandır. Buğday, Anadolu’ya, Karadeniz kıyılarına ve İstanbul gibi büyük şehirlere, aralıksız Mısır’dan ve Romanya’dan Rumeli’nden getirildiği gibi, İstanbul’un et isterleri de sürekli olarak Rumeli hayvancılığıyla karşılanmıştır. Osmanlı idaresinde bütün madenler, özel yasalarla devlet işletmeleri

olarak, ordu ve hazır yiyici şehir ihtiyaçları için çalıştırılmıştır. Bazı yabancı tarihçilerin ağzını sulandıran altın ve gümüş madenleriye daha 17. yüzyılda artık verimli olmaktan çıkmışlardır.” (Tahir, 2016j: 355).

Kemal Tahir Anadolu'nun üretim gücünün zayıf olması bağlamında Batılılaşma hareketlerinin başlangıcından itibaren, her zorluğa düşüldüğünde, halkın üretime zorlanması fikrinin temelsiz bir iyi istek olduğu ve sadece romantik bilgisizliğe dayandığı kanaatindedir. Kemal Tahir Anadolu'nun yer üstü ve yer altı kaynaklarının kıt olmasını tüm iyi niyetli planlamalara rağmen içinde bulunduğumuz ekonomik sıkıntıların ana çerçevesi olarak görmektedir.

Kemal Tahir, Anadolu'nun, ticaret ve savaş deniz-kara yollarının üstünde ve ortasında bulunması açısından tamamıyla başka tarihsel görevler yüklendiğini belirtir. Ona göre Aristo'nun, köle üretim bölgesi saydığı Anadolu'nun, Selçuklularla Osmanlılar zamanında, üretimde yaratıcılığa atılacak yerde, sadece savaşçılıkta ve dinsel ya da başıbozuk bürokratikte kalması Anadolu'nun yer altı ve yer üstü kaynaklarının kıt olmasına bağlıdır.

Kemal Tahir Anadolu'nun yer altı ve yer üstü kaynaklarının kıt olması nedeniyle kapitalist sistemin Anadolu'ya karşı duruşunu ve Anadolu köylülerinin bu durumla ilgili davranışını şu şekilde açıklar:

“Batılılaşma atılımının başlamasından sonra da içeride bunun böyle kalması, dıştan gelen Batılı kapitalist sermayenin de Osmanlı sınırlarını geçer geçmez, Kapitalist-burjuva karakterini hemen yitirmesi de bundandır. 1965 yılında memleketin toprak kadastro zorunluluğunu duymaması, tapu kayıtlarıyla nüfus kayıtlarının başıbozukluğu -bilhassa 1934 yılına kadar kişilerin soyadsız rahatça yaşayabilmeleri- mülkiyet münasebetlerinde bu özelliğinden ileri gelmiştir. Köylerin, ilk sarsıntıda hemen kendilerine yeter doğal ekonomiye dönmeleri, halkların sürekli olarak yeni ihtiyaçlardan kaçmaları, azla yetinip çile çekmekteki tarihsel yatkınlıkları sonucu, bir türlü kaybetmedikleri bir çeşit tersinden can savunusu biçimidir.” (Tahir, 2016j: 356).

Yazara göre Doğulu devletin, zor dönemlerde halka yardım elini uzatmaması, halkı devlete karşı kinlendirir. Bu durum halk ile devleti birbirine güvenmez hale getirir. Yazar, Batılılaşmaya çabaladığı halde siyasi ve ekonomik yapı gereği Batı'ya benzemeyen Osmanlı, sanki sınıf devletiymiş gibi zengin yetiştirme yoluna saptığında, ortaya çıkardığı her zenginle adeta kendi sermayesini tüketir. Çünkü bu ortaya çıkarılan zengin sınıf, üretime dayalı olarak zenginleşmiş değil, hazineden nemalanarak zengin olmuş kimselerdir.

Kemal Tahir'e göre Anadolu'da sadece buğday yetişmektedir. Bu bağlamda Anadolu köylülerinin, hiçbir zaman Batılı anlamda tarımcı bir halk olmadığını düşüncesindedir.

2.11.26. Roma - Kızılma

Kemal Tahir, Batılıların Osmanlıları Rumeli'den -Batı'dan- sürüp atma düşüncesi yüzyıllardır Batı'nın belli başlı politikası olduğunu belirtir. Batılıların Türkleri Avrupa'dan sürüp çıkarma düşüncesine karşı Türklerin kendilerini, ele geçirdikleri Rumeli topraklarından sürüp çıkarabilecek, bunu bir dış politika hâlinde sürdürecektir hiçbir esaslı güç bırakmamayı ana politika hâline getirdiğini belirtir. Kemal Tahir, Kızılma'yı şu şekilde açıklar:

“Bu açıdan Roma'yı (Kızılma'yı) ana amaç saymaları anlaşılacak ve de yakıştırma sayılacak bir durum değildir. Osmanlılarda, Roma İmparatorluğu'nun bir Müslüman-Hıristiyan İmparatorluğu hâlinde yeniden kurmak fikri, 4. padişahta açık seçik, bir sosyal politik amaç olarak vardı, denebilir. Bu fikir, bir dünya devleti kurmak isteyen bir topluluk için vazgeçilmez bir zorunluluktur, çünkü ATÜT kuruluşlarında, çevrelerinde mümkün olduğu kadar tehlikeli olabilecek düşman güçler bırakmamak şarttır.” (Tahir 2016j: 358).

Kemal Tahir bir ATÜT devleti saydığı Osmanlı için zengin Marmara ve Balkan topraklarına doğru ilerlemeyi yaşamsal bir ekonomik zorunluluk olarak görür. Çünkü üzerinde yaşayanları tamamıyla besleyemeyen Anadolu Osmanlı'ya ilk zamanlar sadece yük olabilirdi. Kemal Tahir'e göre Anadolu'nun Osmanlı için kıymetini ileride lüzumlu insan malzemesi sağlamak olarak belirtir. Bu açıdan Yıldırım Beyazıt önüne Avrupa toprakları Roma'ya kadar savunmasız açıldığı zaman Niğbolu'dan sonra gazi beyliklerin kanunlarını çiğnemek zorunda kalmıştır. Çünkü Roma'ya kadar ilerleyebilmek için insan sermayesine ihtiyaç duymuştur.

Kemal Tahir, Timur'dan sonra Anadolu beyliklerinin Osmanlılardan kalan boşluğu doldurmaya heves bile edememelerini, iki topluluk arasındaki dünya görüşüne bağlar. Anadolu beylikleri, güdük bir uygarlık olan Konya'yı ele geçirmekten başka bir hedef taşıyamazken, Osmanlı Padişahları'nın dördüncüsü, çoktan Roma'yı gözüne kestirmişti. Bu da ancak yapısında, böyle bir işe yatkınlık bulunan şahısların ve milletlerin idrak edebilecekleri bir hedeftir. Kemal Tahir Osmanlı toplumunda var olan bu hedefin kızılmanın dış nasihatlerle ya da tesadüfen rastlanmış düşüncelerle oluşmayacağını belirtir.

Kemal Tahir, tarih içinde Osmanlı'nın gerçek yeri araştırılırken bir dünya devleti kuruculuğu fonksiyonunu bu küçük topluluğun yapısında bir yatkınlık olarak taşımakta olduğunun gözden uzak tutulmaması gerektiğini belirtir.

2.11.27. Emperyalizm

Kemal Tahir topraklarımıza yerleşen hiçbir açık veyahut gizli yabancı örgütün bizi kendiliğinden bırakıp gitmeyeceği düşüncesindedir. Topraklarımıza kök salan emperyalist odakları topraklarımızdan sökmemiz, tekmeleme tekmeleme sınırdan dışarı atmamız gerektiğini belirterek bunların kendiliklerinden gideceklerini ummanın eğer hainlik değilse, düpedüz aptallık olduğunu belirtir. Kemal Tahir geçmişte yaptığımız gerçek reformların başarısız olmasını şu şekilde açıklar:

“Geçmişteki bütün devrimlerin ve reformların başarısızlığı, çevresine gerçek taraftarlarını toplayıp gerçek düşmanlara öldürücü darbeyi vuramadıklarındandır. Düşmanımızla vuruşanı tutmak, düşmanımızı tutanı vurmamak zorundayız.” (Tahir. 2016j: 359).

Kemal Tahir, halklarımızın yoksul ve bilgisiz olmasına rağmen bu durumun kötü görünse bile gerçekte işe yaradığını belirtir. Kemal Tahir'e göre yoksullar idrak etmeseler de değişim taraftarıdır. Çünkü yoksulların yanlış bilgilerle karıştırılmamış zihinleri doğru fikirlere daha kolay ulaşır.

2.11.28. Devlet Halk İlişkileri

Kemal Tahir, halkların ezici çoğunluğunun, eğer yöneticiler tarafından büyük haksızlıklarla büyük öfke patlamalarına sürüklenmemişlerse, kesinlikle anarşiden yana olamayacağı kanaatindedir. Bu bağlamda devletler halka rağmen, halkı zorlayarak iyi, doğru bir iş yapmak zorunda kalırlarsa, bu işi çok kısa zamanda, eksiksiz ve kusursuz bir biçimde başaracaklarına katıyen emin olmalıdırlar. Devlet yöneticileri işi başarıya başarmaz, bunun neticesi olarak gördükleri halk faydasını hemen halka yetiştirmeli ve biraz önceki zorlamanın bu neticeyi almak için zorunlu olduğunu sürekli tekrarlamalıdırlar.

Kemal Tahir halk topluluklarının, özellikle batma tehlikesine uzun süre maruz kalmış idarelerde, devlete karşı ürkek, güvensiz duruma geleceklerini bildirir. Devletin halka korku ve güvensizlik vermeye hiç bir koşul altında hakkı olmadığını, özellikle böyle bir hakkı kuruntu edip iyilik ve fayda niyetiyle baskıyı uzatmanın, buna alışmanın, kendisinin yakın zamanda silinip yok olmasına neden olacağı kanaatindedir.

Kemal Tahir Doğulu devletin Kerim devlet olma zorunluluğunu şu şekilde açıklar:

“Doğu’da devlet, halka mümkün olduğu kadar ve bütün iktidarda bulunduğu sürece yararlı olmaya, yumuşak davranmaya, hele korkutarak hükümet etmemeye mecburdur. Devlet, Doğu’da anlayışla-kerim devlet olmaya mecburdur. Kerim olmak ona sert davranmak hakkını katiyen vermez. Doğulu devlet, Batı’nın sınıf devletinden, halka baskı yapmamak yönüyle ayrılır. Sınıfların kendi devletlerinin baskılarına dayanmak zorunluğu vardır.” (Tahir, 2016j: 397).

Topluma baskılı dönemler yaşatmak zorunda kalan yönetici kadrolar; bunu unutturmak için çok uzun süre, çok bilgili şekilde çalışmalı, güven ve sevgi verebilmek için her fırsatı değerlendirmeli, kesinlikle bıkkınlık göstermemeli, anlayışsızlıklara karşı sükûnetle hareket etmelidir.

Kemal Tahir’e göre devlet yöneticileri ve bürokratları sonuna kadar namuslu, hilesiz, bilgili ve gerçekten ileri olmadıkça, toplumları -özellikle iyi eğitilmiş gençliği- idare edemezler. Özellikle baskı altında hiç tutamazlar. Kemal Tahir devletin 1970’lere doğru şuurlu ya da şuursuz halk kitlelerine köle ve serf gibi davranmasının hiçbir iyi, doğru, ileri, (kerim) yöneticinin hakkı olmadığını belirtir.

Kemal Tahir toplumları, kolay yönetmek, üstelik onlardan büyük fedakârlıklar istemek, ancak namuslu, bilgili ve ileri devletin başarabileceği zor bir iş olarak görür. Yazara göre Doğu halkları azla yetinen ve çile çekmeye yatkın ama bu özelliklerinden yararlanabilmek için yöneticilerin de sonuna kadar namuslu, bilgili ve ileri görüşlü olması şarttır.

2.11.29. Anadolu’nun Türkleşmesi

Kemal Tahir, Türklerin önceleri halifeler ve küçük Arap hükümetlerine maaşlı asker şeklinde katılıp İslam İmparatorluklarının Bizans ve Batı uçlarını koruduklarını belirtir. Düşünüre göre Türkler uç koruma işini biraz ileriye götürerek ilk aşamada küçük Arap devletlerini ve Anadolu sınır uçlarını ellerine geçirirler. Daha sonra Selçuklu Devleti’ni kurarlar. 1071’de Malazgirt savaşını kazandıktan sonra Anadolu’nun kapıları Selçuklu Türklerine açılır. Türkler, 1096 Birinci Haçlı Seferleri’ne değin Anadolu’ya yayılıp bu memleketi yönetimleri altına alırlar. Kurdukları yönetimin başkenti İznik’tir. Kemal Tahir İznik’in Türklerin elinde bulunmasının Bizans’ı aralıksız tahakküm altında tutmasına, Anadolu’nun yerli halklarının yavaş yavaş Türkleşmesine neden olduğunu belirtir.

Kemal Tahir Anadolu Türkleşmesini şu şekilde açıklar:

“Anadolu’nun 1070’lerde Türkleşmeye başladığını bilirsiniz. Bu Türkleşme, Türklerin Anadolu’ya ezici çoğunlukla gelmelerinden, eski yerleşik halkları silip süpürmelerinden değil, bu halkların her yeni gelen kuvvete, eğer kendi gerçeklerine uygunsa, buna uymaya yatkınlıkları varsa uymalarından meydana gelen bir Türkleşmedir. Yani, birinin ötekini yutması, silip süpürmesi gibi oluşmamıştır. Söz gelimi Çin’de olduğu gibi, tarafların kendilerini zorlamadan uyuşup anlaşmaları sonucu meydana gelmiş âdeta (doğal) bir sonuçtur. Bu sebepten Anadolu Türklüğünde fizik bakımdan olduğu kadar, moral bakımdan da çok daha az karışmış Kafkas, Türkistan ve Orta Asya çeşitli Türk topluluklarından önemli ayrılıklar, aykırılıklar vardır.” (Tahir, 2016j: 180).

Kemal Tahir Türklerin Anadolu’ya yerleşme esnasında üç dört yüz yıldan beri göçebelikten ayrıldıklarını, oturak çiftçi ve asker-memur topluluklar hâlinde yaşadıklarını belirtir. Yazara göre Türkler, Arap devletlerinde yüksek memurluklara, medreselerde hocalıklara, büyük ulemalıklara, kadılıklara yükselmişlerdi. Halifelere ve Arap devletlerine atabeylik (vezirlik) yapıyorlar, ayrıca Maverâünnehir’de, İran’da büyük hükümetler kurup bunları geliştirerek yaşatıyorlardı.

Kemal Tahir ilk haçlı seferlerinde, Anadolu’yu ve Anadolu’nun Arabistan hudutlarını, hatta Filistin’i hemen hemen sadece Türklerin savunduğu kanaatindedir. Ona göre Türkler, Anadolu’nun Türkleşmekte olan halkları ile yöneticileri Türk olan Mısır orduları bu toprakları Latin ve Cermen haçlılarından kurtardılar. Kemal Tahir; Haçlı Seferleri’nin özellikle son Latin baskın ve işgalinin Bizans’ı güçten düşürdüğünü, Anadolu’nun Türkleşmesini sağlayıp güçlendirdiğini; Moğol işgaline rağmen Osmanlı’nın doğup yaşamasının zemininin hazırlandığı kanaatini taşır.

2.11.30. Osmanlı ve Feodalite

Kemal Tahir feodalitenin kapalı bir sınıf olduğu görüşündedir. Özellikle 1300’lerde, feodalite ömrünün son demlerini yaşayan kapalı bir sınıftır. Feodalite merkezi hükümete karşı olduğu için hem kapalı, hem anarşik bir toplum oluşturur. Kemal Tahir Osmanlı’da feodal sistemin olmadığını şu şekilde açıklar: *“Osmanlı bünyesinde, Batı anlamıyla feodalizmi değil, Batılı ölçülerle aristokrasiyi aramak, hele bulduğunu sanmak kadar boşuna çabalamak olmaz.” (Tahir, 2016j: 126).*

Yazara göre Batı şemasının kölelik dönemindeki ferdi mülkiyet hususiyeti, feodal mülkiyet hususiyetinden pek ayrılamadığı gibi, burjuva ferdi mülkiyet düşüncesi de kaba hatlarıyla feodal mülkiyet düşüncesinden pek de uzak sayılmaz. Osmanlı kişisel mülkiyet görüşünün Batılı şemanın bu üç kademesindeki mülkiyet ilintisiyle hemen hemen hiç

benzerliği yoktur. Bu açıdan Kemal Tahir Osmanlı toplum sistemini Batılı şemalarla açıklamaya çalışılmasının büyük yanlışlara sebebiyet vereceği kanaatindedir.

Kemal Tahir Osmanlı İmparatorluğu'nun anti feodal olduğu düşüncesini şu şekilde açıklar:

“Osmanlılık, büyük senyör olmadığı, geçirdikleri hayat şartı dolayısıyla böyle bir imaya kalkışamayacağı için (Arap - Acem - Selçuk dünya görüşlerinin uyuşmacılığı ile) antifeodal bir idare kurmuştur. Osmanlılık antifeodal olduğu için, tabakalaşmaya yani servet birikimine karşıdır. Bu sistemi sonuna kadar sürdürmeye çabalamıştır. Önceki yükseliş-genişleyiş bu sistemden gelmiş olduğu halde, inkırazı da bu sisteme bağlıdır.” (Tahir, 2016j: 245).

Kemal Tahir Osmanlı toplum yapısı üzerinde araştırma yapanların düştüğü yanlış yargılardan birisinin de sınıfların farklılaşmalarının yanlış yorumlanması olarak görür. Zenginlikte farklılaşmanın bulunduğu her bölgede Batı'daki sınıfların hususiyetlerini görmek, araştırmaları bu peşin görüşe dayanarak sürdürmek, araştırmacıları temelde haklıdan gelmez yanlışlara düştürdüğü görüşündedir.

Kemal Tahir, Batı'daki köle-efendi, feodal-serf, patron-işçi sınıflarının halklara getirdikleri hususiyetlerin bilimsel açıdan araştırmacıları yanlışlıardan kurtaracak yeterlilikte açıklandığı görüşündedir.

Kemal Tahir Osmanlı'nın sermaye birikmesini önleyen ekonomik sistemi düşünülüğünde Osmanlı'da burjuva olmadığını bu bağlamda da Osmanlı'da feodalizmin olamayacağını şu şekilde aktarır:

“Osmanlılıkta hangi biçimde olursa olsun Derebeylik (Batılı anlamıyla feodalizm) var demek, bu sistemi yok eden kapitalist sınıf da (Batılı anlamda kapitalist burjuva sınıfı da) var demektir. Çünkü hiçbir gerçek sınıf, bir başka gerçek sınıf doğmadıkça ortadan kaldırılamaz, silinip süpürülemez.” (Tahir, 2016j: 400).

2.11.31. Osmanlı ve Din

Kemal Tahir Osmanlılar da yarıtanla kul arasına kimsenin girememesinin, devletin ortak kabul etmemesi prensibine uygun olduğunu belirtir. Bir üstyapının altyapıyı değiştirmesi için onun gerçekten alt yapının mahsulü olması şarttır. Altyapı-üstyapı teşekkülünün ve bu teşekkül sonucu meydana gelen ilişkilerin neden Batı'daki gibi seyretmediğini araştırmak başka bir şeydir, ilk olarak benzerlik var sayıp sonra bunun bozulduğunu ileri sürmek başka bir şeydir. Yazara göre şeriat bir üstyapıdır ama tabanında Batı anlamında kişisel mülkiyet ilintileri bulunmayan Asya Tipi Üretim

Tarzına özgü bir üstyapıdır ve tabii ki altyapıyı dönüp etkilemesi ve bu etkileme neticeleri da başkadır.

Kemal Tahir Batılıların Osmanlı'daki din olgusunu şu şekilde anladıklarını açıklar:

“Gerek Batıların, gerekse Batılarınca aldatılmış Osmanlı'nın, Osmanlı toplumunu şöyle anladıkları görülüyor: Bir Kur'an vardı. Osmanlılar bunu aldılar, bunun şartlarına uygun bir temel mülkiyet ilişkileri kurdular. Eğer Osmanlı toplumu bir Hristiyan toplum olsaydı, Hristiyan şeriatını (!). da ister istemez değiştirip Anadolu ve Rumeli'ndeki ekonomik temele uyduracaktı. (Yoksa var olanlardı.). Nitekim Roma'dan geldiği halde, Bizans böyle bir köklü değişme yapmış, yani var olmak için, Roma'nın temelindeki kişisel mülkiyet düzeninden vazgeçmek zorunda kalmıştır. Eğer bu görüş doğrudursa, Batıların ve onlara uyan yerli Batıların Osmanlı toplumunda şeriata verdikleri yerin yanlışlığı meydana çıkar. Arap da Kur'an'daki şeriata dayandığı hatta bir anlamda Acem de tarihinin son döneminde buna dayandığı halde, temeldeki ekonomik şartların Osmanlı'ya benzemezliği yüzünden Asya Tipi Üretim'e Osmanlıların getirebildiği yeniden doğuşu kendi toplumlarında sağlayamamışlardır. Bunu, onüçüncü, ondördüncü yüzyıllarda, bunlardan birisi sağlayabilmiş olsaydı, zaten tarihte bir Osmanlı İmparatorluğu olayı varolmayacaktı çünkü gerekli olamayacaktı.” (Tahir, 2016j: 471).

Kemal Tahir Batı'da bazı durumlarda bağışlanmaz olan suçların, Doğu'da bir bakıma sıradan davranım şekilleri şeklinde algılanabileceğini aktarır. Fikir adamına göre Batı'da din, bağışlanamaz davranımlarının bittiği yerde bir çeşit bağışlayan -aldatan-inanç kategorisi olarak başlar bir çeşit kişisel sertliğe yardımcı yani kişiyi tamamıyla yalnız bırakıcı ögedir. Doğu'da ise din katalizördür, toplayıcı bir bakıma toplu halde olanı daha şıklaştırıcı, bu açıdan da affedici, bizzat affedici olduğu için de, ayrıca günah çıkartarak bir başkası tarafından affedildiğinin söylenmesini gerekli saymayan bir ögedir. Bu açıdan Doğulu olan dinler, Batı'ya geçtikçe temel içeriklerini, işe yarar muhtevalarını değiştirdikleri halde, bu değişme ile geriye, anavatan insanlarına döndükleri zaman yine Doğulaşmaktadırlar. Bizans'ın Doğu Hristiyanlığı - Batı kapitalist burjuva sermayesinin Doğu'da tefecileşmesi gibi.

Kemal Tahir Osmanlı'da genellikle tarikatların özellikle Bâtnilerin sürekli tahmin edilen nedenlerle devlete karşı durduklarını belirtir. Kemal Tahir; Bâtniliğin Osmanlı'ya karşı isyanı devam ettirdiği sürece, dış hasımlarla el altından işbirliği yapmak zorunda kaldığını, bu şekilde dolaylı olarak Batı ajanı durumuna -beşinci kol durumuna-düştüğünü belirtir.

Osmanlı idarecilerinin düzmece Laikliği, palazlanmakta olan yerli burjuvazinin dünya görüşünden, yolunu kesen kalıntılarla boğuşmasından değil, maaşlarını aldıkları paranın gâvur parası olmasından ileri geldiği görüşündedir.

Kemal Tahir Osmanlı'da, dini görevlerin; ibadet, ahlak ve yaşayışın son derece insani olduğunu, belirtir. Osmanlı toplumunda Müslümanlar, bu kadar basit dini görevleri bile yapamaz durumdaysalar, bunun dinle ilişkisi olmadığı kanaatindedir.

Osmanlı medreseleri devletin şeriata dayanan hüküm ve davranışları için kadı ve müderris yetiştirme fonksiyonun yanında basit okuma yazma öğreten eğitim kurullarıdır. Kemal Tahir Osmanlı medreselerinde kul ile Allah arasına aracı olacak din adamı yetiştirme işinin bidat olduğu görüşündedir. Yazar Osmanlı'da Müslümanların dini görevlerini çok iyi bildiğini, Müslümanların Allah ile aralarına bir aracı koyma düşüncesinin bidat olduğunu şu şekilde açıklar:

“Osmanlı toplumunda İslamların olağaniüstü basite indirilmiş (kolaylaştırılmış) din işlerini ve ibadeti Müslümanlar yapamayacak hâle getirilmişlerse bu bir bid'attir, ihanettir. Eğer herkes yapacağını biliyor da gene araya imam, hatip, din adamı, hele aydın din adamı sokuşturulmak isteniyorsa bu düpedüz, dini bozup değiştirmek, hangi maksatla olursa olsun dine hile karıştırmak, dini, bir zümrenin veya kişinin çıkarına çalıştırmaya yeltenmektir.” (Tahir, 2016j: 422).

Kemal Tahir, Osmanlı'nın, dini Batı'daki din yorumlarından çok daha geniş ve hoşgörülü bir şekilde yorumladığını dile getirir. Irk konusunda da Batı'dan daha ziyade kuşatıcı ve çoğulcu düşündüğünü belirtir.

Kemal Tahir, Osmanlı'nın ırk ve din temelli bir devlet olmadığını şu örneklerle açıklar:

“Kafkasya'ya giden Hilafet orduları, oradaki kandaşlarıyla katiyen anlaşamadılar. Osmanlılar, Türk Yurdu'nu imparatorluğa katmaya uğraşmadılar, karşılarında hiçbir organize direnç gücü olmadığı halde. Ne de, göç etmektен çekinmez Türk Boyları, kendi soylarına dayanan büyük bir imparatorluğun her yıl açtığı seferlerden olsun uyum çıkarabileceklerini düşünerek, kitleler hâlinde, yürümediler.” (Tahir, 2016j: 422).

Kemal Tahir, kafatasçı ırkçılar ile emperyalistler tarafından kurulup toplumumuza sokulmaya çalışılan kıyıcı dincileri yobaz olarak görür. Bu açıdan yazar ülkemizdeki dinciler ile kafatasçı ırkçıların tarihimizi inkar ederek bir paradigma yaratmaya çalışmalarını toplumumuzun tarihine karşı ihanet olduğunu savunur.

Kemal Tahir Osmanlı İmparatorluğunu hoşgörü ve tolerans imparatorluğu olarak tanımlar. Türklerin Osmanlı'nın kurucu ve yaşatıcı gücü olmasına rağmen tüm devlet kadrolarının herkese açık olması hususunun Osmanlı'nın asla bir ırk ve din imparatorluğu olmadığını ispatı olduğunu belirtir. Osmanlı'da asla soy ve din ayrılığı olmadığını, Osmanlı'nın asıl gücünün soyları ve dinleri birleştirme gücü olduğunu savunur.

Kemal Tahir Osmanlı'da din kurumunun Arap asabiyetinden kurtarılarak reforme edildiğini, bir nevi Osmanlı'da İslam'ın milliyetin yerini aldığı görüşündedir. Ona göre Osmanlı'nın dinde yaptığı reform Anadolu halkları için uygundur. Bu uygunluk Selçukluda Mevlana'nın toleranslı din anlayışındaki görüşlerle paraleldir.

Kemal Tahir Anadolu halklarının din asabiyetini şu şekilde açıklar:

“Anadolu halklarına din yobazlığının kendi duygu ve inançları dışında olduğunu anlatmak kolaydır ama bunun kestirme yolu dini temelsiz olarak yüceltmek ya da kötülemek ya da yok saymaktan geçmez. Anadolu halklarına din açısından insanlara ve dünyaya kendisinin nasıl bakmakta olduğunu aralıksız hatırlatmak gerektir. Anadolu insanında din asabiyeti, kini, hırsı yoktur. Davranışlarını dinle açıklaması her zaman onun zora düştüğünü ispatlar. Asıl zorluğu, meydana vurmadiği için -çoğu yerde kendisini haksız gördüğünden- dinsel açıklamalara sığınır.” (Tahir, 2016j: 427).

Kemal Tahir, Osmanlı'nın Arap İslam şeriatını öylesine değiştirip bir imparatorluk kurumu -memuru- haline getirmiştir ki eski kitaplara bakarak eskiye döndürebilmenin artık kesinlikle imkânsızlaştığı görüşündedir. Elbette bunun başkaca sebepleri de vardır. Bu durum sadece Müslüman halkların kabul edemeyecekleri kadar değişmiş olmaktan değil, yönetimi kan dökerek ele geçirmişlerin en küçük değişiklik isteğinde maaşlarını yani yaşamalarını tehlikeye düşürmeleri nedeniyle de imkânsızdır. Kemal Tahir Osmanlı Müslümanlığının bir imparatorluk müessesesi şekline gelerek toplayıcı bir fonksiyona evirildiği görüşündedir. Bu açıdan Tahir, ülkemizde laikliğin uygulanışının bir Batı davranımı olarak bugün Batı'dan ithal ettiğimiz kalıplar gibi toplumu bölücü bir davranım haline geldiği görüşündedir. Aydın din adamı yetiştirme düşüncesi, aydın devlet memuru yetiştirme hedefine yönelirse bunun toplumun faydasına olacağını dile getirir. Ancak din adamı yetiştirme süreci Batılı papaz yetiştirme şeklinde gelişirse bunun toplumun yobaz bir duruma gelmesine neden olacağını savunur.

2.11.32. Üç Ayaklı Devlet Sisteminin Tarihi

Kemal Tahir'e göre Osmanlı devlet sistemi üç ayak üzerine kurulmuştur. Bunlar: Padişah, ulema ve asker. Kemal Tahir, genellikle padişah ve ulemanın (bürokratik kadro) sürekli anlaşmış olduğunu bu şekilde askeri sürekli baskı altında tuttuğunu belirtir. Ancak asker ile ulemanın birleşerek padişah değişikliği yaptığı da tarihte defalarca görülmüştür. Padişah değişikliği davranımının sistemde büyük bir yenilik getirmeye yönelik olmadığını yeni tahta çıkarılan padişahın sürekli aynı sistemi devam ettirdiğini belirtir. Sistemde ilk esaslı değişimin padişah ile ulemanın birleşerek yeniçeri ocağını ortadan kaldırması olduğunu söyler. Yeniçeri ocağının ortadan kaldırılması Osmanlı devlet sisteminin tökezlemesine genel anlamda Osmanlı'nın çökmesine dar anlamda Osmanlı padişahının devlet sisteminin en güçlü ögesi haline gelerek despotik bir karaktere bürünmesine yol açtığını savunur. Devlet sisteminde 1908 yılına gelindiğinde askeri kadro ile ulema birleşerek padişahı bir kenarı itip devletin iki hissedara (ulema ve asker) pay edildiğini aktarır. Kemal Tahir, 1908 yılında meşrutiyetin ilanının ardından üç ayak devlet sistemine benzer hareketin ancak 1950 yılında tesis edildiği görüşündedir.

Kemal Tahir 1950 yılında tekrar dönüş yapılan üç ayaklı devlet idare sistemini şu şekilde aktarır:

“1950’de yeniden görünen Osmanlı klasik devlet sistemi, üçlü idareye dayanır bir sistemdir. (padişah, halife, asker, ulema, bürokrat sivil kadro). Bu üç baş, devlette üçte bir hisse sahibidirler. İkinin birleşik oyuyla üçüncü gerekirse tepelenir. 1908’de bu üçlü idarenin bir hissedarı, padişah-halife-askeri hissedar tarafından geriye itilmiş, devlet üç hissedardan iki hissedara, asker -sivil- bürokrat kadroların elinde kalmıştır. Buradaki terslik, aslında iki hissedar kaldığı halde, eski üçlü hisse şartlarının sürdürülmesidir. Yani devleti idarede asker üçte iki oy hissesi kullanır olmuştur. Önceki üçlü idarede çoğunluğa dayanan işler ve değişmeler, bu yeni durumda oya değil, baskıya dayanır olmuştur. Yani, asker her yeni atılımda kendisini toplum içinde tek başına hissetmeye başlamıştır. Bu iş 1950’ye kadar böyle sürmüştür. 1950’de sivil idare kendi devlet başkanını seçip padişahın yerine yerleştirdince, Osmanlılığa mahsus üçlü idare gene meydana çıkmıştır. (Burada, Türk Millet’inin, bilhassa köylülüğün Demokrat Parti’yi her şeye rağmen ve sonuna kadar neden tuttuğu ve hâlâ tutmakta olduğu gerçeği de yatmaktadır.)” (Tahir, 2016j:513).

Kemal Tahir, 1950 yılında kurulan üçlü idarenin bilinen nedenler, askerin alışkanlığı ve dış düşman dürtüşmeleriyle ancak on yıl sürebildiğini, 1960’ta garip ihtilal numarasıyla yeniden 1908’lere dönüldüğünü aktarır. Ona göre bu dönüşte Türk aydınlarını aldatan durum Halk Partisi’nin oluşturduğu bürokrasinin ve bazı üniversite hocası madrabazların, bu ihtilal yalanıyla beraber olmaları ve bu beraberlikle halktan bir

kısmını, en az yüzde otuzunu arkalarından sürüklemeleridir. 1960 yılında sözde seçimle yapılan sahte ihtilal aslında ülkeyi daha serbest, daha bağımsız ve daha özgür bir döneme ilerletecek yerde, çift hisseli idareciliğin olağan sonucu olarak baskı yönetimine sürüklemiştir. Bu yeni devrim ile hem gizli oy, açık sayım sistemiyle demokrasi oyunu sürecek hem de baskı rejimi sürdürülecektir. Bunun örneğini tarih içinde şimdiye kadar hiçbir süper zeka düzenbazın bulamadığı gibi insanlığın sonuna kadar da hiçbir madrabaz da bulamayacaktır. Bu açıdan 1960 yılı sonrası tutturulan reformlar, ilerilikler, özgürlük martavalları, birkaç ayda fiyasko vermiştir. 1971’de yeniden denenmek istenen bu garabet sistem bu kez yanında Halk Partisi’nin temsil ettiği bürokrasi ile halk desteği bulamadığı için büsbütün çıkmaza girmiştir. İkili (asker, ulema-bürokratik kadro) yönetimin 1970 Türkiye’inde tutmama nedeni, İsmet Paşa’nın 1960 ihtilalında yaptığı numaraların fayda vermemesi ve bizzat İsmet Paşa’nın kendi partisine bile bunları yutturamamasıdır. İsmet Paşa 1960 ihtilalini her ne kadar devam ettirmek istemişse de halk bu duruma karşı çıkmış sonuçta önce partisinden atmış, sonra da yakın tarihte büyük zorluklar ve fedakârlıklarla peydahladığı devlet adamlığı örtüsünü de rüzgâra kaptırarak orta yerde kalmıştır.

Kemal Tahir, toplumumuz için en ideal devlet sisteminin üç ayaklı devlet sistemi olduğu görüşündedir. Zira üç ayaklı devlet sistemi sağlıklı işlediği yıllar toplumumuzun ve devlet sistemimizin en güçlü olduğu dönemlere denk gelmesi bir tesadüf değildir. Bu açıdan Tahir, toplumumuza reformlardan önce, getirilmek istenen reform kanunlarına bel bağlamaktansa devlet sistemimizdeki iki ayaklı cambazlığa son verilerek herkesin hazine yağmasındaki üçte bir hissesine kanaat etmesini ilk alınacak gerçek yararlı tedbir olarak görür.

2.11.33. Osmanlı’nın Tarihsel Misyonu

Kemal Tahir’e göre bir insan topluluğunun kurduğu düzeni tarihte yüklendiği misyon tayin eder. O topluluk bu misyonun ehli değilse zaten hiçbir şey oluşturamaz. Bu açıdan toplulukların kurdukları düzenin -örneğin devletin- tarihte yüklendikleri misyondan ayrı bir olgu olması düşünülemez. Türklerin tarihi araştırılırken Orta Asya’daki Türklerin oluşturdukları düzenin yüklendiği tarihsel misyonla Osmanlı düzeninin tarihsel misyonunu birbirine karıştırmamak gerekir.

Kemal Tahir Osmanlı’nın tarihte yüklendiği misyonu şu şekilde açıklar:

“Osmanlı'nın tarih yüzüne çıkışı, yüklendiği, yüklenmek zorunda bulunduğu misyon nedeniyledir. Bu misyon, bulunduğu muntıkayı, bu muntıkanın gerilerini - Doğuları- soyguncu Batı'ya karşı savunma görevidir. Osmanlı bu görevin şuuruna varmış, onurunun yüceliğini kavramıştır.” (Tahir, 2016j: 515).

Osmanlı'nın tarih içinde yüklendiği Doğu'yu savunma ödevi, Haçlılarla sürekli savaşmaları ve onların sömürsüne engel olmadır. Bu bağlamda Kemal Tahir, ‘Anadolu'nun Türkleşmesi’ lafından, ‘Anadolu'nun Osmanlılaşması’ deyiminin daha gerçekçi olduğu görüşündedir. Nitekim bu ifade tarihin gerçeklerine çok daha yakındır. Türkleşme lafı, Orta Asya Türklüğü ile büyük bir gelişme ve inceleşme göstermiş Anadolu Türklüğü arasındaki farkı da belirlemez. Kemal Tahir, Anadolu Türklüğünün sadece ruhi açıdan değil, fiziksel açıdan da büyük değişme gösterdiğini Orta Asya Türklüğünü geliştirip incelediği kanaatindedir.

Kemal Tahir Osmanlı Türklüğünün en önemli özelliklerinden bir tanesinin de Doğulu milletlerin dünya imparatorluğu kurmaya yardımcı olan birikimlerini alıp bunu zorlaştıran birikimleri rahatça uzaklaştırabilmelerinde olduğunu belirtir. Bu durum meselenin yalnız bir tarafıdır. Kemal Tahir, aynı Osmanlı Türklerinin, Bizans kurumlarından işe yarar fikirleri alarak yeni durumu zorlaştıran eski alışkanlıkları da kolayca terk ettiğini belirtir.

Kemal Tahir, Osmanlı'nın Batı'ya karşı duran Bizans'ın fikrîsel alt yapısından beslendiği görüşündedir. Bizans ile Batılı milletler arasındaki çekişmenin derinliğini Ortodoks - Katolik çatışmasında görmenin mümkün olduğunu belirtir. Kemal Tahir, bu anlaşmaz çekişmenin özeti olarak: ‘Bizans'ta kardinal kpelası görmektense Osmanlı sarığı görmek yeğdir.’ lafı şeklinde açıklar.

Kemal Tahir, Osmanlı ile Selçuklu devletlerinin kuruluş yapısı ile tarihteki misyonlarını şu şekilde açıklar:

“Tarihte kuruluşlar iki çeşittir.

a- Bir duruma karşı direnmek için yaşayışının ve toplumun temel şartlarının meydana getirdiği gerçek direnç kuruluşu. (Bu kuruluş sömürmeyi önlemek için olduğu kadar sömürmeyi önlemek isteyen kuruluşların dirençlerini kırmak için de meydana gelmiş olabilir.).

b- Bir sömürüyü kolaylaştırarak sürdürmek için sömürücü güçler tarafından kurulmuş temelsiz, uydurma kuruluşlar...

Bence, Anadolu Selçuklularının kuruluşu, (b). tipi bir durma kuruluş, Osmanlı İmparatorluğu ise (a). tipi gücünü toplumun temellerindeki birikimden alan gerçek bir direnç kuruluşudur. Bu ana benzemezliği iyice ayırmadan, tarihteki kuruluşlar

gibi olayları ve olaylara adı karışmış kişileri de belirleyip değerlendirmek mümkün değildir. Bu açıdan Selçuklu, Cengiz, Timur olayları, Batılığa göre birer temelsiz durumdur. Buna karşı, Osmanlı İmparatorluğu Batı sömürüsüne karşı Doğu'nun savunma zorunluğundan meydana gelmiş, tamamıyla ayrı ve karşı özellikte bir kuruluştur.” (Tahir, 2016j: 517).

Kemal Tahir, Osmanlı'nın Batı'ya bu açıdan baktığını, Batı'yı bu açıdan değerlendirdiğini, Batı'nın da aynı şekilde Osmanlı'ya kendi açısından bakıp kendi açısından değer verdiğini belirtir. Yazara göre aradaki ölüm kalım çatışması, kesin uyuşmazlık temel ayrılıktan amaçtaki kesinlikten gelmektedir.

2.11.34. Genç Osmanlılar ve Jön Türkler Hareketi

Kemal Tahir Genç Osmanlılar gibi Jön Türkler hareketini de anlamanın mümkün olmadığını belirtir. Çünkü yazara göre bu hareketlerde en küçük birer fikir kısıntısı bulunmamaktadır.

Kemal Tahir Jön Türkler ile Genç Osmanlılar hareketlerinin neden tuttuğunu şu şekilde açıklar:

“Fikirsiz bir hareket tutar mı? Evet tutar. Dış düşman güçler tarafından kurulur ya da kurulmuş gibi olanı tutulursa, tutmuş gibi gösterilebilir. Genç Osmanlılar ve Jön Türkler hareketleri dış düşmanlar tarafından, kendi düşmanlıklarını siperlemek için tutulmuş aptal işlerdir.” (Tahir, 2016j: 546).

Kemal Tahir bu iki sözde fikir hareketinde ne Osmanlı'nın o zamanki tarihsel özelliğine ne de sömürücü Batı üzerine zerre kadar bir fikir kısıntısı olmadığını belirtir. Bu açıdan yazar, bu iki sözde fikir hareketi üzerine yazılan bütün kitaplarda hep aynı sözler kullanıldığını bildirir. Bu sözlerin gayet basit, gayet sığ, anlamsız hatta aptalca, deli saçması sözler olduğu görüşündedir. Bundan dolayı bu iki sözde fikir hareketi ile ilgili yazılanların ne kadar okunursa okunsun herhangi bir düzene sokulamayacağını, herhangi bir durumu kesinlikle aydınlatamayacağı görüşündedir. Ona göre bu sözde fikir hareketlerine katılan kişilerin maddi varlıkları da fikirsizlikleri gibi siliktir. Hatta hayal gibidir. Boğuşmalar olmuş, kanlar akmış, bir dünya imparatorluğunun geleceğiyle oynanmış olmasa insan, bir çocuk oyunu, tımarhane olayı, yarım kalmış bir piyes provası karşısında olmak düşüncesine kapılır. Bu sözde fikir hareketlerinde ciddi olan tek şey dış düşman kışkırtmalarıyla iç ihanetlerin buna katılması ve bir dünya imparatorluğunun göz göre göre kan akıtılarak yıkılmasıdır.

2.11.35. Bizans ve Osmanlılık

Kemal Tahir'e göre Bizans, ekonomide, altyapıda bütün üstyapı müesseselerinde ve işleyişlerinde Roma'dan kesinlikle ayrıлып Doğulaşmıştır. Kemal Tahir; Bizans'ın çıkmazının, bir Doğu tipi devletine dönüştüğü halde, Batı'yı Doğu'ya karşı savunma misyonu yüklendiğini sanması, yani var olma hedefini yitirmesi, buna düpedüz arka çevirmesi olduğu kanaatindedir.

Kemal Tahir Osmanlı ile Bizans'ın benzer ticari anlayışa sahip olduğunu şu şekilde açıklar:

“Bizans Yunanlılığının, eski Yunan'a asıl benzemezliği. Eski Yunan'ın ticareti kendi elinde tutmak için kendi kanından olanlara karşı bile son derece kıyıcı davrandığı, her ne bahasına olursa olsun, ticareti elinde tuttuğu halde, Bizans'ın en güçlü sıralarında bile, üzerinde oturduğu su ve karayolları ticaretini İtalyanlara (Kapitulasyonlar vererek) kolayca bırakmasıdır. (Galata Ticaret şehri). Bizans burada, Osmanlılıkla şaşılacak benzerlik gösterir. Aynı su ve karayolları üzerinde oturan, fazla olarak Akdeniz'le Karadeniz'i uzun süre birer iç deniz gibi kesin hükmü altında tutan Osmanlılar, Doğu - Batı ticaretini en güçlü sıralarında (Selçuk Çağı) kapitülasyon halkları başışlayarak Batılı tüccarlara bırakmışlardır. Bunu yaparlarken Bizans da Osmanlılar da, sosyal özellikleri bakımından ticarete aşinalık görmüyorlardı ama önemini bilmiyor değillerdi. Böyle davranmaya onları zorlayan karşı durulmaz etken, sosyal kuruluşlarının temelindeki ana kanundu. Bu kanun, Bizans ve Osmanlı vatandaşlarının kişisel mülkiyet şartları içinde büyük zenginliklerin tek ellerde toplanmasını önlüyordu.” (Tahir, 2016j: 670).

Kemal Tahir Bizans'ın çökme belirtileri ile Osmanlı'nın çökme belirtilerini benzer görür. Kemal Tahir'e göre Osmanlı da Bizans'ın düştüğü hataya düşmüş, Doğulu toplum olduğu halde, Doğululara karşı Batı'yı savunma misyonunu yüklenbilirim sanmıştır.

Yazara göre Doğu'ya çevrilmiş bir Batı İmparatorluğu olan Bizans'la, Batı'ya çevrilmiş bir Doğu İmparatorluğu olan Osmanlı'nın aynı coğrafi bölgelere dayanarak doğup uzun süre yaşayabilmeleri üstünde dikkatle durulmalıdır. Bu iki ters İmparatorluğun, Batılısına ne kadar Doğuluk, Doğulusuna ne kadar Batılılık karıştığı üstünde durulması, bir açıdan Batılı bir İmparatorluğun ne kadar Doğulu, Doğulu bir İmparatorluğun da ne kadar Batılı olabileceği, yapılacak karşılaştırmalarla hemen ortaya çıkacaktır.

2.11.36. Anadolu Türklüğünün Gerçek Kurtarıcısı Atatürk

Kemal Tahir, Yeni Osmanlılar ile Jön Türk hareketinin Anadolu'yu kurtarıcı fikirleri bütünüyle ortaya koymada yeterince başarılı olamadıklarını dile getirir. Bunun

için inkılapçı fikirlere ihtiyaç vardır. Kemal Tahir Anadolu Türklüğünün son tahlilde asıl kurtarıcısını Atatürk olduğunu şu şekilde açıklar:

“İnkılâpçı düşünce olmayınca inkılâpçı davranış olmaz. Halifeyi kurtarmak için işe giriştiği söylenirse, halifelige benzer bir idare kurulabilir ancak. Yunan saldırısı ile asıl Kurtuluş Savaşı'nın açık şuuruna gene de varamamış olan Anadolu Türklüğü, Osmanlı İmparatorluğu tamamıyla çöküp dağıldığı halde, bazı kör politikacılarca bu dağılmış, artık toplanmasına ebediyen imkân kalmamış imparatorluğun arkasından koşturulmak istenmiş olduğu kadar, çağın aldatici yaygın dünya görüşüyle Orta Asya Türklüğünün kurtarıcılığına da sürülmek istenmiştir.

Atatürk, bu iki akıma da kulak asmadığı, palavraya pabuç bırakmadığı için Anadolu Türklüğünün gerçek kurtarıcısıdır.”(Tahir, 2016j: 62).

Kemal Tahir'e göre Osmanlı devletinin diğer unsurları Osmanlıya karşı milli kurtuluş idrakine varıp bunun için başkaldırıp bağımsızlıklarını kazanmıştır. Ancak sosyal idrakten yoksun Anadolu Türklüğü, iç ve dış hasımların önüne sürülmüş, Mekke'den Makedonya'ya, Arnavutluk'tan Yemen'e, kadar iç isyanlarda harcanmış, 93 Savaşı'nda ordunun eksik askerleriyle birlikte Balkan'da, Trablusgarp'ta, Birinci Dünya Savaşı'nda tüketilmiştir.

2.11.37. Selçuklular Tarihine Farklı Bir Bakış

Kemal Tahir araştırmalarında doğru bildiğini söylemekten çekinmemiştir. Osmanlıya, Selçukluya farklı bir pencereden bakmıştır. Resmi tarihte -9. sınıf tarih kitabında- Anadolu'nun Selçuklular tarafından fethedildiği-Türkleştirildiği şöyle açıklanmıştır: *“Malazgirt Savaşı'ndan sonra Alp Arslan'ın emri ile Anadolu'ya yapılan akınlar bu dönemde de devam etti ve Türk komutanları İzmit'e kadar Anadolu'nun büyük bölümünü fethettiler.”(Kapar, 2021:196).*

Buna karşın Kemal Tahir Anadolu'nun Selçuklular tarafından fethedilmediğini-Türkleştirilmediğini kalıpların dışına çıkarak şu şekilde açıklar:

“Selçuklular biraz sonra aldıkları yerlerin geleneklerine uydular. Devletleri tamamen İslam-İran tarzına uygun kuruldu. İslamlaşma doğru genişledi. Bizans'la hiç çatışması olmadı denebilir. Malazgirt savaşına Bizans tarafından zorlandılar. Sonra askerlerini Bizans topraklarına sokmadılar. İmparatoru saygıyla salıverdiler. Böylece Malazgirt zaferi sonunda meydana gelen küçük Asyan'nın fethi-Türkleştirilmesi (!). hiç bir zaman Selçuk eseri değildir.”(Tahir, 2016j: 81).

Kemal Tahir Anadolu Türkleşmesinin resmi tarihte belirtilenin –bilinenin- aksine Türklerin Anadolu'ya ezici çoğunlukla gelip yerleşik halkları silip süpürmesiyle değil, yerli halkın yeni gelen halkla birleşmesiyle melez –Orta Asya Türklüğünden uzak- bir

halkın oluşturduğunu düşünmektedir. Nitekim Kemal Tahir Orta Asya Türkleriyle Anadolu Türklerinin benzemezliğini şu şekilde açıklamaktadır: “*Anadolu Türkleri, Orta Asyalılıkla bütün ilgilerini fizyolojik ve psikolojik bütün benzerliklerini yitirmiş yeni bir ırktır.*” (Tahir, 2016j: 77).

2.11.38. Osmanlı’da Devşirmeler ile Anadolu Çekişmesi

Kemal Tahir Osmanlı devletinin devlet sistemini üç ayak şeklinde sistemleştirir. Bunlar: Asker, ulema ve padişaktan oluşur. Sistemde bir ayak sıkıntı yaratırsa diğer iki ayak birleşip diğer ayağı hep tepelemiştir. Kemal Tahir Osmanlı devlet sisteminde, Anadolu’dan gelen devlet adamları ile askerleri ve Hıristiyan memleketlerden gelen devşirme asker ile devlet adamları arasında sürekli bir çekişme olduğunu belirtir. Yazara göre padişah Rumeli’ye sefer düzenleyeceği zaman Anadolu devlet adamlarını ve askerlerini kullanırken Anadolu’ya sefer düzenleyeceği zamanlarda ise Hıristiyan memleketlerden gelen devşirme askerler ile devlet adamlarını kullanarak devletin içinde bir denge oluşturur.

Kemal Tahir Osmanlı’da devşirmelerle Anadolu çekişmesini şu şekilde açıklar:

“Anadolu’ya saldırırken devşirmeleri, Rumeli’ne saldırırken Anadolu’nun yerlilerini kullanmak zorunluğu, kapıdaki zumreleşme ve çekişme karşısında Padişah’ı dinsizlikle suçlamak, canına kast etmek olduğu için Padişah kendisini savunmak için hem bunu söyleyen takımı, hem de kendisinin yerine geçecek şehzadelerini kesmekten elbette çekinmeyecekti.” (Tahir, 2016j: 109).

Kemal Tahir’e göre Osmanlı Devleti kuruluş aşamasında Hıristiyan Batı’ya odaklanmış fetihlerini bu bölgede yoğunlaştırmıştır. Osmanlı fethettiği memleketlerde halkı ihya ederek kerim devlet özelliğini bu memleketlerde sağlamlaştırmıştır. Ulemanın fetihlerin daha çok Hıristiyan memleketlerde yapılması gerektiği yönündeki telkinleri ve Hıristiyanlara gösterilen tolerans devletin yaşaması için zorunlu bir davranıştır. Osmanlı’nın Anadolu’ya yönelik seferleri daha çok gazi beyliklerden savaşçı temin etmeye yönelik olmuştur.

2.11.39. Timur İhaneti

Kemal Tahir, 1402 yılında Osmanlı ile Timur Devleti arasında yaşanan savaşın sonucunda çöküşün eşiğine gelen Osmanlı’nın hızlı bir şekilde tekrar toparlanmasını Osmanlı’nın Doğuya karşı olan koruma misyonuna bağlar. Timur’un bir Batı ajanı olduğu kanaatindedir. Çünkü Timur körpe Türk-İslam Osmanlı İmparatorluğu’nu arkadan

vurmuştur. Yazara göre, bu kanlı eşkıya salt yakın Orta Doğu'yu allak bullak ederek Batı çapulcularına alanlar açmakla kalmamış aynı yıkıcılığı Hindistan'da da uygulayarak yüz-yüz elli yıl sonra yürütülecek Batılı yağma için bu büyük ülkeyi tamamıyla savunmasız bırakmıştır.

Kemal Tahir, Timur'un ihanetini şu şekilde açıklar:

“Doğu'nun tarihinde Timur ihaneti, insanlığın hiçbir dönemde rastlamadığı, gelecekte de rastlayamayacağı bir alçaklık örneğidir. Bu alçaklık örneği ne kadar büyük ve korkunçsa, arkadan vurulup yerle bir edilen ve tarihten silindiği sanılan Osmanlı İmparatorluğu'nun bütün içi ve dış ihanetlere rağmen on beş yıl içinde yeniden davranarak tarihteki onurlu ödevini, Batılı sömürüye karşı doğuyu savunma ödevini, yiğitçe ve insanca yüzyıllar boyu sürdürmesi olayının ne kadar büyük, ne kadar önemli olduğunu meydana koyması bakımından değerlidir.” (Tahir, 2016j: 443).

Kemal Tahir, kendisini Müslüman sanan ve öyle de göstermeye çalışan bu total eşkıyanın Batı-Latin Katolikliği ile başından beri anlaşmaya çalıştığını, Batı'nın yolunu kesen Batılı sömürüyü durduran Doğulu direnmeyi yıkararak Batılılara aylıklı katillik ettiğinin artık açıkça bilinen bir tarihsel gerçek olduğunu belirtir. Yazara göre Timur her gittiği memlekette gereksiz yere her şeyi yakıp yıkmıştır. Direnenler gibi teslim olanları da yüz binlerce sayıda katletmiştir. Geçtiği yerlerdeki bütün zanaatkârları, ustaları, düşünürleri ve üretimdeki insan gücünü kolları bağlı sürüler hâlinde Orta Asya steplerine götürüp orada boşu boşuna harcamıştır. Mısır Memlukları hariç başta Osmanlı Devleti, Altınordu Devleti, Hint ve İran Devletleri bulunduğu halde Batı'ya karşı Doğuyu savunan bütün güçleri alçakça imha ederek Doğu'yu, insan eti yiyen Batı sömürücülerine karşı tamamıyla savunmasız bırakmıştır.

Kemal Tahir bugünün bilimsel değerleriyle Timur'un korkunç bir derecede hasta olduğunun artık iyice bilindiğini, bu sefil aylıklı katilin Batı'daki efendileri için çalıştığını savunur. Kemal Tahir Timur'un ölümünden sonra Doğu'da meydana getirdiği akıl almaz anarşinin kısa zamanda Timur'un kendi ülkesini de sardığını, çıkan bu anarşinin Timur'un yattığı kümbetten başka hiçbir şey bırakmayacak şekilde her şeyi ortadan kaldırdığını belirtir.

2.11.40. Doğu – Batı Çatışmasının Tarihselliği

Kemal Tahir Doğu-Batı çatışmasının insanlık tarihinin en bilinmeyen dönemlerine kadar gittiği kanaatindedir. Yazara göre bu çatışma, Batı milletleriyle Doğu milletlerinin temel özelliklerinden gelmektedir. Milletlerin temel özelliklerini meydana getiren

mülkiyet anlayışının benzemezliğinden ileri gelen bu dayanaklar, Batı'daki kişisel mülkiyete karşılık Doğu'daki toplumsal mülkiyettir. Esasen ekonomik temellerdeki benzemezliğe dayanan bu çatışmaya Batılılar, 1000 yıllarından bu yana, sırasıyla uygarlık-barbarlık, Salip-Hilal isimleri vermeye çalışmışlarsa da bu isimler, asıl gerçeği göz önünden saklamak için uydurulmuş aldatmaca yalanlardır. İnsanın insanı namussuzca sömürme düzenine dayanan sistemleriyle (kölelik-efendilik-yarı kölelik- senyörlük-gündelikçi-işçi köleliği ile sermayedarlık) kendi aralarında savaşıyor, durmadan birbirlerini yiyen Batılılar, Doğu'daki çok daha insani sisteme gerçek barbar olduklarından akıl erdirememişler, erdirmek aşamasına vardıkları zaman da alçaklıktan oluşan sömürü sistemlerini devam ettirebilmek için akıl erdiremiyor görünmeyi menfaatlerine uygun bulmuşlardır. Kemal Tahir Doğu Batı çatışmasının tarihsel kronolojisini şu şekilde açıklar: *“İlk Çağların İskender eşkıyalığı, daha sonraki köleci Roma soygunculuğu, katolikliğe dayanan Haçlı Seferler talancılığı, daha sonraların kapitalist burjuva sömürüsü ve günümüzün emperyalist canavarlığı, Batı-Doğu çekişmesinin tarihteki çeşitli dönemlerindeki özelliklerinden başka bir şey değildir.”* (Tahir, 2016j: 444).

Kemal Tahir Türklerin ve Türkleri destekleyen Doğu toplumlarının, bugün de sürüp giden Doğu-Batı boğuşmasında tarih yüzüne Haçlı Seferleri sırasında çıktığını söyler. Müslüman Türklerin, Batılı soyguncuların her zaman işlerini bozduğunu, çoğu zaman bu hayâsız kan içicilere kan kusturduklarını belirtir. Yazara göre düşmanlık bu temelde başlayıp bu temelde devam etmektedir. Aslında, haçlı denilen serseri talancıların karşısına çıkan ‘Hilal’ genellikle İslami değildir. Batı'nın karşısına sürekli Batılı köleliği aklı almayan hür Türk insanlığı çıkmıştır. Bundan dolayı Müslümanlığın peygamberini yaratan Araplıkla her zaman, her yerde kolayca anlaşılabilir uyuşan Batılı canavarların, Türklerle ve Türklere koşulan Doğulu halklarla hiçbir zaman anlaşılabilir uyuşamamıştır. Kemal Tahir, Osmanlı imparatorluğunun bu sonsuz çatışmada ilk sistemli karşı duruşu sergilediğini şu şekilde açıklar:

“Osmanlı İmparatorluğu, bu sonsuz boğuşmada, ilk şuurlu, sistemli, örgütlü karşı duruştur. Anarşi içinde debelenen feodal sömürücü Batı'ya, iki yüz yıl, ölüm terleri döktürmüştür. Timur namussuzluğuyla arkadan vurulup yolu kesilmeseydi, Batı, bu ölüm korkusunu boşuna çekmemiş olacak, savuşturamayacak, belki de, dünya tarihi büsbütün başka ve elbette çok daha onurlu bir yola girmiş olabilecekti.” (Tahir, 2016j: 445).

Kemal Tahir; Batılı filozofların, tarihçilerin, sanatçıların ve düşünürlerin Doğu-Batı çatışmasında Osmanlı'nın hep en ön planda yer alarak Batı'ya kan kusturmasını ve bu

dünya soygununa karşı çıkmasını hiçbir zaman bağışlamadığı düşüncesindedir. Fikir adamına göre Osmanlı İmparatorluğu'nun başından beri önden arkadan uğradığı ihanetler, karşılaştığı namussuzluklar, düşmanlıklar yalnız bu açıdan değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu ihanetlerin, namussuzlukların, can düşmanlığının bugün de aynı korkunç bir kinle sürdüğünü beirtir. Kemal Tahir Osmanlı'nın tarihteki gerçek namuslu yerini örtbas etmek için Batılıların yaptığı çalışmaları şu şekilde açıklar:

“Osmanlılığın tarihteki gerçek namuslu yerini örtbas etmek için Batılılar, imparatorluğun doğuşundan başlayarak bütün yaşamı süresince onun değerini küçültmek için debelenmişler, en utanmaz yalanlardan, bilimsel kılıklara sokuksları en kandırıcı uydurmalara kadar her edepsizliğe başvurarak kendi halklarını olduğu kadar, bilhassa güçsüz dönemlerinde bizzat Osmanlıları bu yalanlara inandırmak için ellerinden gelen her şeyi yapmışlardır.” (Tahir, 2016j: 445).

Kemal Tahir tarihin hiçbir döneminde, Osmanlı entelektüellerinin bu aptalca yalanlara, Cumhuriyet döneminin tarihi inkâr budalalığı sırasında yetişen entelektüelleri kadar aldanmadığını, aslında bu öldürücü akıma kendileri de gönüllü olarak koşulmadığını belirtir.

2.11.41. Osmanlı Bir Aşiret-Göçebe-Kabile Devleti midir?

Kemal Tahir Osmanlı'nın daha kuruluş yıllarında Yahudi, Arap, Acem, Rum, Ermeni, Kürt gibi unsurların Osmanlı'nın çekirdeğini teşkil eden kurucu unsuru olan Türk unsuru ile aynı haklara sahip olduğunu belirterek Osmanlı'nın bir aşiret kabile göçebe devlet olmadığını savunur. Kemal Tahir Osmanlı'nın bir memur devleti olduğunu bu açıdan Osmanlı'nın bir aşiret-göçebe-kabile devleti olmadığını şu şekilde açıklar:

“Osmanlılık bir aşiret-göçebe-kabile devletidir. Bu yakıştırma yalandır. Çünkü Osmanlılığın doğuşu tarihinde, Orta Asya'da talancı-aşiret-göçebe-kabile kuruluşlarında görüldüğü gibi, kabileler arası şeflik boğuşmasına, konfederasyonlara, tamamıyla başka özelliklere dayandığı halde, gene Batılı deyimle aristokratik -Katiyen feodal değil- bir tabakalaşmaya rastlanmamaktadır.” (Tahir, 2016j: 446).

2.11.42. Osmanlı Devleti Şeriata Dayalı Otokratik Bir Devlet midir?

Kemal Tahir Osmanlı tarihini, dinsel hoşgörü ve zorla din değiştirmeyi yasaklayan bir dönemin tarihi olarak görür. Yazara göre Osmanlılar bunu salt hoşgörü sahibi oldukları için yapmamışlardır. Türkler dinsel hoşgörünün dünya imparatorluğunun baş şartlarından biri olduğunu bildikleri için başka bir şey yapmanın imkânsızlığını idrak ettiklerinden bu yolu seçmişlerdir. Osmanlı'nın doğuşu döneminde imparatorluğun böyle bir toleransa sahip olması Batı toplumlarına göre yüzlerce yıl ileri bir görüştür. Osmanlı

böyle ileri görüşler getirdiği için yüzlerce yıl yaşayıp gelişmiş büyük bir imparatorluk haline gelmiştir.

Kemal Tahir Osmanlı'nın devlet gücü dışında, hiçbir başka güç tanımadığı için Sünni Müslümanlığı bir devlet memuru hâline getirdiğini, onu devlet çıkarları çerçevesinde çalıştırdığını belirtir. Osmanlı fetva müessesesine verdiği özellik ile şeriat anlayışını belirlediği gibi, devlet nizamına tanıdığı örfi kanun koyuculuk hakkıyla şeriatı kolayca zorlamayı başarmıştır. Bu açıdan bakılırsa Osmanlı'nın İslam anlayışı, Batı'daki reformdan çok daha sağlam, çok daha ileri bir din hukuku anlayışıdır. Kişi çıkarlarıyla toplum çıkarları çatıştığı zaman kamu yararını gözetmesi, Osmanlı devlet anlayışının dinle olan ilişkisini ve uyumunu örnekler. Kemal Tahir, Osmanlı Devletinin şeriata dayalı otokratik bir devlet olmadığını şu şekilde açıklar:

“Osmanlı Devleti bir dinsel (Şeriata dayalı Müslüman- Sünni Otokratik devlettir. Bu yüzden de tarihte varoluşunu din yapıcılığına borçludur. Bu da uydurma, gerçekleri kabaca çiğneyen bir düşman yargıdır. Osmanlılık, doğuşunun ilk 120 yılında, Bizans Rumluğuna ve Rumeli Slavlığına doğru gelişmiştir. Doğuşunun tarihsel döneminin özellikleriyle bulunduğu uç muntikasında, din yapıcısı olduklarını ileri süren savaşçı dervişler de vardı. Fakat bir dünya imparatorluğunun sağlam çekirdeğini taşıyan asıl Osmanlı topluluğu, dünya imparatorluklarının din üstüne, ırk üstüne kurulamayacağını hem seziyorlar hem biliyorlardı. Sezgilerini ve bilgilerini, kurdukları ve yaşattıkları büyük dünya imparatorluğu ve bu imparatorluğu dayattıkları ekonomik temel ve üstyapı müesseseleri ispatlar.” (Tahir, 2016j:446).

Kemal Tahir'e göre Osmanlı Devleti en büyük üretim aracı olan toprağı devlet tekelinde tutmuştur. Kendi kuruluşundan önce var olan bazı kişisel toprak parçalarını da vakıflaşmaya yani kişisel mülkiyetten sonsuza kadar çıkarmaya zorladığı için dinsel kurumları, Batı'da, papalıkta olduğu gibi, ekonomik güçten yoksun bırakarak, aylıklı memur şeklinde çalıştırmıştır.

2.11.43. Osmanlı Devleti Bir Talan Devleti midir?

Sadece Batı kaynaklı yaptığı okumalar neticesinde Kemal Tahir'e göre Osmanlı İmparatorluğu talan sistemiyle kurulan ve bu sistemle yaşayan bir devlettir. Bu imparatorluk sürekli iç talanla sermaye birikmesini önler. Kemal Tahir sadece Batı kaynaklı yaptığı okumalar sonucunda Osmanlı'da talan sistemini şu şekilde açıklar:

“Osmanlı İmparatorluğu'nun, bence en belli başlı özelliği, mülkiyet hakkı tanımayan -kriz anlarında bu hakkı kolayca çiğneyen- bir toplum olmasıdır. Gerek miri toprakların töreler karşısındaki durumu, gerekse mal, can, ırz güvenliği Osmanlılıkta Tanzimat'tan sonraları, -hatta bugün bile Avrupalı anlamıyla

kutsallaşamamıştır. Kısacası Osmanlılığın tanıyıp ölümüne kadar sürdürdüğü biricik istihlal sistemi talandır. Gücümüz yettikçe dışarıyı talan etmişiz, buna güç yetiremez olunca iç talanla geçinmeye çabalamışız. Tarihimizin boydan boya vezirlerden başlayarak haksız öldürmeler ve müsaderelele dolu olması bundandır.” (Tahir, 2016j:34).

Kemal Tahir Osmanlı’da talan ile ilgili olarak ilk görüşlerinde Osmanlı’nın yaşamasını her ilkbaharda denizlerden ve karalardan sınırlara saldığı talancı kalabalıklarla sürdürdüğünü belirtir. Bu talancılar güruhunu, hiçbir birleşik inanca sahip olmayan, hiç bir bilgiye dayanmayan düşünce ve teknik bakımdan geri kalabalıklar olarak tanımlamıştır. Avrupa tekniğini ilerlettikçe sınırların ötesine talan yapamaz hale gelen bu güruhun kendi içinde talana girişerek İmparatorluğun çöküntüye girmesine neden olduğunu düşünmüştür.

Kemal Tahir Engels ve Batı kaynaklı okumaları neticesinde yukarda kısaca bahsedildiği gibi Osmanlı’da sistemin tamamen talana dayandığı kanaatine varmıştı. Ancak daha sonra Mustafa Koçi Bey, İbrahim Peçevî, Kâtip Çelebi, Mustafa Naima, Evliya Çelebi gibi yerli tarih yazarlarını okuyup diğer yerli tarih yazıcılarının aktardığı bilgileri kendi fikir süzgecinde karşılaştırdığında Osmanlı’da talan ile ilgi kanaatini değiştirerek Osmanlı’nın tamamen talana dayalı bir sisteme sahip olmadığı kanaatine varır. Kemal Tahir, Engels okumaları sonucunda düştüğü yanılgıyı şu şekilde açıklar:

“Bu talancılık meselesinde bizi en sonunda asıl yaniltan ENGELS olmuştur. Doğulu devletin özelliklerini belirlerken ticaret sermayesinin paşaların talanından kurtarılamamasını ileri sürmüş, başkaca dış çekişmeleri (Örgüt) dış talan, içte vergilemeleri ise iç talan olarak nitelemiştir.” (Tahir, 2016j: 339).

Kemal Tahir hayatının sonlarına doğru Osmanlı’nın tipik bir Doğulu devlet olduğunu belirtir.

Kemal Tahir Osmanlı’da bütün toplumsal güçlerin devlet elinde bulunmasını, imkânların devletten halka ve kişiye yayılmasını devletin yaşama şartı ve var olma hikmetinin vazgeçilmez zorunluluğu sayar. Yazara göre Osmanlı İmparatorluğu bu dünya görüşüne güçlü olduğu dönemlerde sıkıca bağlı kalmış sonuna kadar da gücü yettiğince bunu savunmaya çabalamıştır. Osmanlı Doğu’nun reformcu (Rönesans) gücünü temsil ettiği için imparatorluğu kurup güçlendirmiş, geliştirip yedi yüz yıl yaşatabilmiştir. Yoksa imparatorluk kurduğu için Doğu’da, Doğulu altyapı ve üstyapı kurumlarında reform yapmış değildir. Doğu’da bütün imparatorluk boyu süren bugün de sürme gücüne sahip

olan tesiri Doğu'nun reform yapma -ileriye ve yaşamaya doğru değişme- gücünü kanıtladığı içindir.

Kemal Tahir Osmanlı'yı, Batı'nın sınıf devletiyle karıştırmamak gerektiğini belirtir. Batı'da sınıflara dayanan devlet, dayandığı sınıfların güçleri nispetinde güçlü olabildiği halde, Osmanlı toplumuna destek olabildiği ölçüde, bir de Batı'ya karşı gösterdiği direnme gücü derecesinde güçlü olabilmektedir.

Kemal Tahir yaptığı Batı kaynaklı okumlar neticesinde Osmanlı'nın devlet yapısını yanlış anladığını şu şekilde açıklar:

“Bu hâl bir takımlarını, -bunların içinde yakın zamanlara kadar bu yazının yazarı da vardı- Osmanlı temel ekonomik düzenini talancılıkla belirlemeye götürmüştü. Cengiz İmparatorluğu'nun topu topu 250 yıl yaşayabilmesine karşılık Osmanlı İmparatorluğu'nun 650 yıl yaşaması, bu imparatorluğun sadece talana dayanmayacağını, talana dayanan hiçbir topluluğun, talan çok verimli olsa da, verimsiz olsa da kısa zamanda dağılacığını meydana koyar.” (Tahir 2016j: 339).

Kemal Tahir Osmanlı devlet yapısı ile ilgili kendisinin ve Batılı araştırmacıların yanlışlığının, Osmanlı-Doğulu devletini, Batı'nın sınıf devletiyle karıştırmaktan, Batılı değerlerle Osmanlı'yı değerlendirmeye çalışmaktan kaynaklandığını savunur. Yazara göre Batı'da fert mülkiyeti kutsal olduğu için ona dokunan her şey bir anlamda suçlu sayılır. Buna karşılık Doğu'da, devletin üstünde bir başka kutsal varlık bulunmadığı için yanlışlığının nereden geldiği kolayca anlaşılır.

Kemal Tahir hiç bir toplumun sürgit talanla yaşayamayacağını belirtir. Yazara göre komşu toplumlar talan edileceklerini bildikleri halde sürgit üretim yapamazlar. Osmanlı'nın Söğüt'ten Bursa'ya kadar olan 60 fersahlık uzaklığı, ancak 60 yılda geçtikleri, daha önce de bu kadar süre Söğüt'te buldukları göz önüne alınırsa Batılıların barbarlar için kullandıkları yalanı, burada uydurmak istedikleri anlaşılır. Bilindiği gibi Doğu'dan gelen barbarlar -Bunlar başta Cermenler olmak üzere çeşitli ırktan toplumlar- Batılıların genel olarak yapmak istedikleri gibi bir sabah aniden Roma'nın kapılarında görünmüş değillerdir. Yüzyıllar boyu Tuna'da arkadan gelen barbarlara baraj ödevi yapmış sonra da yavaş yavaş çürüyüp çöken, kendi içinde dağılmaya başlayan Roma ordularında yüksek komuta yerleri almış yabancılardır.

Kemal Tahir Osmanlı'nın tamamıyla bir talan sistemiyle kurulmadığını şu şekilde açıklar:

“Söğüt'ten Bursa'ya, arasındaki 60 fersahı 60 yılda alan Osmanlılar, bu Rum-Bizans topraklarına talan değil, sosyal adalet, yaşama güvenliği, yeni dünya devletine eşit olarak katılma hakları getiriyorlardı. Bu yüzden daha Orhan zamanı 200 Bizans kalesine sahip olduğu söylenen Orhan, bu kalelerin pek azını savaşla almış, bunların ezici çoğunluğu köylüleri gönüllü olarak Osmanlılara katıldığı için tekfurları (Bizans asker memurları) tarafından ister istemez teslim edilmiş kalelerdi. Osmanlılar bunların gene ezici çoğunluğunu kalelerin başında bırakmakta hiçbir sakınca görmemişlerdir. Bu da talandan başka bir şey düşünmeyen ve anlamayan Batıların en kaba iftiralarından biridir. Bizim milletimiz bunu, ‘kişiyi nasıl bilirsin, kendim gibi’ diye anlamlandırır.” (Tahir, 2016j: 448).

Kemal Tahir’e göre Merkezden aylıkları kesildiği için köylüyü sıkıştıran Bizans tekfurlarının bir kısmı Latin baskısı sonucu Batı feodalizmine özenince uçlarda Bizans köylüsünün hayat şartlarının iyice zorlaşmasına neden olmuştur. Hayat şartlarında yaşanan bu zorlaşma Bizans köylüsünün Osmanlıları seçerek kendi tekfurlarını yüzüstü bırakmasına neden olur.

Yazar Osmanlı sistemindeki her çeşit müsadere, fert mülkiyetini, gündelik ihtiyaçlarından fazlasına geçmeyecek çizgide tutmak, devletin -yani toplumun- çıkarlarını kişisel çıkarlardan üstün görmek sisteminin zorunlu sonucu olduğunu tespit eder.

Sonuç olarak Kemal Tahir’e göre Osmanlı’da çok sınırlı talan olsa da sistem tamamıyla talana dayanmamaktadır. Osmanlı’da kişisel mülkiyet anlayışı Batı’dakine benzememektedir. Osmanlı devlet sistemini Batıya benzetmeye çalışanları iyi niyetli görmemektedir.

2.11.44. Osmanlı Despotik Bir Devlet Midir?

Kemal Tahir Osmanlı’da devleti üç ayağın temsil ettiğini belirtir. Bu üç ayak devlette üçte bir hissedardır. Hissedarlıkta hiçbir güç farkı yoktur. Kemal Tahir bu üç ayağı: Padişah, asker ve ulema şeklinde tanımlar. Padişahla asker birleşince sivil kadroları, ulemayı, memurları, esnaf örgütlerini temizler, padişahla ulema bir olunca Peygamber Sancağı çıkarılır asker tepelenir, askerle ulema birleşince padişah tahtını, bazen de canını kaybeder. İşte Osmanlı Devleti’nde despotluğu sürgit yaşatmayan bu devlet hissedarlığı özelliğidir. Bu özellik Batı’daki sınıfsal devlet despotluğunu önlemiştir. Kemal Tahir Osmanlı devletinin despotik bir devlet olmadığını şu şekilde açıklar:

“Osmanlı despotik bir devlettir. Osmanoğulları da birer despottur. Zaten Doğulu merkezi devletler ister istemez despotik devletlerdir. Yargısı da yalandır.

Osmanlı Devleti herhangi bir Batılı devletten daha çok despotik olamamıştır. İstese de olamamıştır. Çünkü bunu, devlet-toplum ilişkilerinin özelliği önlemiştir. Osmanlılık kişisel otoriteye -Despotluğa- dayanmak için başta bir despot, onun çevresinde hiç değil, Batılı anlamda aristokratik bir yakın dayanak ve çıkar temeli olmak gerekir.” (Tahir, 2016j: 450).

2.11.45. Osmanlı ve Kölelik

Kemal Tahir bir toplumda genel köleliğin devletlerin ekonomik düzenlerine dayandığını belirtir. Yazara göre bir devletin ekonomik düzeninde genel kölelik varsa onu ancak bir başka ekonomi düzenin sahibi sınıf ortadan kaldırabilir. Osmanlı’da ne Batı örneği ne de kimi sosyalistlerin söylediği gibi Doğulu karakterde kölelik, feodalizm, hele yarı feodalizm bulunmadığı için bizim bugün ve tarihte genel kölelik karakteri taşıyan toplum yapımız ve ekonomik düzenimiz bulunmamaktadır. Kemal Tahir, Osmanlı’da genel bir kölelik sistemi olmadığını şu şekilde açıklar:

“Marks’ın Doğulu merkezi devlette var olduğunu söylediği genel kölelik de Osmanlılıkta yoktur. Kişinin kişiyi sömürme düzenine, sınıfsal sömürme düzenine dayanmayan Osmanlı sistemi, kişinin genel köleliği yerine silahlı hür köylülerin varlığını kurmuştur. Bu silahlı-hür köylüler aynı zamanda sivil devlet ve ordu kadrolarının da ana kaynağını meydana getirmektedir. Eğitim imtiyazlılara açık tutulup halka kapalı olmadığı gibi, en yüksek devlet memurluğu olan sadrazamlık da önce devşirmelere, sonra bütün Anadolu Türkleşmiş -Osmanlılaşmış- halklarına açık tutulmuştur. Bu açık tutuluş bugüne kadar sürmektedir.” (Tahir, 2016j: 451).

2.11.46. Osmanlı’da Batı Anlamında Milliyetçilik

Kemal Tahir, Osmanlı tipi bir devlette Batılılaşma hareketleri ile beraber Avrupa tipi milliyetçiliğin ülkeye girmesinin bu devlet için bir intihar olduğu görüşündedir. Kemal Tahir; iç ve dış sömürü aracı olan milliyetçilik fikrinin Osmanlı halkı için Avrupalılar tarafından iki tarafı keskin bir silah olarak kullanıldığını, bir taraftan Hıristiyanları ve başka ırktan milletleri ırk ve din açısından ayrılmaya zorlarken, bir açıdan da İmparatorluğun hâkim unsuru olan Türk’leri ‘milliyetçi olacaksınız’ diye bu ayrılmayı hızlandırmak işine soktuğu görüşündedir. Yazara göre Batı’dan gelen milliyetçi akımlar nedeniyle Osmanlı’daki Hıristiyan halklar ayrılmak istedikçe Türkler Batı biçimi milliyetçiliğe sarılmışlar, Türkler Batı biçimi milliyetçiliğe sarıldıkça imparatorluk kuruculuğu ve yaşatıcılığı özelliklerinden ayrılarak yönetimlerindeki unsurları ayrılmaya zorlamışlardır.

Kemal Tahir’e göre buradaki suç iki taraflı olduğu halde İmparatorluktan mesul unsur hâkim Türk unsuru olduğu için imparatorluğun çökmesinde Türklerin hissesi elbette ağır basmıştır.

SONUÇ

Bu tezde Kemal Tahir'in Notlar'ında fikir konusu incelenmiştir. Yazar bu Notlar'ı daha güçlü romanlar yazabilmek için teknik bir altyapı olarak tasarlamıştır. Daha sonra Kemal Tahir tarafından yapılan araştırmalar neticesinde romanlarının düşünsel alt yapısını aşarak ülkemizin önemli meselelerine özgün bir bakış açısı getirmiştir.

Kemal Tahir hayatının ilk dönemlerinde Turancılarla beraber takılır, bir süre sonra bohem hayatı yaşar, en sevdiği arkadaşı ile yumruklaşacak kadar çok Atatürkçü olduktan sonra Nazım Hikmet ile tanışır. Bu tanışma Kemal Tahir'in Marksizm'e ilgi duymasına neden olur. Kemal Tahir kendi deyiimiyle 'Marksizmi tam öğrenmeden ve içselleştirmeden' Nazım Hikmet gibi diğer Marksist aydınlarla beraber Donanma Davası kapsamında Marksizm nedeniyle on beş yıl ağır hapis cezası alır. Hapishanede Marksizm'i daha iyi araştırır ve Marksizm'in Türk gerçekliğini tam olarak açıklayamadığı kanaatine varır. Vardığı bu kanaat çerçevesinde 'yerli sosyalizm' akımına katılarak Marksizm'in ülkemizde yerleşme çabalarının en önemli aydınlarından biri haline gelir.

Kemal Tahir'e göre Doğu toplumu sınıfsız bir toplumdur. Batı toplumunda sınıflar esastır. Doğu toplumunda mülkiyet hakkı yoktur, toprak devletindir ve dokuz bin yıllık Asya tipi üretim biçimine sahiptir. Batıda mülkiyet hakkı vardır ve üç bin yıllık derebeylik-kölelik sisteminden gelmektedir. Batı feodaliten gelmektedir. Doğu anti feodal bir toplum yapısına sahiptir. Doğu 'iman' toplumdur. Batı 16. yüzyıldan sonra aydınlanma çağına girer. Doğu toplumları ile Batı toplumları arasındaki bu temel fark Kemal Tahir'in 'yerli sosyalizme' yönelmesine neden olur. Tüm bu çelişmelerin sonucunda Kemal Tahir Marksizm'den yararlanarak genelde Doğu toplumlarını özelde Anadolu halklarının gerçekliğine ulaşmak için ömrünü adamıştır. Bu bağlamda Kemal Tahir, Osmanlı gerçekliğinin anlaşılmadan şimdiki gerçekliğimizin anlaşılacağı kanaatine varır. Notlar bir sonuç değil gerçekliğe ulaşmak için bir araçtır.

Kemal Tahir için hapishane bir okul görevi görmüştür. Burada gördüğü insanları derinlemesine incelemiş romanları için malzeme toplamıştır. Hapishane yılları Kemal Tahir açısından fikri atılımlarının da olduğu dönemlerdir. Hapishane döneminde okumak için bol bol zamanı olmuştur. Büyük kütüphanelerin olduğu kentlere özellikle naklini istemiş buralardaki kitaplardan faydalanmıştır. Hapishane yıllarında Anadolu insanını

Batılı kaynakların açıklayamadığını görmüş, Anadolu insanını anlamak için orijinal çözüm ve bakış açıları geliştirmiştir.

Kemal Tahir lügatinde gerçeğe ulaşmak önemli bir amaçtır. O hayatı boyunca gerçekliğin peşinde koşmuştur. Gerçeğe her zaman şüpheli bakmıştır. Gerçeğin değişken olduğunu ve gerçeğe ulaşıldı mı daima yakalanan bu gerçekle devam edilemeyeceğinin bilincindedir. Bilinçaltı ve sezginin gerçeğe ulaşabilmenin imkânlarından olduğunu altını çizer. Bu bakımdan bilinçaltı ile sezginin önemine özellikle vurgu yapar. Toplumumuzun kurtuluş reçetesinin gerçeklikle olacağını her platformda dile getirir. Toplumlar için en tehlikeli sorunun onların kendilerini tanımaması olduğunu söyler. Özellikle romantik olmalarına karşın kendilerini gerçekçi sanmalarının büyük bir yanılgı ve tehlike oluşturduğunu belirtir. Bu açıdan toplumumuzun realiteden uzaklaştığını, romantizme kaydığını ve kaydığı bu romantik dünyanın farkında olmadığını dile getirir. Kemal Tahir'e göre romantik olmasına karşın kendisini gerçeklik çizgisinde gören toplumumuz her platformda geriye gitmektedir. Yazar Osmanlı'nın çöküşünün nedenini toplumumuzun olaylara ve durumlara romantik bakmasına bağlar.

Doğu'nun gerçekliğinin Batı'nın gerçekliğinden farklı olduğunu tespit eden Kemal Tahir Marksizm'in yerleşme çabalarına katılır. Evrensel varabilmek için öz'den gelmesi gerektiğini düşünmüştür. Toplumumuza yaklaşık iki asırdır dayatılan Batılılaşma hareketinin temelde üst yapı tarafından sürdürüldüğünü alt yapıda buna direnç olmasının nedenini farklı medeniyet geleneğine bağlar. Anadolu insanının Batılı değerlerin dayatılmasına karşı kendini dipten gelen bir bilinçle hep savunduğunu dile getirir.

Ülkemizin ekonomik, sosyal, kültürel, tarihsel, sorunları vardır. Herkes bu sorunların varlığını kabul etmektedir. Bu sorunları aşmış değiliz. Kemal Tahir de bu sorunları görmüş bir aydın sorumluluğuyla bunların kaynağına inip çözmeye çabalamıştır. Toplum meselelerini günümüz siyasetçiden farklı bir bakış açısıyla temele inerek incelemiştir. Kemal Tahir'in farkı bilindik meselelere günümüz kalıplarıyla değil meselelerin temeline inerek farklı ve sistemli bakış getirmesidir. Meselelerin üstten değil halka inilerek çözülmesi gerektiğinde ısrarcıdır. Bu ısrar nedeniyle soyut olanda kalmamış çözümün ancak reel dünyada reel işlerle yapılacağını savunmuştur. Bu bağlamda toplum meselelerini roman sanatına yedirerek halka gerçekliği yakalama

noktasında yardımcı olmaya çalışmıştır. Romanları fikirsel anlamda incelendiği zaman onların satır aralarında derin fikrî analizlerin izini görmek zor değildir. Romanlarındaki fikri meseleler incelemeye değer önemli bir alan olarak araştırmacıların önünde durmakta ve araştırılmayı beklemektedir.

Kemal Tahir'in meselelere temelden yaklaşımı onun önemli bir özelliğidir. Meselelere muhtemelen temelden yaklaşım sistemi bu fikir insanı tarihe eğilmesine neden olmuştur. Tarihi tüm bilimlerin anası olarak görmesi bu bakış açısıyla ilişkilidir. Toplum meseleleri yapısı gereği tarihidir. Bugünün birçok sosyal ve tarihi meselesinin kökü eskiye dayanır. Haliyle onların tarihsel olarak anlaşılması, bugüne yansıyan problemlerini çözmeye önem arz eder. Doğal olarak meselelerin tarihsel arkaplanı anlaşılmasından onların bugüne yansıyan sorunlarını çözmek imkânsızdır. Kemal Tahir tarihi araştırmalara büyük oranda, tarihsel meselelerle bugünkü meseleler arasındaki ilgi nedeniyle yönelir. O, bu yönelimin gerekliliğine inanır. Bu inanç, yazarın tarih alanında köklü ve derin araştırmalar yapmasına vesile olur. Bu bağlamda Kemal Tahir, Türk tarih ve insanının Batılı kavramlarla açıklanmasına tepki gösterir. Türk tarihçilerinin, Türk arşiv ve kaynaklarına yeterince önem vermediklerini görmüştür. Bu yanlışa Kemal Tahir de düşmüş daha sonra bu yolun doğru yol olmadığını görüp Türk arşiv ve kaynaklarına yönelmiştir. Bu bağlamda Naima tarihini birkaç defa okumuş, yerli ve yabancı kaynakları karşılaştırmalı bir şekilde inceleyerek Osmanlı tarihini, kültürünü, toplumsal yapısını, ekonomisini çözümlenmeye çalışmıştır.

Kemal Tahir, Arap alfabesinden Latin alfabesine geçişi toplumumuzun bilinç – hafıza bakımından hadım edilmiş olması olarak değerlendirir. Kemal Tahir'in deyimiyle dört yüz bin elyazması ve iki yüz bin matbaa baskısı eser bir gecede yok sayılmış, toplumumuzun bunlara erişimi kısıtlanmıştır. Latin alfabesine geçiş ile beraber hedeflenen okuma yazma oranının artırılması amacının da gerçekleşmediğini belirtmiştir. Kemal Tahir'e göre harf devrimi ile beraber elimizde tarihini ve edebiyatını bilmeyen yığınlar kalmıştır. Evliya Çelebi Seyahatname'sinin Yunanistan tarafında bile yirmi dört cilt şeklinde kendi dilinde yayımlanmasına karşın bu eserin henüz Latin harflerine çevrilmemesini üzüntü ile karşılamıştır.

Kemal Tahir'e göre tarih her ne kadar bugünkü sorunların büyük ölçüde nedeni ise de onların çözümü için de büyük ölçüde bir imkândır. Tarihte birçok meseleye lehte ya

da aleyhte üretilmiş çözüm önerileri bize bazı konularda ipuçları verir. Kemal Tahir'in bütün bir Türk tarih ve kültürüyle ilgili söyledikleri esasen yeni arşiv bilgisine dayalı olarak konuşmaktan ziyade var olan bilgilerin yeni bir bakış açısıyla değerlendirilmesinden oluşur. Onun önemi mevcut kaynakları karşılaştırmalı bir şekilde inceleyerek disiplinler arası bir yöntemle sorunlarımıza farklı bakış açısı getirmek ve günümüz sorunlarına orijinal çözüm önerileri sunmaktan kaynaklanır.

Kemal Tahir sadece Osmanlı tarihi ile değil aynı zamanda Roma tarihi, Avrupa tarihi bilhassa Bizans tarihi ile ilgilenmiştir. Toplumumuzun Batı'dan farklı bir toplumsal yapıya sahip olduğu gerçekliğine yaptığı bu karşılaştırmalı ve disiplinlerarası okumalar neticesinde ulaşmıştır. Bu gerçeklik çerçevesinde yazar kendi sorunlarımızın Batılı kavramlarla anlaşılamayacağını tespit etmiştir. Bu özgün bakış açısı nedeniyle Batıcı aydınların şiddetli tenkitlerine maruz kalmıştır.

Kemal Tahir II. Abdülhamit'in ihsan ettiği bir evde doğmuştur. Bu ihsan, Kemal Tahir'in devlete ve Osmanlı'ya olan bakış açısını her zaman etkilemiştir. Osmanlı'nın kerim devlet olma özelliğini çok önemsemiştir. Osmanlı'nın yakın tarihimizin ana kaynağı olması nedeniyle toplumsal sorunlarımızın ana nedeni ve aynı sorunların çözüm gücünü içinde barındıran kaynak gözüyle bakmıştır. Osmanlılığı bir dünya siyaseti olarak görür. Osmanlı'nın üç kıtayı onlarca milleti ve farklı dinleri yedi yüzyıl boyunca birleştirme gücü Kemal Tahir'in her zaman dikkatini çekmiştir. Bu muazzam gücün kaynağının-gerçekliğinin doğru tespit edilmesi halinde şimdiki sorunlarımızın bu kaynağa-gerçekliğe yönelerek kolayca çözülebileceği görüşündedir.

Kemal Tahir, Osmanlı'yı, bir güç olarak dünya siyaset dengeleri açısından işgal ettiği konum üzerinden ele alır. Osmanlı bu dünya siyasetinde temel misyonu olarak Doğu'yu Batı'ya karşı yüzyıllarca savunmuştur. Bu büyük Türk imparatorluğu çökünce Doğu Batı'ya karşı hem savunmasız kalmış hem de Batı'nın çokça zulmüne uğramıştır. Kemal Tahir Doğu'yu savunma görevinin Osmanlı'dan Anadolu Türk halklarına geçtiği görüşündedir. Bu miras bugün Türkiye'dedir. Kemal Tahir'e göre Türk aydınları ve Türk halkları bu mirası sürdürecektir. Miras sahibi olmak beraberinde sorumluluk getirir.

Kemal Tahir'in tarihte tabu olarak kabul edilen çok meseleye yeni bir bakış açısı getirmesi tesadüfi değildir. Yazar Türk tarihine bir sistem dâhilinde bakmıştır. Bu bakışla

Türk gerçekliğine ulaşmak istemiştir. Kemal Tahir'in Notlar'ı bir bütün olarak incelendiğinde felsefeden sosyolojiye, ekonomiden tarıma, devlet sistemlerinden edebiyata, heykelden coğrafyaya ve burada sayamadığımız çeşitli disiplinler ile ilgili derinlemesine araştırmaların ve özgün yorumların olduğu görülür. Kemal Tahir önce sorunu görmüştür daha sonra sorunu araştırmıştır ve son olarak sorunlara reel bir bakış açısıyla halkı gözetken çözümler getirmiştir. Notlar ve romanlar bir bakıma yazarın sorunlara somut çözümüdür.

Kemal Tahir lügatinde gerçekliğe ulaşmak ve sorunun çözümü geçicidir. Çünkü Kemal Tahir Herakleitos gibi değişmeyen tek şeyin değişim olduğuna inanmaktadır. Bu açıdan onun getirdiği çözüm yolları ve yorumlar son değildir. O Türk gerçekliğinin anlaşılmasında bir temel taşıdır ama son değildir. Çeşitli konularda aldığı notlar ve romanlarındaki fikirler Türk gerçekliğini şimdilik açıklamaya çalışmıştır ama Türk gerçekliğinin araştırılması devam etmelidir.

Yukarıda değindiğimiz gibi Kemal Tahir Doğu'yu ayrı bir kategori Batı'yı ayrı bir kategori olarak tanımlamıştır. Doğu – Batı çatışması Kemal Tahir fikir dünyasında önemli bir problem alanıdır. Yazarın sürekli vurguladığı şekliyle sosyal kültürel sorunlarımızın çözümü için ihtiyaç duyulan kaynak büyük oranda tarihte saklıdır. Fikir adamına göre tarihimizden gereği gibi yararlanabilmek için tarihi Doğu-Batı çatışması çerçevesinde yeniden ve yeniden ele alıp değerlendirmek zorundayız. Kemal Tahir, tarihi bütünlüğü ve dinamizmi ile veren Doğu-Batı çatışmasına dayalı tarih anlayışını bize kazandırmıştır.

Doğu-Batı çatışmasında Kemal Tahir toplumumuza dayatılan Batılılaşma reçetesini gerçekçi bulmamıştır. Bu reçeteyi gerçekçi bulmaması somut meselelerden kaynaklanmaktadır. Onun fikir dünyasında 'az gelişmişlik' ancak insanlık birikimi noktasında söz konusu olabilir. Batı sadece teknik açıdan sanayi devrimi ile Doğu'dan bir adım öne geçebilmiştir. Teknik ise fikir adamımıza göre kolayca alınıp geliştirilebilen bir metadır. Sovyetler Birliği'nin ve Japonya'nın bugün ise Çin'in teknolojik olarak Batı'ya yetiştiği hatta yer yer onu geçtiği bir gerçekliktir. Bu bağlamda Batı tarafından bize yönelik 'az gelişmişlik' yaftası Kemal Tahir'e göre gerçekçi değildir.

Kemal Tahir'e göre genelde Doğu toplumları özelde Anadolu halkları insanlık gücü birikimi noktasında Batı'nın kat kat önündedir. Batılıların sömürgecilik anlayışı bile onların vahşetini göstermesi bakımından yeterlidir. Fikir adamına göre Batı'nın sistemi

insanın insanı sömürmesine dayanan bir yamyamlık sistemidir. Bir kısım aydınlarımızca tek kurtuluş yolu olarak sunulan Batılılaşma hareketi toplumuza zarardan başka bir şey getirmemiştir. Batılılaşma hareketlerinin Osmanlı'yı çöküşe götüren esaslı unsurlar olduğu üzerinde duran yazar, Osmanlının kendi bünyesine uymayan birtakım Batılı fikirleri üzerine giymesi birçok çatışmayı beraberinde getirmiş, toplumsal ve sosyal açıdan çöküntünün önünü açmıştır. Doğu dünyasının Batılılarca sömürülmesine karşı Osmanlı'yı bir engel olarak gören Kemal Tahir, Osmanlı'nın çöküşünden sonra Doğu dünyasının sömürülmesinin de önünün açıldığını belirtir. Bu bakımdan Osmanlı'nın son inkıraz döneminin iyiden iyiye araştırılması yazara göre bugünü anlama ve yarına güvenle yürüyebilme için gereklidir.

Kemal Tahir, Osmanlı'ya bugünkü siyasî, fikrî, sosyal ve kültürel sorunların çözümünde zengin bir kaynak olarak sahip çıkar. Diğer taraftan bugünde kadar birçok uygulamanın yanlış veya doğru olduğunu tespit için de Osmanlı'nın en iyi şekilde analiz edilmesini salık verir. Toplumumuzun sorunları bizimdir. Başkalarının iyi niyetli çözüm önerileri olsa da bizleri gerçek çözüme ulaştıramaz. Sorunun çözüm anahtarı yine bizleriz. Tarihimizde sorunlarımızı çözmemize-aşmamıza olanak sağlayacak birikim vardır.

Kemal Tahir'in Osmanlı kuruluş dönemini konu alan *Devlet Ana* romanı Türk Dil Kurumu roman ödülünü almış ve farklı dillere çevrilmiştir. *Devlet Ana* ile beraber çalışmalarına başladığı *Batı Çıkmazı* romanı Osmanlı'da Kabakçı isyanı ile II. Meşrutiyet dönemine kadar olan yüzyıllık Osmanlı çöküş dönemini konu almıştır. Kemal Tahir'in üzerinde en fazla emek verdiği roman olmasına rağmen *Batı Çıkmazı* romanı taslak aşamasını geçememiştir. Osmanlı kuruluş aşamasını ele alan *Devlet Ana* romanı ile Osmanlı çökünü konu alan *Batı Çıkmazı* romanı toplum sorunlarımızın anlaşılmasında ve çözüme kavuşturulmasında anahtar bilgiler sunmaktadır. *Devlet Ana* romanı fikrîsel açıdan incelendiği zaman Osmanlı'nın üç kıta, onlarca millet ve farklı dinleri birleştirme gücünün şifreleri satır aralarında verilmiştir. *Batı Çıkmazı* romanında ise Osmanlı'nın çöküş sürecinde etkili olan unsurlardan yanlış Batılılaşma ve gizli masonik örgütlenmeler gibi olguları işler, bunları roman düzleminde tartışmaya açar. Kemal Tahir bu iki önemli dönemi konu alarak Anadolu insanının dramını açıklamaya çalışmış onların sorunlarını görmesine ve bunları çözüme ulaştırmasına çabalamıştır.

Kemal Tahir'in bu romanı sonlandıramamasının nedenlerinden biri muhtemelen çöküş döneminin henüz aydınlığa kavuşmayan çokça sorunu barındırmasındandır. Konu üzerinde böylesine yoğun ve geniş kapsamlı bir araştırma sürdürmüş olmasının nedeni Kemal Tahir'in dönem ile ilgili çokça soruya ve soruna bir cevap ve çözüm getirebilme isteğidir. Bu sorular Türk tarihinin ve günümüz Türkiye'sinin de temel soru ve sorunlarıdır. *Batı Çıkmazı* roman taslağı bölümlerinin satır aralarında toplum sorunlarımıza çözüm bulma sancıları sık sık görülmektedir. Notlar'da yazarın konulara yaklaşım tarzı, araştırılan meselelerin gelişim aşamaları, bazı yazıların onlarca kez tekrarı ve her tekrara fikir adamının diğer bölümlerden farklı yaklaşımı, bazı yerlerin üzerinin çizilerek iptal edilmesi Kemal Tahir'in meseleleri araştırma biçimi noktasında bize fikir vermektedir. Bu romanda Kemal Tahir, bir çelişkiye işaret eder. Bu çelişki, Osmanlı'nın bir yandan Batı sömürüsüne karşı çıkması diğer yandan da Batıyla bütünleşmeye onun değerlerini benimsemeye çalışması arasındaki çelişkidir. Bu durum Anadolu halklarının dramı şeklinde romana yansıtılmaya çalışılır. *Batı Çıkmazı* roman taslağında, Batılaşma nedeniyle drama düşmüş Anadolu halklarının kendi içinde hesaplaşması ve Osmanlı'nın kurtuluşu için gerek fikri gerekse politik anlamda Batı'ya tutunma çabaları yapının ana eksenidir.

Kemal Tahir'in üzerinde durduğu ana sorunlarda birisi de toplumların politik ve ekonomik yapılarıdır. Kemal Tahir yaptığı araştırmalar neticesinde Doğu toplumları ile Batı toplumlarının temelde mülkiyet şekilleri ve tarihsellikleri bağlamında ayrı oldukları sonucuna varır. Yazar, Doğu toplumlarını Karl Marks'ın Asya Tipi Üretim Tarzı kuramından faydalanarak açıklamaya çalışmıştır. ATÜT tezine göre Şarklı toplumlarda kişisel mülkiyet anlayışı tarihsel olarak gelişmemiş, gerek insanlar gerekse toprak devlete ait unsurlar olarak görülmüş ve bu durum da mülkiyetin öne çıkmasını engellemiştir.

Kemal Tahir Batı'nın tarihsel gelişim açısından ilkel komün (kişisel mülkiyetsizlik), köle çalıştırmaya dayanan kabile, feodal (serf işletmeciliği), kapitalist burjuva dönemlerinden (kişisel mülkiyet) geçtiğini bunun da yaklaşık üç bin yıllık bir tarihi geçmişi olduğunu savunur. Yazara göre kapitalist üretim biçimine dayanan ferdiyetçi burjuva sistemi 16. yüzyılın sonlarına doğru Doğu toplumlarına musallat olmuş ve Doğu toplumlarını teknik-ekonomik açıdan geri bırakmıştır. Doğu toplumları tarihsel gelişim açısından dokuz bin yıl süren geçmişe sahiptir. Doğu'nun sınıfsız toplum olması

yazara göre bir açıdan iyidir ve bunu ardında da uzun bir bilgelik geçmişi vardır. Batı toplumu sınıflara dayanır ve insanın insanı sömüren bir sistemi vardır.

Kemal Tahir, Asya tipi üretim biçiminde ana üretim aracı olan toprağın mülkiyet biçiminin, gayrimenkul mülkiyetleri de etkilediğini belirtir. Asya tipi üretim biçiminde toprağın mülkiyeti bütün öteki ekonomik ilişkileri etkileyerek devlet denetimi altına alır. Bu da sermaye birikimi gibi bir şekilde birikmiş sermayenin yeniden üretime yatırılmasını önler. Doğu'da birikim olarak sermaye pazarda, burjuva anlamında rekabet koşulları bulamadığından, kapitalist sermaye karakterine dönemez. Bu açıdan genelde Doğu toplumlarında özeldir Anadolu halklarında sermaye birikmesi önlenir.

Kemal Tahir Doğu'da devletin kerim olduğu Batı'daki gibi sınıfların koruyucusu olmadığını savunur. Yazara göre Doğu'da önce küçük bir topluluk tarafından çekirdek bir devlet oluşturulur. Bu çekirdek devlet 'kerim devlet' özelliği gereği çevresindekileri ihya üzerine yaşamını sürdürür. Doğu'nun kerim devleti ATÜT çerçevesinde sulama kanalları açar. Ticaret yollarını korur. Hanlar kervansaraylar, mabetler eğitim kurumları vb. işletmeleri açıp işletir. Sınırları içerisindeki yeraltı kaynaklarını, madenlerini işler halde tutar. Ülkede adaleti ve güvenliği sağlar. Doğu'nun kerim devleti genellikle dolaylı vergi ile geniş bir güvenlik ve bürokratik kadroları ile tüm bu işleri yapar. Doğu devleti için büyük dış düşman ölümcüldür. Büyük dış düşman, devletin gelirlerinin giderlerini geçmesine sebebiyet vereceği için devletin ihya özelliğini yitirmesine neden olarak çöküşü başlatır. Doğu toplumlarında yeni bir devletin tohumu her zaman hazırdır. Çöken devletin yerine yeni kerim devlet hemen kurulur. Doğu'da tarih bu şekilde tekerrür eder.

Kemal Tahir Marksizm'in ülkemizde yerleşmesinde öncü fikir adamlarından biridir. Solcuların Karl Marks'ın tüm fikirlerini aynen alıp ayet gibi uygulamasına şiddetle karşı çıkmıştır. Karl Marks'ın fikirlerinin yüz yıl öncesine dayandığını belirterek toplumların ve fikirlerin bu sürede değişeceğini ve değiştiğini savunmuştur. Karl Marks'ın fikirlerinin zamanın ve toplumun ruhuna uygun bir şekilde yeniden ele alınıp değerlendirilmesi fikri Türk Solu tarafından eleştirilmiştir. Kemal Tahir'in Doğu ile Batı'nın toplumsal şemalarının farklılığı üzerindeki tezlerine göre sınıflar arası mücadelenin toplumumuzdaki temelsizliği ve Marksizm'in toplumumuzun gerçekliğine göre yeniden yorumlanmasıyla oluşturulacak 'yerli sosyalizm' düşüncesi Türk Solu açısından önemli bir aşamadır. Kemal Tahir ve bir kısım Sosyalizmin yerleşmesini

destekleyen aydınlar tarafından Türk Solu ve Karl Marks ile ilgili yapılan tüm bu eleştiriler Marksizm'i ülkemizde mistik bir tarikat olmaktan çıkarmıştır. (Sevim, 2004:83)

Kemal Tahir'in Marksizm'in metodolojisinin Türkiye pratiğine uygunsuzluğu üzerine yaptığı bu çıkışlar onun İdris Küçükömer gibi, Cemil Meriç gibi hatta Türkiye İşçi Partisi Başkanı Mehmet Ali Aybar gibi yalnız bırakılmasına ve Türk Sol'undan afroz edilmesine neden olmuştur. Bu afrozlar CHP'nin solun ortasına konumlanmasına neden olarak Türk Solunun CHP, Yön Dergisinin simgelediği cuntacılar ve TİP şeklinde üçe bölünmesine neden olmuştur. (Akat, 2004: 41)

Türkiye'nin Batılaşma hareketi dile de etki etmiştir. Kendisini bir romancı olarak addeden Kemal Tahir dil meselesine karışan herkesin ilk önce kendisinin dilden ne anladığını bildirmek zorunda olduğunu belirtir. Bu çerçevede Kemal Tahir'e göre dil değişen bir varlıktır. Dil sosyal bir hadisedir. Dil düşünce ile kol kola, iç içe ilerleyen bir semboller sistemidir. Dil bir eser değil bir faaliyettir. Dil tarih içinde nesillerin müşterek emeği ile işlenir gelişir. Yani dil bir sınıfın, bir zümrenin tekelinde değildir. Dil sınıflardan ve zümrelerden kelime, terkip, ağız ve tabir alır. Dil canlıdır. Canlı olduğu için sadece pasif bir tesir alıcı değildir. Kendisine tesir edenleri de zamanla değiştirir. Bu bağlamda dil devamlı bir yaratmadır.

Kemal Tahir dilde devrim, dili sadeleştirme, kelime üretme, devrik cümle gibi meseleleri gerçekçi bulmaz. Çünkü yazara göre dilin değişebilmesi için yeni orijinal fikirlerin olması gerekmektedir. Fikir değişmeyince dil de değişmez. Batılılaşma hareketleri nedeniyle toplumumuz son iki yüz yıldır orijinal fikir üretememekte ve taklit bataklığına savrulmaktadır. Bu bağlamda Kemal Tahir dilde devrim meselelerini aydın kaytarması olarak görmektedir. Yazara göre mevcut dilimiz fikirlerimizi gayet güzel bir şekilde aktarmaktadır. Eğer bir gün toplumumuz bir aydınlanma yaşar fikir dünyasında büyük bir atılım gerçekleştirirse dilimiz bir nehrin yatağında aktığı gibi kendisine yeni kelimeler, yeni terkipler, yeni ifade vasıtaları oluşturacaktır.

Kemal Tahir dilde teoriye önem vermiştir. Dile karışan herkesin kendi dil tanımını yapması gerektiği yönündeki sözleri Kemal Tahir'in dil teorisine verdiği önemi göstermektedir. Yazar pek çok dilbilim teori kitabı okumuş, Karl Marks ve Alexander Von Humbold gibi düşünürlerin dil görüşlerinden etkilenmiştir. Kemal Tahir dilde kendi

teorisini geliştirmiştir. Bu çalışmanın yaklaşık kırk beş sayfalık kısmını işgal eden Kemal Tahir'in dile bakışı kısmı bu teorinin ana hatlarını oluşturmaktadır. Ayrıca alışmanın Kemal Tahir'in edebiyata bakışı, Kemal Tahir'in hikâyeye bakışı ve Kemal Tahir'in romana bakışı kısımları onun dil teorisinin devamı ve uygulama alanlarıdır. Yazar teorisinin pratiğe uygulanmasını önemsemiş bu açıdan romanlarını oluşturduğu dil teorisine göre yazmıştır. Notlar'ında yüzlerce sayfa tutan argo sözlük ve Anadolu söyleyişleri yazarın dil teorisinin yansımasıdır.

Kemal Tahir kendisini romancı olarak tanımlamıştır. alışmalarını bu yönde sürdürmüş ve fikrî çabasını romancı tarafını sağlamlaştırmak için takip edilen bir yöntem olarak görmüştür. Kemal Tahir'in romanları incelendiğinde onun fikri alt yapısının romanlarının edebi yönünü düşürmediği aksine romanlarının roman dünyası açısından değerini artırdığı genel bir kabuldür. Kemal Tahir romanları ile insanların karanlıkta kalan yönlerini açığa çıkararak insanın düşün dünyasını yeni bir manaya kavuştırmaya çalışmıştır.

Kemal Tahir romanın bir ayna gibi insanı ve toplumu aydınlatması için çabalamıştır. Gerçekçidir. Romanın gerçekçi olması gerektiğini düşünür. Onun için roman teorisinin pratiğe döküldüğü alandır. Toplumumuz ile ilgili sorunları roman kahramanlarının ağzından tartışarak okuyucunun sorunlarını öğrenmesini ve çözüm yolları üzerinde düşün pratiği yapmasını sağlamıştır.

Kemal Tahir romancı olmaya 1940 yılında karar vermiştir. 1940 yılına kadar şiir yazan Kemal Tahir o yıldan sonra tüm hayatını romana adamıştır. 1933 yılında roman yazmaya hazırlanır 1940 yılında romancı olmaya karar verir. Kendi adıyla ilk romanını 1957 yılında yayımlar. Romancı olmaya karar veren Kemal Tahir 22 yıllık bir hazırlık sürecinden sonra romanlarını yayımlamaya başlamıştır. Bu durum Kemal Tahir'in ne kadar titiz bir yazar olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim roman yazabilmek için pek çok bilim dalında derinlemesine araştırmalar yapmıştır. Fransız yazarlarını özellikle Balzac'ı kendi dilinde okumuştur. Roman teorileri kitaplarını incelemiş bunlarla ilgili notlar tutmuş kendi orijinal fikirlerini bu notlarına eklemiştir. Dünya edebiyatının realist yazarlarını, modern ve postmodern romanları incelemiştir.

Kemal Tahir romanı insan dramını merkeze almış bir tür olarak görür. Ona göre insan dramını anlatan bir roman iyi romandır. İnsan dramına yaklaşmış ama iyi bir

terkiple roman dünyası oluşturulmamışsa bu roman yazara göre iyi roman sayılmaz. İnsan dramının olmadığı bir roman zaten roman sayılmaz. Kemal Tahir, roman için öncelikli şartın roman dünyası yaratabilme cevherine sahip olmayı olarak görür. Bir kişide romancı cevheri -roman dünyası yaratma cevheri- yoksa bu cevher çalışmakla elde edilemeyeceği için romancı olunamayacağını savunur.

Kemal Tahir, romanda olduğu gibi hikâyede de drama önem verir. Toplumun dramının ferdin dramına bağlı olduğunu belirtir. Kemal Tahir hikâyelerindeki kahramanları soyut bir toplumsal düzlemde değil, dönemin sosyal ve siyasal şartları içinde canlandırmıştır.

Kemal Tahir, ülkemize 1839 yılından itibaren Batı'dan sürekli yeni 'gerçekler' geldiğini belirtir. Ona göre toplumumuzun tarihsel geleneğini ne kadar görmezden gelirsek gelelim hatta Batı'dan gelen 'gerçekleri' görünce eski 'gerçekleri' kenara atmaya çalışsak da kendimizi aldatmaya çalışsak da eski 'gerçeklerimiz' hayatımızı etkilemekte, kişiliğimizi ve davranışlarımızı temelden yönetmeye devam etmektedir. Bu bağlamda yazar Batılılaşma hareketi nedeniyle toplumumuzun 'çift gerçeklik' belasına sahip olduğunu belirtir. Ülkemizin 'çift gerçeklik' durumu nedeniyle Türk hikâyecilerinin başka ülkelerin hikâyecilerine göre birkaç kat daha fazla gayret göstermeleri gerektiğini düşünür. Çünkü başka ülkelerin sanatçıları tarihsel gelişim açısından sadece kendi milli gerçekleriyle ilgilenip onların hakkından gelemeyenlerken, Türk hikâyecilerinin iki yüz yıllık 'çift gerçeklik' belası ile uğraşmaları gerekecektir.

Kemal Tahir edebiyatı, insanlığın var olabilmesi için çok yararlı, vazgeçilmesi kesinlikle imkânsız, en ciddi zanaatlardan biri hatta birincisi olarak görür. Edebiyatın insanı, -pek çok yönden zenginleştirip kat kat güçlendirerek- insan yapmaya zorlayan bir araç olduğu tespitini yapar. Edebiyat; insanın açlığını gideremez ama insana neden aç olduğunu, bu açlığı hangi yoldan, hangi güçle yenebileceğini gösterir. Edebiyat insana davranma ve ileriye atılma korkusuzluğu verir. Kemal Tahir insanın ihtiyaç hiyerarşisinde fizyolojik ihtiyaçları birinci basamakta, edebiyatı ise ikinci basamakta görmektedir. Edebiyatın toplumların sistemlerinin ve gerçeklerinin ortaya çıkarılması noktasında bir işlevi olduğu kanaatindedir. Kemal Tahir edebiyatçının dış dünyanın realitelerini form halinde sembollerle zihinden zihne aktarırken bir sorumluluk taşıması gerektiğini düşünür. Bu sorumluluğu ise eser vermek olarak tanımlar. Edebiyatçının

dünyanın çalışkan insanlarını birbirine sevdirecek, birbirine tanıtacak tarzda eser vermesi gerektiğini bildirir. Kemal Tahir edebiyatçının yerini, edebiyatta yaratılmış dünyalar; silahını da edebiyat eseri olarak görür.

Kemal Tahir Türk tiyatrosunun, yerli biçimlere yerli türler koyularak meydana getirilmesi gerektiğini savunur. Türk tiyatrosunda seyirciler başta olmak üzere, tiyatro yazarları, rejisörleri, aktörleri yüzde yüz yerli olmaya, yerliliği aralıksız dikkatle izlemeye, Batılıların hilelerini foyalarını meydana çıkarmaya mecburdurlar. Kemal Tahir, seyircinin içinde bulunduğu ekonomik, sosyal, politik değişmelere, psikolojiye uyarak tiyatrodaki, eğlendirmekten düşündürmeye, düşündürmekten eğlendirmeye doğru hiç durmadan yer değiştirmek zorunda olduğumuzu belirtir. Yazara göre gerçek milli tiyatro, her iki halde de temel ödevini yitirmeyen tiyatrodur.

Kemal Tahir Türk gerçekliğine Batı'dan gelen tekniklerle bakmamıştır. Türk gerçekliğinin Batı'dan farklı olması nedeni ile Batı teknikleri ile açıklanamayacağını belirtmiştir. Esasen Marksist bir görüşe sahip olan Kemal Tahir'in, Türklüğe ve Anadolu'ya yönelişi ve onu açıklayışı tamamen özgün yöntemlerle olmuştur. Bu bakımdan yazarın Türk romancılığında olduğu kadar Türk düşünce tarihinde de önemli bir konum elde ettiği görülür.

Kemal Tahir, Osmanlılık, Batılılaşma, ilerleme, ATÜT, dil devrimi, roman sanatı, sinema, burjuva, aristokrasi, feodalite gibi yüzlerce kavram üzerine kafa yorup kendi kişisel düşüncelerini belirtmiştir. Kemal Tahir'in bu kavramlara olan yaklaşım biçimi günümüzde tarih, sosyoloji, edebiyat, siyaset bilim vb. birçok disiplinin de inceleme konusu olmuştur. Ortaya koyduğu bu düşünceler geçmişte olduğu gibi günümüzde de tartışılmaya, açıklanıp yorumlanmaya muhtaç meselelerdir. Dolayısıyla sosyal bilimlerin her alanında bu tür kavramlar hakkında kesin yargılarda bulunmak sorunlu bir tutumdur. Bu çalışmada Kemal Tahir'in kendi Notlar'ında birçok meseleye bakış açısı incelenip ortaya konmuştur. Özetle Kemal Tahir'in fikirleri Türkiye'nin toplum yapısı ve zihniyet dünyası düşünüldüğünde araştırmacılar ve edebiyat tarihçileri tarafından açıklanıp irdelenmeye devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (1988). *Dil Kültür Bağlantısı*, İstanbul: İnkılâp Kitapevi.
- Akat, A. (2004). *İdris Küçükömer'in Mirası*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Alangu, T. (1968). *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman Cilt 3*. İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Altınörs, S.A. (2012). "Rousseau'nun Dilin Kökeni Meselesine Yaklaşımı". *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 63.
- Bozdağ, İ (2003). *Kemal Tahir'in Sohbetleri*, İstanbul: Yaba Yayınları.
- Coşkun, S. (2006). *Kemal Tahir- Şahsiyeti, Eserleri, Fikirleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi SBE.
- Dosdoğru, H. (1974). *Batı Aldatmacılığı ve Putlara Karşı Kemal Tahir*. İstanbul: Tel Yayınları.
- Kapar, A (2021). *9. Sınıf Tarih Kitabı*, Ankara: MEB Yayınları,
- Karabulut, M. (2009). "Esir Şehrin İnsanları" Romanı Üzerine Bir İnceleme. *Erdem*, Cilt 54, Sayı 54, 127-136.
- Kurt, G. (2019). *William Faulkner'ın Döşegimde Ölürken Romanı İle Adalet Ağaoğlu'nun Ölmeye Yatmak Romanının Psikanalitik Kuram Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi SBE.
- Moran, B. (2001). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Moran, B. (2004). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, 9-17, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Narlı, M. (2010). Biyografi ve Roman: *Kemal Tahir'in Hapishane Romanları, Hapishane İnsanları ve Argosu, Kemal Tahir Yüz Yaşında*, 92-116, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Öz, A. (2021). *Kemal Tahir Kitabı, Bir Aydın Üç Dönem*, 280, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları.
- Refiğ, H. (2000). *Gerçeğin Değişkenliği Kemal Tahir*. İstanbul: Ufuk Kitapları.
- Refiğ, H. (2015). *Kemal Tahir'le Birlikte*, İstanbul: Dergah Yayınları.

- Satkın, N. (2004). *Nurullah Ataç'ın Dili Yenileme Çalışmaları ve Kelime Dağarcığı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Üniversitesi SBE.
- Sevim, S. (2004). 'Kemal Tahir ve Türk Solu', Ayşegül Yaraman, (ed). *Biyografya Kemal Tahir 59-86*, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Stevick, P. (2010). *Roman Teorisi*, S. Kantarcıoğlu, (çev.). 180-184, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şeker, A. (2019). *Kemal Tahir, Orhan Kemal Ve Yaşar Kemal'in Romanlarında Toplumsal Cinsiyet Açısından Kadın*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkala Üniversitesi SBE.
- Şerifoğlu, Y. (2012). "Dil- Zihin İlişkisi Çerçevesinde Metaforlar". *AİBÜ SBE. Dergisi*, Cilt 12, Sayı 2.
- Tahir, K. (1962). *Kelleci Memet*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tahir, K. (1970). *Yediçınar Yaylası*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Tahir, K. (1971). *Sağırdere*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Tahir, K. (1973). *Büyük Mal*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Tahir, K. (1974). *Namuscular*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Tahir, K. (1978). *Esir Şehrin Mahpusu*. İstanbul: Sander Yayınları.
- Tahir, K. (1979). *Kemal Tahir'den Fatma İrfan'a Mektuplar*. İstanbul: Sander Yayınları.
- 174
- Tahir, K. (1982a). *Bir Mülkiyet Kalesi*. İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Tahir, K. (1982b). *Göl İnsanları*. İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Tahir, K. (1989). *Köyün Kamburu*. İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Tahir, K. (1994). *Damağası*. İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Tahir, K. (1995). *Rahmet Yolları Kesti*. İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Tahir, K. (2000). *Karılar Koğuşu*. İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Tahir, K. (2004). *Hür Şehrin İnsanları*. İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Tahir, K. (2005). *Yol Ayrımı*. İstanbul: İthaki Yayınları.

- Tahir, K. (2006). *Esir Şehrin İnsanları*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Tahir, K. (2016 a). *Notlar1*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Tahir, K. (2016 b). *Notlar2*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Tahir, K. (2016 c). *Notlar3*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Tahir, K. (2016 d). *Notlar 4*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Tahir, K. (2016 e). *Notlar5*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Tahir, K. (2016 f). *Notlar6*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Tahir, K. (2016 g). *Notlar7*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Tahir, K. (2016 h). *Notlar 8*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Tahir, K. (2016 i). *Notlar9*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Tahir, K. (2016 j). *Notlar10*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Tevrat (Türkçe). (2014). *The Bible Society in Turkey*. Korea: Yeni Yaşam Yayınları
- Türk Tarih Kurumu (1932). *I. Türk Tarih Kongresi*, (Erişim Tarihi: 29.01.2023).
<https://www.ttk.gov.tr/yayinlarimiz/i-turk-tarih-kongresi-02-11-temmuz-1932-ankara/>
- Yiğit, İ. (2013). *Türkiyeli Bir Aydın Kemal Tahir*. 73-116, Çorum: Çorum Belediyesi Arşivi Yayınları.
- Yüce, L. (2014). Kemal Tahir'in Kaleminden Namus ve Namuscular, *Varlık*, Cilt, 81 Sayı 1278, 38-40.

EKLER

Ek-1: FİKRÎ MESELELERE DAİR KISA DEĞİNİLER VE BAZI İNCE DİKKATLER

A. SANAT VE EDEBİYAT İLE İLGİLİ FİKİR MOTİFLERİ

1. Okur Roman İlişkileri

“Drama tutulmuş insanı anlatacak. Biz kendi kafamızdan geçen bir tutkuyu, yendiğimiz bir tutkuyu, yenemeyen roman kahramanının dramında göreceğiz ki okur-roman ilişkisi kurulabilsin... Romancı kişinin dramda debelenmesini verirken, böyle kişilerin ileride benzer olaylar karşısında nasıl davranacaklarını vermiş olur ki insanı insana açma ödevi de budur.” (Tahir, 2016a:168).

2. Roman Yazarının Dış Dünya ile İltisii

“Dış dünyanın etkisindedir. Bu etki konularını, daha doğrusu kişilerini seçmede, onları yazılmaları bakımından ileri almaya, geri itmeye zorlar. Prototiplerin kullanılışı... Kendi fikirlerinin dünya görüşünün romandaki yeri... Dış görüntülerle yetinmek: (baykuş-leylek misali.)” (Tahir, 2016a:169).

3. Sanat ve Politika

“Politik örgütlere girmiş sanatçılar kendi kişilikleri gibi sanatlarını da, bu kullanılma emrine önceden vermiş olurlar. Hem örgütlere girmek, yani onlardan hangi maksat için olursa olsun bir anlamda yararlanmak, hem de mesele sanata dayandıkça hürlük istemek olmaz.

Bütün varlığını, büyük çoğunlukla hızla değişken olan gündelik olaylara, politikaya bağlamak zorunda bulunan politikacılarla sanatçıların ilişkileri bu açıdan oldukça çelişmelidir. Politikacılar, sanatçıyı ve sanat eserlerini, gündelik işlerinde kullanmak, haklı olarak onlardan yararlanmak isterler. Bunun için, sanat eserinin kendi yasaları içinde uzun vadeli yardımını çoğu zaman anlamazdan gelirler. Sanatçının kendisine karşı, sanatçı kişiliğine karşı olduğu kadar, seslendiği halk yığınlarına karşı da büyük temel ödevi, kendisinden istenen bu yardımla sanatın ana yasalarını uyusmalı tutmak, sanatını gündelik politika çarklarına kaptırmamaktır.” (Tahir, 2016a:234).

4. Politika ve Hergelelik

“Hergelelik gerçekleri saklamak, saklanamaz hale gelirlerse hiç utanmadan değiştirmeye çabalamak demektir. Herkesin kârı olmadığı için hergeleler çoğu zaman zenaatlarını yürütürler, bundan çıkar sağlayabilirler.

Politikada, uzun zaman iktidarla beraber yürüyüp sonra hergeleliğe uğrayanlar, hergeleliğe uğramadan önce birçok hergeleliklere bilerek ya da bilmeyerek alet olmuşlardır. (Bilmeyerek alet olmuşlarsa sonunda uğradıkları akıbet aptallıklarından, bilerek alet olmuşlarsa bu âkibet, kendi kazdıkları kuyuya düşmüş olmak olayından ibarettir. İkisine de acımak gerekmez.). Politikada hergelelikten fayda ummak, aptallıktan ya da çarpıp savuşucu olmaktan ileri gelir. Aptallıkla, kapkaççılıkla iflah olmuş ise hiç görülmemiştir. Hergelelerin politikayı kendilerine yatkın bir zenaat görmeleri, politikanın bir hergele zenaatı olduğundan değil, politikacıların çoğunluğunun hergele olmasındandır. (Burada politikacıların çoğunluğuna hergele demiş olmanın tehlikesinden korkmamalı, çünkü hergele politikacılar bunu hakaret değil, bir çeşit övgü sayarlar. Çünkü bunlar politikayı hergelelikten ayırmayı katiyen akıllarına getirmezler. Buradaki olay, marangozu marangozluğuyla övmek gibi olağandır.)

Politikadaki hergelelik, aslında hergele oldukları halde, hergeleliğe karşıymış gibi görünenlerin hergele politikacılara can verircesine yardım etmeleri şartıyla yürür. Yürüdüğü görüldüğü için de, yeni kuşaklara geçerli olarak aktarılabilir.

Politikadaki hergelelik toplumun idrak seviyesine göre büyük ya da küçük, gizli ya da açık olabilir. Büyük ve açık hergeleliklerin geçerli olduğu toplumlarda, oyundakilerin yüzde ezici çoğunluğu hergele demektir.

Bir toplumda büyük politikacıların anıları ilgi görmüyorsa, toplum, o politikacıların asıl gerçekleri açıkladığına inanmıyor demektir. Asıl gerçekleri açıklamadan anılarını yayımlıyor görünmenin adına ne deneceği düşünülmeli!

Gerçeklerin saklandığı dönemlerde, ortamlarda ve toplumlarda, hergeleliğe çıkar sağlamak hâlâ geçerli demektir.

Fukara politikacı, kendisini büyük sanatın da üstünde sanır. İnsanlara hükmederken, kendisini onlardan üstün sayması ne kadar yanlışsa... Sanatçıya da öteki insanlar gibi hükmedebilmesi, daha başka bir bakışla sanatçının hayatını da iyi ya da

kötü etkileyebilmesi şaşırır politikacıyı... Politikacı kolayca kaçmayı zenaatının vazgeçilmez şartı sayı sayı yalınkatlaştığının farkına ancak sanatla sıkı bağlar kurabilirse varır.” (Tahir, 2016a:239).

5. Divan Şiiri

“Divan şiirimizi, salt kullandığı kelimelerde, yani dış görüntüsünde kalarak, Arap'tan hikmeti, Fars'tan sanat ruhunu almış bir karmaşık kopya saymak, ancak bu şiirin ruhuna varamayan Batılı düşman görüşüdür. Bizim Tanzimat'tan bu yana, hele Cumhuriyet döneminde büsbütün azgınlaşarak bu düşman suçlamaya katılmamız gerçekten ayıptır.” (Tahir, 2016a:268).

6. Osmanlı Orta Asya Sanatı

Celâl Esat Arseven, Anadolu-Türk-Osmanlı sanatını, Orta Asya Türk sanatına bağlamaya çalışıyor. Zor bir çabalamadır. Bir kez daha söylediğim gibi, biz Türk sanat ruhunu belki Orta Asya'dan getirdik ama, onu burada değiştirip geliştirdik, yücelttik, yeni bir büyük ve orijinal milli sanat haline getirdik.

Bu gelişmenin, reformun, rönesansın tıpatıp Batı'dakine benzememesi, Batı'daki sonuçları verememesi nedenlerini bugün artık açıkça biliyoruz. (Tahir, 2016a:269).

7. Şiirde Empresyonizm

“Şiirde empresyonizm, insan zekâsını ve insan zekâsı denilen vakianın reel fonksiyonunu inkâr etmektir. Filhakika hayat ve hadiseler karşısında ilk intibalarımız parça parça oluyor. Lakin insan zekâsının vazifesi bu yarı parçalardan bir bütün çıkarmak, yani zihnimize yarım yırtık akseden mevzuları bir sentez haline getirmektedir.” (Tahir, 2016a:332).

8. Suç ve Ceza Romanı

“Suç ve Ceza'da macera romanlarının daha doğrusu polis romanlarının bütün kaim çizgilerini buluruz. Bu roman aynı zamanda çevresiyle natüralisttir. Kişinin iç dünyasını işlemesi bakımından da, modern psikoloji romanlarının yol açıcısı ve karanlık dünyaların aydınlatıcısıdır. Bu romanın dramı en derinlerde dine dayanır.” (Tahir, 2016b: 42).

9. Sanat Eseri ve Cemiyet

“Sanat eserini, cemiyetin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal şartlarla ruh haleti ve teferruatlar tayin eder. Bu sebeple sanatkârın kanunların üstünde olması lazım. Zira kanunlar ekonomik ve sosyal şartların tayin ettiği örf ve âdetlerin yerleşmesinden sonra meydana gelir. Hâlbuki örf ve âdetler gibi cemiyetin bütün değişmelerini sanatkâr, sanatkârca izah etmeden pek anlaşılmaz.

Yunan sanatını, sitenin ve muharip vatandaşlarıyla esirlerin meydana getirdiği sosyal şekil tayin etmiştir. Bir sanatta esas mevcut kuvvet, bu kuvveti tayin eden sade - çocukça- ruh kudreti, bir manada tezatsızlığıdır.

Ortaçağ Hıristiyan sanatını, devamlı istilalar, derebeylik haydutlukları, yağmalar, devamlı sari hastalıklar ve kıtlıklar tayin eder.

Rönesans'ı merkezi idareler besleyip büyütmiştir. Yirminci asrın sanatını da endüstri çağımızın zenginler demokrasisi temsil eder.” (Tahir, 2016b: 64).

10. Heykel ve Resim

“Gerek heykel ve gerekse resimde çiraklık, kalfalık devri kalmadı. Herkes ilk eserinde usta gibi -hatta o işin dahisi sayılanlardan farksız gibi- görülebiliyor. (Hatta bazı çeşit şiiirlerde de binlerle dâhiler bir hizaya gelebiliyorlar.).

Bu demek, sanatın zanaat tarafı, hani şu alın teri, göz nuru dökerek, yarı aç, yarı tok sürünerek, dünyanın en kazançsız, en şerefsiz işlerinde boğaz tokluğu için günde on saat çalıştıktan sonra karnını yarım yırtık doyurup, eski püskü elbisesiyle, meydanlardan ve ana caddelerden geçemediği için dar sokaklardan dolaşıp, ısıtılmamış, ışığı yetersiz odasında ilerisi ve sanatı için çile çekmek, akranları stadyumlarda, barlarda, kahvehanelerde, meyhanelerde karı tavlamaya uğraşırken -işleri bundan ibaretken-, büyük vurgunlara hazırlanırken çile çekmek, eşek yükleriyle müsvedde karalamak, yani sanatın yarısı olan zanaati elde etmeye uğraşmak artık yok. Çal boyayı ol Picasso! Ataç: ‘Sanat oyundur. Vazifesi hayatı tatlılaştırmaktır.’ (Tahir, 2016b: 72).

11. Fotoğraf

“Fotoğraf set prodüksiyonları çeşitli sanat kollarını kendi ana hususiyetlerinden soyarak aynı sayfada yan yana getiriyorlar. Bu da çeşitli görüşleri aksettiren, çeşitli

asırlar mahsulü çeşitli sanatlar arasındaki akrabalığı büsbütün meydana çıkarıyor. Sanatı topyekûn seyretmek fırsatı veriyor.

Fotoğraf, umumi sanatı parça parça durmaktan, yaşamaktan, bilinmekten kurtararak bize hepsini bir arada, geniş bir görüşle seyretmek imkânını bağısladı. Renkli prodüksiyonlara yol açan işte bu fotoğrafın başlangıcıdır.

Sanat tarihi son yüz seneden bu yana mütehassıslar tekelinde hapsedilmiş bir tarih olmaktan çıktı. Fotoğrafi alınabilen kısımlarıyla herkesin malı haline geldi (fotoğrafi alınabilir bir tarih oldu).” (Tahir, 2016b:75).

12. Sanatta Stil

“Sanat nedir? Şekli stil haline getirmektir. Sanatçı yaratmasının psikolojisi de işte buradan başlar.

Her yeni sanat hamlesi eski sanatları bir başka açıdan yeni bir mana ile manalandırmamıza yarar...

Bir sanatın değişme dönemeci sırasında, yeni stille acemilik ve sahtecilik bir arada bulunur ve ekseriya birbirinden ayırt edilemez. Bir sanatın değişme dönemecinin en kuvvetli alâmeti, eskiden hususiyetini meydana getiren teferruatta berbatlığa-gerilemeye düşmesidir. Bu gerileme hiçbir zaman yeni sanat stili aramakla izahlanamaz. (Yeni stil bulucuların hepsi eski sanatı en iyi yapanlar olur.).

Acemi sanatçı olur ama acemi stil olmaz. Mesela bir Mısır heykeli ilk bakışta granit tesiri yapar; onun fena bir kopyası tebeşir... Gerileyen bir sanatta onu meydana getiren, ona evvelce karakterini veren belli başlı formlar bütün manalarından boşalmaya başlarlar.

Kopyacıların kabiliyetsizlikleri bir stili mahveder. Onlar bu çabalamalarından yeni bir stil çıkaramazlar. Hiçbir büyük sanatkâr büyük eserini ve yeni stilini yalnız akıldan çıkarmamıştır. Büyük sanatkâr, hayatla haşır neşir iddiası meydana getiriyor. Hayat, sanatkârı kabiliyetsiz olmamaya zorlar.” (Tahir, 2016b: 78).

13. Halk Sanatı

“Halk sanatı, bir çeşit sanatkârın yalnız bir çeşit dinleyici için eser yapmasından ve bu eserleri ekseriya yaşamamış veya çok evvel yaşamış kahramanların hayatından

almasından doğmuştur. Bunlar, başka dinleyicilere geçmek arzusunu katiyen duymadıkları gibi, birçok tutmuş halk hikâyelerini de ilk zamanlarda tutmayacak tereddüdiyle ezberlemeye yanaşmamışlardır. (Tahir, 2016b: 80).

Halk sanatı, diye sipsivri bir laf olamaz. Sanat, uzun, meşakkatli bir ceht isteyen ve çağın genel kültürünün ilerisini değilse de genel ortasını tutabilen bir bilgiye dayanmadıkça katiyen sanat olamaz.” (Tahir, 2016b: 113).

14. Sanat ve Şekil

“Eski bir konu her zaman yeni bir şekil içinde işlenebilmiştir. Bunun başka çaresi olamaz. Her sanat, kendisinden önceki sanatın içinden geçerek doğabilir.” (Tahir, 2016b: 81).

15. Ressam ve Yazar

“Ressam nasıl bir şekilden bir başka şekle geçerek kendisini bulursa, yazar da bir kelimeler dünyasından bir başka kelimeler dünyasına geçerek kendi orijinalitesini bulur.” (Tahir, 2016b: 81).

16. Yazarla Millet

“Yazarla milleti arasındaki bağlar gevşerse, realist edebiyat ölür.” (Tahir, 2016b: 84).

17. Sanat Eserinde Ölümsüz Hakikat

“Sanat eserinde ölümsüz hakikat yoktur. Sanat eserinin hakikati günü gününedir. Platon bile bugün bize hakikat bakımından şaka gelir.” (Tahir, 2016b: 90).

18. Eleştirmen

“Eleştirmecinin asıl işi, sanatçıyı eserinden arayabilmektir.” (Tahir, 2016b: 90).

19. Yazar Yok Eser Var

“Biraz paradoksaldır ama ‘Dünyada edebiyat yok, yazar var’ denebilir, halbuki bütün Şark için -Çin ve Hint de dahil- ‘Yazar yok eser var’ diyebiliriz.

Şark edebiyatının eskiliğini, yaşayanlarla ölenlerin kolayca yer değiştirmesinde, bilhassa edebiyat eserlerinin mücerret kuruluşlarında aramalıdır.

Avrupalı için bir şeyi bilmek ona karşı kudreti olmak ve ona karşı tedbir almaktır. Şarklı içinse bir şeyi bilmek ona benzemek (dönmek) ona kalb olmak.” (Tahir, 2016b: 104).

20. Yahudilerde ve Çin’de Destan Olmaması

“Yahudilerde ve Çin’de destan olmaması, destan kahramanlarının yerini toptan Musa ile Konfiçyüs’ün tutmasıdır.” (Tahir, 2016b: 104).

21. Zola

“Zola içinde yaşadığı toplumun her zerresine el atmıştır. Bunu önceden niyetini hazırlayarak yapmıştır. Yani baktığı yerde neyi göreceğini önceden oraya bir göz bile atmadan bilerek... Bu bilgisi mantığından, yazacağı eserin mantığından geliyordu. Bir sanatçının bakacağı yerde görmesi lazım geleni görmeyi önceden tasarlaması ve tasarladığını değiştirmemesi onu ister istemez natüralizmin saflığına, yalınkathlığına atar. Zola'nın bazı kitaplarında kahramanlarını mesela Germinal'i ve Etienne'i destan dünyası ve kahramanı haline getirmiş, bunları natüralizmin cansızlığından kurtaramadığı gibi kendisini de en az o kadar karamsar olmaktan kurtaramamıştır. Mafafih bu karamsarlıkta çağının etkisi çöktür.

Fransız entelektüellerinden ve edebiyatçılarından hemen hemen hiçbiri 19. yüzyılın Fransa'sında Baudelaire'in 'ezici kapan' dediği can sıkıntısından (bunalımdan) kurtulamamışlardır.” (Tahir, 2016b: 108).

22. Sanatta Dram

“Sanatta dramsız insanın, insansız dramın işi yok. Kötü eser, insan dramına yanaşmış, ama bu dramı sanatkârca düzenleyememiş eserdir. Drama hiç yaklaşılammışsa zaten eser yoktur ki iyiliği kötülüğü bahis konusu edilebilsin.

Yüzyıllara ancak büyük eserler kafa tutabilirler. Yıllar bunlardan birçok yönleri ufalayıp alsa da geriye gene de insan dramından bir şeyler kaldığı için...” (Tahir, 2016b: 120).

23. Realist Edebiyat

“Realist edebiyat -gerek şiir, gerek hikâye/roman- yazardan geniş bir toplum bilgisi, tarih anlayışı, gördüklerini, yeniden manalandırmak ister. Bunlar becerilemezse eserler, yalınkat, ham, daha beteri inandırmaz kalmaya mahkûmdur.

Realist edebiyat, bir toplumun aydınlarıyla müstahsil zümrelerinde gerçeğe merak ve saygı duyulmaya sahiden başlanıldığı devirlerde büyük etkiler yapabilir ve sahiden işe yarayabilir.

Modern anlamıyla realist edebiyat, açıklık, sadelik, üslupta ve fikirde sağlamlık ister. Realist edebiyatta fantezinin, uydurmanın, bilgisizliğin, ne kadar parlak ve aldatıcı olursa olsun barınamaması bundandır.

Realist edebiyatta konunun merkezi insandır. Sosyal olabilir ve ileri fikirler realitedeki insanı, realitesinin yasaları içinde açıp aydınlattıkları derecede değer kazanırlar.

Realist edebiyatta insan, yalnız olmuşlarıyla değil, olabilecekleriyle de yüzde yüz gerçektir. Romancının işi de bu olabilirlerden sonra başlar.” (Tahir, 2016b: 126).

24. Sanat ve Sosyal Hayat

“Her sanat eseri sanatkârın fantezisi mahsulü değildir. Sosyal hayatın şartlarına bağlı bir görüşün mahsulüdür.

Sanat ne kadar abstre olursa olsun -abstre gibi görünürse görünsün- sanatkârın içinde bulunduğu reel hayatı ve hayat görüşünü meydana koyar.

Sanat, tenkit ve edebiyat sosyal hadiselerin maddi mahsullerinden başka bir şey değildir. (Sanat ve edebiyat sosyal hayatın aynasıdır.).

Muhtelif zümrelere ayrılmış bir cemiyette sanat bu zümrelerin birisine mensup olmak zorundadır.

Sanat ve edebiyat eserinin şeklini, muhtevasını sanatkârın mensup olduğu veya tesirinde bulunduğu sosyal muhit tayin eder.

Sanat eserleri meydana getirildikleri devrin sosyal hayat münasebetlerine bağlı buldukları halde onlardan çok daha uzun ömürlü olabilirler. Büyük sanat ve edebiyat

eserlerine bu ölmezliği veren Şey, inkişaf etmekte olan insan medeniyetini temsil edebilmeleri g¼c¼d¼r.

Sanat, 'assimilation du monde' Şekli, bir zafer, bir anlama vasıtası, bir iĕtimai bağ, bir sınıf ıslahı ve beşeri hassasiyeti zenginleŐtirme, inanışı kuvvetlendirme ve cemiyetin aynasıdır.” (Tahir, 2016b: 127).

25. Şekil ve Muhteva

“Bir cemiyetin muayyen bir devrinde, eğer sanat eseri Şekil ve muhteva bakımından beraberlik g¼sterirse, o cemiyette tezatlar m¼him miktarda bertaraf edilmiş demektir. Bunun aksi mevcutsa yani sanat eserlerinde Şekil ve muhteva bakımından tezatlar mevcutsa o cemiyetin buhran geĕirdiđi anlaşılır. Nitekim bir sanatkârın eserinde hangi sebep ve maksatla olursa olsun, Şekil ve muhteva ahengi kurulamamıŐsa, o sanatkârın gerek sosyal, gerek psikolojik bir buhran geĕirmekte olduğu veya b¼yle bir buhranı ¼mr¼n¼n sonuna kadar yenemediği, yenmek cihetini bir t¼rl¼ g¼steremediđi anlaŐılmalıdır.

Umumiyetle Şekil muhtevaya sıkıca bağlı olur (yani mutabık bulunur) Ő¼phesiz bazı devirlerde bunların az ĕok tezat halinde olduğu g¼r¼lmez değildir. Fakat bu devirler m¼stesna sayılmalıdır. Bu m¼stesna devirlerde ya Şekil muhtevaya g¼re yahut muhteva Şekle nazaran geridir.

Şunu akıldan ĕıkarmamalı ki muhteva Şekle nazaran geri kalmışsa -kalıyorsa- bu hal edebiyat ve sanatın y¼kseldiđini g¼stermez. Aksine bu tezat ekseriya, o edebiyat ve sanatı tesirinde bulunduran muhit ve z¼mrelerin gerilediği, ĕ¼r¼d¼đ¼ sıralara rastlar. Mesela resimde nonfig¼ratif, Şiirde manasızlık, romanda sosyal muhtevadan kaĕıŐ. B¼yle ĕ¼r¼me devirlerinde sanat ve edebiyat mutlak surette muhtevadan kaĕıp faydasız Şekil meselelerine g¼m¼l¼r, orada boğulur.

Muhteva, sanat ve edebiyat iĕin o kadar asildir ki muhtevadan kaĕan bir sanat veya edebiyatta, en y¼ksek tekâm¼l mertebesine erişmiş bir Şekil bile az zamanda g¼zelliđini ve tesirliliğini kaybeder, ĕirkinleŐir ve silinir gider.

Bir cemiyette edebiyat ve sanat y¼kselme seyrinde ise, o cemiyet sanatı, muhteva bakımından kuvvetli, ekseriya Şekil bakımından zayıf olabilir. Fakat muhtevanın

realitelerden aldığı kuvvet, sanatkârı, giderek şekil mükemmeliyetine götürür.” (Tahir, 2016b: 129).

26. Sanatta Dekadanlık

“Bütün insanların -sanatkârlar da bunlara dâhil galiba- fikir hazineleri, zenginliklerini ve doğruluklarını reel hayatla sıkı sıkıya bağlılıklarından alırlar. Bir adamcağız ki -isterse büyük zannedilen sanatkârlardan olsun- bu reel âlemin biricik hakikatini kendi benliğinden ibaret sayıyorsa elbet fikir bakımından acınacak ve iğrenilecek derecede fikara olacaktır ve eserine elbette fikir namına bir küçük kırıntı bile sokamayacaktır.

Bir sanatkârın söyleyeceği doğru bir fikri, yahut bunu açıkça söylemeye cesareti yoksa, sığınacağı yer elbette fikirle ilgisi bulunmayan saçmalıklar ve dekadanstır. Bu suretle edebiyatta olduğu gibi resimde de manasızlığın bir manası vardır: Yapan ve yazan budaladır.” (Tahir, 2016b: 139).

27. Sanatta Yenilik

“İnsanoğlu tek başına yaşayamaz ve geçmişte elde edilmiş merhaleleri yeniden fethetmek imkânsızdır, şu halde herkes -hele her sanatkâr- yenilik aramaktır. Bunu aradığı için kimse kimseyi ayıplayamaz ve yolundan alıkoymaya çalışamaz. Zaten ilerlemenin kaynağı, durmadan yenilik aramaktır değil midir? Ama yeniliği aramak, tek başına mühim bir iş sayılmaz ve hiçbir şey halletmez ve daha acısı her arayan sahici bir yenilik bulabilmekte değildir. Aramasını bilmek lazım. Aradığını kendi hodkâm benliğinin dışında, hayatın realitesinde arayanlar yenilik diye nihayet koskocaman bir budalalık bulacaklardır. Çünkü insanoğlu tek başına, kendi fantezileriyle baş başa yaşamak için meydana gelmiş değildir.” (Tahir, 2016b: 139).

28. Fransız Tiyatrosu

“Ortaçağ'da, Fransız halk tiyatrosu, küçük ve kaba komedyalardan ibaretti ve halk tabakalarının hâkim zümrelere karşı duyduğu kini ve muhalefeti gösteren alaylarla doluydu.

13'üncü Lui devrinde, bu tiyatro şeklinin yanında, trajedi dediğimiz şekil görünmeye başladı. Bu yeni şekil eski fars şekliyle, muhteva ve şekil bakımından ayrıydı ve artık halk kitlelerinin muhalefetlerini, kinlerini temsil etmiyordu. Aksine, aristokrat

sınıfın fikirlerini, zevkini ve dünya görüşünü göstermekteydi. O devrin ve daha sonraların trajedilerine bakılınca bu hâkim sınıf ve aristokrat tesiri bu eserlerde hâkim karakter olarak görülür. Bu yeni şekil, aylak aristokratların temayüllerini aksettiren bir sanat şekli olduğu için devrinin istihsal münasebetleriyle ilgisi yoktu. Bir başka deyimle, bu sanatı meydana getiren zümre aylak olduğundan yeni şekil ve muhteva da aylaklık üzerine idi. *Mamañih* bu hal de bir insan topluluğunun istihsal ve ekonomi münasebetlerinin tesirinden dışarıda kalmış değildir.” (Tahir, 2016b: 142).

29. Sanatta Fazla İncelik

“Sanatta fazla incelik, pek kolayca sahtekârlığa döner, sahte ve köksüz bir sanat ise ciddiyetiyle beraber derinliğini de kaybeder.

Bir sanatın bu telakkisi sadece onun icrası şekline tesir etmiyor, mevzuların seçimlerinde de birinci rolü oynuyor. Klasik trajediler bu sebeple ister istemez aristokrat zümrelerin inanışlarını, düşünüşlerini aksettiren belli mevzulardan alınabilmiştir.” (Tahir, 2016b: 145).

30. Fransız Resmi

“Fransız resim sanatı da, aynen Fransız klasik trajedi sanatı gibi cereyan etmiştir. O da kahraman olarak devrin hâkim aristokratlarını, bilhassa 14'üncü Lui'ye ve onun azametli askeri zaferlerini mevzu olarak seçmiştir. Yani gerek şekil azameti ve gerek muhteva bakımından hemen de tıpatıp aynıdır. Bu devrin mümessili olan resim sanatkârı *Le Brun*'un tablolarına bakmak, mukayesede ne kadar haklı olduğumuzu gösterir.

Ne çare ki 14'üncü Lui'nin temsil ettiği Fransız aristokrasinin en yüksek devri gene bu Kralın hükümdarlığı zamanında tepeyi aşmış ve baş aşağı inmeye başlamıştır. Bu alçalış, Fransız büyük inkılâbına kadar devam etti.

*15'inci Lui devri, bir sefahat ve rezalet devridir. Bu devrin gittikçe incelen zevkleri hâkim zümre olan aristokrasiyi süratle dejenere etmiş, bu zümre kendisini temsil eden resim sanatını da aynı dejenerasyona sürüklemiştir. Mesela ressam *Boucher*'in *Venüs*'ünde artık mücerret güzellik bile yoktur. Sadece fizik güzellik -yani şehvete yaklaşan çıplak kadın güzelliği vardır. Bu suretle *Boucher*, *Le Brun*'dan muhteva bakımından ayrılmış oluyor. Aristokrasinin kahramanlığı, şan ve şeref yerine, onun sefahate ve şehvete kendini kaptırmış efemine ruhunu resmediyordu. Bu iki ressam*

arasındaki değişmeyi görmek, insanı sanatın ve edebiyatın değişme şartları hakkında sayısız ciltler okumaktan ve lüzumsuz spekülâtif laflar dinlemekten kurtarır.

Nitekim devrinin gidişine ve sanatı icra ettiği zümrenin dünya görüşüne ve gündelik yaşayışına çok iyi uymuş bir sanatkâr olarak Boucher'in devrinde genç sanatkârlar üzerindeki tesiri gayet büyük ve derin olmuş, bunlar resim sanatını ilerletmek için devrin bir zarureti olarak Roma'ya doğru yola çıkarlarken kafalarının içinde Boucher'in tablolarını ve onun üslubunu götürmüşler. Orada Rönesans'ın büyük üstatlarının şaheserlerini seyrettikten sonra da gene aynı Boucher hayalleri ve üslubuyla geri dönmüşlerdir.

Mamañih Boucher'in tesiri, sosyal şartlardaki değişme sebebiyle uzun sürmemiş, yeni sivrilen ve iktidara doğru yürüyen zümrelerin tenkidi ve beğenisi karşısında bu ölmez sanılan ve devrin modasına göre büyük sanatkâr tahtından çabuk indirilmiştir.

Bu tahttan indiriliş önyak olan ilk tenkitlerden birisi, o devri ve o devrin resmi sanatkârını tahlil etmesi bakımından çok enteresandır: Grimm 1753'te edebi mektuplaşmalarında Boucher için, 'Erkek cinsini resmetmekte o kadar kuvvetli değil,' demiştir. Boucher ne yapsındı ki yeni yetişen inkılapçı zümrenin anladığı manadaki 'Erkeklik', devrin aristokrasisinin bütün işi gücü cinsi münasebet olduğu halde silinip gitmiş yerini ipeklere, elmaslara, sırmalara bürünmüş kibar ve dejenere bir kadınlaşmış zampara kalabalığı almıştı." (Tahir, 2016b: 149).

31. İleri Sanat

"Bence ileri sanat ve ileri sanatkârın tutacağı yolun kıymeti, umumiliği, faydası şunlarla ölçülür: Hayatı bütün sosyal münasebetleriyle, bütün genişliğine ve derinliğine ne kadar kavrayabilmiştir? Yarattığı eserlerde hayatın realiteleri gayet sağlam surette ve yeni ve değişik şekillerle aksedebiliyor mu? Yani şekli ve muhtevasıyla ileri, canlı ve kuvvetli mi?" (Tahir, 2016b: 163).

32. Faydasız Adam Tipi

"Faydasız adamın macerasını uzunluğuna, genişliğine yazmak -derinliğine demiyoruz, çünkü bu mevzuda derinlik esasen pek olamaz, olsa da hikâyesinden bir fayda çıkmaz ne memleket realitesini vermektir, ne de milli psikolojiyi meydana koymaktır. Faydasız adam gibi, gündelik yaşayışından, istihsal şartlarından koparılıp mücerret

insan olarak alınmış kahramanlarla bir eser milli olamaz. Kozmopolit kalır. Yer ve insan isimlerini değiştirmekle aynı macera İstanbul'da olduğu kadar Singapur'da da pekâlâ geçebilir.” (Tahir, 2016b: 173).

33. Sanatkârın Sahici Vazifesi

“Sanatkârın sahici vazifesi, olup bitenleri muhakeme etmek değil, arz etmektir. İleri bir sanatkâr, yarattığı kahramanların fikirlerinin, hislerinin ve hareketlerinin nasıl teşekkül ettiğini gösterir. Bu sebeple her büyük sanatkâr mutlaka büyük psikolog olmak mecburiyetindedir. Bu psikoloji aynı zamanda, sosyal psikolojiyi de lüzumlu kılar.” (Tahir, 2016b: 181).

34. Ulusal Sanat

“Bizce ulusal sanat, bizim, yani Anadolu Türkiye’sinin sanatı demektir. Böyle bir sanat, ancak Anadolu Türkiye’sinin tarih içinde olgunlaşmış, birikmiş insan özelliklerine dayanarak yapılabilir. Böyle bir sanatın gerekli olup olmadığı hatta sorulamaz bile...”

Ayrı ayrı ulusal sanatlar olmayınca da evrensel bir sanattan söz edilemeyeceği gibi, ulusal bir sanatın koşulları toplum koşullarının dışında da düşünülemez.” (Tahir, 2016b: 196).

35. Çeviri İmkansızlığı

“Her milletin ayrı bir özelliği olduğu için hiçbir millet bir başka milletin dilini kendi öz ruhu ile canlandıramaz ve olgunlaştıramaz.” (Tahir, 2016c: 89).

36. Dilde Gelişme

“Dilin varlığı insanda düşünce yaratma kabiliyetinin de varlığını meydana koyar. Ancak bu düşünce yaratma işi her zaman bir fertten ötekine geçerek olmaz. Herkesin aynı zamanda kendi kendine faaliyetinden meydana gelir. Dilde gelişme yavaş yavaş ve ancak bir kanuna göre olur. Dilin gerçek yapısının üzerinde insan ruhunun sürekli çalışmalarının belli ve devamlı bir etkisi vardır.” (Tahir, 2016c: 179).

37. Kelimedede Sadeleşme

“Binaenaleyh dilimizi sadeleştirip daha kolay anlaşılır hale getirmek gayretini sadece kendi ana dil köklerimizle, hele bunların asırlardır kullanılmaz olmuş ölü kelimelerden seçilmesiyle elde edilecek netice, Türk milletini biricik anlaşma vasıtasında

ileri medeniyet, teknik ve kültür dünyasından büsbütün ayırmak, uzaklaştırmak, dünya ile ilgisini tamamıyla kesmek neticesine götürür.” (Tahir, 2016c: 188).

38. Osmanlı Türkçesinde Anadolu Türkçesinin Yeri

“Anadolu Türkçesinin içinde 6 yüzyıllık Osmanlı Türkçesinin yerini ve gelişmesini bilim gücüyle incelemeyen Türkçe üzerinde hiçbir ciddi muamele yapılamaz. (Hele bugün Türkiye'nin Batı'da, bazılarınca çok özlenen yerini alıp alamayacağı şüpheye düşmüşken Batı'ya doğru devrilerek hiçbir devrim numarası yapılamaz.” (Tahir, 2016c: 289).

39. Gerçek Sanatçı

“Gerçek sanatçı ile sanat amatörü arasındaki fark, birincisinin ne kadar aykırı görünürse görünsün her yeni eseriyle büyük planını biraz daha geliştirmekte oluşu, ikincisinin ise, bütün eserlerinin –ayrı ayrı değerli olsalar bile- önlerinin kapalıya doğru birikmesidir. Yani birincisi gelişmeye ve bütüne doğru giderken öteki tıkanmaya, yani dağılmaya doğru gitmiş olur ikinci sınıf sanatçıların çağlarında ne kadar beğenilip gürültü koparsalar da kısa zamanda kesinlikle –bir daha dirilmemek üzere- unutulmaları bundandır.” (Tahir, 2016i: 12).

40. Şiir

“Güzel Sanatlar şubesinde şiirden bahtsız yoktur. Hikâye uzun olur. Neşretmesi şiirden zordur. Roman daha uzun olur, delikanlı oturup tamamlayacak kadar inada, malzemeye ve neşir ümidine malik değildir. Şiir hakikaten biçare. Birkaç satır da olsa, birisi merhameten de olsa beğenir. Ötede beride okunabilir. Her yeni çıkan mecmuanın bir köşesine sığar.

Hâlbuki resme yeni başlayan birisi, tesadüfen bir yarım daireyi muntazam çizse, musikiye yeni başlamış, yay tutmasını öğrenip öğrenmemiş birisi, bir satırcık nota uydursa, ikisine de büyük ressam, dahi musikişinas demiyoruz da, bir şiir, iki şiir yazana şair deniliyor.” (Tahir, 2016f: 15).

41. Sanatta Eskiye Bağlılık

“Eski kalıplara körü körüne sadakat, yeni muhtevayı da yavaş yavaş köhneleştirir, bozar, dejenere eder. Şiirde umumiyetle esas vezinler, tiyatrodaki ortaoyunu, romanda ve hikâyede içtimai değil de mücerret insanı aramak, resimde yalnız empresyonizm ve şeklin armonisi esaslarına bağlılık giderek şiiri veznin en son merhalesine, romanı ve hikâyeyi

de hayatlarına, tiyatroyu ortaoyununun en son merhalesine, roman ve hikâye de ıstırap ve sevinçlerine, inanmadığımız, sevip, kin duyup, mazur göremediğimiz mücerret insanların uydurma ve bizi alakadar etmeyen serencamlarına, resimde kübizmin, sürrealizmin son merhalesine, prangalamak olur ki bu, gerek inkişafı gerek sıçrayarak seyreden tekâmülî inkâr etmek demektir. Bugün sosyal bir faciayı anlatırken – bir harbi, bir ihtilali, bir sınıf ve zümre kavgasını – elif'ten be'ye kadar olması meşrut bir divanla yapılmak istendiğini düşünmek. Ona redifli kafiyelerle, muayyen vezin ittıradı içinde tahammül etmek kabil olur mu? Tiyatroda, gratsiyel, fabrika ve tayyare devrinde, apartmanı, fabrikayı ve tayyareyi yeni dünya ve hasırla iskemle ile temsile kalkmak, tekerlemelerin muayyen ve yeknesak esprilerine mahkûm etmek, Pasteur'ü, Zola'yı, Gorki'yi, Lenin'i tiyatro sahnesine çıkarmamaya peşinen karar vermek ve bugünkü realiteleri topyekun inkar ederek gözlerini yummak, piyes muharririnin realitelerden mevzu alarak yeni muhtevaları tetkik etmesine set çekmek doğruca irtica yapmak olmaz mı?" (Tahir, 2016f:103).

42. Avrupa'da Sanat

"Resimde kübizm, sürrealizm, empresyonizm yapmadan bir sınıf sanatkarlar için – resmi hükümet taraftan ve hükümeti kullanan hâkim sınıf sanatkarları için- nasıl kabil olur? İspanyalı, Falanj ressamı, garip çizgiler çizmesin de, Alman ve İtalyan Fırkaların İspanyolları nasıl öldürdüğünü mü resmetsin? İtalya'nın faşist ressamı, ekmek parasını veren rejimin Habeş çocuklarını zehirli gazlarla nasıl boğduklarını mı gösterebilirsin? Fransız ressamı kübizm yapmasın da General ve Mareşal Patton'ın, vatani düşmana ne biçim sattıklarını mı resmetsin? Burjuvazinin bütün dünyada övünülecek, gösterilecek -insan içine çıkarılacak- şeyi kalmadı. Taraftarları, sanatkârları onun için maziye bağlıysa mı realiteye gözlerini yumdular, içlerine döndüler? İçlerinde ne var? Bohem gecelerinden sabaha ne kalırsa. Ağzlarında içki pası, yüreklerinde gayritabiî kadın münasebetlerinden bakiye bulantılı bıkkınlık, fikir olarak yükselen ve genişleyen inkılâp ve ihtilal korkusu. Bunlarla neler yazıp çizsinler istiyorsunuz?" (Tahir, 2016f:105).

43. Sanatta Realite

"Romanda ve Hikâye de: Fabrikanın istismarı yok, köyde jandarma dayak atmaz ve kanundan ayrılmaz, ağanın ve mütegalibenin uşağı değildir. Şehrin birkaç yüz imtiyazlısına mukabil, birkaç yüz bin sürünenden ibaret bir cehennem olmadığını mu"

yazacak? Buna, müdafaa ettiği efendi de inanmaz. Hakikati yazsa, ekmeğini veren efendi tepeler. Gelsin mücerret insan, mazi hasreti, korku, kâbus, ümitsizlik ve para ile alınıp satılan bir meta haline gelmiş kadın ve gayritabiî kadın münasebeti. Tiyatroda facia komik olan, Hüseyin Cahit'le Yunus Nadi'nin düşmana, haydi gel biz dövüşürüz, demeleridir. Bunlar, dört harp geçiren nesildir ki, dört muhaberede yurt üç milyon delikanlı harcadığı halde, üç sabah kahvesiz kalmadılar. Tiyatroda facia, köylünün huduttaki askerlere yünlü hediye edeceği hikâye sidir ki, köylünün yüzde doksan dokuzu, beyaz bez don ve yamalı yelekle kışı geçiriyor. Sahneye bunları koyamıyorsak, Ortaoyunu ile Karagöz'den şaşmayalım. Karagözde ve Ortaoyununda muayyen tipler ve Osmanlı taklitlerinden başka bir şey yokmuş. Daha iyi ya... Resimde Anadolu Zaferi'ni canlandırmak için cesaret ve yüz ister. Kağnısında gülle taşıyan kadıncağıza bakarken akla bir kepaze(!). sual geliyor. Bu kahraman şimdi ne haldedir? Bu hamleyi neye yaptı? Reel olarak ne kazandı? Şu sıska öküzlerden birisi ölürse, garantisi nedir? Zayıf öküzünü bir yana bırak. Oğlu, babası, kardeşi öldü de açlığını garanti ettin mi? Yokluktan tüfek mekanizması yaratmaya çalışan amele, ya patronek ekmek parası, hükümetten siyasi hak istediği için polis müdüriyeti mahzenlerinde işkenceye tabi tutuyoruz. Bunun neresi edebiyatlıktır! Yurttan sulh, cihanda sulh için bir roman yazmak isterdim. Cumhuriyetten beri Kürt isyanlarının, karakollarda sopa atmanın, mahkemelerde haksızlık etmenin arkası alınmadı. Burada sulh bu halde. Dışarıda yirmi sulh senesinde yirmi muharebe, dâhili isyan, zulüm ve yağma oldu. Güzel söze evvela ben inanacağım, sonra sizi inandıracam. Ben kendimi belki kandırabilirim lakin sizi inandırmak için mutlaka realiteyi hikâye etmeliyim. Taban tabana zıddını değil. Realiteden korkmak, onu iyiye ve doğruya doğru değiştirmek iktidarını kaybettiğini itiraf etmektir. Realiteyi saklamak ve ona göz yummak, kendi kirliliklerimizi ve pisliklerimizi saklamak ve onlara göz yummaktır. Zulüm, istibdat, haksızlık ve rahatsızlık, yoktur veya vardır dememizle yok veya var olmaz. Boş kâğıtlara yazılmıştır demekle şaheserler vücuda getirilseydi, cümlemiz Balzac, Gorki, Shakspeare oluverirdik.” (Tahir, 2016f: 106).

44. Edebiyatta Tarafsızlık

“Edebiyatta nasıl bitaraf olabilirsiniz ki, bugün uydurduğunuz satırları saklayacak yer kalmadan dünya üzerinde... Hala tayyare bombaları alım satımıyla para kazanıp kızlarımızı, kadınlarımızı, delikanlılarımızı para kuvvetiyle kullananların ve iş gücümüzden apartman yapanların devam-ı ömrüne duacı mı olalım? Londra'da da,

Berlin’de de bitaraf olanlar çoktu. Gece karanlığında atılan bombalar bitarafları ayıkıyor mu? Haydi, sen bitarafsın, beşikteki çocuğu kim müdafaa edecek.” (Tahir, 2016f:111).

45. Edebiyat Tarihi Yerine Edebi Zevk

“Edebiyat izinlerini, devre tarihlerini, ıstılahlarını – ne- den saklamalı- bir lise talebesi benden iyi bilir. Lakin ben de yazmam icap etse bir edebiyat kitabı –bunlara tarihi de diyorlar- alınca her tarafı büyük kelimelere ve ıstılahlara boğmam kolaydır. Diyorum ki çocuğa işin bu ciheti öğretiliceğine, durup dinlemeden, roman, hikâye, şiir okutulsa... Eser okuma zevki aşılansa... Gerek velisi ve gerek talebe bu kadar kitap parasını nereden bulur, senede bir kitaba takati yetmezken, diyeceksiniz. Malum. Kitabı ucuzlatmalı, vatandaşları kitap alacak hale getirmeli, o zaman hakiki büyük edebiyat, doğar ve yaşar.” (Tahir, 2016f:107).

46. Milli Şair

“Milli şair, lisandan çıkarıp konuşma dilini –folklardan da istifade ederek- şiire esas ittihaz eden adama derler. Kitabı lisan, uydurma lisandır. Şair, aldığı kültürü tercüme eder. Mesela, Mehmet Emin, Arap ve Acem kültürü ile düşünmüş ve Türkçe yazmıştır. Türkçe düşünüp, Türkçe yazacağız. Büyük şair milli şair- mektep yapan kendisinden sonra gelen şairlere yol gösteren ve lisanın inkişafını eserlerinde formüle eden sanatkârdır. Şair, küldür. Tek mısra değildir. Bir tek temayül değildir. Burjuva şairi –inkılâpçı şair- -milli şair- Burjuvazinin dâhili kavgasında anti feodal, harici kavgasında antiemperyalist olacak. Lisanın bünyesini kurup ümmet ve derebeyliğin mahal mahal bölünmüş lisanı bir millet lisanı haline getirmek işini, bu işin inkişafını temin edecek, eserlerinde sistemleştirecek, lisan vahdeti unsurunu ancak kuvvetli sanatkârlar meydana getirir. Yoksa istedikleri kadar açık ve sade yazsın, halk vezinlerinden istifade etsin, basit bir heveskâr ve hüsnüniyet sahibi bir inkılâpçı adam -sanatkâr değil- olmaktan ileri gidemez.” (Tahir, 2016f:122).

47. Cevat Şakir Kabaağaçlı

“Şimdi, balıkçının (Deniz Kızı Adası) adındaki hikâyesini okudum. (28.2.941 Tan Gazetesi.). Renkleri, kayaları, balıkları, denizi, ay ışığı,-çıplak tabiatı- onun kadar sevmeyi ve anlamayı isterdim. Lisanın –üslubunu- bugün biraz daha sezdim. Bize tabiatı tercüme ediyor. Arşibele dair doyuracak değil, tattıracak bir büyük eser yazmadan

ölürse, mutlaka bir hususi ve nefis insan keşfi ve insan hassasiyeti bir daha aynı zaviyeden, aynı ölçülerle ve aynı cesaretle doğmamak üzere ölecektir. Balıkçı, mahpushane penceresini dibine yatağan peşinde okyanusu -hürriyeti- getiriyor. Türkçe'nin hususiyetlerini -edasını- sezdiğime seviniyorum. Balıkçıları okuyup anladığıma iyi anladığıma memnunum. O büyük bir arkadaştır. Kendisine, yüreği hakkında neler düşündüğümü, beraberce bir İspanyol havası dinlerken hikâye edeceğim” (Tahir, 2016f: 135).

48. Andre Malraux I'Espoir

“Bugünlerde son roman olarak Andre Malraux'un I' Espoir'ını okudum.

Bazı insanlar için cesaret bir vatandır diyor. Burada, kolay anlaşılır ve kolay sevilir ümitli sözler ve sevgili insanlar var. Bunlar namuslu yaşamak için kolayca, arkadaşına göz kırpar gibi gülerken ölen insanlardır. Bu dünya kurtuluş kavgasının bir ucunda, bir yerinde bulunmak, bunu hissetmek bir adamın hissedeceği en büyük ve en hodkâm gurur. Puig, kamyonun volanında, düşman barikatı üzerinde rahatça öldü. O, mitralyözleri daima çok olanların barikatı idi. Puig, (hükümet millete silah dağıtıyor) dedikleri zaman, bize de mi? soranlarda birisi idi. Artık affedilmek istemiyordu: Artık onu, hiçbir suçu için, hiçbir insan yüreği affetmeye cesaret edemez. O kadar kocaman ve tertemiz gençti. Kitleler dövüşmesini bilirler. Lakin dögüş etmesini bilmezlermiş. Dövüşmesini bilen bunu da kolayca öğreniyor. Alçaklık, kavgaya girmeden, beş bin yürekle, kinsiz ölmektir. Espoir'in yirmi dokuzuncu sahifesi üzerine elimi dostça koyabildim. Kendimde bu hakkı görmek, biraz küstahlık ve şımarıklıktır, anlıyorum. Lakin yüreğimizin bazen büyük büyük çarptığı zamanlar oluyor. Orada ölenlere selam ederim. Orada hiçbirisinin boş yere ölmediğini bilmek ne büyük rahatlık... Geceniz hayırlı olsun kardeşler.” (Tahir, 2016f: 139).

49. Roman

“Roman, bir terkip ve inşa hadisesidir. Onda bir hayat parçası muhtelif hatlar halinde mazisi, hali ve istikbaliyle realist bir zaviyeden tespit edilmiş olarak yaşar.” (Tahir, 2016f: 142).

50. Faydasız Adam Tipi

“Feodal asaletin eseri olan Ortaçağ romanı bilhassa fatih tiplerle alakadar olmuştur. Antikite devrinde Mısır’ın haydut masallarıyla başlayarak, Atina ve Roma tarihiyle Rönesans’a kadar uzayan ve nihayet zamanımıza kadar gelen burjuva edebiyatı bazı unutulmaz çehreler yaratmıştır. Bununla beraber bu edebiyat daima cemiyet harici bir hayat yaşayan tiplerle, haydutlarla, dolandırıcı ve katillerle meşgul olmuş, ‘faydasız adam’ tipini tasvirde usanmamıştır. Bu edebiyat, Shakesperare devrinden beri, tiyatrodan da romanda da daimi bir intihar halindedir.” (Tahir, 2016f:223).

51. Gölgesini Kaybeden Adam

“Bununla beraber, realite iki üç asır evvel olduğu gibi bugünde edebiyatçılar için zengin mevzularla doludur. Hâlbuki bu edebiyatta mesela bir bankacı, bir politikacı, bir sanayici tipini tasvirde hiçbir zaman “faydasız adam” tasvirinde gösterilen sanatı bulamayız. Avrupa’yı bu yaratma iktidarsızlığına sürüklemiş olan sebep, sanatın serbestisini, yaratıcı fikrin istiklalini müdafaa etmiş ve sınıflar haricinde edebiyatın tek başına yaşayabileceğini sanmış olmak hatasıdır. Bununla beraber bu edebiyatın içinde kıymetli şahsiyetler de yetişmiştir. Garbin bugünkü muharriri, realiteden ümitsizlik nihilizmine hicret etmekle “gölgesini kaybeden adam” doğmuştur.” (Tahir, 2016f:223).

52. 1907-1917 Devresi Rus Edebiyatı

“Rus Edebiyatı 19. Asırda biraz geç olarak Avrupa’nın izinden yürümüş, bu tarzda Tolstoy, Dostoyevski gibi büyük muharrirler yetiştirmiştir. 1907-1917 devresi Rus Edebiyatında ‘Yaratma Hürriyeti Fikri’ hâkim olmuş ve bu hürriyet Garp burjuvazisinin muhafazakâr zihniyetini müdafaa etmiştir. Rus münevverlerinin tarihinde bu devre yüz kızartıcı bir leke teşkil edecektir.” (Tahir, 2016f: 223).

53. Sovyet Muharrirleri Birliği

“Sovyet Muharrirleri Birliği, yalnız edebiyatçıların maddi menfaatlerini müdafaa için vücuda getirilmiş bir teşekkül değildir. Bilhassa zihni ve manevi anlaşmaları ve yakınlaşmaları temine yaramak gayesiyle teşkil edilmiştir. Ferdin faaliyetini tahdit etmek değil, fakat ona en geniş imkanları vermek lazımdır.” (Tahir, 2016f: 224).

54. Yazma Özgürlüğü

“Mahpushaneye dair yazamazsınız. Hastaneye dair yazamazsınız. Timarhaneye dair yazamazsınız. Hele orduya dair hiç yazamazsınız. Polise dair yazamazsınız. Arası biraz geçerse eski düşmanlara dair yazamazsınız. Sabık idarecilere dair yazamazsınız. Siyasi ve sosyal tezi olan eserler yazamazsınız. Bir bataryaya dair yazamazsınız. Komünizme dair yazamazsınız. Greve, lokavta dair yazamazsınız, mekteplere dair yazamazsınız. Her nedense bir türlü tatbik edilemeyen kanunlara, nizamla dair yazamazsınız. Fena tatbik edilenlere dair yazamazsınız. Candarmaya, vergi sistemine dair yazamazsınız. Mahkemelere dair yazamazsınız, (yani bunlara ve daha burada sayılmamış bir sürü bunlara benzer esas sosyal meselelere dair ancak medhüsenâ ettiyseniz kalem oynatabilirsiniz. Yoksa yazılarınızı kimseler basılmaz. Geriye Ayşe kızla, Mehmet Bey’in tam özenip bir şirin aile yuvası kuracakları sırada, Nagihan Avrupa’dan birinin vasıl olup biçare masum kadıncağızı bin türlü riya ve huda ile payımal edip yüzüstü bıraktığı ve nasıl olup zengin ve genç zevcinden ayırıp sokaklara düşürdüğü masalı.” (Tahir, 2016f:282).

55. Münekkit

“Münekkit, muharrirden daha muhteristir.” (Tahir, 2016f:325).

56. Muharrir

“Muharririni yalnız yazısıyla geçindiremeyen memleket, beynelmilel eser beklemesin.” (Tahir, 2016f:326).

57. Kemal Tahir’den Özlü Sözler

“İki çeşit insanla konuşmaya doyulmaz. Ya hakikaten basit yahut da hakikaten âlim olmalı.” (Tahir, 2016f: 327).

58. Kahraman Betimlemeleri

“Bir roman bir hikâye kahramanın, -yüzünü, kaşını gözünü, ağzını burnunu-boyunu, kuvvetini ayrıca söylememeli. -Eğer tezadı tebarüz ettirilmek istenmiyorsa- bunu aksiyon halinde anlatırken okuyanın hayaline bırakmalı. Romanı, hikâyeyi resimlememek lazımdır.” (Tahir, 2016f:329).

59. Münekkit

“Bir eseri:’ben olsam şöyle yazardım,’demeden tenkit eden adama münekkit derler.” (Tahir, 2016f:329).

60. Halk Edebiyatı

“Halk edebiyatına -türkü, mani, destan, masal- lüzumundan ziyade ehemmiyet vermek tehlikelidir. Sanatı, eskiye, basite -bayağıya- götürür.” (Tahir, 2016f: 331).

61. Nazım Hikmet’e Mektup

“Burada canımın hiç sıkılmadığını, hayatımdan memnun olduğumu, bugün dünden ziyade ve yarından daha az ümitli olarak kurtuluşumuzu beklediğimi elbet anladsın. Köpoğlu dünya, yuvarlana yuvarlana namuslu bir yere gidiyor, inşallah bu kocaman boğuşmada memleketimiz muharebeye hiç girmeyecektir. Kırk yılda bir kere şu Anadolu milleti bir harpten hariç kalsın. Milletın alın teriyle kurulan köprüler, fabrikalar, döşenen yollar, harap olacak diye bir üzüliyorum.” (Tahir, 2016f: 439).

62. Aydın’ın Görevi

“Söz söylemeye ve çarpışmaya üşenmek, ne kafamızın ne de adalemizin en isteği olamaz.

Hak istemek ne kadar sersemlikse, hak vermek de o kadar bir şey vermemektir. Biz, uyuyan efkâr-ı umumiyyeyi sarsmak, onu alakadar olmaya kamçulamak, onu duygusuzluktan kurtarmak vazifesini yüklenmek mecburiyetinde bulunuyoruz.” (Tahir, 2016e:123).

63. Peyami Safa

“Yazı hoş, üslup mükemmel, yenilik bol. Gelgelelim roman ve mevzu, şahsiyetler, kabil olduğu kadar berbat. O kadeh kadeh içkiler ve o alkolden ve diğer mükeyyefattan zehirlenmiş bedbahtlar, burun dolusu kokainler arasında insan bunalıyor, terliyor, nefret hissi duyuyor. Lakin bu içkilere karşı değil de bu çamur insanlara karşı.

Ne bileyim arkadaşım, usta Peyami civıttı. Galiba.

Ben bunu ona yakıştırmadım.

Bu hükmü verirken daha etraflı düşünmek mecburiyetindeyiz. Her gün herkes için bir fikra yazan ve uzun zabıta romanlarıyla cemiyetin (!) edebiyat ihtiyacına (!) cevap veren Peyami kendi içine çekilmeyi bir lüzum görüyor olmalı.” (Tahir, 2016e: 131).

64. Vala Nurettin Bey

“Hatta siz bile bütün şöhretinize rağmen --saçma da olsa- çok çok yazmak ve neşrettirmek ihtirasınızdan kurtulamamışken...

Zelil olmaya götüren en kısa yolun edebiyat olduğu sayenizde gitgide darbimeselleşiyor. Öyle ki daha şimdiden (Edebiyat yapıyorsun?) demek, zirvalıyorsun diye çıkışmaktan başka manaya gelmiyor.

Ve (Galiba küçük şey şair?). diye soruşturmak da, bahsedilen zavallı kabil olduğu kadar tahkir etmek yerine kullanılıyor.

Hele sizin gibi köşe sahibi büyük şöhretliler, mevzu kıtlığından mıdır, yoksa mes’uliyetsizlikten mi bilinmez, birer edebiyat (Ali kıran, baş kesen) geçiniyorsunuz.

Desteklediğiniz kapılardan geçemediğimiz için kendi defterimizin sayfeleri ve akranlarımızın içlerinde ihtiyarlıyoruz.

Genç, bugünkü edebiyat kabadayılarının tek kalmak için verdikleri nevmidane fakat ihtirashlı meydan muharebesinin seyircisidir.” (Tahir, 2016e: 136).

65. Aka Gündüz

“Gazetede Aka’nın Yayla Kızı’nı takip ediyorum. Yusufçuğum, Aka hala çok kuvvetli hala tam ve mükemmel, onun öyle güzel görüşleri, öyle içten kavrayışları öyle, tertemiz, pürüzsüz, kalbe giden kalemi var ki. O Anadolu’yu bize öyle yakın anlatıyor ki, hayranım. Çok teessüf ettiğim bir taraf varsa son çıkan 3-4 kitabını, (Ben Öldürmedim... Kokain) (Üç Baş) vesairesini okuyamadım.” (Tahir, 2016e: 140).

66. Burhan Cahit

“(Bir Çatı Altında) muharriri: Burhan Cahit. Bana birçok yeni kumaş isimleri, piyano ve otomobil markaları, Frenk cigara firmaları, mobilya stilleri, bir alay adab-ı muaşeret kaidesi, bir alay asri illet ve adaletler, bir araba Frenkçe polites cümleleri öğretilip ezberleten bu kitaba bayıldım. Garip gülünç bir aşk, bir buutlu, dümdüz, mukavva şahsiyetler. Bir kısmı Hüseyin Rahmi’nin, bir kısmı Ercüment Ekrem’in ve bir kısmı hatta

Halit Ziya'nın romanlarında tanıdığımız kuklalar, karagözler. Yer yer, biçim biçim soğukluklar. Alabildiğine saçmalamak. Tavsiye eylemem kardeşim. Zaten hayalimde pomatlı bıyıklı, briyantınli saçlı, yüzü pudralı, elegan yaşattığım Burhan Cahit Bey'e fevkalade sinirleniyorum. Sen ne dersen de. Onu da Reşat Nuri gibi körpe küçük hanımlarla mini mini beylerimize bırakıp geçelim fikrindeyim.” (Tahir, 2016e: 140).

67. Serbest Vezin

“Şunu kayıtsız şartsız kabul etmeliyiz kardeşim, istikbalin vezni münakaşasız serbesttir. Geç kalmamak lazım.” (Tahir, 2016e: 206).

68. Cahit Sıtkı

“Cahit Sıtkı aziz dostumdur. Fakat sanatına bir yol veremediğim aziz bir dost. Sanatı karanlığın, mühim bir kederin -hemde bugünkü yirminci asırda yaşayan insan kederine benzeyen bir kederin- korkunun, müphemiyetin, saçmalayıp sayıklamanın sanatı, en köyü bir fuzuli, en berbat bir Baudelaire mukallitliği. Korku, müphemiyet, karanlık ve şekilsiz keder mefhumları büyük şehirlerin teessüsünden sonra hasta dimağlarda akisler yapan hislerdir. Hayatı maddi bir arıza gibi adım adım, göğüs göğüs, tırnak tırnak kazanan adam, ne ruha edebiyeti vadeden efsanevi yalan, nerede ölüm diye sayıklayabilir, ne de 'eski bir bahardan yanan sesleri' düşünebilir. Bunlar, esefle söylüyorum ki, Mülkiye mektebinde bunları sayıklayıp düşünerek dönmüş, mektebin son sınıfında bırakmaya mecbur kalmış, ruhu, benliği, varlığı mini mini ve entipüften bir adamın -müsaadenizle- hezeyanlarından ibarettir.

Cahit Sıtkı meçhule zorla götürülüp adak edilmiş bir hayat kurbanıdır. Bu cinayette frengili Baudelaire kadar, morfinman ve kokainman Peyami'nin de müşterek cürümleri vardır. Yoksa bizim küçücük şair adam olabilirdi. Esasa da bakarsak bu böyledir.” (Tahir, 2016e: 209).

69. Edebiyatta Eski Hükümler

“Binaenaleyh eski hükümler, eski kıyametler eski ölçüler ancak bize eski hayattan birer pencere açabildikleri kadar kıymetlidir. Onlara uymaya çalıştığımız zaman (Poesie püre) saf şiir yahut da sanat sanat içindir kepezeliğine kadar düşeriz. Allah dostları saklayıp düşmanlara nasip etsin. Amin (!)” (Tahir, 2016e: 210).

70. Folklor ve Nibelungen

“Bizim memlekette asla anlaşılmayan ters bir taraf var. Folklor ile milli edebiyatı birbirine karıştırmak.

Folklor Türk ruhunun aynasıdır. Yeni şair onun basit şekillerini alıp ustalıklı vezinlere dökmeyecek bir, ondaki ruhu ve hissi sezip bugünkü iler edebiyat şekilleriyle ifade edecek. Misal: Almanların Nibelungen’i vardır. Bu halk masalıdır. ( ) önüne oturup onu rötuş ve kılıç işlemez ( ) ...

Yaprak düşen yer kuru kaldı.

Bunlar saçmadır bugününün telakkilerine uymuyor. Hayal mahsulü olduğu, hakikate aykırı bulunduğu belli binaenaleyh ben bu (sihirli su) maddesini o zamanki şartlarla şöyle değiştireyim. (Nibelungen’in bilgine kuvvet ve kudretli koluna koskocaman kalkan verelim. Bu kalkan öyle ustalıklı idare etsin ki kimseler onu vuramasın. Fakat bir gün bir dalgınlığına gelsin haklasınlar).diyemez. Bu, saçmanın saçması, kepezeliğindik alası olur. Nibelungen yazı ve kâğıt mevcut oldukça olduğu gibi kalacaktır. Fakat alman şairi ondaki saf ve iptida malzemededen istifade edebilir. Anlatabildik mi gözüm. Yani Karacaoğlan hatta Yunus Emre hep bu şekilde ilk malzeme, madde-i iptidaiye olacaktır. Zaten folklardan murat da budur!” (Tahir, 2016e: 211).

71. Türkler Ne DİYOR?

“Türk aydınları, Batılardan aldıklarını olduğu gibi kullanmakla kendilerine karşı alçaklık ediyorlar. Dünya, ister Batı, ister Doğu olsun, çoktandır, her olayda, “Türkler ne diyor? Türkler ayıplar mı?” sorusunu sormaya alışmalıydılar. Bunu onlara alıştırabildik! Namussuzluk ettiğimiz, namussuzluğu uzattığımız için, dünya şimdilerde böyle bir kurtarıcı işaretten yoksundur.” (Tahir, 2016d: 11).

72. Orhan Kemal’lerimizi Neden Okumuyoruz?

“Peki, neden okumadık Orhan Kemal’i yeterince? Neden Orhan Kemal’lerimizi okumamakta direniyoruz?

Şundan:

KENDİ GERÇEKLERİMİZİ HİÇ MERAK ETMİYORUZ. Yani KENDİMİZİ MERAK ETMİYORUZ. (Merak ediyor görünüp aldığımız kitaplar da, hazır reçeteler

veren, mucizelerle bizi uyutmaya çalışan madrabazlıklar. ‘Siz uyuyun, TEK ADAM gelir kurtarır’ aldatmacaları...)’ (Tahir, 2016d: 15).

73. Eşkîya ve Sanatçı

“Herhalde sanatçının içindeki eşkıyalara karşı duyduğu yatkınlıktır. ‘Ahlak düzeni sağlam olmayan ve soyguncularıyla başa çıkamayan bir toplum -ruhunda arta kalmış barbarlık duygusunun da baskısıyla- soyguncularına karşı hayranlık duyar.’ (Andre Maurois, İngiltere Tarihi) Burada ‘ruhunda arta kalmış barbarlık duygusu’ dereceye kadar işler bilmem.

Osmanlı İmparatorluğu’nun merkezi devleti güçlü olduğu dönemlerde her çeşit eşkıyalık, sağlam yapılara sahip toplumlarda olduğu kadardır. Osmanlılar güçlü oldukları dönemlerde hiçbir eşkıyayı uzun süre yaşatmamışlar cezasız bırakmamışlardır. Merkezi devlet bilinen tarihsel sebeplerle güçten düştükten sonra ise eşkıyalık devleti yıkacak bir güç olarak iç ve dış düşman tarafından aralıksız kullanılmıştır. Bunun son iki yüz yıllık tarihimize Rumeli’nde, Anadolu’da örnekleri çoktur. En taze örneği İzmir Çevresinde Abdülhamit zamanı çıkıp 15 sene aralıksız soygun yapan Çakırcalı denilen namussuzdur. Çakırcalı İngiliz ajanıydı. İngilizci olduğu söylenen eski sadrazamlardan İzmir Valisi Kamil Paşa oğlu Sait Paşa tarafından, bilhassa İzmir İngiliz konsolosları tarafından sürekli olarak korunurdu.

Nitekim Abdülhamit indirilip şartlar değişerek, memleketin kaderi İttihatçılar tarafından Alman emperyalistlerine bağlandıktan hemen birkaç ay sonra bu Çakırcalı denen namussuz, bir zaptiye müfrezesi tarafından tepelenmiş, ayağından bir ağaca asılarak halka gösterilmiştir. Türkiye’de eşkıyalık bir başka işte, bazı mültezim ağalar ve eşraf tarafından da kullanılmıştır. Verginin mal olarak alınması şartları köylünün eşkıya korkusu altında tutulmasını bazı mintikalarda zorunlu hale getirmişti. Eşkîya lejantlarının, destanlarının, türkülerinin halk arasında yayılabilmesi, bunları ağalara, nüfuzlu zenginlere karşı fakir ve orta halli halkın tutmasıyla mümkün olamaz.

Bu destanları, türkülerini çalıp söyleyen, şuradan şuraya gezdiren, saz şairi denilen serseriler, bunları devlet otoritesinden bile korkmadan ağa, eşraf ve ayan odalarında çalıp söyleyebilirlerdi. Böylece ağa sofrasında geçinen saz şairi denilen bazı serseriler de, ağa gölgesinde köylüye zulmeden küçük eşkıya çeteleri gibi ağaların ve soyguncu mültezimlerin köpekleri idiler. Bence bunları toplum şartlarımızın içinde böyle

değerlendirmek doğrudur. Daha bir taze örnek istenirse Amerikan halkını, esnafını bazı memur ve zabıta güçleriyle ortak olarak soyan gangsterliğe bakmalıdır.” (Tahir, 2016d: 45).

74. Rahmet Yolları Kesti ve İnce Memed

“Rahmet Yolları Kesti’yi ona karşılık olarak yazmadım. Bütün dünyada yarı aydınlar arasında meydana gelen yanlış anlamaya parmak basmak istedim. Yaşar, İnce Memed’i yarı aydınların tesiriyle yazdı. İnce Memed fukara, tek başına toprak reformu yapıyor. Hiç böyle bir şey olur mu? Şimdi cumhurbaşkanı dahi toprak reformunun ne demek olduğunu bilmiyor. Kaldı ki o zaman İnce Memed toprak reformunu ne bilecek...” (Tahir, 2016d: 47).

75. Selim İleri 18 Ocak 1970

“Selim İleri geldi. Bir hikâye getirdi. Hikâyeyi beğendim. Üslubu derleyip toparlarsa şimdiden, ileride iyi romancı olacak, bizim gibi de çok zaman kaybetmeyecek.” (Tahir, 2016d: 61).

76. Hoca Nasrettin

“Hoca Nasrettin meselesine yanaşmak isteyenler, öncelikle, Osmanlılığın içinde Anadolu Türklüğünün gerçek yerini kendilerince kestirmeli, Hoca’ya yakıştırılan fıkraları bu kestirime göre değerlendirmelidirler. Bu arada, sonuna kadar halkın malı kalmış fıkralarla, medresenin, tekkenin (tasavvufun), sarayın (Enderun’un). yüzyıllar boyu kendi çıkarına uydurduğu fıkraları birbirinden bilimle ayırmalıdır.

Bu bakımdan Hoca Nasrettin’in Türk halkının atılımlarını temsil ederek, en az Alevi Türkleri kadar Osmanlılığa karşı olması icap eder. Biz çağdaş olmadıkları halde, Timur’a yüklenen fıkraların çoğunda Osmanoğulları’nı yeren yönler seziniyoruz. Eğer bunda yanılıyorsak, o zaman Nasrettin Hoca’yı, Türk halklarının temsilcisi olduğu kadar, Osmanlılığın da azınlık sayılan Türk halklarına karşı temsilcisi saymamız icap eder ki, bazı yazarlarımızın Hoca’nın kişiliğinde buldukları ikiliğin en önemlisi bu olmak lazım gelir.

Hoca’nın fıkraları, sosyo-psikolojik bakımdan Anadolu Türk insanının gerçeklerini aydınlatacak çok önemli kaynaklardır.” (Tahir, 2016d: 67).

77. Ahmet Mithat Efendi

“İyi niyetliydi. 19’uncu yüzyılın ikinci yarısındaki Batı geleneklerine uymuş, içinde yaşadığı sosyal çevrenin imkânlarını bile zorlayarak bilimden yana olmuştur. Her ne öğrendiyse sıcağı sıcağına Türkçeye aktarıp okurlarına yetiştirmeye çalıştı. Bu yüzden öğrendiklerini pişirmeye, yeni bir düzenle yerlileştirmeye vakit bulamadı. Zaten böyle bir kaygısı da yoktu. Kendilerini halka yararlık misyonunda yüklenmiş zanneden yalınkat kişilerde böyle kaygılar zaten olmuyor. Bunlar bir kere insanların iyiliğine çalıştıklarına kandılar mı, hemen rahata kavuşuyorlar. Bu rahat, esnaf rahatıdır. Sahici sanatçının dünyada var olduğunu bilmediği, karnı doymuş rahatlık... Uykulayan... Yarı uyurluğunda genişleyen rahatlık...

Faydalı Ahmet Mithat Efendi bu rahatlığın içinde yaşadı, bu rahatlığın içinde yaşarken öldü. Yaşarken ölmek, rahata kaçan sanatçının çarpıldığı en korkunç cezadır.” (Tahir, 2016d: 128).

78. Ziya Gökalp Problemi

“Osmanlı Ziya Gökalp, Osmanlılığın hızla çöküntüye gitmesi karşısında, dağılmış Osmanlı idareci kadrolarını; Osmanlılığın içinde biricik istiklal istemeyen azınlık olan Türklere geçirmek bakımından kadrocudur. Bu kadroculuk, Osmanlılığın özelliğine uyularak kadronun sınıf ödevi görmesi açısından düşünülmüş, böylece de halk kitlelerinin -zümreleşmiş ana temelin dışında- entelektüel ve lümpenlerle kurulmak düşünülmüştür.

Batı'daki, başka ekonomik oluşların meydana getirdiği milliyet anlayışı -bu anlayış birçok Batı ülkelerinde sonraları şoven (faşist) eğilim de göstermiştir- Ziya Gökalp'i doğru yolu bulduğunu zannettirerek onu pek kötü bir surette yanıltmıştır. Bu yanılma, Ziya Gökalp'ten sonra Kemalizm'e de geçti. Kurtuluş Savaşı'ndaki milli davranış, Anadolu Türk halklarının Osmanlılığa karşı egemenlik savaşı gibi görünerek, asıl temeline bir türlü oturamadı. Böylece de Osmanlılığın alttan alta yaşamasına, sonra da, Kemalizm'i ana yolundan çevirecek kadar güçlenmesine sebep oldu.” (Tahir, 2016j: 236).

79. Romanda Bilimsel Sosyalizm

“Bilimsel sosyalizm, romanda, ancak romancıyı ilgilendiren bir güçtür, bir araçtır, onun roman yazmasını, roman yazarken mümkün merteye az yanılmasını sağlar. Yoksa romancının imanı olarak romana girmeye kalkar, uydurma tiplerin ağzında iman

nutukları atmaya kalkarsa hem ödevinden uzaklaşmış olur, hem de ters sonuçlar verir.” (Tahir, 2016j: 243).

B- TARİH İLE İLGİLİ FİKİR MOTİFLERİ

1. Burjuvalar

“Burjuvalar, ölmekte olan Ortaçağ'a karşı, bilimde, fende nasıl işe yararlık aramışlar, sanatlarında da işe yararlık aramışlar, Ortaçağ kalıplarına karşı sığınmak zorunda kaldıkları zaman. Yunan kalıplarını yeni muhtevalar doldurarak yeni bir rasyonel klasisizmle karşı koymuşlar, bu işi bitirince, ruhsal- duygusal güçlenmeleri için işi biraz sulandırıp romantizmi kullanmışlar, sonra var güçleriyle dünyanın, eşyanın, insanların dış gerçeklerini anlayabilmek için çiğ natüralizme, daha çapraşık olan gerçeklerini anlayabilmek için de realizme vurmuşlardır.” (Tahir, 2016a:158).

2. Ortaçağ ve Rönesans İlmî

“Rönesans'ın en büyük özelliği, insanın kendini bulmasıdır. (Fizik anlamıyla kendi vücudunu bulması, bu vücuda hayran olup saygı duyması...)”

Ortaçağ ilmi yalnız Allah'ı arardı. Rönesans ilmi insana yöneldi. Bu yöneliş, insana kendi ruhunu da açtı. Realite ve aydınlık sevgisini aştı. İnsanoğlu dünyasını dolaşmaya, dünyasına -eski, yeni ve yaşadığı- dünyaya akıl erdirmeye çıktı. Rönesans'ın en büyük zaferi, 17'nci asrın namuslu insanını -kendisini realiteler karşısında aldatmaya kalkışmayan insanını-yaratan temelleri atmasıdır.” (Tahir, 2016b: 102).

3. Abdülhamit Kütüphanesi

“Başvekâlet Arşivi'nde Abdülhamit'in 1110 sayfalık anılarının basılma sırasını beklemekte olduğu söylenmektedir. Tarihimizin en önemli döneminde devleti temsil eden bu padişahın özel kitaplığı olarak durmaktayken, üniversite kitaplığına taşınırken hamal küfelerine gelişigüzel doldurulmuş, odalara tekmelerle yığılmıştır. Hâlâ da tasnif edilmiş değildir. Abdülhamit gibi üzerinde çelişmeli sözler edilen 32 yıllık bir padişahın kitaplığını incelemek değil, kitaplarını nasıl ciltlediğini, hangi kitaplarla ilgilendiğini bilmekte bile sayılamayacak kadar büyük faydalar vardır. Adam, özel olarak bastırıldığı kitap fişlerinde yalnız kitapların adını, yazarını, konu özetini, çevirenini, çeşitli baskı tarihlerini, baskı yıllarını ve yerlerini işaretle yetinmemiş, bu fişlerin arkasına okuyanın düşüncesi diye bir özel yer de ayırmıştır. Eğer varsa, saklanmışsa, yalnız buraya

yazdıkları, yakın tarihimize ışık tutması bakımından ne kadar önemlidir. Takdirini arkadaşlarıma bırakırım.” (Tahir, 2016b: 252).

4. Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılması

“Nihayet yeniçeriler durumun nere gittiğini anlayıp 15 Haziran'da ayaklandılar. Hükümet ayaklananlar hakkında Kur'an emirlerine ve şeriata dayanan bir emirname çıkardı.

Eskiden beri birikmiş bütün hukukunu, imtiyazlarını kaldırarak ocağı dağıttığını bildirdi. Yeniçeri kışlalarını topa tuttu, yaktı, ele geçenleri aman vermeden tepeledi. Haziranın 15'inde İstanbul'da öldürülen yeniçerilerin tutarının 6-7 bin, sürülenlerin ise 15-16 olduğu söylenir.

Padişah bu işi, bu tarih için, önceden tasarlanmış değildi. Yeniçeri ayaklanması, bu işi, o gün silahla bitirmeyi zorunlu kıldı. Peygamberin sancağı çıkarılıp halk, altına toplanmaya çağırıldığı halde, başarı yüzde yüz değildi. II Mahmut, sonuna kadar gitmeye karar vermekle varını yoğunu, hayatıyla birlikte her şeyi tehlikeye atmıştı.” (Tahir, 2016h:44).

5. Yeniçeri Ocağı Sonrası Islahatları

“Bütün idare, korkunç bit karmaşıklığa düşmüştü. Orduyu yeniden kurma ödevi almış Milli Savunma Bakanlığı ile Ordu Levazım İdaresi, akıl almaz bir bilgisizlik içindeydiler. Her yandan modeller, kitaplar, yol gösterimler isteniyordu.

Yeni askerlerin Batı usulünce talim etmeleri, taburlar, bölükler halinde bir emirle, o zamanki sivil Başkentlileri gerçekten şaşırtacak hareketler yapmaları halkı bir zaman heyecana vermiş, avutmuş, hatta sevindirmişti.

Fakat iş, talimle bitecek maslahatlardan değildi. Zorluklar artmış, bununla beraber, duraklamalar, kuşkular, güvensizlikle girilen tecrübeler, birbiriyle hiçbir ilintisi olmayan, birbirini bozan, mantıksız, bilgisiz hükümet emirlerinin, aralıksız birbirini kovalaması hoşnutsuzluğu artırdı. Nihayet Babiâli, aklından geçirdiği yeniliklerden çok önemli bir kısmını sonraya bırakmak zorunda kaldı.” (Tahir, 2016h:46).

6. Denge Politikası

“Abdülhamit iç ve dış şartlarla giderek, işleri olurluna bırakmaya alıştığını, bu alışkanlığın başını belaya sokacağını seziyordu. ‘Ya hep, ya hiç!’ diye dikilmeyi çoktandır unutmmuş, defterden silip çıkarmıştı. Aslında bunun sonu dengeler politikasına düşmek, orada kısıktırak bağı kalmaktı. Dengeler politikası aslında bir savunma politikasıydı. Ufak tefek ön tedbirler alınsa da kendini suyun akarına bırakmaktı. Gelen vuruşları az sarsıntıyla savuşturmaya bakmak politikası... Hiç kurtarıcı değil, vakit kazandırıcı... Sonu geciktirici... Buradaki fıkara umut, ‘çıkmayan candan umut var’ inancından başka bir şey olamaz. ‘Çıkmayan candan umut olur ama bir yandan da kesin tedavi yapabilirsen!’” (Tahir, 2016h: 188).

7. Yalnız Adam (Tek Adam Rejimi).

“Topluluğu hele birisi tek başına tutmaya çabalıyorsa, tehlikelerle bu tek adam arasında hiçbir esaslı güven barajı kurulamaz. En basit tehlikeler birdenbire adamın yatak odası kapısına dayanır. Bütün hafife teşkilatına rağmen, her olay tek adamı gafil avlamış olur. Silahlar patlamaya başladıktan sonra tek adam duyunca herkes davranır. Fakat en akıllılar, en cesurlar, en ayağına çevikler bile olay yerine gidip geldikleri halde bile hiçbir esaslı haber ulaştıramazlar. Bu da en basit olayların komutasını tek adamın ele almasını gerektirir. Böylece yıllar yılı kurulmuş olan haber alma servislerinin, güvenlik tedbirlerinin en basit olaylar karşısında katıyen işlemediği görülür. Bu tek adamı gerçekten güçsüz düşürür.” (Tahir, 2016h: 189).

8. Osmanlılığın Birleştirme Özelliği

“Osmanlı’da Batılıların bağışlamadıkları yön, birleştirici unsur olması, bu özelliği bünyesinde taşımasıdır. (Buna karşı Genç Türklüğü, bizzat Osmanlı temelini meydana getiren Türk unsurunu öteki Osmanlılardan kesinlikle ayırabilmek için Batılılar ileri sürmüşler ve devşirdikleri Osmanlılara zor-kolay kabul ettirmişlerdir.). Batıdaki sömürü -yani bölünme- unsurlarını arayan Marks’ın birleşme özelliği taşıyan Osmanlılığı görmezden gelmesi kolay anlaşılır bir durum değildir.(Burada, ayrıca Osmanlı düşmanlığına akıl erdirmek ise, büsbütün imkânsızdır.).” (Tahir, 2016h: 326).

“Osmanlılık insanlardan birleşme isterken din değiştirmeyi, dil değiştirmeyi değil, sadece sömürüye karşı çıkmayı istiyordu ki, geleceğin Dünya Devleti’nde ana çekirdek de bundan başka bir şey olmayacaktır.” (Tahir, 2016h: 327).

9. Yeniçeri - Ulema Boğuşması

“Buradaki boğuşma, açık-seçik-şuurlu bir sınıf boğuşması değil, kapıyı (hazineyi-iktidarı) ele geçirmek için, üst katta yapılan bir klik boğuşmasıdır. Aynı zümreye bağlı insanların ikiye bölen bir kişisel-zümresel çıkar boğuşması. Genellikle halk kitlelerinin dışında-üstünde bir boğuşma.” (Tahir, 2016h: 409).

10. Tarihsel Gerçeklik

“Örtbas edilmez tarihsel gerçek, çok büyük bir Türk Dünya İmparatorluğunun yıkılmasıyla ona oranla pek küçük bir Türk Cumhuriyeti kurulması arasındaki kapatılmaz büyük zarardır.” (Tahir, 2016h: 445).

11. Osmanlı Batı Boğuşması

“Tarihteki Osmanlı-Batı boğuşması, temelinde rezil bir sömürü düzeni bulunan bir ileri teknik gücünü, temelinde insancıl bir dünya görüşü bulunan bir toplumun nasıl çaresiz bıraktığını gösterir. Aslında bu yıkma işini, batılılar yerli ajanlarına, Osmanlı'dan devşirdikleri vatan hainlerine bıraktıkları halde, yani bunlar, bu işi açıktan açığa yapacak kadar güçlendirildikleri halde, yıkım bir türlü sonuca vardırılamamıştır. (1970'lerde bile.)” (Tahir, 2016h: 447).

12. Osmanlı - Almanya İlişkisi

“Türkiye'de Alman nüfuzu, bütün büyük ve küçük Batılıların Türkiye'den bir şeyler koparmaya çalıştıkları dönemde, Almanya'nın dünya politikası ve iktisadi durumu bakımından Türkiye'yi güçlendirmek zorunda kalmasından doğmuştur. Çöküntü, dağılım uçurumu üstünde uzun süre sallanmaktan serseme dönmüş güçsüz imparatorluk, Almanya'ya –Abdülhamit aracılığıyla- gerçek bir kurtarıcı olarak sarıldı. (Bu kurtarıcının son hesaplaşmada, Osmanlılığın dağılmasını bu kadar kanlı ve son hesaplaşmada, Osmanlılığın dağılmasını bu kadar kanlı ve pahalı bir yoldan hızlandırması tarihin çok şaşılacak oyunudur.)” (Tahir, 2016h: 21).

13. Bağdat Demiryolu Hattı

“Almanlar Bağdat demiryoluna sıvanınca İngilizler, Kuveyt'i bağımsız ilan edip himayelerine aldılar. Asker çıkardılar. Böylece, demiryolunun son noktasını ellerine geçirmiş oldular. Almanlar 1903'te imtiyazı kesinlikle alınca, İngilizlere bir kere daha sermayeye katılmalarını teklif ettiler. Paylar eşit olacaktı. Buna karşılık Osmanlı Devleti

gümrük resimlerini bir miktar artıracaktı. (Buradan gelecek parayla demiryolunun kilometre tazminatı ödenecekti.). İngilizler reddetti. Fransızlar bazı oyunlara girdilerse de Rusya, Osmanlı İmparatorluğunun her ne suretle olursa olsun güçlenmesine karşı olduğundan tren yoluna da karıştı. (Rus-Osmanlı çelişmesi sık sık tekrarlanan “an’anevi düşmanlık” görülüyor ki sürekli savaşlardan ya da bazı toprak parçaları almaktan değil, ana politikanın, Osmanlılığı parçalamaya dayanmasından gelmektedir. Nitekim İngiltere ve Fransa da son hesaplaşmada bu politikayı güttükleri için Osmanlıdaki Alman sempatisini hiçbir zaman elde edememişlerdir.)” (Tahir, 2016h: 22).

14. Osmanlı'nın Sömürülmezliği

“Osmanlı İmparatorluğu'nun neden sömürülemediği de anlaşılabilir değildir. Bu İmparatorluğun toprak ve toplum özelliği ekonomik bakımından, üretim ve pazar olma bakımlarından önemli değildi. Ana pazarlar ve ana hammadde kaynaklarının yolu üstünde olması, oraların güvenliğini sağlaması bakımından önemliydi. Yeni sömürücülerin yolunu kesmesi bakımından... Bu topraklar bu yeni sömürücüler için de ekonomik bakımdan önemli sayılamazdı. Önemi ancak hammadde kaynaklarına ve geniş dünya pazarlarına atlama tahtası olabilmesindeydi.” (Tahir, 2016h: 23).

15. Osmanlı Arap İlişkisi

“Bir yandan Balkanları karıştıran İngilizler, öte yandan Anadolu'da da pek durmuyorlardı... Buradaki amaçları, Türkiye'nin siyasi nüfuzunu söndürmekten çok dini nüfuzunu ele geçirmektir. Bunun için Türk-Arap çekişmesi başladı. Yanısıra Ermeni meselesi de körüklendi. Türklerle Araplar arasındaki uyuşmaz çekişme, 16. Yüzyıl ortalarında, Halifelik meselesinde başlamıştı. Araplar Türkleri aşağı ırktan görüyorlar, Halifeliğin Kureyşten birinde olmasını istiyorlardı.

İngilizler Mısır'a yerleşince Arap üstünlüğü de birden bire alevlendi. (1965'lerde de durum başka türlü değil!). Arapların kendi aralarında da çekişmeler olduğu için her yerde, Türk düşmanı politikanın amaçları başka başkaydı.

Söz gelimi Suriye'de İngiliz idaresine imrenen bir bağımsızlık hareketi vardı. Osmanlılar burayı isteyerek cahil bırakmakla suçlanıyorlar.

Arabistan'da Osmanlı idaresinin ergeç yıkılacağı hesaplanarak, büyük sömürgeci devletlerce Türklerin üstünden aşarak Araplık politikası uzun zamandan beri

sürdürülmekteydi. Suriye tabansız olduğu için başkaldıramamakta, Irak'da öyle görünmekteydi. Fakat daha ötelerdeki Araplık artık Türk idaresinde bile sayılamazdı. Emirler bağımsızlıklarını çoktan kullanmaya başlamışlardı. Osmanlı padişah ve halifesinin idaresini ancak para ve başka çıkarlar koparmak mümkün oldukça tanyıyorlardı. İngilizlerin besledikleri hocalar, camilerde Arap milletine, yakında yeni halifenin meydana çıkacağını açıktan açığa müjdelenmeye başlamışlardı.” (Tahir, 2016h: 25).

16. İttihatçılar'ın Arap Politikası

“Öte yandan İttihatçılar da, bir yandan İslamlık politikası gütmeye çabalarken öte yandan Türkçülüğe abanmakta, İslam ülkelerinde, Batı'dakine benzer bir sömürge idaresi kurmaya yeltenmekteydiler. Bu da güçlükleri kat kat artırdı. Araplar pirelendiler. Aralarındaki çekişmeleri bırakıp Türkçülüğe karşı Arap nasyonalizmde birleştiler. Yeni durumun kaynağı Şam ile Beyrut'taydı. Beyrut'un dine dayanmayan nasyonalizmine karşı, Şam'da, Türkleri Arap şeraitçiliğe döndürme düşüncesi hâkimdi. Yeni hükümet bu durum karşısında sert tedbirlere başvurdu. Arap derneklerini, gazetelerini, üyelerle başyazarları hapsetti. Medrese öğrencilerini askere aldı, Arap memur ve subaylarını Türklerle değiştirdi. Uzaklardaki Arabistan'da, şeyhlerin aldıkları paraları kestiler. Vergi ve asker istemeye kalktılar. İsyanlar çıktı. Asker gönderip kanla boğmaya katılılar. Bu davranış Abdülhamit'in verdiği paralardan (hatta alınacağı umulan vergilerden). daha çoğa patladı. Ayrıca binlerce cana mal oldu. Her yanda Abdülhamit idaresini aratmaya başladı. Bu da, İngilizlerin, Fransızların, Rusların, İtalyanların kıskırtmaları için uygun alanları meydana getirip genişletti.” (Tahir, 2016h: 27).

17. İttihatçılar'ın Rumeli Politikası

“Rumeli'nde durum bundan birkaç kat daha kötüleşmişti. İngilizler hesabına hareket eden İtalyanlar Arnavutluk isyanını körükleyip desteklediler. Abdülhamit zamanında bu memleket Osmanlılığı tutuyordu. Nüfus çoğunluğu müteassıp Müslüman'dı. Gerek Batılı, gerek Arnavut Hıristiyanların idaresine girmeyi kesinlikle reddediyorlardı. İttihatçıların, iyi niyetle, kan davalarına son vermek için Arnavutluk'ta silah toplamaya kalkmaları ortalığı alt üst etti. İsyan hemen başladı. Bastırıldı, gene başladı, bastırıldı, her defasında alanı genişleterek patlıyordu. Bu bastırma

çabalamaları, Arnavutlar arasındaki geçimsizliklere son verdi, bağımsızlık isteklerini güçlendirdi.” (Tahir, 2016h: 28).

18. Tanzimat Dönemi’nde Tarım

“Tabiat ve iklim şartlarının, memleket coğrafyasının tarıma bu kadar uygun olduğu memleket azdır. Buna karşılık tarımın bu kadar çok yasaklara uğradığı, hükümetin tarımı ilerletip geliştirecek araç ve arakalamalardan bu kadar bilgisiz ve güçsüz olduğu bir memleket de pek azdır, daha doğrusu Avrupa’da hiç yoktur. Her şeyden önce bu ülkede yol ve nakil aracı nedir bilinmez. Bu noktada memleket o kadar geri kalmıştır ki, Anadolu’nun ortasındaki kocaman yayla gibi en verimli parçası son derece yoksuldur. Tarım ürünlerinin ihraç limanlarına götürülmesi için ödenmesi gereken navlun, üretime harcanandan artık değilse de ona denktir.” (Tahir, 2016h: 30).

19. Tanzimat Dönemi’nde Hıristiyan Halk

“Hıristiyanlar için istenen garantiler, din meselelerinde yüzyıllardan beri zaten vardı. Medeni hukukta istenen adliye muhtarlığı ve başkaları ise, Müslümanların şartlarıyla eşit olmak şurada dursun, onları kat kat aşüyordu. Ayrıca azınlıkları birbirine düşürdüğü için ortadan kaldırılmak da onların çıkarına uygundu. Böylece Babîali yeniden sıkı merkezçiliğe dönmek niyetindeydi.

Fransa araya girdi, durumu anlatmaya çalıştı. Babîali, işi kolaylaştırmak için ağalık etmek istedi, yiğitlik bizde kalsın der gibi, Hıristiyanlardan aldığı, bunların orduya ve devlet dairelerine kabul edileceğini bildirdi. Hıristiyanlar orduda albay, devlet dairelerinde birinci sınıf memuriyetlere –evla rütbesine- kadar yükselebileceklerdi. Bundan başka özel izin almaksızın kiliselerini onartmak, sırf Hıristiyanların oturduğu mahallelerde yeni kiliseler yapmak hakkı da tanınacaktı.

Hıristiyan tebaa, o zaman kadar, eşitsizlik örneği diye gösterdikleri asker olma ve yüksek rütbelere çıkma yasağının kaldırılmasına şiddetle karşı durdular. Bunu zulüm saydılar. O kadar ki Rumeli’ndeki Ortodokslar, toplu olarak dağa çıkacaklarını, hatta komşu devletlere sığınacaklarını tehdit olarak ileri sürdüler. Hükümet, Rumeli ahalisinin dağılmasından –elden çıkmasından- korkarak bu hükmü hemen değiştirdi.” (Tahir, 2016h: 62).

20. Tanzimat Dönemi'nde Vicdan Hürriyeti

“Vaktiyle İslam olmuş iken sonra Tanzimat'tan cesaret alarak eski dinine dönmeye yeltenen bir Rum, Bursa'nın Bilecik kasabasında asılmıştı. Bunu söz konusu eden İngiliz Sefiri Lord Stratford, Rifat Paşa'ya: 'Avrupalı kalmak istiyorsunuz; din meselelerinde kan dökmekten vazgeçerseniz kalabilirsiniz!' diye bağırmişti.

Gene aynı konudaki bir İngiliz isteğine 1854'te Ali Paşa da şu karşılığı vermişti: 'Padişah buna evet derse artık İslam milletinin halifesi olamaz. Tahtını uzun zaman koruyamaz. Din değiştirenlerle dine sövenleri öldürmeyeceğimize dair size diplomasi yollarından söz verebiliriz. Fakat bunu halka yaymak, ayaktakımı ile ulemanın öyle başkaldırması sonucu verir ki, önünü almaya gücümüz yetmez!' Batılılar Osmanlıları, henüz kendilerinde bile yerleşmemiş yeni davranışlara zorluyorlardı. Bereket versin Fransa ile Avusturya bu fikre katılmıyordu. Nihayet kimsenin kimseye din meselesinde karışmaması, kimsenin kimseyi din meselesinde zorlamaması, kararlaştırıldı.” (Tahir, 2016h: 63).

21. Tanzimat Dönemi'nde Ordu

“Askerin tayinatı pek fenadır. En ilkel sıhhi kaideler bile tamamıyla meçhuldür. Hummaların, tifüslerin şiddetle sürüp gitmesinin sebebi de budur. Çeşitli birliklerde aylıklar on sekiz, yirmi, yirmi iki aydır verilememiştir. Subaylar, inzibat, talim hususunda insanın utançtan yüzünü kızartacak kadar gevşeklik göstermektedir. Bunların çoğunluğu kumandanlığa layık değildir.

Öteden beri alıştıkları için serhoşturlar ve askerin parasını çalmaktan başka bir şey düşünmezler. Müşir, irtikâp ve hırsızlıkta ötekilere örnek oluyor. Paşalar, miralaylar, muhasebe memurlarıyla ortak olduklarından, çalınan aralarında kırılıyor, İstanbul'a korkunç sahteliklerle dolu kâğıtlar yollanıyor. Hükümet otuz üç bin kişi hesabıyla kumanya veriyor, oysa silâh altında ancak on yedi bin beş yüz kişi var. Başibozukların aylıklarıyla kumanyaları da, bu çeşit askerde hiçbir düzen bulunmadığından müşir ile bu çetelerin reisleri için geniş bir hırsızlık alanıdır.” (Tahir, 2016h: 59).

22. Tanzimat Dönemi'nde Toprak Mülkiyeti

“Köylü, üstünde çalıştığı toprakta kiracıdan başka bir şey değildir. Osmanlı ülkesi topraklarının aşağı yukarı dörtte üçü vakıf ve miri topraklar olup köylüye kiralanmıştır.

Köylüler, ellerindeki toprakları yeni ürünler bakımından değiştiremedikleri gibi, oralara ağaç dikemezler, ev yapamazlar, onları tuğla ve kiremit harmanı haline getiremezler, satamazlar, hediye edemezler.” (Tahir, 2016h: 30).

23. Tanzimat Dönem’inde Ticaret

“Dünyadaki bütün memleketlerden çok, Türkiye’de ticaret işleri, tarım ürünleri üretimine dayanır. Çünkü Osmanlıların içinde yaşadıkları ilkel şartlarda ticaret, eşya ve malların alışverişinden ibarettir. (Sanayi yoktur.). İthalat miktarı ihraç olunan veya olunacağı kestirilen tarım ürünlerine bağlıdır. Oysa tarım üretimi, yeni istekleri karşılayacak kadar ilerlememiş, gelişmemiştir. Kısacası, Osmanlılar, -Müslümanlar-ticaretin en serbest bulunduğu zamanlar ne iseler, anlaşmalarla arkaalandıkları zamanlarda da o halde kalmışlardır. Türkler yaradılışlarıyla tüccar değillerdir. Çiftçi ve sanatkâr da sayılmazlar. Çünkü bu mesleklere gerekli vasıflardan, yani hareket –faaliyet, basiret, kavrayış ve bilgilerden yoksundurlar.” (Tahir, 2016h: 33).

24. Tanzimat Dönemi’nde Osmanlı’daki Yabancıların Yargılanması

“Hıristiyan memleketlerin hepsinde, Kor Diplomatik müstesna bütün ecnebler o memleket mahkemelerinde yargılanırken, Osmanlı ülkesinde bütün ecnebler kendi mahkemelerine kendi kanunlarına bağlıydılar. Bu imtiyaz o kadar kök salmıştı ki, bir ecnebi, hükümetin memurunun bulunmadığı bir yerde, bir başka yabancı devlet konsoloshanesine başvurabilirdi. Bunun sebebi, Hıristiyan –Batı- toplum düzeniyle, Doğu –İslam- toplum düzeni arasındaki temel benzemezlikten geliyordu. Bunun olağan sonucuuydu.” (Tahir, 2016h: 36).

25. Tanzimat’ın Amacı

“Tanzimat’ta genel amaç bir İslam toplumunu, yüzyıllardır manevi ve politik bakımdan ayrı yaşadığı Hıristiyan toplumlara yaklaştırmaktı. Böyle bir davranışın meydana getireceği zorlukları, yani Osmanlı İmparatorluğu’nun Orta Çağ’da vardığı yerde bırakan, bu çağın kalın karanlıkları içine daha çok batıran, nihayet günün birinde büsbütün kaybolması sonucu verecek etken, Osmanlı İmparatorluğu’nun Batı uygarlığı dışında bir başına kalmasının gerçek nedeni dindi.” (Tahir, 2016h: 41).

26. Osmanlı'nın Batılı Sayılma Şartı

“Avrupa büyük devletleri, 19. Yüzyıl ortalarına kadar Osmanlı devletini daima bir Asya hükümeti saymışlar, Batı uygarlığını taşıyan devletlerin kendi aralarında bağlandıkları hukuka layık görmüyorlardı. Buna karşı, kendisini Batı uygarlığı dışında tutan yan barbar usul ve kanunları bırakmak zorunluluğunu duymuştu. Fakat her zaman, Osmanlı İmparatorluğu'nun Batılı sayılması şartlara bağlanmıştı. Gerek genellikle hukukta, gerekse devletlerarasındaki ilintilerde 'sayılma şartı' ancak, tersi meydana çıkmadıkça şarta bağlı kabul edilir.” (Tahir, 2016h: 38).

27. II. Mahmut

“Padişah, yeniçerileri ortadan kaldırıncaya –o zaman kadar Osmanlılıkta hiç görülmemiş bir derecede- gerçekten despot kesilmişti. Bu despotluğa karşı ve düşman olanlarla giriştiği boğuşmada ustalık göstermişti ama sırtladığı, yenileştirici ödevini başaracak güçte olmadığı da kısa zamanda meydana çıkmıştı.

Başlangıçta büyük Petro'yu taklit etmek hevesini biraz sürdüren II. Mahmut, giderek kendisini dış görüntülerin köksüz şatafatına kaptırdı. Kılığını değiştirdi, paşalarla ulemanın, huzurunda oturmalarına izin verdi, Sokağa Mısırlı elbisesiyle çıkmaya başladı. Sakalını kısaltmış, kısaltmayanları azarlamaya başlamıştı. Hatta bir keresinde, atına Batı biçimi eğer vurdurmadığı için sadrazam gözden düşmüştü.

Bu gibi ufak tefek işlerle uğraşan padişah, kendisini hala Deli Petro ölçüsünde yenileştirici sayıyor, memleketinde çok geniş, çok derin değişmeler yaptığına inanıyor, çevresindekilerin desteğiyle, buna yabancıları da inandırmaya çabalıyordu.” (Tahir, 2016h:47).

“Padişah, ıslahat yapmak istiyor, Avrupalıların üstünlüğünü kabul ediyor, eski töreleri terk etmek, 'Türklükten çıkmak arzusunda bulunmakla beraber, Türk kalıyordu'.” (Tahir, 2016h: 49).

28. Bosna Hersek'te Islahat

“Boşnakların katledilen ve kaçan zadegan toprakları Fatih tarafından Müslüman olanlara verildi. (1463) 1498'de Osmanlı topraklarına katılan Hersek soylularından bir kısmı Müslüman oldu, bunlara Vassal statüsünde muhtarlık verildi. Üç yüz yıl imtiyazlarına hiç dokunulmadı. Bunlar Hıristiyan halka zulmetmekle ün salmışlardı.

Tazimatın getirdiği eşitliği kabul etmediler Tanzimat Bosna Hersek'te yürütülemezdi. 1851'de beylerin direnmesiyle Babiâli aşarı kaldırdı. O zaman kadar demirbaş gibi topraklarla beraber mal olarak hesaplan çiftçiler, kiracı oldular bahanesiyle onda bir yerine üçte bir, hatta yarı vermek zorunda kalmışlardı. Bu yüzden Bosna Hersek korkunç bir yoksulluk içindeydi.” (Tahir, 2016h: 52).

29. Osmanlı'da Örgütlenme

“Toplumun ekonomik temelinde büyük sınıf çatışmaları olmadığı için toplumsal güçlerin memleket gerçekleri çevresinde gerek doktrinde, gerek pratikte gittikçe genişleyerek örgütlenememesi. (Bu durumda ilerdeki devrimler sırasında, devrimcileri kesinlikle dayanaksız koymak, dış güçlerden yardım istemek, sonunda onların çıkarlarına çalışmak zorunda bırakmıştı.).

Örgütlenme şartlarının memleket gerçeklerinden gelmesi yüzünden bütün örgütlenmelerin dayanaksız, köksüz kalması, memleket gerçekleriyle uygunluğunun hiçbir zaman ölçülüp biçilmemesi, böylece, serseri maceracılar eline düşmesi, bu durumda hiçbir gerçek bilgiye sahip olmamalarına imkân bulunmayan gerçek ülkeçilerin akıllarından geçirmedikleri, hatta idrak ettikleri zaman vatan ihaneti sayacakları çıkarları gözü bağı savunucusu, yürütücüsü olmaları.” (Tahir, 2016h: 80).

30. Jön Türkler

“Jön Türklerin en çok etkisi altında kaldıkları mefhum, devlettir. Millet konusunda çok ilkel fikirlere sahip olan Jön Türkler, devlete zeval gelmesin fikrine sınımsız sarılmışlardır. Devlete çok önem verdikleri için de, memleketin ekonomik kaynakları Türklerin elinde bulunmadığı halde, Osmanlılığın birlik meydana getiremeyeceğini kestiremiyorlardı.

Jön Türklerde, politik, ekonomik, siyasi ve iktisadi görüşten yalnız bürokratik muhafazakârlık (Sivil ve asker bürokratlar muhafazakârlığı). görülür.” (Tahir, 2016h: 92).

31. Osmanlı'da Savaş

“Savaş Osmanlı'da, bir bakıma da, asker -zorba- kırımıdır. Osmanlı'da ordu devletin üçte bir hissedarı olduğu için büyük kıyımlar eli silahlı, zorba hissedarları

azaltması bakımından önemlidir. Bu açıdan barış, Osmanlı düzeni için, hele uzun sürerse tehlikeli olur.” (Tahir, 2016h: 105).

32. Osmanlı Irk Anlayışı

“Osmanlılık, Anadolu halklarının ırk meselesini bir yana bırakarak ırk meselesini bir tarihsel-sosyal müessese gibi gerektiği kadar alarak kendilerinin hemen de yoktan var ettikleri bir devlet temelidir.

Devlet dili Türkçe olan, yani, ruhu ve şuuru Türk olan bu yeni toplum, aslında, basit soy bağlarını, yaşadığı çağa hatta bugünüme göre, çok, pek çok aşmış, onu geleceğin insan kardeşliğine değilse bile güvenli insan uyuşmasına kadar götürmüştür. Eğer Osmanlı'nın soy anlayışı gerçeği böyle olmasaydı kendisi, gayet büyük bir kolaylıkla Orta Asya'ya doğru giderdi. Kendisi bunu yapmasa bile, tarihindeki büyük güçlerle, çoktan tedirgin olmuş Orta Asya ve Kafkas Türklüğü büyük kitleler halinde, Osmanlığa koşar gelirdi. (Devletin gerçek sahibi, Türkleşmiş halklar olduğu için.)” (Tahir, 2016h: 116).

33. Osmanlı'da Ruhani Reislik

“Osmanlı Türk Müslümanlığında Ruhani Reislik ancak tarikatlarda kabul edilmiştir. Bu da gayet doğrudur. Çünkü tarikatlar, Allah'ı bulmak, doğru yoldan sapmamak için Sünni İslam inanç ve davranışlarını yetersiz bulurlar. İşin o kadar basit olmadığını, insanın doğru yoldan Allah'ı bulması için mutlaka bir mürşide, bir delile muhtaç olduğunu ve ibadetin çetin, karışık ve herkesçe zor öğrenilen, öğrenildikten sonra da sık sık sapıtılan bir labirentler alanı olduğunu kabul ederler. Bu da bir inanç biçimidir. İsteyen girer, kalır, çalışır. Fakat hiç kimsenin, Osmanlı-Türk-Sünni Müslümanlığına papazlık gibi, şeyhlik, mürşitlik ve müritlik bidatını, sapıklığını, bulaştırmaya hakkı yoktur. Her şeyden önce böyle bir davranış dince yasaktır. Kişisel çıkarlar için dini bozmak belirtisidir. Dinsizliktir.” (Tahir, 2016h: 118).

34. Osmanlı'da Klik Boğuşmaları

“Genellikle İstanbul, Osmanlı İmparatorluğu içinde özel yeriyle kapıyı (hazineyi-iktidarı). ele geçirmek için idareci kadrolar arasında kurulmuş çıkar gruplarının her çeşit savaş alanı olmuştur.

a. Gruplardan birini, gerekince silahla tutmak,

- b. Çeşitli sosyal müesseseleriyle desteklemek, ayaklanmalara ortam hazırlamak,
- c. Karşı gelemeyeceği güçleri çeşitli müesseselerine çekip (meyhane, kerhane, kumarhane, oğlan hamamları) çürütmek, ürkütücü veya güven verici haberler salmak, her çeşit casusluk, hatta cinayet,
- d. Aralıksız yangın çıkartmak,
- e. Narh düzenini alt üst ederek halkı rahatsız etmek, istifçilik yoluyla geçici pahalılıklar kara borsalar, kuyruklar, böylece de memnuniyetsizler yaratmak,
- f. Camileri, tekkeleri kullanarak din propagandasına vurmak, şeriat elden gitti nümayişleri düzenlemek, bazı fanatik dervişleri yarı delileri- halkın gözü önünde iktidardaki büyüklere saldırtmak, çete mensuplarını kullanarak padişahın delirdiğini, ölüm halinde hastalandığını yaymak askeri yenilgileri iktidar büyüklerinin vatan satıcılığına yükletmek.” (Tahir, 2016h: 121).

35. Osmanlı'nın Yıkılmasının Uzun Sürmesinin Nedeni

“1700’lerle 1917’ler arasında Osmanlılık için hiçbir gerçek kurtuluş imkânı görünmemektedir. İki yüz küsur yıl, dünyanın en kıyıcı, en güçlü, en namussuz güçlerine karşı direnebilmesi, bünyesinde insanı alçaltan batı biçimi sömürünün bulunmaması, Batılı yeni insan –burjuva- karşısında kendisini, haklı olarak soylu, onurlu sayması, İkinci Katerina gibi orospulara, İkinci Frederik gibi puştlara, Napolyon Bonapart gibi serserilere, Üçüncü Napolyon, Fransuva Jozef gibi pezevenklere yenilmeyi şerefsizlik sayması karşısında duyduğu öfkede aranmalıdır. Her müthiş yenilgiden sonra yeniden davranması, en umutsuz çatışmaları ilk aylarında, üstüne saldıran namussuzluğa, umduğu kârın on misli zarar vererek, kahpe analarından emdikleri sütleri burnundan getirme gücünü buradan almaktadır. Ne çare ki zarar verecek yenilmenin kurtuluşla, hatta biraz soluklaşmayla hiçbir ilintisi yoktur. Osmanlı, namuslu direnmesinde, yavaş yavaş yıkılmaya doğru sürülmüş, yıkıldıktan sonra da, bizzat Osmanlılar tarafından, yıkamaya katılan satılmışlar yüceltilirken, Osmanlılık, sanki suç kendisininmiş gibi namussuzca kötülenmiştir. Osmanlı'nın bu kötülenmeyi hak ettiği yer, Osmanlı padişahlarından bazılarının ölümü göze alıp direnecekleri yerde, Batılaşmanın öncüsü kesilmelerinden, bazılarının da Abdülhamit gibi hem Batılı, hem Doğulu davranmanın mümkün olabileceğini evham etmelerindedir. Vahdettin ise, ölüm anında bile ailesine borçlu olduğu tarihsel başkaldırmayı göze almamış, suçunun cezasını, kadere boyun

eğerek kendisini -gene Abdülhamit gibi- suyun akarına bırakmasıyla en ağır ödemiştir.” (Tahir, 2016h: 181).

36. Tarihini Bilmek

“Tarihini bilmek, onu ezberlemek, aklında tutmak, yeri geldikçe kullanmak demek değildir. Tarihini gerçekten bilmek, onu geleceğe doğru aşmak demektir. Yeni kuruluşlarla yeni anlayışlara geçerek, geleceğin zorunlu gidişinde insanın ödevini çıkarmak...” (Tahir, 2016i: 11).

37. İttihatçılar ve Atatürk

“Erzurum Kongresi gibi Sivas Kongresi de İttihatçıların, Mustafa Kemal’i şef olarak kabul etmediklerinin belli başlı ispatıdır. O sıralarda kendilerini toplayıcı unsur olamayacaklarını kesinlikle anladıkları için –Buna rağmen bazı ittihatçılar gene de direnmişlerdir.- Mustafa Kemal’in şefliğini ister istemez kabullenmek zorunda kalmışlardır. Sonraları 1928’de yapılan büyük ittihatçı temizliği, bir bakıma, Mustafa Kemal’den çok, İmparatorluğun yıkılmasından açıkça suçlu duruma düşmüş, birinci saftaki şeflerin ortadan kaldırılmasıyla, yeni duruma daha iyi, daha kolay uyacak ikinci hat idarecilerinin, -daha doğrusu- İttihatçılığın geçici olarak ikiye böldüğü Osmanlı genç idareci kadrolarının Halk Partisi bayrağı altında sıkıca toplanmalarını mümkün kılmıştır.” (Tahir, 2016i: 226).

38. Osmanlılığın Yapısı

“Osmanlılığın Ankara önünde birinci defa yıkılışı, bu imparatorluğun hemen bütün batı tarihçilerinin ve bizim de pek çok tarihçi geçinenlerimizin ileri sürdükleri gibi rastlantıya bağlı bir kuruluş olmadığını, hele devlet nedir bilmez göçebelerin, hayvan ardında sürünen çobanların, talancı çetelerin, çoğu esrarkeş dervişlerin eseri sayılmayacağını ispatlar. Osmanlılık bir tarih döneminde, çok önemli bir coğrafya alanında çok onurlu bir insanlık görevi yüklenmiştir. Osmanlılık kolektif dehayla kurulmuş bir dünya olayıdır. Salt geçmişi değil taşıdığı insan değeri ve özelliğiyle ne kadar görmezden gelinmek istenirse istensin geleceğimizi de etkileyecek bir deha eseridir.” (Tahir, 2016g: 14).

39. Tarih ve Yazar

“Tarihsiz toplumların yazarları olmaz. Yazarlığa girişmiş kişileri bulunsa da bunlar büyük eserler meydana getiremez. Sanatçıların, son hesaplaşmada, dayandıkları güç tarihleridir. Milli tarihler sanatçılarla milletleri arasında kesin anlaşma köprüleridir. Tarihi bilmeyen kendini bilemez. Kendini bilmeyen içinde yaşadığı toplumu meydana getiren insanların cevherini bilemez. Gerçekçi yazar, insanların çeşitli olaylar karşısında nasıl davranacaklarını, neden böyle davranacaklarını en az yanılıyla kestirmek gücünü tarihten alır, Tarihle ilgilenmek gerçek sanatçı ile sanatçı geçinen madrabazları birbirinden ayırabilmekte ciddi okurlar için de şarttır.” (Tahir, 2016g: 15).

40. Timur

“Timur, salt Osmanlıları vurmak suretiyle, bütün güçlerini yitirmiş Batı’yu kurtarmakla kalmamış, Altın Ordu’yu silip süpürerek Rus Çarlığına Orta Asya yollarını açmış, Hindistan’daki düzeni alt üst ederek bu ülkeyi Portekiz soyguncularına karşı savunusuz bırakarak beş yüz yıl namussuzca soyulmasını sağlamıştır. Timur, yetişmesi bakımından çarık hırsız olduğu için bu Batılı efendilerine, bu büyük ihanetleri meyhane miçosu bahşişi karşılığında yapmış, kendisinden dünyaya dağlar gibi insan ölümlerinin leşini örten bir garip kümbetten başka hiçbir şey kalkmamıştır.

Timur, başından beri usta bir haydut çetesi reisliğinden ileri geçememiş, çevresine zamanın bilgilerini toplamaya çabaladığı halde, devlet kurucu seviyesine değil, böyle bir işin var olduğunu idrak bile edememiştir. Zaten gâvur efendilerine karşı yüklendiği ödevin de böyle bir işle ilintisi yoktu.

Bastığı memleketlerde karşı duranları çoluk çocuk, kadın ihtiyarlarla beraber keyif için öldürdüğü gibi, karşı durmayıp teslim olanları da gene çoluk çocuk, kadın erkek, genç ihtiyar bütün halklarla beraber öldürmek suretiyle anlaşmak için değil, namussuzluk etmek için yola çıktığını ispatlamıştır. Bastığı yerde ot bitmeyen bir sefil kan içici olduğu için, meydana getirdiği harabeler ve mezarlıklar bile ancak kendi ömrü boyu sürebilmiştir.” (Tahir, 2016g: 18).

41. Bedrettin Olayı

“Doğuda tarihte her zaman tortu halinde bulunan ve kargaşalıklarda su yüzüne çıkan ekonomik sosyalist hareketin de salt bir talan teklifiyle tutunup gelişemeyeceğini,

Anadolu Türk toplumu gibi, Balkan Slavlığı'nın ve sonraları Arapların ve Kuzey Afrikalılarla Sudanlıların, Bedreddin'in teklifi gibi malların bölüşülmesinden başka bir sistem beklemediklerini ispatlar. Mal sahibi olmak, geleceğini güvene almanın yollarından biridir. Bir toplumda halklar milli bölüşmeye pek iltifat etmiyorlarsa bunun iki anlamı olur.

A)Güvenliği başka dayanaklardan bekliyorlar.

B)Mal bölüştürmeyi teklif eden haytaları güvenilmez kişi sayıyorlar.

Bedreddin bu iki anlama birden çatmış ve yaşadığı tarihsel dönemin şartlarını anlamayışını, kendisine benzeyenlerin hemen hepsi gibi canıyla ödemiştir. Olaydan alınacak dersler vardır. Günümüz için önemi de sadece buradadır.” (Tahir, 2016g:19).

42. Osmanlı Toplumu

“Osmanlılık, Anadolu'nun hemen bütün Uç Beyliklerinde görüldüğü gibi, sosyal bünye bakımından, Türklüğü ve İslamlığı çok yaygın olmakla beraber kan bağlarını (kabile bağlarını) çoktan yitirmiş, karışık fakat kesinlikle çağına uygun devlet fikrine sahip bir topluluktu.

-Devlet anlayışı bakımından din yayıcı ve sürekli talan edici değildi.

-Buna karşılık ağır basan genel karakteri askerlikti. (Buradaki askerlik, askeri devlet kuruculuğu bakımından devlet örgütlerinin en önemlisi demektir).

-Osmanlılığın tarih yüzüne çıktığı dönemde Batı, saldırganlık özelliğini iç şartları dolayısıyla hemen hemen tamamıyla yitirmiş durumdaydı. Bu sebepten Osmanlılık, bir savunma zorluğundan değil, önündeki boşluğu kaplamak zorundan (eşyanın tabiatına uyarak) harekete geçmiş ve durumun uygunluğundan yararlanmıştır. Fakat bu yararlanış salt önünde açılan boşluktan değil, kendisinde var olan askeri devlet kurucu özelliğinden de gelir. (Nitekim Timur belasından sonra bu özelliğine dayanarak kısa zamanda toplanıp eskisinden daha güçlü olarak tarihsel ödevine girişebilmiştir)” (Tahir, 2016g: 46).

43. Timur'un Talan Sistemi

“Genellikle Timur, tipik göçebe talancı çeteler gurubu topluluğudur. Aralıksız ve anlamsız bir boğuşma içinde şuradan şuraya seğirtmektedir. Aralıksız ihanete uğramış görünmesi, ekonomik temeldeki talan sisteminden gelir. Bu sistemin düzelme çaresi

yoktur ki boğuşma bitsin! Talanın da sonu olmadığı için en uzak yerlere kadar koşmak, ölene kadar debelenmek kanundur.” (Tahir, 2016g: 50).

44. Beyazid Yenilmeseydi

“Bayezid’in Timur’a yenilmesi, Osmanlı İmparataluğu’nun o çağda içinde bulunduğu zorunlulukların sonucudur. Burada, Bayezid’in davranışı yalnızca kendi kişiliğinin sürekli olarak kınanan özelliğinden değil, Osmanlı İmparatorluğu’nun karşı durulma ekonomik –sosyal- politik isterlerinden gelmiştir. Tarihsel zorunluluk Bayezid’i iterek Ankara önüne gelmişti. İstese de, istemese de Timur’la vuruşacaktı. Yenilmeyebilir miydi? Yense dünya tarihinin gidişi, nereye doğru, nasıl, ne kadar değişirdi? Bunları araştırmakta, bazı fantezilere bağlamakta tarih ve insanlar için hiçbir faydalı yön yoktur. Yalnız şu kadarı cesaretle söylenebilir ki Roma, On beşinci yüzyılın ilk çeyreği içinde ( ) Dünya İmparatorluğu’nun Başkenti yapacaktı. Bu hâkim unsuru Müslüman Türkler meydana getirecekti. Ne kadar zaman için? Bu bilinmez, ama gene cesaretle söylenebilir ki dünyamızın yüzü elbette bugünküne hiç benzemeyecekti.” (Tahir, 2016g: 60).

45. Timur’un Tarihsel Ödevi

“Timur, salt Osmanlılığı dağıtarak Batılı sömürücülere çok değerli bir tarih zamanı kazandırmamış, Altınordu’yu ezip silip Rusların önünü Doğu’ya doğru açtığı gibi, Hindistan’ı alt üst ederek, yüz yıl sonra Batı sömürücülerine, direnisiz bırakılmış sömürü alanları da hazırlamıştır. (Tarihte yüklendiği namussuz ödev ve görev budur. Bu namussuzluğu tarihsel şartların verdiği kolaylıkla elhak iyi başarmış ve alçaklıktan ibaret olan ödev ve görevini yerine getirdikten sonra, çıkarıldığı tarih karanlığına dönerek ebediyen yitip gitmiştir.)” (Tahir, 2016g: 62).

46. Timur Belası

“Anadolu’da Timur on ay kalmış, götürebilecek ne bulduysa çarpıp savuşmuş, götürmediklerinin gücü yetenlerini de yakıp yıkmıştır.

Bayezid, karşısındaki herifin kişisel özelliklerini bilmeden ona bir savaşçı gözüyle bakmış, onu bir savaşçı olarak değerlendirmiş, bu yanılğı ile ordusunu kaptırıp memleketi haydutların ayakları arasına atmıştır.

Anadolu halklarının Osmanlıları on bir yıl boyu, yalnız bırakarak cezalandırması bundandır. Gerçek padişah hesaplarını yaparken, en başta halklarının en az acı çekeceği

durumu seçmek zorundadır. Bayezid, kibirlenerek bunu göz önüne almamıştır. Suçtur. Cezası sultanlar için ölümdür.” (Tahir, 2016g: 64).

47. 1402 Ankara Savaşı

“Timur’da en basit askerde, hele küçük komutanlarda görünen hayvansı öfke bile yoktur. Gösterdiği tepki, zulmetmek ve fırsatlarını ele geçirdiği sıralar dışında, ayaklı kayillerin gösterdiği hesaplı kurnazlıktı. Hiçbir onur kıskırtmasına kapılmaz, yani hiçbir hakareten öfkelenmez, hakareti düşmanın güçsüzlüğüne vererek içinde enikonu ferahlardı.

Bayezid, onu, asker öfkesinden, asker onurundan, savaş meydanlarında yenmenin sevincine kapılmış gibi hiç değil karşısındakinin sadece insanlara köyülük etmek için kurulmuş kötü bir robot gibi davrandığını kestirememiştir. (Kişiyi nasıl bilirsin? Kendim gibi, hesabındaki yanılma!)

Bayezid, nasıl olsa karşısındakini duygulandıran ya da zafer sevincinden tutarak haklayacağını düşünmüş, planını bunun üzerine kurmuştur. Bu sebeple, Timur Ordusu’na bir gün önce, akşamüzeri yaklaştığı halde, köpeği kaçırmayayım diye düşünerek baskın yapmamış, savaşta uygunsuz yeri seçerek karşısındakine güven vermek istemiş, Anadolu askerlerinin kaçtıklarını gördükleri halde, aldırmamış, hatta planını uygulamak için bunu faydalı bile saymıştır. Anlaşıldığına göre, Bayezid’in planının temeli, üç bin kişilik, her biri dünya çapında savaşçı olan özel maiyet kıtasının kısa bir kargaşalıkta yapacağı yıldırım saldırısı ile Timur’un çadırına ulaşmak, orada kuduz itin işini belki de bizzat bitirmektir.

Fakat sınırları olmayan Topal Kasırga, ordusuna başlangıçta verdiği emri, düzenin hiçbir şart altında bozulmaması emrini kendisi tuttuğu gibi, eri küçük Birlik Komutanlarına kadar da tutturabilmeyi başarmış, Bayezid’in umduğu zafer sarhoşluğuna katiyen düşmeyerek, düşmanın hazırladığı insancıl pusuya, yırtıcı hayvan türünden olduğu için, uğramamıştır.” (Tahir, 2016g: 66).

48. Bosna'da Derebeylik

“Kanton (Kabile) Kont’u bunların üstünde Kral, Krallık, Kabile Reisliğine verdiği haktı (Şahsî değildi). Bu sebeple vesikalar fermanlar kabile reisi ailesinin diğer efradı namıyla beraber çıkarılırdı. Her siyâsî vesikanın kanun kabul edilmesi için öteki kabileler

tarafından kabulü şarttı. Bunlar sarayda mümessiller bulundurulardı. Kral devlet hazinesi olan mallarla araziye de gerek kendi akrabası ve gerek diğer Kontlar namına kullanırdı. Kral ancak sonraları Âyan'la müzakere edip araziye mülk olarak birine verebilirdi. Bu da ancak çok ender olur ve şahsa değil mensup olduğu cemaate verilirdi. Arazinin yalnız mülkiyeti değil senyörlük hakkı da beraber verilmiş oluyordu. Cemaate, memlekete, krala büyük iyilik eden adamlara verilen arazi ancak Kanton mümessilleri tasdik edince mülk sayılabilirdi.

Zeamete asiller mirası denirdi. Zeamet bütün angarya ve vergilerden muaftı. Ancak ihanet ederler ve mahkemece bu ihanet meydana çıkarsa kendisi kovulur fakat arazi mirasçılara kalır. (Kafası kesilse de...) İsterse satabilirdi. Araziye sahip olan asil sayılırdı. Asiller kanuna tabi olmaya başlardı. Arazi mübadelesinde hükümdarın tasdiki şarttı.

Orta Çağ'da Bosna'da iki zümre vardı. Asiller ve Kmetler. Başlangıçta yüksek zadedgân arasında hiçbir fark yoktu. Yalnız sonraları Krallar etrafına yabancılardan daha küçük bir zadedgân sınıfını toplamışlardır. Fakirlik zenginlik de zadedgân arasında fark yapmazdı. Krallarla asiller eşitti.

(Osmanlılar Bosna'daki feodal asaleti aynen muhafaza etmişlerdir. Hatta onlara bizzat uyararak hizmet etmişlerdir.). (Vesikalar var.). Bir kere emlaklarını kaybetmemek için asillerin kitleler hâlinde İslam oldukları yalandır. Osmanlılar kimseyi cebren İslam etmemişlerdir. Bilakis dinlerinde serbest hareket etmelerini sağlamışlardır. (Osmanlılar Kanunî devrine kadar -Murat'tan başlayarak- sarayda inhisar hâlinde Türkçeyi değil, belki Rumca'yı ve Slavca'yı ve hatta Latinceyi bile resmen yürürlükte bırakmışlardır.). Fatih Mehmet Türkçeden başka yalnız Hırvatça biliyordu, sarayda Hırvatça konuşurdu. (Veziri Mehmet Paşa Hırvat'tı. Belki de bundan...) Mohaç muharebesine kadar bu dil Bosna'da münhasıran resmî dil olarak kalmıştır. Türkçe yalnız şer'î mahkemelerde kullanılırdı. Kadılar ve Voyvodalar belki Eminler Hırvatça kullanırlardı.

Osmanlılar zadedgan imtiyazlarını ve miraslarını hemen tasdik ettiler. Buna karşı İslam olmalarını şart koşmadılar. Voyvodalar Müslüman olsalar da Voyvoda namını kullandılar. Bu nam'a istihkak iddia edenlere imtiyazları verilirdi. Müslüman olanlar Hıristiyan kalanların akrabahlıklarını inkâra kalmadılar. Onlara kardeş ve yeğen demeye devam ettiler." (Tahir, 2016j: 120).

49. Osmanlı İdaresi

“Her vilayet bir veya birkaç yıl bir memura satılır. O da hazine alacaklarını garanti için bir ermeni sarrafi kefil gösterirdi. Tayin yapıldığı anda vali olurdu. Çünkü dilediğini asmak gücüne sahipti. Askeri istediği gibi kullanırdı. Kendi hesabına vergi alır, yeniden vergi koyar, birçok şeyleri de keyfince yasaklardı. Yani, Vilâyet muvakkaten mülkü olurdu.

Böyle bir idarenin bilhassa ticarete vereceği zarar meydandadır. Her şey Hükümet Konağı'nın tekelindeydi. Hiç kimse peşin ödenerek elde edilen ruhsatnameyi almadan tarım ürünleri toplayamazdı. Böylece çiftçilerle her çeşit üreticilerin yaşaması valinin emrine, keyfine bağlıydı.

1838'de imzalanan ticaret anlaşması işte bu durumu bozmuştu. (İngiliz Ticaret Anlaşması.) Babiâli'nin gerek kendisi, gerekse Vilâyetlere yolladığı memurlar tekelden vazgeçmek zorunda kaldılar.

Osmanlılar bunca zorluklar arasında, yavaş ve arada sırada gerileme çabalamalarıyla da olsa, herhalde o zamana kadar yaklaşmak istemediği Hıristiyan kavimlere doğru yürümüştür.

Eski düzen büsbütün ortadan kaldırılamamışsa da eski idare gerçekten derin yaralar almıştı.

Diğer taraftan bir çeşit askeri derebeyliğe sebep olan eski askeri düzen kaldırılmış, yüzyıllar Bosna-Hersek Hıristiyan ahalisi üzerinde ağırlık olan derebeylik dahi ilga edilmişti.”(Tahir, 2016j: 122).

50. Memur Devleti Osmanlı

“Osmanlıların en büyük bahtsızlıkları, derebeyliğin (Feodalizmin) getirdiği yeni insan tipine geçememiş olmalarıdır.

Merkez krallığı burjuvaların itelemesiyle idrak etmeleri Avrupa feodallerine bir anlamda feodalizme karşı gibi görülen bir dayanışma vermiştir ki bu dayanışmanın yerini Osmanlılar'da, devleti aptalca kutsallaştıran bir çözüntü almıştır.

(Birinci Bayezid'de başlayan açıktan açığa kardeş öldürme cinayetleri bunun kanlı katil görüntülerinden yalnız birisidir.).

1300 tarihlerinde derebeyliği idrak edememiş temelsiz bir toplum, 1839'da da burjuvaziye idrak edememiş aynı temelsiz toplumdur.

Osmanlılar'da Dede Korkut'un anlattığı, göçebelikten gelen şölenlerin bile bulunmaması, bu topluluğun Wittek'in dediği gibi, geçici bir sergerdenin çevresine gelişigüzel toplanmış -devşirme- bir toplum (bir anlamda yasadışı bir toplum) olduğunu gösterir.

Osmanoğulları'nda göçebe topluluğun sınıksız tuttuğu soyağacı bulunmadığı gibi, feodalizme yönelmiş soyluluk da hiç yoktur. Ertuğrul'un bile babası yönünden karanlıklarda olması bundandır.

Temellerindeki mülkiyet münasebetleri gündelik geçimden ve kişinin taşıyabileceği ya da yere gömeceği menkul maldan ileri geçemeyen Osmanlı Toplumunu, çağının biricik önemli malı olan toprakta birikmeye gidememiş, eline geçen zenginlikleri istihsale yatıramamış, bu suretle sınıf devleti yerine ancak bir memur devleti kurabilmiştir.” (Tahir, 2016j: 130).

“Osmanlılık, ne bir kabile federasyonunun meydana getirdiği bir göçebe akını ne bir yoğun idareci kadronun bir eski devleti ele geçişi ne bir din yapıcılar, silahşor dervişler kurumudur. Osmanlılık, Gibbons'un dediği gibi yeni bir ırktır. Bir memurlar ırkı. Bu ırkı meydana getiren Ertuğrul, oğlu, yakınlarını memur yapmayı bile düşünmemiş, diline kadar bütün yasaları, bu yasaları yürütecek insanları hazır olarak Arap'tan, Acem'den, Yahudi'den, Rum'dan, Slav'dan kolaylıkla almıştır. Devletin özelliği buna uygundur. Buna en az uygun olması gereken Türk bile, bey olunca ilk iş, babasını kesecek kadar idareci- despot kadroya, kapıkulluğuna kolayca katılmaktadır.” (Tahir, 2016j: 204).

51. Osmanlı'da Sermaye Birikimi

“Osmanlı İmparatorluğu'nda kapitülasyonlar bunların sonuçları gibi, topyekûn gerileyerek sonunda göçüp gitmek de sebep değil sonuçtur. Osmanlı İmparatorluğu'nu iflah olmaz bir dertle nihayet çökerten asıl sebep, bu toplumda burjuva yetişememesidir. Osmanlı idareci kadroları, sermaye birikimini şuurla önlemiş, mal sahiplerinin sınıf hâline gelmelerinin kendilerinin kesin ölümü olduğu şuuruna varmış, bu şuurunu bir an bile kaybetmemiştir. Cumhuriyetten sonraki idareci kadroların biricik şuurunu da bundan başka bir şey değildir.” (Tahir, 2016j: 131).

52. Devlet-Halk Çekişmesi ve Kerim Devlet

“Emperyalizme karşı en önemli, hatta birinci derecede önemli direnme aracı olan devleti halkın sürekli desteğinden yoksun bırakmıştır. Bağımsızlık tehlikeye düştüğü zamanlar Anadolu Türk Halkları devleti desteklemek için er-geç vuruşmayı göze aldıkları halde, bilhassa barış sıralarında, devletin kerimlik vasfını gittikçe yitirmesi karşısında devlet-halk çelişmesi, devleti gözden çıkaracak derecede sertleşebilmektedir. Bu çelişmede, Batılaşmadan önce olduğu gibi, Batılaşmadan sonra da, Anadolu Türk Halkları, Batı'da olduğu gibi devletin temelindeki sınıf özelliklerini değiştirmeyi değil, aralıksız eskinin yitik kerim devletini (yitik cenneti) aramış, bunu da ister istemez, (sınıf ideolojisi yerleşemediğinden) şeriatın kılı-kılına uygulanmasından ummuştur.” (Tahir, 2016j: 134).

53. Osmanlı İdare Kanunu

“Osmanlı toplumunu idare eden kanun, Padişah-Kapıkulu, Yeniçeri-Enderun, Ulema-Medrese üçüzünün karşılıklı denetlenmesi kanunudur. Bu kanunun uygulanması sırasında bu üçüzden hiçbiri kesin üstünlük, hâkimiyet sağlayamamış, buhran sıralarında ikisi birleşip, hangisi olursa olsun, üçüncüyü kolayca tepelemiştir.

Yönetmenlikte yapılan bu değişmelerle, reaya hiçbir zaman sahiden ilgilenmemiş, bütün Osmanlı tarihi süresince reaya böyle boğuşmalardan hiçbir şey beklemeksizin tarafsız, ilgisiz (pasif) kalmıştır.” (Tahir, 2016j: 136).

54. Ulema

“Aslında Osmanlı toplumunun üst kademesindeki (ulema)., kapıkulundan başka bir şey değildir. Maaşlıdır. Rüşvetçidir. Hileyi şer'iyecidir. Yaratıcı değil, despota fetva uydurucudur. Şeyhülislamın kabinede Sadrazam'dan sonra gelmesi, dinin Osmanlılıkta kuvvetini değil, kuvvetsizliğini gösterir. Gene bu açıdan bakılırsa Padişah-Halife de gerek cariye mahsulü olması, gerekse ülema-kapıkuluna karşı hiç bir dayanağa malik olmaması sebebiyle, işbölümü şartlarıyla başa geçmiş bir kapıkulundan başka bir şey değildir.” (Tahir, 2016j:137).

55. Osmanlı'da İnsan

“İnsan değiştirmeyi, insana değişmesi şuurunu vermeyi amaç edinmemiş bütün kadrolaşmalarda despotluk, insan düşmanlığı, insan düşmanlığıyla karşılaşmak kaderi vardır.

Osmanlı aydını, insandan kopmuş olduğu için, en iyi anlayacağı, en iyi başaracağı -ister istemez, başka yerden aktararak, bu aktarmadan utanç duymadan kullanacağı-sanat biçimi, insan dışı, gerçek altı, non figüratif sanat biçimleridir.

Osmanlı'da insan anlayışı, eşya ve araç anlayışından başka bir şey değildir. Osmanlı aydını insandan söz ederken, onu eşya ve araç gibi kullanabileceğini düşünerek konuşur. Sevgisi de bundan başka türlü değildir. O açıdan Osmanlı aydınının insan sevgisi işe yaramaz, namussuz, herkesten önce kendisini aldatan bir duygudur.” (Tahir, 2016j: 138).

56. Anadolu Türklüğü

“Osmanlı hiçbir fikre hizmet etmemiş, bütün yaşayışı boyunca en kolay harcanan Türk unsurunu, kolay ve karşılıksız harcamadaki namussuzluğu bir an bile görmemiş, duymamıştır.

Buna karşılık Anadolu Türklüğünün de Osmanlı'yı sevdiği, ona inandığı, ona kandığı ileri sürülemez. Anadolu'da ne olmuşsa zorla olmuş, ne olmuşsa Türk'ün direnmesini kırarak olmuştur. Bu da Türk'ün direnmesinin aynı zamanda çok da güçlü, pek de yürekte ve şuurlu olmadığını gösterir. Çünkü tabakalaşp sınıf şuuruna varamamış, (Sosyal şuura varamamış) toplumlarda direnmeler gibi desteklemeler de güçlü olamaz.

Osmanlılıkta ve Cumhuriyet'te devlet -hükümet birliği- memur devletin memuru olduğunu çok kere unutup hükümetin memuruymuş gibi davranır.

Osmanlı'ya Osmanlı denmesi, Osman'ın Türklükten daha ilk günü değil, ondan çok önce, dedeleri zamanında ayrıldığını gösterir. O kadar ki ad bile Arapçadır.

Memurun kendisini hükümete bağlaması, giderek bir memur kadrosunun değişmez idareci kadrosu olmasını, bir çeşit sınıflaşmasını sağladı.

Osmanlı-Türk ayrıntısı incelenirken bunu kesin olarak Türk ırkçılığından ayırmak lazımdır. Anadolu Türklüğü çok acı çekmiş, hâlâ bugün de acı çekmekte bulunmuş bir insan topluluğudur. Herhangi bir insan topluluğundan ayrı, üstün, Allah vergisi bir niteliği yoktur. Eğer öteki insanların buldukları insanlık seviyesine varmak isterse onlardan birkaç kat daha çok çalışmak zorundadır. Oturduğu yerde kendisini yersiz hülyalarla, vehimlerle avutmak, boş yere böbürlenmekle eline esaret çekmesinden başka hiçbir şey geçmez. Bu esirlik ona dışarıdan gelebileceği gibi, içeriden, kendisinin yetiştirdiği heriflerden de kolayca gelebilir.” (Tahir, 2016j: 143).

57. Anadolu Türkü'nün Ekonomisi

“(...) birikmesine ve dolayısıyla hayat şartlarının yükselmesine götüren istihsale yatırılmadığı için, reaya, küçük toprak sahibi, sürünen orta sınıf hâlinde kalmış, temelde mülkiyet münasebetleri cıvık olduğundan, kanunlar her çeşit toprak sermayesi birikmesini imkânsız kıldığı gibi, diğer sermaye birikmelerini de kısa süreli yağmalar serseriler arasında paylaşıldığından, reaya istihsalini gerek reaya, gerekse idareci kadrolar için, boğazı tokluğundan ileriye geçememiştir.

Böylece sermaye birikimini meydana getiren biricik temel unsur -istismar- doğup gelişmemiş, birikim amacına göre kurulan istihsal münasebetleri doğamamış, doğmayınca da bunu yükselişine ve güçlendirmeye götüren teknik vasıtalarla çeşitli bilgilere hiçbir devirde sahiden ihtiyaç duyulmamıştır.” (Tahir, 2016j: 144).

58. Osmanlı-Batı Benzemezliği

“Osmanlı İktisat bünyesi, kuruluşunda feodalizme karşı olduğu gibi, Loncalarla (Ahi'lerle) ilişkinin gidişi bakımından merkantil istihsal aşamasına da geçememiştir. Buna geçemeyen bir toplumda sanayi devriminden, burjuvalaşmaktan elbette laf edilemez. Bu sebeple Osmanlıdaki merkezîyetçilik nasıl Batı'daki mutlak krallıklara benzemezse, milliyet anlayışı da, temelinde zayıflamış burjuva mülkiyet münasebetleri bulunmadığı için Batı'daki milliyet anlayışına, modern millet oluş gidişine kalıpların olduğu gibi aktarılmasına rağmen katiyen benzetilemez. Bu konudaki bütün benzetmeler, benzetme zorlamaları, bilgisizlikten, hem Batı'daki ekonomik ana kanunlarında hem de Osmanlı gerçeklerindeki bilgisizlikten başka hiçbir şeyi açıklayamaz.” (Tahir, 2016j: 157).

59. Millet Olarak Gerçekliğimiz

“Biz, Anadolu Türkleri, en sağda faşistlerimiz (Irkçı, Turancılar), yanlarında ahlakçılarımız (Gerçek dindarlarla, madrabaz yobazlar), daha beride sırayla liberallerimiz (Gerçek burjuvalarla karaborsacılar, soyguncular), demokratlarımız (Kemalistler, Atatürkçüler), sosyalistlerimiz (Doktrinsizlerle bilimseller), en solda komünistlerimiz olmak üzere hepimiz gerçeklerimizin pek uzağındayız. Sağdan soldan ele geçirdiğimiz birtakım eski yeni kalıplarla acıklı bir menfi romantizmin çukurunda debeleniyoruz. Bütün pahalı tecrübelerle rağmen yüz elli yıldır bir adım ileri gidemeyişimiz bundandır.

Genel olarak bizde, bütün ilerilikler, yukarıdan aşağıya, en önemlisi kesin olarak hiç bilinmeyen, hiç tanınmayan, hiçbir bilimsel incelemeden geçirilmemiş olan halka zorla kabullendirilmek istenmiştir. Görünüşte, birçok sosyalistler de sosyalizmin memleketimizde yerleşmesini bu Osmanlı davranışından başka türlü düşünememektedirler. Burada da memleketimizde çok önemli bir yeri olan aydın sınıfın gerçek dışı davranışı meydana çıkmaktadır.” (Tahir, 2016j: 159).

60. Tanzimat ve Anayasa Boğuşmaları

“Tanzimat ve Anayasa boğuşmaları bugünkü okul kitaplarımızda çocuklarımıza ilerilik olarak öğretilir. Oysa temelinde modern üretim olmayan, tersine hazır yaşamak, talan bulunan bir toplumu -Osmanlı Toplumunu- yere serecek en büyük zehir, hukuk devletine gitmek, kanun getirmektir.” (Tahir, 2016j: 159).

61. Kapitülasyonlar

“Kapitülasyonlar: Türkiye'nin iktisadi gidişini sanıldığı kadar kösteklememiştir. Çünkü Türk köylerini pazara açamamıştır. Buradaki sömürme, tıpkı, bizim kendi yurdumuzu bugün hâlâ sömürdüğümüz gibi üstten olmuştur. Kapitülasyonlar ancak memleketimizde burjuvalaşmanın var olmadığını ispatlar. Çünkü bugün bile yabancı sermayeye karşı dikilen küçük de olsa bir milli burjuva davranışı yoktur. Gümrük duvarlarından medet umanların iyi niyetli, doğru hesaplarla kurulmuş işletmelerini korumak değil, kara pazarda rakipsiz kalmak istediklerini biliyoruz.” (Tahir, 2016j: 159).

62. Atatürk İlkeleri

“Atatürk İlkeleri: Halkın yararına işleyememiş. Bu arada devletçilik özel teşebbüsü besleyen, büyüten, yeni yatırımlara para kaçıtırır birer gedik, musluk hâlinde tutmuştur.” (Tahir, 2016j: 159).

63. Anadolu’ya Kök Salamayan Osmanlı

“Ahilerin ‘Loncaların’ önce Osmanlı’yı tutup sonra bırakması, dünya görüşünün bütünüyle pasif olan, hiçbir şeyi değiştirmemeyi kendisine biricik yol seçen Osmanlılığın yalnız bir tek meseleyi, zenginliklerin bir elde birikmesi, yani tabakalaşma işini dikkatle ve incelikle izlemesi sömürülmemeyi, normal gidişinde baltalıyor, birikmeyi önlemek suretiyle sömürmemenin asıl faydasını ortadan kaldırıyor.

Osmanlılar başlangıçta bir millete, söz gelimi Anadolu Türklüğü'ne dayanıp ondaki tabakalaşmayı kabul etseydiler, belki imparatorluğu bu kadar çabuk kuramayacaklardı ama dağılmaları da en az İngiliz İmparatorluğu gibi, mutlaka bir başka türlü olacaktı.

Bir millete kök salmaktan kaçmak, imparatorluk kurmak için faydalıdır ama kötüsü, dayanıksız kalmak bakımından zararlıdır.” (Tahir, 2016j: 165).

64. Osmanlı’da Sınıf

“Osmanlılıkta sınıflar olmadığı için, sınıf şuuruyla sınıf dayanışmasından gelen güven de yoktur. Bu yokluk Osmanlı insanının yiğit olmamaya, oluştan boyun eğmeye, dalkavukluğa, ruh güçsüzlüğüne, kişiliğini kötüye yönelmeye zorlar.

Bu genel insan durumu, elinde iktidar olanların, sırasında şaşılacak kadar gevşek, sırasında korkunç derecede kıyıcı, sırasında çok mert ve anlayışlı, sırasında son derece kancık ve anlayışsız davranmalarına, yani kişinin sürekli olarak terör altında bulunmasına yol açar.

Bu sürekli terör hâli, toplumun içinde debelendiği pislik çukurundan çıkmasını önleyen belli başlı baskıdır.” (Tahir, 2016j: 174).

“Osmanlılar'da sermaye birikiminin yasaklanması, sınıf şuurunun (sezgisinin) yaşayıp gelişmesini önlemiş, böylece Tanzimat gibi büyük değişmeler, toplumda, ekonomik-sosyal temel bulamamıştır. Bir memur davranışından ileri gidememiştir.

Bu açıdan bakılırsa, yeniçeriliğin kaldırılması, Osmanlılık için bir kurtuluş değil, bir çöküntüyü hızlandırma hareketidir Osmanlılıkta Kapitülasyonlar ve bunların 19. asırdaki baskıları, burjuvaca bir olamamış, yani Anadolu'yu açık pazar yaparak kapalı köy ekonomisini (tabii ekonomiyi) değiştirerek dış istismarı dahi başaramamıştır. Bu hâl, ölçü ve para birliğine ancak 20. asrın yanı sıra yakın varabilmiş olmasında görülür.” (Tahir, 2016j: 246).

65. Osmanlı'da İnsan ve Toplum

“Toplumda insanlar, sınıf şuuruları arttığı, sınıf dayanışması, tehlikeli dönemeçlerde faydalı olduğu kadar yığittirler. Şuurun artmasıyla meydana gelen dayanışma mülkiyet münasebetlerindeki sağlamlığa göredir. Bu açıdan bakıldığı zaman Osmanlı toplumundaki insan civıklığının nedeni daha kesin anlaşılır.” (Tahir, 2016j: 175).

66. Osmanlı'da Vatan Millet

“Osmanlılıkta Vatan-Millet anlayışı başkadır. (Dünyadaki, bilhassa Batı'daki anlayışa kesinlikle uymaz. Ona hatta karşıdır bile denebilir.) Osmanlılıkta esas olan ne vatandır ne millet, Osmanlılıkta esas olan devlettir. O sebeple vatan satıcılar Osmanlılıkta en büyük vatansever sayıldıkları gibi, en kıyıci herifler, bilhassa savaşlarda insan kırımına hiç aldırmadan iş görmeye alışık komutanlar da, en büyük milletsever sayılabilirler. Osmanlılıkta esasın devlet sayılması, Kapıkulu takımının devletsiz geçinmeyi düşünememesindedir. Bu sebeple üç Osmanlı bir araya gelirse mutlaka bir devlet kurar. Osmanlı anlayışındaki devlet, vatan ve milletle ilgili olmadığı için, Orta Asyalı Osmanlı devlet anlayışında, devletin sürekliliği de hiç önemli değildir. Devletler bir insanın adına kurulurlar. O insanın yaşadığı yıllar kadar yaşarlar. Sonra mirasçıları arasında paylaşılırlar. Osmanlılar bu (Devleti mirasçılar arasında bölüşme) sistemini değiştirmişler, mirası bölüşmek yerine, mirasçıları öldürmek sistemini getirmişlerse de, devlet anlayışında yani, milletsiz, vatansız, daha kestirmesi, dayanaksız devlet anlayışını değiştirememişlerdir.” (Tahir, 2016j:176).

67. Osmanlı'nın Anadolu Türk'üne 'İdraksiz' Gözüyle Bakması

“Osmanlılar, Anadolu Türklerine 'idraksiz' demişlerdir. Buradaki idraksizlik anlayışı ile bu anlayışın Anadolu Türk halklarındaki belirtisi üzerinde sosyolojik açıdan

dikkatle durmakta, Anadolu Türk halklarının cevherini anlamak bakımından çok büyük faydalar vardır.

Anadolu Türk halkları ya hiç idraksiz değildir, o zaman Osmanlıların böyle bir iftirayı neden yakıştırdıkları, nasıl sürdürebildikleri önemli olur ya da bu halklar, Osmanlı ölçüleriyle gerçekten idraksizdirler, o zaman Osmanlılığın insan anlayışı ve dünya görüşünden çok önemli bir yön aydınlanır ya da Anadolu Türk halklarında tarihsel şartların getirdiği genel bir idraksizlik vardır, o zaman bu idraksizlikle uğraşıp onu ortadan kaldırmadıkça, Anadolu Türk halklarını idealize etmek, ona, idraksiz olduğu halde, 'Sen bizim efendimizsin,' demek ya ondan çok daha idraksiz olmayı kabullenmek ya da gündelik çıkar için, idraksiz olan halkları, soymak için, onu pohpohlamak olur.” (Tahir, 2016j:184).

68. Osmanlılık ve İleri Teori

“Aslında sahipsiz olan toprakları, köylü istemediği - sıkıştırmadığı halde dağıtmaya kalkmak dünyanın en namussuz gericiliğidir.

Nitekim işçiler, memleketin sosyalizme doğru gidişini hızlandıracak kadar şuurlanmadıkça, bu şuuru arar hâle gelmedikçe onları, hamlıkları içinde bu işi yapar saymak, onlara böyle bir zan vermek de dünyanın en namussuz aldatmacasıdır.

İleri teoriye gerçekten sahip bulunmayan hiç kimse, hiçbir iyi niyetle ileri aksiyonun lafını edemez.

Osmanlılıkta, insanlar gibi zümreler de sınıf şuuruna varamadıktan, bunun zorunluğunu duymadıkları için, karşılaşan kuvvetlerde, sürekli olarak adam alışverişi vardır. Bu da ayıp değildir.

Osmanlılıkta, ilerilik-gerilik aslında hiçbir şeyi ölçemeyen uydurma -Hayali- bir ölçüdür. Osmanlılık bir çukurda debelenen güdük toplum biçimi olarak yuvarlak masa kanununa bağlıdır. Sağı, solu, önü, ardı, ilerisi, gerisi düşünülemez

Talanda ilerilik olmaz.” (Notlar, 2016j: 197).

69. Osmanlı'da Devletin Kutsallaştırılması

“Osmanlılığın ilk 120 yılı, Rumluğa ve Slavluğa doğru ağır ağır, fakat çok emin adımlarla genişleyip yerleşmesi, sonra aynı ağırlıkla, temkinle, Anadolu'yu, Arabistan'ı,

Mısır'ı ele geçirmesi, tarih yüzüne çıktığı coğrafya çevresinin çeşitli ırkları, çeşitli toplum düzenlerine rağmen, genellikle yadırganmayan tersine, hasretle beklenen bir idare biçimi olduğunu gösterir.

Osmanlı, oğlunu ve kardeşlerini kendi iradesiyle yaptığı kanunla gözünü kırpmadan öldürürken bir tek amaç güder. Devlete yönelmiş her türlü tehlikeyi önlemek... Bu açıdan, Osmanlılıkta -daha doğrusu bütün Asyalı, bürokrat, despot idarelerde- bütün vasıtaları meşru sayarak savunmak istenen şey Devlet'tir. (Bu durum, yalnız idareciler tarafından değil, idare edilenler tarafından da çoğunlukla olağan ve haklı sayılmaktadır.) Osmanlılıkta, ekonomik devletçilik Orhan'dan beri başlamış aralıksız sürmüştür. Çünkü devleti böyle anlayınca ekonomik bakımdan da devletçi olmamak imkânsızdır.

Böylece 700 yıllık Osmanlı tarihi sadece 'devleti savunma' tarihi olarak görülebilir.

Kafa kesmek, malları hazineye almak, toprak mülkiyetini devletin elinde tutmak, yeniçerilerin kesilmek suretiyle ortadan kaldırılması, Tanzimat, Batılaşma, iki meşrutiyet, Cumhuriyet, Anadolu direnmesi, demokrasi ve hatta 27 Mayıs, birer devleti kurtarma davranışdır.

Osmanlı aydınları Batılı anlamda ne kadar hürriyetçi olurlarsa olsunlar, son hesaplaşmada, hele kritik dönemelerde, istesinler istemesinler devletten, bir anlamda despotluktan, aslında devletçilikten yana olurlar. Bundan kendilerini hiçbir suretle kurtaramazlar.” (Tahir, 2016j: 205).

70. Osmanlı'da İlerici Hareketler Halktan Değil Bürokrat Kadrodan Gelir

“Osmanlılıkta, bütün Asyalı, bürokrat, despotik toplumlarda olduğu gibi, ilericilik de halktan değil, devletten, bürokrat kadrolardan gelir. Bu geliş, bu kadroların ilerici olmasından değil, ilericiliğin devleti kurtarmak için biricik yol halinde görünmesindedir. (Bu açıdan alındığı zaman, idareci kadroların 'icab ederse komünizmi de biz getiririz' sözü gelişigüzel söylenmiş bir söz değildir. Burada, kadroların komünizmle ilintileri, ona karşı düşündükleri, duydukları da önemli sayılmaz. Buradaki hesap (devleti kurtarmak için başka yol kalmamışsa) gerekçesine dayanır ki, Anadolu Savaşı sırasında, idarecilerin zaman zaman bu yolu ciddiyetle düşünmüş olmaları, asla bir aldatmaca sayılmamalıdır. (Ama bu şartlar altında gelecek bir komünizm de elbette Batılı benzerlerinden başka olacak, en azından bizim

Batlaşmamıza, meşrutiyetçiliğimize, cumhuriyetçiliğimize, devletçiliğimize, demokrasimize, eğer yakında göreceksak sosyalizmimize benzeyecekti.)” (Tahir, 2016j: 205).

71. Osmanlı'da Askeri - Reaya Ayrıntısı

“Osmanlılar da, halklar kaba çizgiyle askeri-reaya olarak bulunmuşlardı. Askeriler daha çok kazanırlar, devleti ellerinde tutarlardı. Buna karşı devlet için daha çok harcamak zorundaydılar. Daha ağır maddelerle cezalandırılırlardı.

Askeriden reyalığa düşmek mümkün olduğu gibi, reyalıktan askeriliğe geçmek de mümkündü. Askeri olanların karıları, köle ve cariyeleri de askeri idiler. Askeri sözü sadece askerleri değil, bütün sivil ödevlileri, ulemayı ordunun yardımcı hizmetlerine ayrılmışları kapsardı. Askeriden çıkmak için esnafa ve reayaya katılmak, iş tutmak ve kariysa böyle biriyle evlenmek suretiyle mümkündü.” (Tahir, 2016j: 230).

72. Kapıkulu Töresi

“Kapıkulu bir daha geriye, geldiği yere, dönemeyecek gibi idareci kadroya katılabilmiş kişidir. (Özelliği buradadır. Bütün davranışları, inançları, dünya görüşleri buna göre ayarlanmıştır.)

Padişah da bir kapıkulu, hiç değil, kapıkullarının gerçek başkanı, olduğu için aynı durumdadır. Onun da kendi kapıkullarını aşarak gidecek hiçbir yeri yoktur. Hele reayaya hiç katılamaz, herhangi bir durumda onlara sığınamaz (Sancak'ı Şerif çıkarmak, fermanlı örgütleri çevresine toplamak hareketidir. Modern anlamıyla halka katılmak, halka dayanmak hareketi değildir.)

Kapıkulları, halkları meydana getiren çeşitli milletlerin en yeteneklilerinden seçilmiş, bütün işlerde, yüksek kabiliyetlerini ispatlamış değerli insanlardan meydana gelmiş bir idareci kadrodur. (Bunların çöküntü dönemlerinde rezillikleri de üstün rezilliktir.)” (Tahir, 2016j: 230).

73. Osmanlılık = Meşrutiyet

“Meşrutiyet'in en büyük yanlışlığı: Biz Türklerin küçük ve geri bir azınlık oldukları halde, İmparatorluğa toptan sahip çıkmaları, Türk Ocakları aracılığıyla Türklere, hâkim millet ruhu aşılamaaya çabalamaları, böylece, hem geri hem de azlık oldukları halde, kendilerinden daha önce milliyet şuuruna varmış, daha kalabalık toplulukları idareleri

altında tutabileceklerini sanmalarındır. Bizi bu yanılığa düşüren şey ordunun bir de, bürokrat zümrenin yani devletin gerçek sahibi Kapıkullarının çoğunlukla Türkten olmasıdır. Bu yanılığda, bütün yanılıklar ve Batı'ya benzemezlikler gibi, Batı kalıplarıyla iş görmek fikrinin de itimiyle, kısa zamanda zararlarını göstermiştir.

Biz Türkler, bu yanılmamızı can ve mal bedeliyle çok ağır ödedik. (Çeşitli savaşlarda, iç ayaklanmaları bastırmada, Birinci Dünya Savaşı'nda, Kurtuluş Savaşı'nda.).” (Tahir, 2016j: 235).

74. Osmanlı Özünden Batı Kalıplarına

“Osmanlılık çöküntüye iyice yaklaşıncaya kadar, uzun bir süre, Rum'dan, Ermeni'den, Sırp'tan, Ulah'tan, Bulgar'dan, Yunan'dan kendisine Beylerbeyleri, vezirler, veziriazamlar yapardı. Gerek İmparatorluğunu kurmakta, gerek genişletip yaşatmakta, bu özelliğinden çok büyük faydalar görmüştü. Bünyesinde hiçbir şey değişmediği halde, çöküntü başladıktan sonra bu milletlerden ordusuna er bile alamamaya başladı. Yakın tarihte hiçbir toplum bu kadar şiddetle kendi kendisinin zıddına dönmemiş, hemen de biricik kurtarıcı özelliğini bu kadar şiddetle bırakmamıştır.

İçeride önemli değişimler olmadan, yabancı toplumların kalıplarını aktarmak, bir toplumun kendi gerçeklerinden kesin olarak uzaklaşmaya başladığı sıralarda görülür.

En pis romantizm yabancı kalıplarla yapıp sürdürülen romantizmdir.” (Tahir, 2016j: 238).

75. İnsanların ve Zümrelerin Tarih İçindeki Yerleri

“İnsanların ve zümrelerin tarih içindeki yerleri, ancak yaptıklarının gerçek değerine göredir. Hiçbir şişirme, hiçbir palavra, hiçbir geçici politik fayda umusu, hiçbir kara kuvvet baskısı bu yeri değiştiremez. Bulanıklığı, yanılıkları sürdürmekten başka hiçbir şeye de yaramaz.” (Tahir, 2016j: 243).

76. Osmanlı ve Ticaret

“Yavuz'un Irak-Mısır üstünden çıkış yolu araması... Hint yolundaki Osmanlı Donanması, (Piri Reis Hareketi) arkasında burjuva bünyesi bulunmadığı için daha başlangıçta faydasız olmaya mahkûmdu.

Osmanlıların 120 yıl, Hint-Çin yolunu açmaya uğraşacaklarına, Balkanlara doğru genişlemeleri, bir iktisat görüşüne malik olmadıklarını, tersine genişlemelerini temellide, ömürlüde değil, kolayda aramalarını gösterir.

Osmanlı donanmasının, Osmanlı tüccarlarına yol selameti sağlayacak yerde, Akdeniz'de her ilkbaharda korsanlığa çıkmalarını, yalnız talan kârıyla açıklamak zordur. Bu hareket aynı zamanda, Akdeniz ticaretinin başka Hint yolları bulunduğu için, bütün değerini kaybettiğini de gösterir. Çünkü Anadolu, şap ve bazı madenler gibi birkaç madde dışında ihraç malı istihlal etmediği, mamul eşyalarında da manifaktüre (toplu istihsal) gidemediği için Osmanlı donanmasının arka yollarını koruyacağı verimli bir ticaret hayatı yoktu.” (Tahir, 2016j: 244).

77. Yeniçeri Kapı Ortaklığı

“Yeniçerinin, tahta oturma bahşisi istemesi, bunu giderek bir hak, bir kazanç meselesi hâline getirmesi dünya sistemine rağmen, daha doğrusu -iş bölümüne rağmen- kapı ile ortaklığı gösterir.

Yeniçerinin genel davranışı ile temelindeki, satın alınmış kul sistemi daha başlangıcından beri uygun işleyememiş, aslında Padişah'ın beş akçeye satın almış sayıldığı kullar esir-efendi münasebetine (Belki de silahlı ve toplu oldukları için) hiçbir zaman girememişlerdir.

Yeniçeri her zaman kolay başkaldırır, hele ulemayı da yanında görmüşse hemen başkaldırır bir güruhtu. Toplumun dayandığı genel talan sistemi dışında, gerek orduyla her bahar gidip gelirken, gerekse İstanbul'da veya bir başka kışlakta sürekli olarak yasa tanımazlık ediyor, öncelikle çarşıdan haraç alıp dükkân, ev, han, konak ve kervan yağma ediyordu. Gözünde, kadın veya çocuk olsun, ırzın da hiçbir değeri yoktu. Bu davranış Osmanlı toplumunda, idareyle Türk halklarının arasını bir daha açmış (kapanmamak üzere)., Türk'ü, İmparatorluğun temelindeki sahip unsur hâline çıkarıp, istilaya uğramış bir memleket halkı hâline getirmiştir. İç talanın sürüp gitmesi ise köylerde ve kasabalarda ve her çeşit tabakalaşmayı, sermaye birikimini, daha doğrusu, birikebilenlerin üretime yatırılmasını sürekli olarak önlemiştir.

Temelde sermaye birikimi başlamayınca, her çeşit derebeylik ve burjuva ishıtsalcılığı (İstismarcılığı) öğrenilemez. Öğrenip bilgisini pratikte ilerleterek kendisini değiştiren yeni insan tipi yetişemez, bu da öğrenilemeyince üretim artmaz, zümreler

arasındaki sınır uzaklaşmaz. Osmanlılıkta başından beri bu böyle olagelmıştır.” (Tahir, 2016j: 247).

78. Osmanlılar ve Rumlar

“Kayıhanlıların bünyesinin derinliklerinde feodaliteye yatkınlık başlamış olsaydı, devlet kurma seyrinde hiç değil, Cengi İmparatorluğunun sosyal dayanaklarına, göçebe feodalizminin zümreleşmesine gider, öncelikle Kayhanlılar’ı, rütbe ve geçim noktalarına koyarak merkezi idareyi ilk kademedede bunlara dayardı. Osmanlılıkta bunun yüzde yüz tersi olmuş, Osman amcasını öldürerek işe başlamış, Kayhanlıları yanından yavaş yavaş uzaklaştırarak, yerlerine Rum Beylerinden dönmeleri alarak, devletini bu dönmeler üstüne koymuştur. Fatih'in son Çandarlı'yı yok yere öldürüp Bizanslı numarası - oğlundan yana kayın babası sayılan herifi- danışıcı alması rast gele bir iş değildir. Osmanlılık Türklerle değil, Rumlarla başlamıştır.” (Tahir, 2016j: 248).

79. Osmanlı’da Sistem

“Osmanlı her çeşit sisteme karşıdır. Osmanlı, systemsizliğin boşluğunu sistem sayıp yetinecek kadar bugünüyle, yarınıyla ilgisizdir.

Osmanlı ırkçı olamaz, dindar olamaz, üretici olamaz, herkesi kolayca Osmanlı yapabildiği halde, kimseyi kendisine katamaz, kendisi içinde eritemez, dilini de malı gibi savunamaz. Temelde hiç bir kutsal bağ tanımaz. Yemininde duramaz, tutamaz, yalanı kolay söyler, yalancılığı dram olmaz. (Biraz şirin olur.)” (Tahir, 2016j:28).

80. Osmanlı’da Tembellik

“Tembelliği, mal sahibi olamayacağına, talandan kurulamayacağına yüzde yüz inanmasından ileri gelir. Talan yasası içinde yaşamaktan bunalmaz. Tersine bu şart onun ilerisi için bircik umudu, her an hiç bir hesaba dayanmadan beklediği harikuladenin olağanlığıdır. Kişiliği inkişaf etmediğinden dayanışmayla bu olağana aykırı durumdan kurtulmayı düşünmez. Talan, işine gelmeyecek kadar varlıklı olması da kendisini dayanışmaya götürmez. Tek başına gücünün yettiğini kurtarmak bircik düşüncesidir. Dayanışma, bu tek başına kurtarabileceğini umduğu kadarı da, Osmanlı’nın gözünde tehlikeye düşürür.” (Tahir, 2016j:29).

81. Osmanlı'da Kutsallık

“Hiç bir şeyi kutsal görmediğinden bunalınca katlanmayacağı bir rezillik, satmayacağı hiç bir şey yoktur. Sayı anlayışı yerleşmediği için satışlar da katlanışlar da gülünç denecek kadar hesapsızdır. Kandırıldığını görmek istemez. Kayıplarını kazanç sayar, buna bütün varlığıyla kolayca inanır.” (Tahir, 2016j:30).

82. Osmanlı'da Dalkavukluk

“Aslında Osmanlı'ya laf sökmez. Osmanlı dalkavukluğu, uydurma övmeyi sever görünürse de söz gelimi, Alman milleti gibi yalan övmelerden hemen ateşlenip aklını kaybetmez. Alman milletini aldatan şey teknikte gösterdiği ilerilik ve kudrettir. Buna karşılık Osmanlı insanı, kendi çalışma, yaratma değerini iyi bilir. Bildiği için de uydurma övmelerden hoşlanır ama coşmaz.” (Tahir, 2016j:31).

83. Osmanlılık ve Kitap

“Hele 17. yüzyıldan sonra Batı'da doğru, eğri, haklı, haksız, Osmanlılık üstüne çok yazı yazılmış, çok kitap yayımlanmıştır. Osmanlı aydınları bu kitapları hiç mi hiç merak etmediler. Buradaki merak etmeyiş, düşman yönü tutmuş yazarları mühimsememek değildir. “Buradaki merak etmemek, yaşarken yaşamamakta oluşun ölü meraksızlığıdır. Bu türlü meraksızlık, sinirle, kanla, şuurla o kadar ilgisizdir ki Osmanlı'yı boş bulunarak da olsa kızdıramamış, kızgınlığından olsun yakalayamamıştır. Gene bu ölü meraksızlıkta çaresiz derdi kabullenmenin, çare aramanın faydasızlığına iman etmenin acıklı kaderciliği de vardır.” (Tahir, 2016j: 33).

84. Osmanlı'da Merkezi Ümmet Birliği

“Sonraları bir milli Türk Devleti olacak yerde, bir İslami Ümmet kalabalığı hâline gelmeleri, sosyal zümreleri birbirine bağlayacak ekonomik temellere oturmuş bir dünya görüşüne varamamalarındandır. Bu çıkmaz yola sapmalarının diğer bir sebebi de küçük Osmanoğlu göçebe topluluğunun Pederşahî düzenden Göçebe Feodalizmine atlayamamış olmasında aranabilir. Merkezi Ümmet Birliği, daha kolaylarına gelmiş, çökmüş bir çevrenin meydana getirdiği fukaralık düzeninde Osmanlı, kendi kanından gelenlerden çok devşirmelerle anlaşabilmiştir. Yoksa merkezi Padişahlığın Türk kanından gelen eski ve yeni göçebe asilzadelerine dayanması, ikinci dayanak temel olarak Türk asilzadeler gibi, Tekke ve Zaviyelerin de toprak mülkiyetine sıkı sıkıya

bağlanması, bunun normal sonucu olarak da Türk unsurunun, imparatorluğun asıl sahibi ve arslan payını alan esas kuvvetini meydana getirmesi lazım gelirdi. Böyle de olsaydı, “Osmanlı” adı meydana çıkamaz, devlet ya ‘Oğuzlar’ ya ‘Türk’ ya da ‘Kayıhanlılar’ devleti diye tarihe geçerdi.” (Tahir, 2016j: 53).

85. Osmanlılığın Toleransı

“Osmanlılığın toleransı gibi, ilk zamanlarda Orta Çağ'ın gaddarlığını, duymazlığını taşımaması, bir bakıma kendi zararına olmuş, insanlık tarihine girişinin Orta Çağ sonuna rastlaması da bu bahtsızlığı artırmıştır. Osmanlılar, kendi bünyeleri içinde inkişaf imkânlarını çoktan kaybetmiş, güdük bir göçebe Pederşahî tanya idiler. Çok öncelerden göçebe feodalizmine geçemedikleri gibi, feodalizmden sonraki merkezi krallığın şartlarını da ne anlayabildiler ne de anlamaya çalıştılar. Bünyelerinden gelen bu anlamamak ve anlamaya katıyen çalışmamak onları Rönesans'tan da önce uzakta tuttu, sonra bu ilerletici harekete katıyen sırt çevirmelerine sebep oldu. Bir kere de bu yola girdikten sonra artık derlenip toparlanmalarına, iflah olmalarına imkân kalmamıştı.” (Tahir, 2016j: 53).

C. DOĞU BATI İLE İLGİLİ FİKİR MOTİFLERİ

1. Doğulu İnsan Dramı

“Doğulu insan, eğer deli değilse, kişisel dramı içinde uzun boylu yalnız kalamaz. Farkına varsın varmasın, çok sıkıştığı yerde topluma sığınır ya da toplum bilerek ya da bilmeyerek sıkışmış kişinin imdadına yetişir. Burada yetişme, dramın kanla tamamlanması halinde kişi (drama düşmüş kişi) ne kadar korkunç bir suç işlemiş olursa olsun, gene de vardır. Söz gelimi cezaevinde hatta idam sehpasında. Hele cezasını bitirip serbest bırakıldıktan sonra... Ömründe bir defa drama tutulup çok büyük bir suç işlemiş kişi için bu böyle olduğu gibi, suçu tekrarlayanlar orospular, cinsel sapıklar, hırsızlığı zenaat edinenler için de böyledir.” (Tahir, 2016a:190).

2. Batı'da Drama Düşmüş İnsan

“Batı'da drama düşmüş insan, sıkı sınıf bağlarına rağmen tek başına bırakılır (kahr.). Kişisel dram, aslında toplumsal şartlara sınıksız bağlı bulunduğu halde...” (Tahir, 2016a:190).

3. Doğu - Batı Resmi

“Doğulu sanatçı, söz gelimi minyatürcü, insanı önce sosyal yeriyle değerlendirir. (Bu da, insanı sosyal durumundan ayrı görmediğini ispatlar.) Fakat sosyal yeriyle belirlediği insanlarını, sosyal farklılıklarını da saklamadan çizer. Burada söz Padişah-Vezir-Uşak farkıdır. Yani padişah, konusu olan, Padişah özellikleriyle çizilir. Yoksa uşaklar arasındaki farklılık, hatta bir uşağın kendi içindeki çelişmeleri önemli saymaz. Gerçekten bir meseleyi anlatmak için de başka çıkar yol şimdiye kadar kat’iyyen bulunamamıştır.

Batı, Osmanlı sanatını bu sanat gerçekten orijinal olduğu için orijinal olmamakla suçlamıştır.

Mimar Sinan'ın Ermeni veya Bulgar olması, Osmanlı sanatının orijinal olmadığını değil, dünya çapında ender orijinal sanatlardan biri olduğunu ispatlar. Osmanlı, sanatı öyle kesin kanunlara bağlamıştır ki burada, sanatçının dini ve milliyeti bile söz konusu olamamaktadır.

İslam'da, resim sanatının Batı'dakine benzer biçimde var olmaması, dinsel yasaklardan değil, sosyal şartlardan, çadırda, resim galerisi bulunmadığından ve tabloların, bedevi yaşayışında savrulup taşınamamasından ileri gelse gerektir. Bu bir sebep değil sonuçtur. Çünkü sanat eserinin yaratılması yasaklarla önlenemez. Ve önemli olan sanatın biçimi değil, kendisidir. Büyük kompozisyonlar halinde, altın çerçeveli yağlıboya tablolar sanattır da, parşömenlere çizilecek ya da taşlara oyulacak desenler sanat değil midir?

Osmanlı resmine gelince, Osmanlı, resmini, kullandığı eşyalardan muazzam camilere kadar yaparak -kollektif mülkiyette- kullanmıştır. Sosyolojide insan için hayvanlar örnek gösterilemez. Bu açıdan bakılırsa insanları bağlamaz. İnsan görünüşündeki köpekleri açıklar.

Bu Batılı maskaralar ‘Çoban ve savaşçı olan Osmanlıların ne sanatı ne de sanatçıları vardır,’ -Fransız arkeoloğu A. Gosse- yoktur diyecekler. Çünkü zorla yağma edemedikleri zaman nişanlı hanımlarını da yanlarına alarak aşırıya gelecekler, bunda bir sakınca görmeyeceklerdir. Bunlardan biri olan Andre Malraux bugün Fransa'nın kültür bakanıdır. Çin Hindi'nde eski eser aşırma için planlar düzüp uygulamıştır. Bunun bir banka soymaktan hiç farkı yoktur ama foyaları meydana çıkmış bir banka soyguncusu

gangsterin Fransa'ya kültür bakanı olduğu şimdiye kadar görülmedi. Fransa düştüğü çukurdan kurtulamazsa, elbet bunu da göreceğiz. Osmanlılar Orta Asya'dan sanat biçimleri ve görüşleri getirmediler. Ruhlarındaki sanatçı gücüyle, dehasıyla yargısı içinde bırakmaya çabalamışlardır. Bunu başarabilmek için sanatın ruhuna değil, kaba dış görüntüsüne dayanmışlar.” (Tahir, 2016a:267).

4. Batılaşmanın Temeli

“Batılaşmanın ana temeli sayılan, Batı'ya özenerek burjuva –bize göre sadece zengin- yetiştirme çabalaması, Asya üretim biçimindeki ilkel talanı ortadan kaldıracak, bunun yerine özel teşebbüs üretiminde maliyet hesaplarına dayanan büyük yatırımlar yoluyla sömürmeyi koyacak yerde, ilkel talanı, tıpkı Osmanlı İmparatorluğu'nda rüşvetin meşrulaştırılması gibi, bir çeşit meşru kazanç haline getirmiş, bu kazanç yatırıma değil, saklanma, hatta memleket dışına aktarılmaya gittiği için devlet umduğu gücü elde edecek yerde hızla güçsüzleşmiş, sununda da batmıştır.” (Tahir, 2016h: 77).

5. Batıların Osmanlı'da Yatırım Yapmama Nedeni

“Batıların bütün sömürgelerine emperyalist sermaye yatırımı yaptığı halde, Türkiye'ye ve Japonya'ya üretimde yatırım yapacağına, savaş araçları ve doğal ekonomi hammadde alımı, yatırımı yapması ve sadece gündelik ihtiyaç maddeleri satımı madrabaz murabahacılığıyla yetinmesi, bünyemizdeki Asyalı üretim biçimi toplumun ve merkezi despotik idarenin özellikleri sonucudur.” (Tahir, 2016h: 77).

6. Kapitülasyon

“Tanzimat'tan sonra, kapitülasyonların da desteğiyle Batı (Kapitalist) ürünlerinin Osmanlı üretim ekonomisi üzerinde yıkıcı (bitirici) etki yaptığı iddiasını bir başka açıdan incelemek gerek... Eğer böyle bir dış etki hiç olmasaydı, Osmanlı üretim tarzı, kapitalist üretim tarzına dönüşebilir miydi? Eğer vardysa ve gelişebildiyse kendisini kahreden dış güçlere karşı hiç mi direnme göstermezdi? Yoktuysa, donmuş olması gereken durumu, değişen dünya karşısında kendisini nasıl savunabilirdi? Sonu nereye varırdı? (Tahir, 2016h: 111).

7. Batı Çıkmazı

“Batı Çıkmazı Osmanlı'nın bir yerden sonra dünya şartları yüzünden, kendisini bütün gayretiyle soktuğu ölüm çıkmazıdır da...”

Batı çıkmazı Osmanlı'nın başına gelen en büyük bahtsızlık, daha doğrusu en büyük beladır.

Batı Çıkmazı, üstünde ne kadar durulsa, sosyal kepezeliğinin açıklanmasına yetmeyecek bir sosyal alçaklıktır.

Batı Çıkmazı Osmanlı'nın en sosyal, en kişisel dramıdır.” (Tahir, 2016h: 113).

8. Doğulu Ordu

“Batı Batılaşmayı, Doğulu toplumlara, bu toplumların elde ettiği orduları aracılığı ile dayatır. Buna karşı gösterilen direnişleri yerli ordular aracılığı ile silip süpürtür, ölüme (sömürüye) yol açtırır. (Tahir, 2016h: 126).

9. Düalizm

“Batılaşma, yüz elli yıldan beri bize Batı'dan GERÇEK'ler taşımaktadır. Uysa da uymasa da taşımaktadır. Bunun yanı sıra toplumumuzun tarihsel geleneğinin aralıksız oluşturup olgunlaştığındaki kendi yerli gerçeklerimiz de istediğimiz kadar görmezden gelelim, hatta fırsat elverdikçe tekmeleyelim 'Bir daha katiyen onlara dönmeyeceğiz, çok şükür kurulduk' diye kendimizi aldatmaya çabalayalım, var olmakta, kendimizi etkilemekte, kişiliklerimizi ve davranışlarımızı temelden yürütmeyi sürdürmektir.” (Tahir, 2016d: 98)

10. Doğu İçin Tarih Durmadan Tekerrür Eder

“Bu reformlar da böyle geçecek... Söylenenler, yazılanlar unutulacak... İleride, çok değil 15-20 yıl sonra, bugün edilmiş sözler, biri tarafından yüzde yüz orijinal olarak yeniden keşfedilmiş olacak. Adam bunu hırsıyla savunacak... Savunma o kadar sert, o kadar amansız olacak ki, 15 yıl önce bu orijinal zannettiği tekliflerin, hükümet programı yapıldığı halde söktürülemediğini anladığı zaman, adamcağız şaşmayacak, üzülmecek bile... Bu hal, aksiyondan kaçmasını kolaylaştırdığı için gizlice sevinecek de... Tarih, evet, Doğu için, işte bu sebepten durmadan tekerrür eder.” (Tahir, 2016d: 49).

11. Batıllık Çekirdeği

“Bir toplum, bünyesinde Batıllık çekirdeği olmadan Batılaşmaya çabalarsa, Batılı adam yetiştiremez. Batılı adam yetiştirmeden Batılaşmak ise mümkün değildir.” (Tahir, 2016d: 75).

12. Sömürü ve Sermaye Birikimi

“Sömürülmek bile bir yerde kendi tersine dönerek insanoğluna, onun şuurulanmasını zorunlu kıldığı için faydalı olabilir. Bir toplumda sermaye birikimine götüren sömürme bile yoksa o toplumun içinde debelendiği pislik çukurundan sıçrayıp çıkması hemen de imkânsızlaşır. İşte bu imkânsızlaşmaya çöküntü -inkıraz- derler.” (Tahir, 2016j: 175)

D. FELSEFE VE SOSYOLOJİ İLE İLGİLİ FİKİR MOTİFLERİ

1. Toplumsal Gerçekliğin Önemi

“Bugünkü şartlar altında, içinde debelendiğimiz pislik çukurundan çıkıp kurtuluş yoluna girebilmemiz için ilk adım, gerçekçi olmaya doğru atılmalıdır. Önce romantizmden şuurlu olarak kurtulmak için kendimizi ve çevremizi, kimsenin gözünün yaşına bakmadan kontrol etmeli, dürtüklemeli, sarmalamalı, gerçekçiliği önce şuurumuza, sonra şuuraltımıza iyice yerleştirmeliyiz. Artık kendimizi kaytarma dönemeçlerde, hiçbir yalancı parlak düşünceyle aldatamayacak, her buna başvuruşta şuuraltımızla tedirgin olacak hale getirmeliyiz. Ancak bundan sonra gerçeklerden hangi gerçeği tutacağımız söz konusu edilebilir. Çünkü toplumsal gerçekçilik, mücerret gerçekçiliğin bir daha üst basamağıdır. Aslında mücerret olarak duygularımızla, sezilerimizle, utançlarımızla gerçekçi olamazsak, toplumculuk bizi öteki bütün inançlardan daha kolay yanıltır, daha pis bir romantizme, daha korkunç bir kaytarmaya götürür. Çünkü burada kendimizi çok daha haklı, çok daha doğru, çok daha ileri bir inanışta, davranışta sanırız. İnsanın en kolay aldandığı yer de, kendisini böyle sandığı yerdir.” (Tahir, 2016a:193).

2. Varoluşçuluk ve Sartre

“Egzistansiyalizmin Sartre'daki tecellisi, temelde Hıristiyanlığa Hıristiyan sosyalizmine, Rus ruhuna, Freud'a bağlanabilir. Romancı olarak meseleleri egzistansiyalizm açısından alırken insan dramını sosyoekonomik problemlere değil, eski Yunan'ın ilahlarla ilgili kader trajedisine oturtuyor, insanın kendi tarihini kendisinin yaptığını, ama bunu sosyal-ekonomik zorunluluklar altında yürüttüğünü gözden kaçırıyor. Böylece hem Marxizm'den, hem de sosyal-ekonomik gerçeklerden kaçmış oluyor.” (Tahir, 2016a:189).

3. Romantikler

“Gerçeklerden kaçmak için egzotizme doğru sürünürüz. Romantizm gibi, anlamsızlık da iki çeşit olur. Birisi, kendimiz gidişatın doğruluğu karşısında haksız yere düşmüşüzdür, Kendimizi haksızlıktan kurtarma gücümüzün yetmezliğini anlamışızdır. İkincisi, sahte gerçekler, bilhassa şairlerin şuurlarını değil, sevgilerini rahatsız eder. Şişirilmiş, payandayla ayakta tutulmaya çabalanan resmi gerçekler, despotluğun da gücüyle zorla insanlara kabul ettirilmek istendiği zaman bu sahteciliğin karşısına merdane çıkmayı göze alamayan sanatçılar, anlamsızlığa, karanlık sembolizmine -kulağı enseden göstermeye-, şaşırtıcı, oyalayıcı, yalınkat şekilciliğe saklanırlar. Bütün bu maskaralıklar, gene de ilerilik adına yapılır. Böylece, despotluğun zorla kabul ettirmeye çalıştığı sahte gerçeklerle bir noktada farkında olsalar da olmasalar da birleşmiş olurlar.” (Tahir, 2016a:200).

4. Gerçeklik Değişimidir

“Gerçek, değişen maddedir. Bu yüzden gerçeği işe yarar kılabilmek için her fırsatta yeniden gözden geçirmek, yeni durumları bilmek, yeni verilerine göre yeniden ölçüp biçmek gerek...” (Tahir, 2016a:205).

5. Yalancı Gerçeklik

“Gerçekçilik, tek insanda olduğu gibi, toplumlarda da çok önemli bir gelişmedir. Aşamaların temel şartıdır. İnsanlar için olduğu kadar toplumlar için de, kendilerini romantizme, hayalperverliğe, gerçekten kaçmaya bilerek kaptırmak büyük tehlike değildir. Asıl büyük tehlike, tek kişiler için de, toplumlar için de, kendilerini, gerçekçi olmadıkları halde, yüzde yüz gerçekçi saymalarından gelir.

En büyük yanılmaların kaynağını, bu yalancı gerçekçilikte aramalı... Çünkü kendisini yalancı gerçekçiliğe bilmeden kaptırmış insanlar gibi, buna hiç kuşkusuz, kendisini kapıp koyuvermiş toplumlar da, bu çizgide, bütün kurtuluş, kendilerine gelsin imkânlarını kaybetmiş olurlar. Bu yaşama çizisinde, sayılı istatistikler, sayılara dayanan planlar başta olmak üzere, fizik kanunları, hatta kimya formülleri, tabiat bilimleri bile gerçeğe karşı işler, yalancı gerçekçiliği güçlendirir, insanın ve toplumun kendisini gerçeğe karşı aldatmasını sağlar, sürdürür.” (Tahir, 2016a:211).

6. Gerçekçilik ve Dil

“Sadeleştirilmesi (özleştirilmesi) yarı okumuşların keyfine ve bilgisizlikten gelen korkmazlığına bırakılmış bir dil ile gerçekçilik yapılamaz.

Ciddi gerçeklerin yakalanması, açıklanması ve okuyucuya ulaştırılması, anlamları ve kökleri bilgisizlerin keyfine bırakılarak altüst edilmiş bir dille kesinlikle mümkün değildir.

Sağlam gerçek ancak sağlam dille anlatılır ve anlaşılır. Bizdeki dil devrimi, hemen de bütün devrimlerimiz gibi, gerçek bilimsel temellere değil, kolaya kaçma hastalığıımıza dayanır.

Dil üzerinde dikkatle ve bilimsel ölçülerle durmanın başka bir şey olduğunu söylemek elbette gereksizdir.

Batı'dan, gerçeklerimizi yakalamak, inceleyip eleştirerek onlara akıl erdirebilmek için Batı'dan araç almak (metot almak) başka bir şey, bilimsel gerçekler, yani sonuçlar hep birdir diye kalıp almak başka bir şeydir. İki yüz yıldan beri bize zorla kabul ettirilmek istenen, bizim birtakım aydınlarımızca da kendilerini ve çevrelerini zorlayarak kabul edilmek istenen, Batı'dan kalıp halinde gerçekler aktarmak, sonra memleketimiz tarihinde, yaşayışımızda birtakım uydurmalarımızın bu gerçeklerin benzeri olduklarını ispata çalışmaktır.” (Tahir, 2016a:213).

7. Yabancılaşma

“İnsanın benliğini yitirışı, (depossession de soi) Türlü objektif biçimlerde olur. Kendisinin meydana getirdiği şeyin kendi dışında (yabancı) bir gerçek olarak karşısında yer aldığını görür İnsan... Üretim kuvvetlerinin gelişmesi, üretimin çizdiği çerçeve içinde sosyal hayat, emekçinin maddeyle münasebeti içinde faaliyeti (çabalaması)., hiç kimsenin bizzat seçemediği bir sistem içinde her bir kişiye düşen yerin tayin ettiği günlük yaşayış, çeşitli basamaklarda birer yabancılaşmadır. Yabancılaşmanın şuuruna varılmak, onu ortadan kaldıramaz. Yabancılaşma sınıfların eridiği toplumda insanın yakasını bırakacaktır.” (Tahir, 2016a:288).

8. Çalışıyorum Öyleyse Varım

“Var olmamız, dünyamızla yapıcı bir şekilde alışverişe girmemizle başlar, yoksa doğuşla dünyanın içinde oluvermek var olmamızı anlatmaz.

Descartes'in "Düşünüyorum, öyleyse varım" (Cogito) sözü, insanlığın ilerlemesi için çalışıyorum, öyleyse varım, sözüyle değiştirilmelidir.

İnsanın özüyle -tabiattan gelen işlenmemiş yönleriyle -ki bu nasıl bir şeydir akıl ermiyor- dış dünyası bir bütündür. Bugünün insanını şaşırtan bu bütüne geçmişte verilen ve değişmez sanılan anlamların değişmesi..." (Tahir, 2016a:303).

9. Sartre

"İnsan, Sartre'a göre 'sebepsiz, sorunsuz, anlamsız, geçimsiz, desteksiz, yapayalnız bir varlık tır'.

Sartre'da insan hürriyetinin önüne açtığı uçurumun karşısında bir bunaltı, bir baş dönmesi duyar, ama hayatının anlamı da bu hürriyetten gelir. Yaşamayı ancak bu hürriyetle bir anlam kazanır. Hürriyet verimli ve uyarıcı bir kelimedir. 'Hayat umutsuzluğun öbür yanında başlar.'

Hiçbir şey Sartre'ın kişilerini zorlamaz, öyle ya da böyle olmaları için onları sıkıştırmaz. Ne Tanrı buyuruları, ne ahlâk kuralları, ne geçmişleri, ne ihtirasları (tutkuları), ne düşünceleri, ne de toplumsal durumları onları, şu veya bu biçim bir kişi olmaya itmez. Gerçi havada yüzer mücerret (Notlar Sanat - Edebiyat I soyut). birer varlık değildirler. Belli bir gerçekçilik içinde belli bir tarihsel, toplumsal, düşünsel, ruhsal gerçeklik içinde bulunurlar. Ama bu durum sıkı bir gerçekçiliğe (determinizme). yol açmaz hiçbir zaman. Hür bir seçmeye yol açar ama böyle kişiler her an seçmek zorunda kalırlar, bu yüzden de kendilerinden sorumludurlar. (Ne garip hürriyet anlayışı.)

(NOT: Bu garip hürriyet anlayışı Sartre'a, romancı-halkçılığından gelse gerek. Sartre bu açıklamasıyla romandaki insan dramını açıklamış oluyor. Romanlarında ve piyeslerinde bizi saran şey, onlarla getirdiği sanatçı yeni dünyalardır. Yukarıdaki dünya görüşleri bu felsefe sistemi içinde bu sebeple tutmaz görünürken, sanat eserlerinde bizi sarar. Çünkü her sanat eserine, sanatçı, kişileriyle kişilerinin ve kendisinin düşünceleriyle beraber bir ayrı dünya getirir. Bu ayrı dünyanın kendi yasaları vardır. Bu yasalar, o dünya içinde çelişmesizdirler, bir başka türlü sahici gerçekler, gerçek dünyamızdan bir bakıma daha gerçek...)" (Tahir, 2016a:307).

10. Sanat Eserinde Felsefe

“Bir sanat eseri temelindeki derin saplantıları bir felsefe eseri gibi açıklamaya kalkılırsa büyüklüğünden, ölümsüzlüğünden vazgeçmiş olur.” (Tahir, 2016a:309).

11. Varoluşçuluk

“Varoluşçuluğun esası: İnsan kendi özünden önce gelir. İnsan önce var olur, sonra özünü kendisi yapar. Bu da seçme şuuruyla başlar. Sonsuz olarak değişir gider.

İnsan kendisini kendisi yapar ama bunu ekonomik, sosyal, tarihsel şartların baskısı altında yapar.

İnsan yalnız, olduğu kendini idrak ettiği gibi değildir. Aynı zamanda olmak istediği gibidir de... Yani insan var olduktan sonra kendisini kavradığı gibidir ama, kavradığı gibiyle tükenmez. İsteddiği, hayal ettiği gibiye atıldığı anda, hayal edebildiği gibidir de...

Bizce insan, her şeyden önce var olan, bir geleceğe doğru atılan ve bu atılışın şuuruna ve bilincine varan yaratıktır. (Böylece insan, ikinci safhasında, asıl geniş ve tükenmez insan oluş safhasında) mücerret olarak kendi kendini yaşayan bir tasarıdır. Bu tasarıdan önce anılacak (anılmaya değer) bir yoktur.

İnsan nasıl olmayı tasarladıysa öyle olacaktır. Olmak isteyeceği şey değil, tasarlayacağı şey yani? İstemek deyince bilinçli bir kararı anlıyoruz biz. Aramızdan birçokları için kendi kendine oluştan sonra gelir bu?.. Bir partiye girmek, bir kitap yazmak, evlenmek istenebilir. Ama bütün bunlar irade denen şeyden daha köklü, daha kendiliğinden bir seçmenin belirtisidir.

Varoluşçuluğun ilk işi, varlığı özünden önce gelen insanı varlığının sorumluluğuna erdirmek (bunu ona idrak ve kabul ettirmektir).

Varoluşçulukta insan sorumludur demek, insan yalnız kendisinden değil, bütün insanlardan sorumludur anlamına alınmalıdır.

İnsan kendi kendisini şuurla özürsüz yapar ama öteki insanlarla ilişkisini kendi keyfince yapamaz. İnsan kendi kendini seçerken ister istemez bütün insanları da seçer.

Yani insan kendisini olmak istediği gibi yaratırken, öbür insanların da -bu ölçü içinde- nasıl olmaları gerektiğini de seçmiş oluruz (tasarlamış oluruz). Bu demek, bütün insanları seçerken kendimizi de seçeriz demektir. Seçmek, değerlemektir. Öyleyse hep

değerliyi seçeriz. Öyleyse kendimiz için olduğu gibi bütün insanlar için de iyiliği seçeriz, (isteriz). Bu yüzden istesek de karamsar olamayız. Bu suretle sorumluluğumuz hayale sığmayacak kadar genişlemiş olur.

Her davranış öteki insanların da bağlanmasını istediğimiz bir beşerî tekliftir.

İnsan bütün şuuruyla kendisini seçip tasarlarlarken, ideal insanı seçip tasarlamış olur. Böylece sorumluluğu bütün beşeriyeti saracak kadar genişlemiş şuurlu insan bunalmamış olmaz. Her insan bir anlamda bunılır ama bunu sahtecilikle –nemelazımcılıkla- saklar.” (Tahir, 2016a:311).

12. Varoluşçulukta Tanrı

“Varoluşçuluğun üstünde durduğu bunaltı ancak sorumlulukla açıklanabilen bir bunaltıdır.

İnsanın çevresindeki her şey bu bunaltıyı sanki arttırmak içindir. En başta Allahsızlık insanı bir başına bırakır.

Yaygın laik ahlâk, Allah'ı ortadan kaldırmak için en az zarar verecek, en ağır gidişli, en uzak yolu seçmişlerdir. Allah bir yanda duradursun, toplum da beride kendi yasalarıyla yürüsün demek bu demektir.

Aslında laiklik, Allah'ın faydasız, pahalı bir lüks, yalan olmasının idrâkinden sonra ciddiyetle kabul edilmiş bir düşüncedir.

Laik ahlâk, eski Allahcı ahlâkın işe yaramaz, çürümüş döküntülerinden faydalanmaya çabalamaktan başka bir şey değildir.

Bazıları da başka türlü düşünüyorlar: Tanrı var olsa da olmasa da bir şey değişmez.

Asıl varoluşçularsa şöyle düşünüyorlar: Tanrı'nın olmaması çok sıkıntılı, çok boğucu bir durum yaratır. Dostoyevski: ‘Tanrı olmasaydı her şey mübah olurdu,’ diyor. Tanrısız kalmış insanın ne içinde dayanacağı bir desteği kalıyor, ne de dışarısında tutanacağı bir dalı... Böylece insan aslında en büyük dayanağını (özürünü) kaybediyor, ‘Allah istedi yaptım’ demek hakkını...” (Tahir, 2016a:313).

13. Gerici İç Siyaset

“Memleketin bütün düşünürleri, sahici aydınlarını hapse atıp bütün cahilleri, onların öncüsü olan bütün ayaktakımını tutacaksın! Önce onların önü sıra gidip dururken sonunda kendini rezil takımının dümen köpüğünde göbek atar bulacaksın!” (Tahir, 2016a:324).

14. Gerici Dış Siyaset

“Dünyanın bütün ilerlemeye başlamış, işe yarar yaratıcı milletleriyle ilgini keseceksin. Onlarla sürekli çekişme haline geleceksin. Buna karşılık çökmek, dağılmak üzere olan insan sürülerinin türlü dalaverelerle başlarına geçmiş, sözünde duramaz, çapulcu idarecilerle anlaşacaksın. Yalnız onlara yardım edecek, kriz dönemeçlerinde, bu yardımların hiçbir karşılığını görmeyeceksin. Tersine, heriflerin güçlü düşmanlarıyla birleştiğini, düştüğün yerden yanarak seyredeceksin.” (Tahir, 2016a:324).

15. Hile-i Şer'iyeler

“Halifeler, -Arapta ve Osmanlılarda- hiçbir zaman İslam dininin yapılmasını emrettiğini yapmamışlar, yasaklarını tutmamışlardır. Şeyhülislam, Kadılar, Hocalar, Padişahın basit birer memuru olmaktan, onların en basit arzularına, kaprislerine uymaktan, korku veya kazanç duyguları altında din emirlerini, inanışlarını değiştirmekten çekinmemişlerdir.” (Tahir, 2016a:326).

16. Softalık

“Bence softalık, her çeşit bilgisizliği, nüanslarından, hoşgörülüklerinden aptalca sıyırıp kalıp haline getirilen kolay inanışlar arkasına saklamak çabalamasıdır. Softalığın, Türkiye için bundan başka bir anlam taşıyabileceğini sanmıyorum. Gerek bilgi realitelerinden, gerekse içinde yaşadığımız toplum realitelerinden, ayakları yere basmaz köhne formüllere yapışarak kaçmaktır.

Bizde, çeşitli vakıflara, tekkelere, medreselere, dinle devletin iç içe yürütülmüş uzun yüzyıllara rağmen softalık hiçbir zaman ne sosyal-ekonomik hayatımıza ne de kişilerin ruh derinliklerine çöküp yerleşmemiştir.

Her çeşit softalık, her çeşit bilgisizliğin, çalışmadan kazanmanın, yani utanmazlığın yalancı inanç perdesine bürünerek insanları aldatmaya yeltenmesidir.

Her çeşit softalık, bilgiye, ileriliğe, gerçeğe düşman olduğundan, öteki memleketler gibi, Türkiye için de en büyük tehlikedir.

Bugünkü Türkiye için softalığı en az Osmanlı İmparatorluğu'ndaki kadar tehlikeli görüyorum. Yeniden hortlayacak, gene devleti, kanunları, mahkemeleri ele geçirecek, ilerleyici bilginin yerine boş, yalınkat, faydasız kalıpları, uyuşturucu formülleri getirecek diye değil. Buna artık hiç kimsenin veya topluluğun gücü yetmez ama, yaşama ve yükselme temposu da eskiye göre hızlanmıştır. Bu yükselme yarışında bir milletin, bir-iki dönemeçte, biraz tökezletilmesi, ileri toplumlarla arasındaki açıklığı hemen birkaç kat arttırır. Aydınlarımız softalık debelenmelerine bu ölçü içinde bakıp düşünmeli, buna karşı asla yumuşak davranmamalıdır.

Softalara yanaşarak, sebeplenmeye çabalayan bazı aydın geçinenlerle çeşitli partilere bağlı, gözlerini kazanç hırsı bürümüş bazı politikacıların softalıktan medet ummaları, bunların bilimden, tarihten yüzde yüz yoksun olduklarını gösterir.

Softanın, softalığın özelliği, hainliği derecesinde aptal olmasında, hiçbir işte, hatta kendi inancının kazanmasında bile en küçük fedakârlığa katlanmamasındadır.

Yani softadan, softalıktan, hiçbir şey alınamaz. Softa ve softalık, hep bana diyen, bu yolda her çeşit rezilliği kabullenen, yaratılışından cimri bir insan sefaletidir. Softadan, softalıktan fayda umanlar, çıkar gizleyenler, ellerine en kısa zamanda yalnız rezalet geçirmiş olurlar.” (Tahir, 2016a: 328).

17. Bilimsel Sosyalizm

“Batı, kişisel mülkiyete dayandığı 3000 yıllık tarihi içinde, teknik bakımdan, fikir bakımından insanlığı, insanın insanı sömürmesi yüz karasından, bunu sürdüren fizik ve moral yoksulluklardan kurtarmak için çok önemli araçlar bulmuş, çok önemli sıçramalar yapmıştır. Bunların en önemlisi, en insancası, tek gerçek kurtarıcı silahı da gene Batı ürünü olan bilimsel sosyalizmdir. Ama Batı, bilimsel sosyalizmi yarattığı halde, bugün, toplumsal bir yaratık olan, doğayla aralıksız sürdürdüğü boğuşmada dayanışmadan vazgeçmesi bir an bile söz konusu olamayan insanı, yarattığı araçlardan, ürünlerden, daha da korkuncu kendisine yabancılaştırmış, insanları mutlu kılması gereken ekonomik güçleri düpedüz barbarlaştırarak insan eti yiyen bir canavar haline getirmiştir.” (Tahir, 2016b: 207).

18. Osmanlı'nın Kurtuluş Yolu (Bilimsel Sosyalizm)

“Batılaşmaya karşı olanlarsa (bunlara Batılaşmacılar gerici, kendilerine de ilerici diyorlar) bu kesin ölüm tehlikesini gayet doğru görüyorlar, fakat çare olarak, bu kesin ölüm tehlikesini kabule toplumu zorlayan kendi iflas etmiş, çürümüş sistemlerinin gerçekleşme umudunu kesinlikle yitirmiş hülyasını (Halife Ömer'in aslında uydurma – masal- olan adalet çağını) teklif ediyorlardı.

Bu teklifleri, halkın o zaman kadar yıpratıla yıpratıla bizzat kendi gözlerinde bütün ciddiyetini, değerini, işe yararlılığını, yitirmiş olan dine (dinin sosyal hatta hileyi şerilemiş kullanımına) dayatacaklarını söylüyorlardı. Gene, sadece bu söz, halkın güvenini yitirmeye yetiyordu. Bu işin çıkmazlığını, halk kendi inançlarını işe yaramazlığından biliyordu.

Böylece Osmanlı İmparatorluğu gerçek ve kurtulmasız bir çöküntünün, dağılımın kıyısında debelenmekteydi.

Bu umutsuz durum, 1800'den 1917'ye kadar, dünyada, güvenilecek bir üçüncü kurtuluş yolunun görünmemesinden geliyordu.

Oysa 1917'den sonra, Osmanlı İmparatorluğunun tarihsel geleneğine uygun yeni bir yol (bilimsel sosyalizm yolu) sadece teoride değil, pratikte de açılmıştı.

Bu hale göre tutucular 1800'lerde nasıl yüzde yüz haksız idiyeler, kendilerini ilerici, inkılâpçı sayan Batılaşmacılar da, Osmanlı İmparatorluğunun özellikleri göz önüne alınırsa, 1917'den bu yana haksızdırlar.

1917'den hemen sonra Osmanlılık kolaylıkla sosyalizm yoluna girebilirdi. Ama gerçek kurtuluş için bu yola girdikten sonra da, toplum olarak çok büyük gayretler göstermek zorunda kalırdı. Oysa Osmanlıların en yaman devrimcileri, en soldaki devrimcileri bile, hiçbir gayret sarf etmek niyetinde değillerdi. (Buna hazır değillerdi.). Gerek Batılaşmacılar, gerekse hiçbir işe yaramaz gelenekleri tutmak isteyenler kadar, kaytarmacı, tembel ve akılsızdılar.

Bugün de hala bilimden çok, duygularla, canlı yaratıcılıktan çok, ölü kalıplarla yetinmeye çabalamaları, bu tehlikeli çizgiyi aşamadıklarını gösterir.

Bugün de, dün olduğu gibi, kurtuluşu içi boş kalıplarla, hürriyet, demokrasi, sosyal adalet kalıplarında ararken, vaktiyle buharın sanayiye uygulanması devriminden nasıl

habersiz yaşamışsak, bugünde tekniğin bir başka devrime sıçradığını idrakten uzak bulunuyoruz. Oysa var olabilmemiz için zorunlu, vazgeçilmez saydığımız hürriyet, demokrasi, sosyal adalet, palavrayla, boş lafların meydana getirdiği anlamsız gürültüyle değil, modern tekniğin hiç olmazsa ortalama güçlerini elde etmekle, bilgiyle, şuurla kullanmakla tahakkuk ettirebilirler.

Oysa kendilerini sosyalist sayan bir takım Türk aydınları bugün hala Türk köylüsünü yarım yırtık dülgerlik, nalbantlıkla kurtarabilecekleri umundadırlar.

Bugün Türkiye'nin yeniden kurtuluşunu dinde aramaya çabalaması, burjuvalaşmamasının, emperyalizme doludizgin katılamamasının delilidir.

Türkiye bugün bile, dinden başka bir katalizör bulamamış, sınıfları cıvık bir toplumdur.

Yakın yıllara kadar donmuş köy ünitelerine dayanan Anadolu Türk toplumu, sosyalizmden daha çok faşist despotluğunu tekrar tekrar doğuracak bir toplumdur.

ATÜT'le uğraşan düşünürler, bu özelliği aralıksız göz önünde tutmalıdırlar. Çünkü ATÜT Batılı şemayı reddetmekle işleri hiç değil başlangıcında, kolaylaştırılmaz, zorlaştırır. Hiçbir şeyin hazır kalıp olmaması, yeniden anlamlandırılıp değerlendirilmesi zorunluluğu bakımından...

Türkiye bugün sınıflaşmanın değilse bile, sınıflaşmaya doğru giderken kişileşmenin içindedir. Buradaki kişisellik, şimdilerde, geniş toplumsallık platformunun dışında yaşayamamaktaysa da, bu durum hızla değişebilir.” (Tahir, 2016h: 72).

19. Sosyalizm

“Gerçek sosyalizmin iki ana şartı vardır: Toplumun isterlerinden çok fazla üretim ve sahi bir sosyalizm idraki. (Şuuru).” (Tahir, 2016h: 110).

20. Materyalizm

“Marksizm, düşünülüp uydurulmuş bir nazariye değildir. O bütün memleketlerdeki inkılâpçı tecrübelerin ve fikirlerin heyeti mecmuasından meydana gelmiştir. Felsefi materyalizm, felsefede idealizm şu veya bu şekilde softalığın, papazlığın müdafaasıdır. Çünkü idealizm imanı ilimle aynı seviyede ve aynı sırada görür. Yahut da imana mühim bir yer verir. Agnostisizm, (Eşyanın künhüne vakıf olamayız.) materyalizmle idealizm

arasında sallantı. Pratikte softalıkta materyalist ilim arasında. Agnostiklerin arasında Kant taraftarları, Hume taraftarları. (pozitivistler, realistler ve muasır machistler) Realizm felsefede (hadiseleri olduğu gibi görürüz, olduğu gibi kabul ederiz, agnostik olduğu için künhüne vakıf olunamaz.) 18. Asırda bilhassa Fransa'da fikirde ve müesseselerdeki toprakbendlikle materyalizm arasında mücadele. Demokrasinin düşmanları bütün kuvvetleriyle materyalizmi yıkmaya çalıştılar. Felsefede idealizm dindarlıktır. Papazlığı müdafaa ettiler. Yani idealizmin muhtelif şekillerini müdafaa ettiler.” (Tahir, 2016f: 71).

21. Tarihi Materyalizm

“Tarihi materyalizm: Bir içtimai yaşayış sisteminden istihsal kuvvetlerinin inkişafı ve büyümesi neticesinde, daha yüksek bir içtimai teşekkülün nasıl meydana geldiğini (o eski binanın içinden) gösterir. Mesela, toprakbendlikten, kapitalizme. Nasıl insanın şuuru kendisine tabi olmadan var olan tabiatı in'ikas ettirirse (tabiat yani in'ikas eden madde) aynı surette insanın içtimai şuuru da 'yani muhtelif nokta-i nazarlar ilimler, felsefi, siyasi, dini vesaire' cemiyetin iktisadi bünyesini in'ikas ettiriyor.” (Tahir, 2016f: 72).

22. Marksa Göre İlimin Vazifesi

“Marksa göre, ilmin en mühim vazifesi mücadeleye reel şiarlar vermektir. Yani bu mücadeleyi objektif bir surette tasavvur edebilmek, görebilmek, bu mücadelenin muayyen istihsal münasebetlerinin mahsulü olduğunu anlamak, bu mücadelenin zaruretini kavramak, onun muhtevasını, gidişini, inkişaf şartlarını idrak etmek. Bu mücadelenin her ayrı şeklini tafsilatıyla mütalaa etmeden mücadele şiarı atılamaz. Mücadele şiarı atmak için mücadelenin her adımını, bir şekilden diğer şekle geçişini görebilmek lazımdır. Ancak bu suretle her muayyen vaziyet karşısında mücadelenin umumi mahiyetini gözden kaçırmaksızın konkre şiarlar atmak mümkündür. Mücadelenin gayesi de her şekil istismarın ve zulmün ortadan tamamiyle kalkması. Her anda zincirin o hususi halkasını bulmak lazımdır ki, onu bütün kuvvetimizle tutarak bütün zinciri elimizde tutmuş olur ve halkadan, ondan sonra gelen halkaya emin bir surette geçmek için hazırlanmış bulunuruz. Hayat nihayetsiz halkalardan mürekkep zincir gibidir.” (Tahir, 2016f: 77).

23. İdeolog

“Bir ideoluğun, ideolog sıfatına halk kazanması için onun, insiyaki hareketi evvelden görmesi, onun önünden gitmesi, ona yol göstermesi ve herkesten evvel ve

herkesten önce bütün nazari, edebi meselelerini halletmesi lazımdır. Hareketinin maddi unsurların reel olarak nazar-ı itibara alabilmek için, onlara tenkitçi bir gözle bakmak, insiyaki hareketin tehlikelerini ve zayıf taraflarını görebilmek, insiyakiyeti şuurluluğa kadar yükseltebilmek iktiza eder.” (Tahir, 2016f:78).

24. Diyalektik Felsefe

“Diyalektik, tezatların ne suretle ve nasıl vahdet olduklarının yahut tezatların ayniyeti olduklarının ve olabildiklerinin ilmidir. Kâinatın, hazır, itham edilmiş unsurlardan değil de seyirler- dizeler akışlar- heyeti mecmuasından -yekûnundan- mürekkep olduğunu anlamak lazımdır. Diyalektik felsefe için meşrut olmayan, olduğu gibi kalan mukaddes hiçbir şey yoktur. O her şeyde sukutun zaruri damgasını görür ve onun karşısında fasılasız bir surette akıp giden doğuşun, mahvoluşun, sonsuz bir surette aşağıdan yukarı -esfelden alaya, basitten mürekkebe- doğru yükselişin akışından başka bir şey yoktur. Bizzat diyalektik, düşünen bir dimağda, bu seyrin basit bir inikâsından başka bir şey değildir. Bu suretle diyalektik, gerek harici âlemin gerekse beşeri tefekkür hareketinin umumi kanunlarının ilmidir.” (Tahir, 2016f:79).

25. Materyalizmin Eksikleri

“1) İlim bilhassa mihaniki idi. Kimya ve biyoloji inkişaflarını nazarı itibara almıyordu. 2) Eski materyalizm, sonuna kadar, çok taraflı olarak mütalaa etmedi. 3) İnsanı ‘insan cevherini’ mücerret anlıyordu. Yoksa muayyen, tarihi, konkre, içtimai münasebetlerin yekûnu olarak değil, bundan dolayı da o, dünyayı sadece izah etti. Hâlbuki mesele, onun değiştirilmesinde idi. Yani pratik faaliyetin inkılâpçı ehemmiyetini anlayamadı. Konkre meseleleri, konkre vaziyetler içinde vazetmek lazımdır, her şey nispidir, her şey akıyor, her şey değişiyor. Her yeni konkre vaziyetin, yeni konkre tahlili yapılmalıdır. Edebiyat, hesaptan ziyade cebire benzer.” (Tahir, 2016f: 81).

26. Materyalizmin İleri Yönleri

“Müterakki rolü şuradadır ki o insanın eski, dar hayat şartlarını yıktı. Bu şartlar, fikri körlüğü doğurur ve müstahsillerin kendi mukadderatlarını kendi ellerine almalarına meydan vermezdi. Ticaret münasebetlerinin muazzam surette inkişafı ve dünya mikyasında mübadele, geniş nüfus kitlelerinin daimi yer değiştirmesi, kabile (akraba-soy) aile, hemşerilik (muntaka birliği) bağlarını kopardı ve öyle çeşitli inkişaf, istidatlar, zengin içtimai münasebetler yarattı ki, bunlar bugün, garbın yeni tarihinde muazzam

roller oynamaktadır. Köyün, kendini sersem eden muhitinden köylünün çıkması, iş kuvveti alım satımının birinci mevkii işgali ve köylülüğün patriarkal aile şeklinden çıkması (bir memleketin hususi vasfı, aynı zamanda umumi) bu iktisadi seyir, içtimai sahada da kendini gösterdi. Hasiyet, şahsiyet, ferdiyet hislerini de yükselterek, bilhassa edebiyat sahasında şahsiyeti sıkıştıran Kürun' u Vustai zihniyete karşı mücadele açıldı. (Fert, insan) tarafından ( ) umumileştirilmesi insanların bir dam altında bir yerde çalışmaları değildir. Bu sadece seyrin ufak bir kısmıdır. Sermayenin temerküzü, içtimai sayı ihtisaslaştırır. Her muayyen sahada fert adedini azaltır. Fakat muayyen ihtisastaki sanayi sahalarını çoğaltır. Mesela, elektrik sahasında, fert adedini azaltır fakat buna mukabil yeni yeni sanayi sahaları meydana getirir. Bu suretle, teferruata bölünmüş istihsal seyri, bir tek içtimai istihsal seyri içine girer.” (Tahir, 2016f:82).

27. Hümanizm

“Hikâye ve romanda realist edebiyat görüşüne karşı (hümanizm) ileri sürülüyor. Bunu iki türlü anlıyorlar. İnsanı arıyoruz, ahlaklı, yüksek kültürlü, hatta dindar -eski-klasik telakkilere bağlı, dünyayı değiştirmekten vazgeçmiş insanı arıyoruz deniliyor. Yüzlerce işçiyi istismar eden ve bu istismarı yaparken şahsi karından ve evladına bırakacağı mirastan gayri bir şey düşünmeyen burjuva fabrikatörü –hırsız- ahlakıyla, iş gücünü, yani hayatını parça parça satılığa çıkarmış, istismar edilmekte bulunan ameleler, bu kolektif sefalet ve eziklik hayat ve hadiseler karşısında aynı tesirleri duyacakları, aynı kurtuluş yoluna bağlı kalacakları, aynı sosyal hadiseye gülüp aynı sosyal hadiselerden müteessir olması mümkün müdür? Mücerret insanı aramak -bu iş boş ve neticesiz bir emek olduğundan- labirentte fikri ve realiteyi kaybetmek menfaati iktizası olanların işidir.” (Tahir, 2016f:104).

28. İdealizm

“İdealizm, şuurdan, ihsastan müstakil, ona bağlı olmayan fizik varlığı inkar eder ve bundan dolayı böyle bir varlığı göstermek, ifade etmek için felsefe tarafından işlenen mefhumu, maddeyi kabul etmez.” (Tahir, 2016f:190).

29. Agnostisizm

“Agnostizm: ‘Eşyanın künhüne vakıf olamayızcı’ felsefe. Bu felsefe, materyalizm ile idealizm arasında sallantıdır. Pratikte, softalık ile materyalist ilim arasında sallantı. Agnostikler arasında, Filozof Kant taraftarları, Hume taraftarları ve pozitivistler,

realistler, muasır Mach'istler, Agnostikler hadiseleri olduğu gibi görür, olduğu gibi kabul eder. Kühüne vakıf olmadıklarından müdahale edemezler.” (Tahir, 2016f:192).

30. Tarihi Materyalizm

“Tarihi materyalizm: Bir içtimai yaşayış sisteminden, istihsal kuvvetlerinin inkişafı neticesinde O eski binanın içinden- daha yüksek bir içtimai teşekkülün nasıl meydana geldiğini gösterir. Mesela, toprakbendlikten kapitalizme.” (Tahir, 2016f:192).

31. Marksizm ve İşçi Sınıfı

“1899-1914'ten evvel iki mühim merhale: Sosyalist fikirlerin ve proletarya sınıf kavgası tezahürlerinin parça parça meydana çıkması, muhtelif sosyalist cereyanlar ve hizipler arasındaki kavgalar: Yol aramak, kendi kendini aramak. Amele sınıfı hareketiyle Marksizm birbirinin içinde doğma değil, ikisi de aynı membedan çıkarak, muvazi inkişaf edip, birbirine iltihak eden hareketlerdir. İkisi de kendilerine ilk zamanlar yol arıyorlar. Bu devir, felsefenin hazırlık ve doğuş devridir. 19. Asrın ilk yarısını ihtiva eder. 1848 inkılâbında diğer bütün sosyalist şekillerin iflasıyla Marksizm'in zaferi meydana çıkar. Amele sınıfı, küçük burjuva demokrasisinden ayrılıp kendisinin müstakil tarihi yoluna girmiştir. İkinci merhale: Kitlevi Sosyalist Fırkalarını teşekkülü ve büyümesi devresidir. Son zamanlarda üçüncü merhale gelmek üzeredir ki bu da amele sınıfının kendi gayesini tahakkuk ettirme merhalesidir.” (Tahir, 2016f:193).

32. Sosyalist Sistem

“-İşçi sınıfı siyasi hakimiyetini adım adım tek mil istihsal aletlerini devletin, yani hakim sınıf olarak teşekkül etmiş olan işçi sınıfının elinde temerküz ettirmek ve istihsal kuvvetlerini mümkün olduğu kadar çabuk artırmak hususunda kullanacaktır.

- Fazla emlakın istimlâki ve varidatının devlet masraflarına ayrılması.
- Fevkalade müterakki vergi.
- Mirasın, bazı derecelerde kaldırılması.
- İnkılâp düşmanlarının bütün emlakının ve millete mal edilmesi.
- Sermayesi devlete ait olan ve mutlak inhisardan istifade eden bir Milli Banka vasıtasıyla, kredinin devlet elinde temerküzü.
- Münakale vasıtalarının devletleştirilmesi.

- Fabrikaların ve istihsal aletlerinin çoğaltılması, boş toprakların işletilmesi ve işleyen toprakların ıslahı.

- Herkese iş temini ve şehirle köy arasında farkın kalmasını temin eden zirai istihsal usullerinin makineleştirilmesi.

- Çocukların devlet tarafından parasız okutulması. Neticede devlet iktidarı. Biz fikirlerimizi ve tasavvurlarımızı saklamaya tenezzül etmeyiz.” (Tahir, 2016f:265).

33. İdeolog

“Bir ideoloğun ideolog sanatına hak kazanması için onun, insiyaki hareketi evvelden görmesi, onun önünden gitmesi, ona yol göstermesi ve herkesten evvel ve herkesten önce bütün bütün nazari, siyasi, taktik ve teşkilat meselelerini halletmesi lazımdır.” (Tahir, 2016f:270).

34. Diyalektik Metot

“Diyalektik metot. Metafizik metodun aksine olarak –Sosyolojide cemiyete daima inkişaf halinde bulunan canlı bir organizma gibi bakan, - Yoksa mekanik bir zincirleme halinde değil, ilmi metottur. Cemiyetin tahlil ve tetkiki için istihsal münasebetlerinin objektif bir tahlili onların kanuniyetlerinin ve inkişaflarının tetkiki lazımdır. İçtimai tekâmüle, içtimai – iktisadi formasyonların tabii, tarihi seyrinin inkişafı olarak bakmak lazımdır. Diyalektik, tezatların ne suretle ve nasıl vahdet olduklarının yahut tezatlarının ayniyeti olduklarının, olabildiklerinin ilmidir. Engels der ki: Kâinatın, hazır, tamam edilmiş unsurlarından değil de, seyirler, vizeler, akışlar hey’eti umumiyesinden -Bunların yekûnundan- mürekkep olmayan, olduğu gibi kalan mukaddes hiçbir şey yoktur.” (Tahir, 2016f:272).

35. Sübjektivizm ile Diyalektiğin Arasındaki Fark

“Diyalektikte, mutlak ile nispi arasındaki fark da nispidir. Diyalektikte nispi olanda mutlak da vardır. Sübjektivizm’deyse nispi, nispidir. Mutlakıyeti yoktur. “Mutlaka havi değildir” Sübjektivizmde, hareketin bizatihliliği, muharrik kuvveyi, membaı, gölgede kalır. Yahut bu memba hareketin dışında görünür: Allah, süje vesaire gibi. Diyalektikte, bütün dikkat, zatül hareketin membaı idrake tevcih olunur. Mücerret hakikat yoktur. Hakikat her zaman konkredir. Tabiatı ve cemiyette saf hareket “hadise” yoktur. Ve

olamaz, bizatihi safiyet mefhumu dahi hadiseyi her tarafıyla, sonuna kadar ve bütün mürekkepliği ile idrak edemeyen beşer zekâsının (aklının) darlığıdır.” (Tahir, 2016f:273).

36. Eski Materyalizmin Esaslı Noktaları

“1) Bu materyalizm bilhassa mihaniki idi. Kimya ve Biyoloji inkişaflarını nazarı itibara almıyordu. 2) Eski materyalizm, anti diyalektik idi. Bir manada metafizik idi. İnkişaf noktaı nazarını sonuna kadar çok taraflı olarak mütalaa etmedi. 3) İnsanı, ‘insan cevherini’ mücerret anlıyordu. Yoksa muayyen, tarihi, konkre içtimai münasebetlerin yekûnu olarak değil, bundan dolayı da o, dünyayı sadece izah etti. Hâlbuki mesele onun değiştirilmesindeydi. Yani pratik faaliyetin inkılâpçı ehemmiyetini anlayamadı. Konkre siyasi meseleleri, konkre vaziyetleri içinde vazetmek lazımdır. Her şey nispidir, her şey akıyor, her şey değişiyor. Her yeni konkre vaziyetin, yeni konkre tahlili yapılmalıdır. Politika hesaptan ziyade cebire benzer.” (Tahir, 2016f:274).

37. Kapitalizmin İnkılâpçı Rolü

“Emeği umumileştirmesi, bizatihi, büyük mekanizması ile amelenin birleşmesine, teşkilatlanmasına, iktisab-ı ilm etmesine ve bu suretle siyasi iktidarı ele alacak olgunluk seviyesine yetişmesine, istihsal aletlerini cemiyetin malı yapısına imkân vermesidir.” (Tahir, 2016f: 27).

38. Kapitalizmin Müterakki Rolü

“Kapitalizmin müterakki rolü şuradadır ki, insanın eski, dar hayat şartlarını yıktı. Bu şartlar fikri körlüğü doğurur ve müstahsillerin kendi mukadderatlarını, kendi ellerine almalarına meydan vermezdi. Ticaret münasebetlerinin muazzam surette inkişafı ve dünya mikyasında mübadele, geniş nüfus kitlelerinin daimi yer değiştirmesi, kabile (akraba- soy). , aile, hemşerilik (mıntika birliği) bağlarını kopardı ve öyle çeşitli inkişaf, istidatlar ve zengin içtimai münasebetler yarattı ki bunlar bugün Garp’ın yeni tarihinde muazzam roller oynamaktadırlar. Köyün, kendini sersem eden muhitinden köylünün çıkması, iş kuvveti alım hayatının birinci mevkii işgali ve köylülüğün patriyarkal aile şeklinde çıkması, (kapitalizmin bir memleketteki hususi vasfı ve aynı zamanda umumi vasfı). Bu iktisadi seyir içtimai sahada da kendisini gösterdi. Hasiyet, şahsiyet, ferdiyet hislerini yükselterek, bilhassa edebiyat sahasında şahsiyeti sıkılaştırarak, kurunu vustai zihniyete karşı mücadele açtı.” (Tahir, 2016f: 274).

39. Hürriyet – Adalet - Müsavat

“Zenginlerle esnaflar gibi, reyalığını hiç değiştirmemiş köylü halk da bu türkiyle ilgisizdi.

Kaldı ki, Abdülaziz'den genç Osmanlıların istedikleri Anayasa, çökmekte olan Osmanlılığı olduğu gibi kurtarmak için düşünülmüş son cankurtaran gibi görünüyordu. Oysa yenilik-eskilik gürültüsünden bu yana, Osmanlılığın yekpare gibi görünen gövdesinde şartlar değişmiş, çeşitli milletler arasında başka başka dünya görüşleri belirmişti. Bu milletlerin bir kısmı, sosyal temellerinde eskiden beri site vatandaşlığı, derebeylik -yani Osmanlılık şartları içinde bile bir bakıma sağlam kalmış mülkiyet idrakine dayanarak millet olma çizisine yaklaşmışlardı. Böyle bir ortamda Hürriyet-Adalet-Müsavat istemek, bunları Anayasa'yla, sarsılmaz haklar olarak sağlamak, Osmanlı İmparatorluğunu, üzerinde sallandığı uçurumda ancak, bir anda parçalamak olacaktı.

Kısacası, burada da kurtuluş diye ölüme sarılınmıştı. Bu önüne geçilmez ölümü, ancak Abdülhamit despotluğu 32 yıl geciktirebilirdi. Öyle de oldu.” (Tahir, 2016j: 237).

E. MUHTELİF FİKİR MOTİFLERİ

1. Yıldırım Aşkı

“Yıldırımla vurulmuş gibi tutulmak bildiğinden, aradığından yorulup kaçmaktır. Gerçek aşk iyi tanımakla meydana gelir. Hiç tanımadan, apansız sevmek, bilmezliğe atılmak olur. Maceradır. Loteryacılıktır. Sonunda belaya düşülmesi de bundandır.

Aşk, iyi tanımak ister. Gerçek aşk, iyi tanımak süresinde, bıkmayı aşan duygudur. (Çoğu bıkmayla sonuçlanır o tanımların... hatta iğrenmeyle.....) Onun için gerçek insan sevgisi azdır. Hele edebiyatta.” (Tahir, 2016a:338).

2. Farklılık Zenginliktir

“Eski medeniyetlerde, her şey giderek bir müstebitin eline geçer. Eski medeniyetlerde -buna Yunan da dahil- iki ayrı fikir yanyana uzun zaman yaşayamaz. Biri nihayet zulümle ezilir. Yunan sanatının ve düşüncesinin, bütün zengin görünüşüne rağmen bir tek özelliği vardır.

Fikirlerin ve sanatların bir arada beraber yaşama hali medeniyettir.

Bir millet edebiyatında çatışmaların olmaması, o edebiyatın büyüklüğüne belki mâni değildir ama zenginliğine, kuvvetliliğine ve bilhassa beşerliliğine mutlaka mânidir.

Tek fikre zorlanan toplumlarda derinlik pek olamadığı gibi, bilhassa şekil çeşitliliği ve mükemmeliyeti de olamıyor.

Bir toplumda fikir çeşitliliği, fikirlerin bir tek kalıba dökülmesini, dolayısıyla bir tek mükemmel şekle (Notlar Sanat - Edebiyat I sade saf şekle) mahkûm edilmesini önler. Çeşitli fikirlere meydan veren bir toplumda sanatçının klasik anlamıyla sadeliğe ve duru aydınlığa erişmesi çok zordur.” (Tahir, 2016a:339).

3. Millet İçin - Milletle Beraber

“Ne kadar iyi niyetle olursa olsun, bir isteğin millet için olması tek başına milli olabilmesine yetmez. Bu sözü, milletin içinde mi, dışında mı söylemekte olduğumuzu, yani içinde söylemeye, içinde kalmış niyetiyle söylemeye başladığımız halde, yavaş yavaş ya da hızla dışarı düşüp düşmediğimizi aralıksız gözetlemeliyiz.

Sözün ve davranışların milletle beraber olup olmadığını, milletin birlik olduğumuz takımı, bu takımın her an biraz daha milletin dertlerine kök salıp salmaması belirler. Bu ( ) olup olmadığını da ancak milletin derinlerine saldıığımız köklerin reaksiyonlarıyla anlarız.” (Tahir, 2016a:341).

4. Baskı ve Kölelik

“Bir işi kendi isteğimizle yapıp yapmadığımızı, yani o işi bize başka güçlerin mi yaptırdığını anlamak için en kesin ölçü, o işi yapmama iradesinin de elimizde olup olmadığıdır. Bir işe başladıktan sonra bir yerde yanlışlığını anlayıp zararın neresinden dönülürse kârdır diyerek o işi durduramıyorsa, aslında bir başka gücün elinde oyuncak olmuşuz demektir. Böyle durumlarda, yanlışlık anlaşıldıktan sonra da oyuncak olan kişiler ya da gruplar rezilliğin içinde debelenir dururlar. Bir işe kendi irademizle girişmek, ondan istediğimiz anda kendi irademizle vazgeçmek imkânı şartına bağlıdır. Üst tarafı, bildiğimiz kölelik olur.” (Tahir, 2016a:365).

5. Kanun ve Toplum

“Kanunların, bir toplumu ortalama bir hesapla yüzyıl geriden izlediği söylenir. 1970’lerde ve bu tarihten sonra bizim devlet, genellikle her dereceli yargı organlarından sulh mahkemelerinden tutun Danıştay’a ve her bölümden bütün Yargıtay’lara kadar

bütün yüksek mahkemelerden şikâyetçidir. Yani, bunların hepsinden geride kalmış, vatandaşlar olan ilintilerinde kendi müesseselerinden çok daha tutucu kerteye tekerlenmiştir. (Toplumu yüzyıl geriden izleyen hukuktan ve hukuk organlarından daha geride kalmak demek, çağ dışında kalmak, gerçekten fosil haline gelmek demektir.). Bu durumda bazı satılmış yazarların, bilhassa yabancılara satılmış namussuz yazarların orduda hayali cuntalarla işbirliği yapar görünerek bu hayali cuntaların ilericiliğini, halkçılığını basit insanlara yutturmaya çalışmalarındaki vatan ihanetinin nasıl rezil bir alçaklık olduğu uygulamalarda meydana çıkmaktadır.

Çağdışı düşerek kendi sivil yargı organlarının hiçbir basamağı ile anlaşamayan birtakım çürümüş idareci kadroların uzun süredir, her sıkıştıkları dönemde, Türk halklarının karşısına ordudan bir takımını çıkarmaya çabalamaları üzerinde, işte bu çağ dışına düşmek açısından durmak gerektir.” (Tahir, 2016a:370).

6. Bürokrasi ve Kanun

“Yüksek idareci kadrolar mahkemelerinden daha doğrusu hâkimlerinin davranışlarından- niçin memnun olmazlar? Suçlulara kendileri gibi kızmıyorlar, kanunlar içinde davranıyorlar, oysa kızgınlık içinde, hayvanca davransınlar diye memnun olmazlar.

Mahkeme ile kişi düşmanlığı hele de, dengesiz, ahmak, cahil kişi düşmanlığı arasındaki fark, birinin hiç kızmadan kılı kırka yarabilmesi, ötekinin kudurmuş köpek gibi saldırmasıdır. (Kanunun doğru işlediği yerde, duygusallık denilen sefil aldatmaca sökmez.).

Yüksek idareci kadrolar, kanunları ayakaltına alacak kadar öfkeye kapılır, bütün kişisel denetimlerini, medeni denetimlerini yitirirlerse, kendilerine benzeyenlerden kurulu mahkemelere başvururlar. Böyle mahkemeleri bulmak dünyada gittikçe daha zorlaşmaktadır. Bu yüzden sözgelimi Sovyetler Birliği'nde politik düşmanları tumarhaneye kapattıkları gibi hayvan hâkimler yerine hayvan doktorlar bulurlar. Öfkeli mahkemeden daha beteri, Anadolu Savaşı sırasında işletilen İstiklâl Mahkemeleri ve benzerleridir.” (Tahir, 2016a:371).

7. Türk Okurların Kendi Gerçekleriyle İlgilenmesi

“Türk okurları son yıllarda, kendi gerçeklerimizle ilgilenmeye başladılar. Çok önemli bir aşama olan bu davranış, Batı kopyacılığı, Batı'dan hazır fikir kalıpları alarak dünyaya bu açıdan bakma alışkanlığımızdan yavaş yavaş kurtulduğumuzu gösterir.

Bu aynı zamanda, içinde bulunduğumuz maddi-manevi zorlukları artık yabancı fikirlerle değil, kendi gerçeklerimize akıl erdirerek haktan geleceğimize inanmaya başladığımızı gösterir. Kendi gerçeklerini bilmeyen, onları merak ederek derinleştirip sürekli izlemeyen, değişmeleri gözden kaçıran toplumlar, hangi şartlar içinde bulunurlarsa bulunsunlar bocalamaya mahkûmdurlar. Böyle toplumların kişileri, ne kadar parlak diplomalarla, ne kadar önemli yerlere çıkmış olurlarsa olsunlar, olayları aydınlık göremezler, iç nedenlerini bilemezler, gerekli tedbirleri, gerektiği yerde alamazlar.

Tanzimat'tan bu yana, Batı kopyacılığıyla uğraştık. Her alanda bu kopyacılıkla yetinmeyi ayıp saymadık. Bunun tehlikelerini göremedik. Aslında dünya kültüründen hiçbir toplum habersiz yaşayamaz. Mesele, yabancı kültür ve sanatları bilmek, onları kendi gerçeklerimize doğru değiştirip aşmaktır. Bilmemek ne kadar korkuluysa, sadece kopyacılıkta kalmak da o kadar korkuludur.” (Tahir, 2016a:376).

8. Köy

“Köyü hepimiz, orada bir köy var ırakta... diye, şehirlere, kasabalara en az on bin kilometre ırakta, kuş uçmaz, kervan geçmez, gidilmez, gelinmez bir yer sanıyoruz. Köy insanını da... en az asri masalların kar adamı gibi kocaman izleri Himalayalar'da evhamlılara görünen bir yabani mahlûk sayıyoruz... Köy, Köy Enstitüleri'nden önce de vardı. Hem de yalnız orada, uzakta değil, en kalabalık şehirlerin hemen yakınında, tren yolları, şoseler üzerinde. Bunlar şehirlere ( ) sanayi, maden merkezlerine, orduya sürekli ve kalabalık olarak insanlarını gönderirlerdi. Bizdeki şehir-köy münasebeti, site medeniyeti olmadığı için, hiçbir devirde kalın duvarlarla birbirinden ayrılmış değildir. Bugün en büyük ve en eski şehirlerimizden İstanbul'un en yontulmuş İstanbulusu bile, çok değil, bir iki göbek ilerisinde köylüdür..” (Tahir, 2016b: 23).

9. Kemal Tahir'in İyimserliği

“Benim yaşayışım, dünya görüşüm, memleketimin olaylarıyla, kişileriyle ilişkim iyimser olduğumu -hatta bazı bazı lüzumundan fazla iyimser olduğumu- gösterir. Ben iyimserliğimi, insanları bunaltan, kapkara eserler yazmamakla, tersine onları hayatın kendisi gibi, bazen ağlatıp bazen düşündürerek, çoğu defa da tatlı veya acı güldürerek eserler vermekle ispatlıyorum. En romantik, en duygulu okurlarım bile en karanlık, en gözyaşlı eserlerimden laf arasında, yemek sofrasında, arkadaş toplantılarında keyifle kullanacak çağrılar, fıkralar, deyimler buluyorlar.” (Tahir, 2016b: 31).

10. Halkın Kurtuluşu

“Halkın kurtuluşu bizzat halk tarafından başarılabilir. Bu şartı unutmak halka ihanet etmektir.

Eğer halka yol göstermek iddiasında olanlar yazarların eserlerini kendi keyiflerine, fantezilerine göre ayarlar, yazacakları muhitin reel şartlarını görmezden gelirlerse, ölünceye kadar yalnız kalmaya mahkûmdurlar.” (Tahir, 2016b: 84).

11. Amerika

“Bir klasik Amerikan sanatçısına neden Amerikalı olduğunu, Avrupa'da kalmadığını sorarsanız size yalan söyler. Hürriyet aramaya geldiği masalını anlatır. Oysa 1700 yıllarında İngiltere'de kişi hürriyeti Amerika'dan daha genişti.

Amerika'da linç var. Linç etmek hürriyetinin kişiyi nasıl bir kâbus içinde tuttuğunu bir hesaplamalı.

Amerika'ya göçenler, kendilerini de beraber götürdükleri halde kendi kendilerinden kaçmak istemişlerdir. Kendilerinden ve her şeyden... Hâlâ da bunun için göçerler.

Bir de efendisiz yaşamak için derler. Bu da yalandır. Buna, bir başka efendi bulmak umuduyla demeli!

Amerika hiçbir zaman iç sükûnuna kavuşamamıştır. Bugün de telaşlı ve tedirgindir. Amerikalılar bir heyecandan bir başkasına, hatta bir korkudan ötekine atlayarak yaşarlar.” (Tahir, 2016b: 90).

12. Dine Karşı Olmak

“Dine karşı olmak, bir anlamda dini madrabazlardan temizlemek çabalamasından geliyor. Burada, dine karşıymış gibi görünmenin arkasında, sahici dindar oluş da saklanır. Sanatçının dine karşı oluşu, ancak laiklik ölçüleriyle doğrudur.” (Tahir, 2016b: 109).

13. Halkçı Olmak

“Halkı sevmek, halktan yana olmak, iki çeşit insanda görünüyor. Halkı çok iyi tanıyanlarla hiç tanımayanlarda... İkcilerin birdenbire halktan yüz çevirmeleri, onu hiç tanımamalarından, bir rastlayışla tanımaya başlayınca halkın psikolojisini tayin eden şartların zorluğunu idrak edememelerinden ileri geliyor.” (Tahir, 2016b: 109).

14. Halk Kitlelerinin Maddi Oluşları

“Halk kitlelerinin bilhassa köylülerin en hassas meseleler karşısında mesela ölüm, hastalık, bir umumi felâket karşısında maddi oluşları, duygusuzluklarından, ölenlerine pek acımadıklarından değildir. Maddi hayatları devamlı bir ihtiyaç noksanı içinde geçmesindedir. Mesela bir ana, genç yaşında ölen oğlunun arkasından, anasının ekmeğini düşünürdü, bize giyim kuşam getirirdi diye ağlaması, oğlanın büyük bir realizmle, ana muhabbetini onun ihtiyacını karşılamak suretiyle göstermekte oluşundandır.

Gündelik maddi ihtiyaçlarını düşünmez hale gelmiş olan yüksek tabakalarda ise sevmek ve sevilmek, acımak ve kin tutmak tamamıyla başka kategoriye bağlı gibidir. Ve duygulara ekseriya maddi vakıaların karıştırılmamasına bunlar alışmışlardır. Kendi ölçüleriyle, halk kitlelerinin ıstırap çekmelerini, sevinç duymalarını ölçüp biçemezler, anlayamazlar, yanlış manalandırırlar.

Halk kitlelerinin bize göre kabaca maddi oluşu, paraya hem de küçük paralara, meteliklere bağlılığı ayıplanmamalı Entelektüel yüksek tabakaların eğer hastalık halinde hasis değillerse, para meselelerine ehemmiyet vermez görünecek kadar gayri maddi davranmalarını temin eden şey bizzat meteliklerdir. Yani meteliklerimizin olması...

Halk tabakaları da bunu sezerler, bilirler. Paraya bağlılıkları aynı zamanda kültürlü ve kibar olabilmeye çalışmalarındandır. Hasis ve açgözlü olduklarından değil. Nitekim halk tabakalarının zenginlere karşı duydukları garip hürmet kıskançlıkla karışık

hürmet, şahıslarına değil paraları sayesinde ellerinde bulundurabildikleri imkânlarla karşıdır. Bu imkânlar iyi ellerde, insanlığın hayrına, yükselmesine kullanılırlar.

Halk kitlelerinde metelikler, ekseriya, biriktirilip türlü sefahat yapıma vasıtası olarak kullanılan pis şeyler değildir. Ekmeğinden, giyeceğinden, yatak yerinden mahrum kalmamak vasıtası olarak bir sosyal münasebet aletidir.” (Tahir, 2016b: 187).

15. Gerçek Okumak

“Gene şunu da hepimiz biliriz ki gerçek okumak, hem de her profesör için değil, gerçek profesörler için ancak profesör olduktan sonra başlar. Nitekim bugün dünyamızın meselelerinde bizi aydınlatan dünya profesörleri, iki elimizin parmaklarını kullanmamızı gerektiremeyecek kadar azdır ve dünyanın en aptal, en dolandırıcı fikirleri maalesef her milletten meydana gelen büyük profesör kalabalığından gelmektedir.” (Tahir, 2016b: 243).

16. Atom Gücü

“Atom gücü, süper devletleri dünyanın efendisi yapacak yerde, kendi icat ettikleri zincirlerle kendi kollarını bağlayan avanak maymunlara çevirmiştir.” (Tahir, 2016b: 247).

17. Türk Aydını

“Türk aydınlarını -eli kalem tutan Batılâşmacılarımızla, Batılâşmacı sosyalistlerimizi- uzun süre yanıltan en büyük olay, Osmanlı İmparatorluğu'nun yüzde yüz bir Türk İmparatorluğu olduğunu gerçeğini akıllarından çıkarmaya çabalamaları olmuştur. Bu çabalama, bu imparatorluğun yıkılmaya mahkûm oluşu, bu önlenmez akıbeteye doğru hızla yuvarlanması karşısında, bu aydınların hiçbir çare bulamayışlarından, ister istemez de suçluluk duygusuna kapılmış olmalarındandır. İmparatorluklarını gereğince savunamadıkları, hatta batılâşmaya- kolaylığa- kaytarmaya saparak bu çöküntüyü hızlandırdıkları için kendilerini suçlu bulan sağlı- sollu bu aydınlar güruhu, bu kez bir başka kaytarmacılığa can atarak Osmanlı İmparatorluğu'nun yüzde yüz bir Türk İmparatorluğu olduğu gerçeğini unutarak suçluluk bunaltısını azaltma, yeni kuşakları böylece aldatma yolunu tutarak işleri büsbütün karıştırmışlar, Cumhuriyet'ten sonra içinden çıkılmaz açmazlara düşmüşlerdir.” (Tahir, 2016h: 445).

18. Anadolu'da Din

“Anadolu'da din, çok az kişide, bir Allah-kul ilintisi (metafizik bir sosyal müessese) halindedir. Herkes Müslüman olduğu halde, hiç kimse Müslümanlığın şartlarını yerine getirmeye çabalamaz. (Yani, din, Anadolu halkalarında birkaç önemsiz yasak sayılmazsa –sözgelimi domuz eti yemek, gavura kız vermek gibi- tamamıyla bir sosyal müessese olduğu halde). gene de, bir çok kişisel çıkarların, düşmanlıkların, alçaklıkların perdesi olarak kullanılır...

Bunu en iyi, Anadolu Türkünde din vardır da, -Batılı anlamda- iman yoktur, sözü anlatır. Anadolu Türk insanı, imanı –bir anlamda kara yobazlığı- ekonomik, sosyal meselelerini kişisel meselelerini halletmekte kullanırken var gibidir.

Anadolu Türklüğü devlet kurucusu olduğu, gerçek devletin de bir dini bulunmayacağına göre İslamı daha ilk günden, -devlet kurduğu günden- değiştirmiş, padişaha (sonraları halife –padişaha). tanıdığı kanun yapıcılık ve şeri hileler yoluyla dünya işlerine yarar halde, geliştirmiştir. (Reformdur bu.).” (Tahir, 2016h: 108).

19. İmam Hatip Okulları

“Bugün imam hatip okulunda okuyan delikanlılar kendilerinin Batı usulü papaz yetiştirilmek istendiğini bilmeliler, tıpkı köy enstitülerinde olduğu gibi, toplumumuzun tarihsel geleneğine uymayan bir yolda belli ve özel çıkarlar için çalıştırılmaya hazırlandıklarını akıllarından hiç çıkarmamalıdır. Toplumların tarihsel geleneğine uymayan hiçbir yabancı kurum tutunup gelişemez.” (Tahir, 2016h: 118).

20. İrtica

“Geri yenilmeye mahkûmdur ama yenecek güç de mutlaka şarttır. İleri güç'ün yenilmişliği, yenilmeye mahkûm gerinin karşısına dikilmediği onu yere sermediği süredir.” (Tahir, 2016h: 153).

21. Mason-Doğu Çelişmesi

“Mason-doğu halkı çelişmesi temelde Batılaşmayı –entelektüel- mason- kapitalist davranışı, duygusal zorunluluklarla reddetmek sonucu vermiştir. Böyle parçalanışlarda, karşılıklı anlaşmazlıkları her fırsatta artıran bir itiş vardır.

Doğulu halkların çoğunluğu kendisinin yüzde yüz malı olmayan –bir ucu vakfa bağlı- topraklarda çok ömürsüz, ahşaptan ve topraktan –kerpiçten- yapılarda oturduğu için, taş yontuculuğu –masonlukla- hiçbir duygusal ve bilimsel ilgi kuramamıştır.

Anadolu Türk halkının masonluğa –belki komünizme- karşı duyduğu irkiliş, tedirginlik, bu açıdan incelenirse, yüzde yüz Batı ürünü olmaktan ve Osmanlı toplumunu kesinlikle Batılaştıracak çok etkili araçlardan biri olduğunun sezilmesinden ileri gelse gerektir.

Taştan –duvar örmekten- gelir. Taşı yontan, taşı duvar, yapı haline getiren, Allah'ın evini de yaptığıyla övünür. Duvarcı Batı'da, taşı yontup duvar örmüş, Katedraller çıkmış, bunların yüzlerini dantel gibi oyarak insan yaratmıştır. Türkiye'de ahşap çağını aşamadık biz... Bu yüzden bizim masonluğumuzda ahşap masonluğudur.” (Tahir, 2016h:159).

22. Siyasi Partilerin Ciddiyeti

“Bir politika partisinin ciddiyeti, verdiği sözü üyelerine ve topluma karşı gerçekten tutabilip tutamayacağını gösterecek en önemli, en güvenilir ispatı, hatalarına karşı davranışdır. Hataları açıkça kabullenmek, bunun sebeplerini bilimle araştırmak, kendisini nelerin nasıl hataya düşürdüğünü tespit etmek, bunları düzeltmenin yolunu bulmak, siyasi bir partinin namus borcudur. Hataları görmezden gelmek, düşmanlar duymasın diye örtbas etmek, düşmanların işini kolaylaştırmaktan başka bir davranış değildir.” (Tahir, 2016i: 14).

23. Demagoji

“Demagoji bizim memleketimizde son bir buçuk yüzyılda hemen de hiç tutmamıştır. Hemen bütün demagoglar rezil olmuşlar, rezillikten kurtulabilen çok küçük bir yüzdesi de bu kolayca kaçmanın cezasını canlarıyla ödemişlerdir.” (Tahir, 2016i: 97).

24. Tutku

“Bugünkü dünyada insanlar tutkusuz yaşayamaz, aslında bu tutkular gerçek tutkular bile değildir. Tutkusuz yaşanamaz bir dünyada, kendimizin uydurduğumuz yalancı tutkulardır bunlar... Tutkulu yaşayış bir çeşit yenileme, karşı durma, bir çeşit yaşama sarhoşluğu verir. Başka rastlantı tutkularla beslenip kendisini söndürür. Öyle ki,

çoğu zaman, rastlantı, iğreti tutkular o kadar ağır basar ki, asıl ana-temel tutku çoktan gözden kaybedilmiş, değerini yitirmiş olur.

Dram, tutkusunu bilip, kendisini ona doludizgin teslim etmekte değildir. Asıl dram, tutkularıyla her gün boğuştuğu halde, onun saçmalığını iyice görüp buna yüzde yüz inandığı halde, tutkusunu bırakırsa bomboş kalacak yaşamasındaki anlamsızlığı göze alamayıp, yeniden, kendi isteğiyle boynunu saçma tutkular zincirine uzatmaktadır.” (Tahir, 2016i: 75).

25. Ev-Evsizlik

“İlk insanın, geceyi geçirecek karanlıktan, bilinmezden, görülmez tehlikelerden kurtulmak için sığınacak bir yeri olmak -ini, mağarası- kışında soğuktan korunmasını sağlayacak yer.

İnsanlardan zaman zaman kurtulmasını, yalnızlığa sığınmasını sağlayan vasıta.

Ekonomik şartların güvensizliği karşısında son sığınacak yerden (evden) yoksun düşmek, sokakta kalmak. Fizik ve moral bakımından ayakaltında sürünmek, hakir düşmek, kendisine karşı utandırıcı bir güçsüzlükle yenilmişlik (aptallık) yüzünden ufalanmak. Sorumluluğunu yerine getirememenin utancı ile –kişisel güçlerinden umut kesmek- suçluluk bunaltısı.” (Tahir, 2016i: 117).

26. Hak Arama

“İnsanoğlu gerçek onurlu kurtuluşa haklarını arayarak gidebilir, haklarından vazgeçerek değil...”

Kurtuluşu hak etmenin ispatı yitirilmiş haklarını aramaya başlamaktır.

Hakkını almak akılda başlar

Bağışlamak, hakkını son kırıntısına kadar geri almadan bir şetleri bağışlamaya kalkmak zor altında soyulmayı bağış sayarak kendini avutmak rezilliğinden başka bir şey değildir.” (Tahir, 2016i: 221).

27. Anadolu Halklarının Savunma Alışkanlıkları

“Bayezid’in esirliğinden sonra Anadolu Türk halkları, şehzadeler boğuşmasında da taraf tutmamayı sürdürmüşler ya da sık sık taraf değiştirmişlerdir.

Bu durum, Anadolu'nun birleşik halklarının geleneksel savunma alışkanlıklarına uymaktadır. Anadolu halkları, devletten yanadırlar ama devletin, devlet otoritesine sahip olduğu sürece... Yani, güçlü, savunucu, güvenilir devletten yanadırlar.

Devletin sahipleri hangi nedenle olursa olsun, devleti tehlikeye atmışlarsa, yani devletin kaderini düşünmemişlerse -ki bu düşünmemelik, aynı zamanda, halkların kaderini de düşünmemektedir – Anadolu halkları, gerek kumarbaz, gerek avanak, gerekse güçsüz devletlileri katiyen tutmazlar. Onları tutmamak suretiyle cezalandırırlar.” (Tahir, 2016g: 32).

28. Anadolu Halklarının Sezgi Gücü

“Anadolu halkları, tarih içinde, buldukları coğrafya alanı ve uğradıkları olaylar yüzünden çok büyük tecrübelerle sahip olmuşlar, bu tecrübeleri sırasında savunmaları için, ustalıklarla kullanabildikleri için bugüne kadar yaşayıp çoğalabilmişlerdir.

Anadolu halklarının en büyük güçleri, karşılıklarına çıkan bütün aldatıcı kişiler ve aldatıcı fikirler karşısında, hak etmeden kazanma hırsına kapılmadan direnebilmeleridir.

Anadolu halkları, bu sezgi güçleri sayesinde kendilerine aşırı vaatlerde bulunan kişi veya takımların güçlerine de, güçsüzlüklerine de katiyen aldanmamayı başarmışlardır. Güçsüzlere aldanmamak, vaatlerini yerine getirmeyecekleri meydana olduğu için bir bakıma kolaydır.

Anadolu halkları güçlü kişilere ve takımlara güçlü olduğu halde, ‘bu herif ya da herifler bana neden aşırı vaatlerde bulunuyor?’ diye kuşkuya düşerler ve güçlülüğün gerçek olduğunu anlayınca bu kuşkuları artar.” (Tahir, 2016g: 34).

29. Tarihsel Ödev Güncel

“Bugün de -1972lerde- durum başka türlü değildir. Sömürücü Batı parçalanmıştır. –Boşlukları doldurabilecek gücünü yitirmiştir. –Ancak yıkıcı davranışları dürtüleştirmekte meydana getirdiği anarşik olaylardan yararlanamamaktadır. Gene Balkanlar karmakarışık, Adalar denizi kendisini Yunanlı sanan ne idüğü belirsiz ( ) topluluğun elinde, Arabistan, İran, hatta daha uzakları hem silahlı güç hem de ideal bakımından tamamıyla savunusuzdur. Sömürülere karşı Doğu'ya savunma gücü verecek katalizör güç gene bizdedir. Tarihsel ödevimiz, tıpkı 1300-1400'lerde insan birikimini Doğu'nun savunuşu işinde kullanmak ödevini şuurla yüklenmemizdedir. Altı yüz yıl önce Batılı

sömürüye karşı Doğu 'yu savunma yeteneğini nasıl kendimizde toplayıp bu onurlu ödevi yerine getirmişsek bugünde ağır ödemeler sonunda böyle bir insan birikmesine sahibiz!” (Tahir, 2016g: 35).

30. Bâtiniler

“Vaktiyle Baba İshak taraftarlarının da 622’de Dobrice’ye geldikleri göz önünde tutulursa, Bedreddin’in Bâtiniler ile ilintisi de anlaşılır.

Deliorman’da Bedreddin’in çevresine binlerce kişinin kolayca toplanması, bir eski tohumun böylece yeşermesi sayılabilir.

Bu derviş ayaklanması Osmanlı Tarihi’nde tektir, tarihteki Acem iştirakiyun hareketinin kalıntısı olarak düşünülebilir.” (Tahir, 2016g: 65).

31. Ramazan

“Ramazan geldi. Burada iki hasta adamla dört tane çocuk oruç tutuyor. İçeride her koğuştta ancak üç dört kişi oruçsuzmuş. Diğerleri hep niyetli. Bizim hastalar bütün ısrarlara rağmen oruçlarını bozmadılar. Sebep: Hastalıkları için Allahtan yardım bekliyorlar. Doktorlara asla güvenemiyorlar. Bir de Ramazan onlar için ilk gençliğinde, zengin şehir çocuğunun şıklık merakı ve paket taşımak korkusu gibi bir şey. Oruç tutma diye ısrar edenlerin tesiri de oldu. Buna tesiri mukabele istemiyorlar. Sıkıyı gördüler. Bir muhalefet psikolojisi ile dayanıyorlar. Çocuklara gelince: onların ekserisi kız kaçırmaktan yattıkları halde, bir küçük esnaf çocuğu gibi –hepimiz gibi- Ramazan’ı bir oyun zannediyorlar. Hangimiz öyle değildik ki. Sahura kaldırmazlarsa aç tutardık. Başkaca köylümüzde taassup görmedim. İçeride hal başka imiş, ihtilastan mahkûm bir memur, fitre almak için, kendisini dine diyanete vermiş. Hem milleti cemaatle namaza teşvik ediyor, bilir bilmez imamlık yapıyor hem de fitre alıyor. İçerdekiler daha bir arada olduklarından ve çalışmadıklarından oruca sarıldılar. 1940 senesinde Çankırı’yu Ramazan böyle buldu.” (Tahir, 2016f: 15).

32. Tarafsızlık

“Fakat bu alakasızlık, bitarafılık demek değildir. Çünkü hayatta bitarafılık olmaz. Alakasızlık, tokluk demektir. Doymuş olan insan, ekmek parçasına karşı bitarafdır. Alakasızdır. Hâlbuki ekmek parçası karşısında aç adam, her zaman muhtaçtır. Ekmek

parçasına karşı gösterilen alakasına her zaman o adamın o ekmeğe muhtaç olmadığı demek değildir. Ekmeğinin temin edilmiş olması demektir.” (Tahir, 2016f:84).

33. Ahilik

“Bunların silahı: Esnaf teşkilatı ve boykottu. Meşrutiyetin ilanına kadar Hukuk-u idare dersinde esnaf loncalarından uzun uzadıya bahsedilirdi. Sadr-ı esbak merhum Hakkı Paşa'nın Hukuk-u idare kitabı. Ahiliğin bugün bilinen altı şartı vardır. Bu da “açık” ve “kapalı” diye ikiye ayrılır. Açık şartlar şudur: Alın – Kalp – Kapı. Kapalı şartları şunlardır: El, bel, dil. Bu son şartta Bektaşilerle birleşirler. Lakin Bektaşiler her şeyi hak'tan bilirler. Hâlbuki Ahiler, kendi iradelerinden beklerler. Bunun içindir ki genç Ahileri yetiştirmek için, bir taraftan esnaf teşkilatı gündüzleri, bir taraftan sohbet teşkilatı geceleri kendi mensuplarının hayat ve harekâtına hâkim olur” (Tahir, 2016f:84).

34. Esnaf Sandıkları

“Birer emniyet sandığıdır. Bu sandıkların hâsılatı yalnız fukaraya değil, bütün ahaliye ziyafetler çekilmek suretiyle propagandaya sarf olunurdu. Ali Babaya, Çankırı ahalisi, (Ahi Baba) derler. Bu esnaf teşkilatına ilişik olarak Çankırı'da sohbet âlemleri yapılır.” (Tahir, 2016f: 84).

35. Ahilik Ahlakı

“Esnaf arasında, büyüklere hürmet, küçüklere muhabbet hisleri cariydi. Birebirlerine bağlıydılar. Yiğitbaşı, Kâhya ve hele vekilin emirleri, dini bir mütavaalatla karşılanırdı. Haksızlık, yolsuzluk ve ihtikâra meydan verilmezdi. Esnaf arasındaki davalar ekseriya Lonca'da Vekil tarafından halledildiğinden, mahkemeye müracaat pek nadirdi. Esnaf arasında askeri bir iktisat ve intizam cariydi. Dükkânlar her sabah kısa bir dua ile beraber, akşam pirine dua edilerek kapanırdı.(Pirler hakkında Evliya Çelebi Birinci Cilt'te izahat var.) Çarşamba günleri (Çankırı Pazarı) siftah etmiş bir usta, ikinci müşteriye, (ben siftah ettim, yanımdaki ustaya gidiniz.) derdi. Yiyeceği, giyeceği dair veya sanat için lüzumlu eşya pazara geldi mi, bir fert gidip pazarlık etmesi, sonra bir duayı müteakip herkesin ihtiyacı nispetinde mal alması şarttı. Bu suretle fiyat terfiine ve ihtikâra meydan verilmezdi.” (Tahir, 2016f: 89).

36. Kemal Tahir'in Amacı

“Çok şükür eserimin her satırını yazarken, yumruk atar gibi maddi varlığımla küfür eder ve kin tutar gibi manevi varlığımla dövüştüğümü hissediyorum. Çok şükür eserimin her satırını yazarken, bir arkadaş elini sıkar ve sevgilimin saçlarını okşar gibi insana yaraşır bir zevk ve rahatlık duymaktayım. Mehmet Akif'in bir yerde 'Elhamdülillah mürteciim' demesini, ne iyi anlıyorum. Çok şükür bitaraf değilim. Edebiyat eğlendirmez, düşündürür, iyiye ve ileriye doğru zaruri olarak değişimi hızlandırır. En az fanteziye tahammülü olan sanat, edebiyatçılıktır. Ortaya adımı bütün insanlığı ve namus sözümü koyuyorum. Ciddi olmaya, pek fazla ciddi olmaya mecburum. Edebiyatta bitaraf olan yalnız kalem ve kâğıttır. İnsanı sevmek hiçbir mana ifade etmez. Dövüşen insanlardan bir tarafı seveceksin. Sınıfların mücadelesi ve insanın tabiatıyla mücadelesi diye iki büyük kavgaın içindesin. Kurşunkalemde kemiklerim, stilomda kanım var. Ben edebiyata kendimi bu biçim koymuşum, edebiyatımı da kitlelerin mücadelesine verdim. Manasız ve mücerret laflardan bu sebepten nefret ediyorum. Suratım değiştirmek için ciddiyetle oturup bıyıklarını kazıyorsun da, dünyayı değiştirmek, haksızlığı ve zulmü ortadan kaldırmak için “çalışmam, yazmam doğrusu,” diyorsun. Sence, suratından başka mühim hiçbir şey yoksa pek fukarasın azizim.” (Tahir, 2016f:108).

37. Fizik

“Fizik- Fizik dünya insan şuurundan müstakil olarak mevcuttur ve insandan çok evvel mevcuttu.

Şuur, düşünce vesaire maddenin, (yani fizik'in) yüksek bir verimidir, mahsulüdür, maddenin insan beyni denilen hassaten muaddel bir parçasının fonksiyonudur.” (Tahir, 2016f: 190).

38. Madde

“Madde felsefi bir (kategori) mefhumdur ki, insan ihsaslarında verilen objektif realiteye delalet eder. Bu realiteyi göstermeye yarar. İnsanın ihsasları bu objektif realiteyi kopye eder, onun fotoğrafını alır, onu inikâs ettirir. Objektif realitenin varlığı insanın ihsaslarına tabi değildir, bağlı değildir.” (Tahir, 2016f:190).

39. Kemal Tahir'in Hapishane Psikolojisi

"Şimdi elektrikler söndü. 1941 senesi kötü bir sene idi. 1942 senesi harikulade güzel bir sene olacaktır. Merhaba yeni arkadaş!"

Malatya Cezaevi 1.1.1942 Gece yarısı." (Tahir, 2016f: 237).

40. Kemal Tahir'den Özlü Söz

"En müşkül zamanda çalışmaktan daha aziz bir dost, en müşkül zamanda manasız manasız düşünmekten daha hain bir düşman görmedim."

"İmanla dövüşmenin şakası olmaz"

"En büyük kancıklık, kendimize verdiğimiz sözü tutmamaktır." (Tahir, 2016f:238).

41. Ölüm

"Otuz bir yaşına gireli on dokuz gün oluyor. Henüz ölümü ve ölüm hakkındakileri düşünemiyorum. Belki bu mevzu henüz ihata edemeyeceğim kadar büyüktür. Belki hiçbir zaman dindar olmadığımından bu karışık meseleyi kendim için, kendi yüreğimde, farkında olmadan hallettim." (Tahir, 2016f:278).

42. Herkes Kendi İşinde Çalışmalı

"Herkesin bir işi olmalıdır. Ve herkes kendi işinde çalışmalıdır."

Bir adam şair mi? Ne polislik, ne avukat kâtipliği, ne de mektep talebeliği ona zinhar gerekmez. Hele muharrirlere gazetecilik asla yaramaz. Buna iman ettim. Muharrir kısmı fikrasını, romanını, hikâyeye sini, makalesini yazmalı, idarehane denilen ve esas ismi bu yeni lisanda en mükemmel karşılığı ile batakhaneye çevrilmesi lazım gelen girdaba bırakmalı. Mürettiphane, idarehane, makinahane, daha bilmem ne karın ağrısı hane... Sentine uğramadan, onlardan taundan kaçır gibi kaçarak çalışmalı." (Tahir, 2016e: 194).

43. Toprak Reformu

"Toprak Reformu: Köylüyü hiç etkilememiş, köylülükte 1950'de toprak vereceğim diyenleri yüzüstü bırakıp toprak verilmesin diyenlerle birlik olmuştur. Bugün de durum başka türlü değildir. Köylülük toprağı af kadar bile istememektedir." (Tahir, 2016j: 159).

44. Köy Enstitüleri

“Köy Enstitüleri meselesine yanaşmamız ilerici aydınlarımızın romantizmde nerelere tekerlendiklerini, nasıl kolayca kaçtıklarını, asıl gerçeği görmemek için gözlerini sımsıkı yumduklarını en iyi gösteren bir meseledir. Enstitüleri idareciler kurmuş gene onlar kaldırmıştır. Buna karşılık köylülüğümüzde en küçük bir müsbet reaksiyon olmadığı gibi, çok önemli bir potansiyel olan Köy Enstitüleri mezunlarından 12 bin kişinin hâlen grupları bulunmaması da sosyal politik hayatımızda en küçük bir etki göstermemiştir.” (Tahir, 2016j: 159).

45. Ağalık Müessesesi

“Ağalık müessesesine karşı aydınlarda görülen davranış, dış kalıplara nasıl sımsıkı bağlı kaldığımızı meydana vuran önemli bir olaydır. Hukuk Devleti kurulamamış memleketlerde okuma yazma bilmeyen, işini kanunlarla yürütemeyen halkların kendileriyle devlet arasında aracı bulmaları kadar olağan bir şey yoktur. Sebebi ortadan kaldırmadan neticeye saldırmak, halkı bu güvenden de yoksun bırakmaktan başka bir davranış değildir.” (Tahir, 2016j: 160).

46. Gecekondu Problemi

“Gecekondu problemine yanaşışımız da tepeden tırnağa romantizme batmıştır. Buraya gelenlerin ilerleyen sanayiye ham madde yetiştirecek büyük çiftlikler kurulması sonucu toprağından tamamıyla sökülüp çıkarılmış insanlar olup olmadığı araştırılmadığı gibi, gecekondu ticaretinin kimler elinde bulunduğu da araştırılmamakta, mesele gene dış kalıplarla açıklanmak istenmektedir.” (Tahir, 2016j: 160).

47. İşçi Sınıfı

“İşçi sınıfı meselesini kendilerine iş edinen aydınlar, bu sınıfa, dış kalıplarla yanaşmakta, gerçeği görmezden gelerek ellerindeki kalıpları yaşayışımızda tıpatıp varsaymak kolaylığına kaçmaktadırlar. İşçilerimizin son yirmi yıllık sosyal politik hayatımızdaki davranışı köylülüğümüzün davranışı kadar gericedir, soyguncuları desteklemekten başka hiçbir sonuç vermemiştir.” (Tahir, 2016j: 160).

48. Türkiye’de İşçi Meselesi

“Gene bu açıdan bakılırsa Türkiye’de işçi meselesi, bilhassa işçi yapıdan da devletten ayrı, bir devlet kadrosu dışında düşünülemez. İşçiler, işçi şuuruna gerçekten

vardıkları zaman, devletçilik bugünkü hâliyle kaldığı takdirde, ilk büyük işçi kitlesi partisini gene devlet, yani devletin bürokrat kadrosundan ve bu kadronun kanun yapıcılığına ayrılmış takımından seçilecek bir, gurup kuracak, hem de Devlet İşletmeleri Genel Müdürlerinin öğütleriyle ve aidatını bordrolardan kesmek şartıyla kolayca ve ekonomik bakımdan da güçlü olarak kuracaktır. Böylece gerçek işçi partileri bile bir bakıma kapıkulu partisi olmaktan kurtulamayacaktır.” (Tahir, 2016j: 207).

49. Bizde Devlet

“Bizdeki devlet, Batı’da olduğu gibi, uzun zaman sınıflar arası çatışmaların hakemliğini, sıkışık sırada kudreti elinde tutan sınıfı kurtarmak için öteki sınıfı ezmek için kullandığı alet değildir. Toplumun toptan var olması ya da yok olması meselenin gelip bağlandığı biricik, ihya edici güçtür. İnsanların, ihtiyaçları dünyanın toplumsal ortalamasında çok şey istemediği, bir anlamda kaderciliğin hâkim olduğu, zenginliklerin Allah tarafından kaderci bir ölçüyle bölüştürüldüğüne inanıldığı, bilhassa bu inançların etkisi inananların mümkün merteye az çalışıldığı, sürekli olarak çalışmadan kaytarıcılığa ittiği geçim noktasının aralıklı açık talanlarla kapatılmasının biricik meşru ekonomik sistem sayıldığı, milletin buna iyice yakınlaştığı bir ortamda, toplumcu aydınlar dayanacak halk kitleleri şuurları değilse de sezgileri talana karşı olan kitleler bulamadıkları gibi, herkesi sırasında doyurmayı, giydirmeyi ana ödevi saymış devlet de kendisine bu kitleler içinde sınıf sezgisine yaklaşmış hiçbir dayanak bulamamıştır.” (Tahir, 2016j: 212).